

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫ

ЖЫЛДЫК ОТЧЕТ

---

2 0 0 6

Бишкек 2007

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2006-жыл үчүн отчету

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2006-жыл үчүн отчету «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» Мыйзамдын 8, 10-статьяларына ылайык даярдалган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2006-жыл үчүн отчету Улуттук банк Башкармасынын 2007-жылдын жалган куран айынын жыйырма тогузундагы №17/1 токтому менен бекитилген.

2006-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн финансылык отчет Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын чын куран айынын онундагы №9/1 токтому менен бекитилген.

РЕДАКЦИЯЛЫК КЕҢЕШ:

Төрайым:	Л.Цыплакова
Кеңештин мүчөлөрү:	М.Мырзабаева С.Конокбаев З.Чокоев С.Алыбаева Н.Садыкова
Жооптуу катчы:	Л.Кадырбердиева

Басылманын мазмунуна тиешелүү маселелер боюнча:

Бишкек шаары, Т.Үмөталиев атындагы көчө, 101 дарегинде жайгашкан

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын

Экономика Башкармалыгынын

Макроэкономикалык анализдөөлөр жана финансы рыногун анализдөө бөлүмүнө кайрылуу зарыл.

(996 312) 66-90-51, 66-90-52 телефондору,

(996 312) 61-07-30 факсы боюнча кайрылсаңыздар болот

Басылманы таркатууга тиешелүү маселелер боюнча:

Бишкек шаары, Т.Үмөталиев атындагы көчө, 101 дарегинде жайгашкан

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын

Тышкы жана коомдук байланыштар бөлүмүнө

(996 312) 66-90-09, телефондору,

(996 312) 61-07-30 факсы боюнча кайрылсаңыздар болот

e-mail: mail@nbkr.kg

<http://www.nbkr.kg>

МАЗМУНУ

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Төрагасынын кириш сөзү	5	Мамлекеттик программасын жүзөгө ашыруу	67
I. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН 2006-ЖЫЛДАГЫ ЭКОНОМИКАЛЫК АБАЛЫ		4.2. Накталай акча жүгүртүлүшү	70
1-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЭКОНОМИКАСЫНЫН 2006-ЖЫЛДАГЫ ӨНУГҮҮСҮ	8	5-ГЛАВА. ТЫШКЫ ЭКОНОМИКАЛЫК БАЙЛАНЫШТАР	73
1.1. Экономиканын реалдуу сектору	8	5.1. Борбордук банктар менен кызматташуу	73
1.2. Мамлекеттик финансы сектору	11	5.2. Эл аралык уюмдар менен кызматташуу	76
1.2.1. Мамлекеттик бюджеттин киреше бөлүгү ...	12	6-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН ИШИ ЖӨНҮНДӨ ЖАЛПЫ МААЛЫМАТТАР	80
1.2.2. Мамлекеттик бюджеттин чыгаша бөлүгү ...	12	6.1. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын түзүмү	80
1.2.3. Мамлекеттик бюджеттин тартыштыгын каржылоо	13	6.2. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдагы иши	86
1.3. Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми	15	6.3. Банктык мыйзамдарды өркүндөтүү жана финансы кеңешчисинин милдетин аткаруу	90
1.4. Финансы рыноктору	19	6.4. Ички аудит жана ички контролдук системасы	95
1.4.1. Валюта рыногу	19	6.5. Коомчулукка маалымат берүү	96
1.4.2. Банктар аралык кредит рыногу	21	III. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН 2006-ЖЫЛ ҮЧҮН ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТУ	
1.4.3. Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу	23	7-ГЛАВА. 2006-ЖЫЛДЫН БЕШТИН АЙЫНЫН ОТУЗ БИРИНДЕ БҮТКӨН ЖЫЛ ҮЧҮН ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТ	103
1.4.4. Депозиттер жана кредиттер рыногу	28	7.1. Көз карандысыз аудиторлордун корутундусу	103
II. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН 2006-ЖЫЛДАГЫ ИШИ		7.2. 2006-жылдын бештин айынын отуз бирине карата бухгалтердик баланс	105
2-ГЛАВА. АКЧАКРЕДИТ САЯСАТЫ	36	7.3. 2006-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар жөнүндө отчет	107
2.1. Акчакредит саясатынын максаттары жана натыйжалары	36	7.4. 2006-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн акча каражаттарынын жылышы жөнүндө отчет	109
2.2. Акчакредит саясатынын каражаттары (инструменттери)	40	7.5. 2006-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн капиталдын түзүмүндөгү өзгөрүүлөр тууралуу отчет	110
2.2.1. Валюта рыногундагы операциялар	40	7.6. 2006-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн финансылык отчетко карата түшүндүрмөлөр	112
2.2.2. Ачык рыноктогу операциялар	42	IV. ТИРКЕМЕЛЕР	
2.2.3. Депозиттик операциялар	42	1-тиркеме. 2006-жылдагы негизги окуялардын тизмеси	140
2.2.4. Эсептик чен (ставка)	42	2-тиркеме. Статистикалык маалыматтар (таблицаалар жана графиктер)	149
2.2.5. Милдеттүү камдар (резервдер)	44	3-тиркеме. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын мезгилдүү басылмалары жана башка маалымат каражаттары	174
2.3. Эл аралык камдарды тескөө	45	4-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси	179
3-ГЛАВА. ФИНАНСЫ-КРЕДИТ МЕКЕМЕЛЕРИНИН ИШИН ЖӨНГӨ САЛУУ	48		
3.1. Банк тутумунун иши боюнча баяндама	48		
3.2. Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин иши боюнча баяндама	54		
3.3. Финансы-кредит мекемелеринин ишине көзөмөлдүктү жана жөнгө салууну жүзөгө ашыруу	60		
3.3.1. Лицензиялоо	60		
3.3.2. Тышкы көзөмөл	61		
3.3.3. Инспектирлөө	63		
3.3.4. Таасир этүүчү эскертүү чаралары	63		
3.3.5. Банктык жөнгө салуу жана көзөмөлдүк боюнча ченемдик базаларды өркүндөтүү	64		
4-ГЛАВА. ТӨЛӨМ СИСТЕМАСЫ	65		
4.1. Төлөм системасын өнүктүрүү	65		
4.1.1. Накталай эмес эсептешүүлөр	65		
4.1.2. Төлөм системасын өнүктүрүүнүн			

УРМАТТУУ ОКУРМАНДАР,

2006-жылы Кыргыз Республикасынын экономикасы үчүн экономикалык жана инвестициялык жигердүүлүктүн жалпы жандануусу мүнөздүү болгон. Улуттук банк тарабынан ушул шартта жүзөгө ашырылган акчакредит саясаты баанын өсүш арымынын төмөн болушун камсыз кылуу менен алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн болтурбоого мүмкүндүк берди.

Отчеттук жылы улуттук валютага карата суроо-талап көбөйүп, ошону менен бирге эле ички валюта рыногунда АКШ долларын сунуштоо олуттуу өскөн. Улуттук банк республикада кабыл алынган сомдун өзгөрүлмөлүү алмашуу курсу саясатын уланткан. Банк тутумунда ликвиддүүлүктүн жогорку деңгээлде орун алышы шартында Улуттук банк акчакредит саясатынын каражаттарын (инструменттерин) өркүндөтүп, андан ары өнүктүрүү ишин уланткан.

Финансылык ортомчулуктун прогноздук көрсөткүчтөрүнө жетишилип, банк тутумун капиталдаштыруу деңгээли өсүшүн улантып, депозиттердин жана кредиттөө көлөмүнүн жогорку өсүш арымы сакталып калган.

2006-жылы Банктык көзөмөл боюнча Базель комитетинин көзөмөлдүктүн натыйжалуулугун жогорулатууга, банктарда корпоративдик башкарууну өнүктүрүүгө, банк тутумунун ишинин ачык-айкындуулугун арттырууга, кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоо (адалдоо) боюнча операцияларга бөгөт коюуга багытталган негизги принциптерин колдонууга киргизүү жагында иш улантылган.

Улуттук банктын ишинде финансы секторун өнүктүрүүнүн институционалдык аспектилери чөңкөңүл бурулган. Кыргыз Республикасынын төлөм системасын модернизациялоо боюнча иш-чаралардын Мамлекеттик программасын жүзөгө ашыруунун чегинде отчеттук жылы, Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын техникалык инфраструктураларын түзүү жана эки чекене төлөм системаларын: пакеттик клиринг системасын жана бирдиктүү улуттук төлөм карты менен эсептешүүлөр системасын колдонууга киргизүү боюнча иштер бүткөрүлгөн.

Отчеттук жылы «Кыргыз Республикасында микрокаржылоону 2006-2010-жылдар аралыгында өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүк стратегиясын» жүзөгө ашыруу Улуттук банктын ишинин артыкчылыктуу багыттарынан болгон жана ал, банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин санынын артышына өбөлгө түзгөн.

Бүтүндөй алганда, Улуттук банктын 2006-жылдагы иши акчакредит саясатынын таасирдүүлүгүн арттырууга жана республикада туруктуу экономикалык өсүшкө жетишүүгө багытталган.

Бул отчетто Улуттук банк, аудиттин кабыл алынган эларалык стандарттарына ылайык аудитордук корутунду менен тастыкталган финансылык отчетту кошо алганда, 2006-жылы бүткөрүлгөн иштин натыйжаларын кароого сунуш кылат.

Ишиңиздерге ийгилик каалап,

Алапаев М.О.
Улуттук банктын Төрагасы

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
2006-ЖЫЛДАГЫ
ЭКОНОМИКАЛЫК АБАЛЫ**

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЭКОНОМИКАСЫНЫН 2006-ЖЫЛДАГЫ ӨНУГҮҮСҮ

1.1. Экономиканын реалдуу сектору

Отчеттук жылы республикада экономикалык жана инвестициялык жигердүүлүктүн жалпы жандануусу байкалган. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматтары боюнча¹ ички дүң продукт (ИДП) 2006-жылы 113,2 млрд. сомду түзүү менен реалдуу алганда 2,7 пайызга өскөн. «Кумтөр» алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда, ИДПнын өсүшү 5,1 пайызды түзгөн. ИДПнын өсүшүнө алгылыктуу салымды айылчарбасы, курулуш, соода жүргүзүү, мейманкана жана ресторандардын, транспорт жана байланыш кызмат көрсөтүүлөрү кошкон.

1.1.1-таблица.

Ички дүң продуктунун 2006-жылдагы түзүмү

	Салыштыр- малуу салмак, пайыздар	Өсүш арымы, пайыздар	Өсүш арымына салым, пайыздык пункттар
Айылчарбасы, мергенчилик жана токойчулук	29,0	1,5	0,4
Тоокендерин казып алуу өнөржайы	0,5	-4,8	0,0
Кайра иштетүү өнөржайы	11,3	-12,8	-1,6
Электрэнергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү	3,1	-0,7	0,0
Курулуш	2,7	8,5	0,2
Соода, автомобилдерди жана жеке пайдалануудагы буюмдарды ондоолор	19,3	14,4	2,6
Мейманканалар жана ресторандар	1,5	19,8	0,3
Транспорт жана байланыш	6,2	3,8	0,2
Жана башкалар	26,4	2,4	0,6
ИЧКИ ДҮҢ ПРОДУКТ	100,0	2,7	2,7

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматтары.

2006-жылдын акырына карата республикада чарба жүргүзүүчү субъекттердин саны 563,8 миңди түзгөн, бул алардын жыл башындагы санынан 4,7 пайызга ашкан. Мында, көбүнесе жеке ишкерлердин (9,5 пайызга) жана чакан ишканалардын (8,7 пайызга) саны өскөн. Өткөн жылдардагыдай эле чарба жүргүзүүчү субъекттердин түзүмүндө дыйкан (фермердик) чарбалар (53,2 пайыз) жана жеке ишкерлер (33,5 пайыз) басымдуу болгон. Чарба жүргүзүүчү субъекттердин жалпы санында иштеп жаткан субъекттер 385,4 миңди түзгөн, бул 2006-жылдын баш жагындагыга салыштырганда 5,8 пайызга көп. Мындай өсүш негизинен айылчарбасында, соода жүргүзүү жана ондоо, транспорт жана байланыш чөйрөсүндө жеке ишкерлердин санынын (дээрлик 29 пайызга) көбөйүүсүнүн эсебинен камсыз кылынган. Буга карабастан, соода жана кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө жаңыдан

¹ Алдынала маалыматтар.

каттоодон өтүп, бирок өз ишин баштай элек ишканалардын санынын өсүшү байкалгандыгын белгилеп кетүүгө болот. Өнөржайында толук иштебей турган ишканалардын саны жыл ичинде 34төн 22 ишканага чейин кыскарган жана бул алардын жалпы санынын 3,7 пайызын түзгөн.

Айылчарбасынын дүң чыгаруусу 2005-жылы төмөндөгөндүгүнө (4,2 пайызга) карабастан, отчеттук жылда ал 1,5 пайызга көбөйүү менен 72,2 млрд. сомду түзгөн. Мал чарбасында эт өндүрүү 0,7 пайызга, сүт жана жумуртка өндүрүү тиешелүүлүгүнө жараша, 1,2 жана 3,5 пайызга көбөйгөн. Бирок, 2006-жылы жүн кыркып алуу 0,2 пайызга кыскарган. Өсүмдүк өстүрүү багытында кант кызылчасын өстүрүү 21,8 пайызга төмөндөп, дан 6,3 пайызга, анын ичинде буудай 11,6 пайызга аз жыйналып алынган.

Отчеттук жылы өнөржай продукциясын өндүрүүнүн көлөмү 10,2 пайызга кыскарган. «Кумтөр» алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда, өнөржайында өндүрүштүн көлөмү 4,2 пайызга көбөйгөн.

Кайра иштетүү өнөржайында өзгөчө «Кумтөр» алтын кенин казып алуу ишканасында болгон техникалык кырсыктын кесепетинен улам 12,8 пайызга төмөндөөнүн жүргөндүгү байкалган. Кайра иштетүү өнөржай тармактарынын ичинде айрыкча төмөндөө металлургия өндүрүшүндө (35,8 пайызга) жана транспорт каражаттарын жана жабдууларды жасап чыгаруу өндүрүшүндө (45,6 пайызга) катталган. Ал эми булгаары иштетүү жана бут кийим өндүрүшүндө олуттуу өсүш (2,5 эсеге) байкалган. Жыгач иштетүү жана андан буюмдарды жасап чыгаруу өндүрүшүнүн көлөмү 46,7 пайызга, текстиль жана тигүү өндүрүшү 19,1 пайызга көбөйгөн. Тоокендерин казып алуу өнөржайында эң чоң өсүш пайдалуу кен байлыктарын казып алуу тармагы боюнча катталган (57,9 пайызга).

Соода жүргүзүүнүн, автомобилдерди, турмуш-тиричилик буюмдарын жана жеке керектөө буюмдарын оңдоолордун жалпы көлөмү¹ 14,0 пайызга көбөйгөн. Мейманканалар жана ресторандар тарабынан сунушталган кызмат көрсөтүүлөр көлөмү 19,7 пайызга өскөн. 2006-жылы мейманканалардын кызмат көрсөтүүлөрүнө суроо-талап олуттуу көбөйгөн (20,4 пайызга), бул курорттук сезондун жакшы өтүшүнө байланыштуу болгон. Транспорттун бардык түрлөрү менен ташылып келинген жүктөрдүн көлөмү отчеттук жылы 2,8 пайызга жогорулоо менен 29,2 млн. тоннаны түзгөн. Байланыш кызмат көрсөтүүлөрү 5,5 пайызга өскөн.

2006-жылы негизги капиталга инвестициялардын көлөмү реалдуу алганда 18,2 пайызга көбөйгөн. Каржылоо булактарынын ичинен эң чоң үлүштү, мурдагыдай эле, ишканалардын өздүк каражаттары ээлейт. Ал - жалпы көлөмгө карата 36,9 пайызды түзөт (2005-жылы 37,5 пайыз). Мында, калктын каражаттарынын эсебинен инвестициялардын үлүшү отчеттук жылдын акырына карата 35,4 пайызды түзүү менен олуттуу өсүшкө ээ болгон (2005-жылдын акырына карата 26,6 пайыз). Тышкы инвестициялардын үлүшү 2005-жылдагы 28,4 пайыздан отчеттук жылдагы 19,5 пайызга чейин кыскарган.

Кыргыз Республикасынын ишканалары жана уюмдары (өсүмдүк өстүрүү жана мал чарбачылыгы менен алектенген ишканаларды эске албаганда) тарабынан 2006-жылы² 6,9 млрд. сом суммасында баланстык пайда алынган, бул 2005-жылдын тиешелүү мезгилиндегиге караганда 31,2 пайызга көп. Бирок, тоокендерин казып алуу өнөржайында чыгымга жол берүү катталган. Ал эми электрэнергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү боюнча ишканалардын баланстык чыгымдары 60,4 пайызга кыскарган. Мындан тышкары, курулуш уюмдары чыгашалуу ишканадан пайда алып келүүчү ишканага айланган. 2005-

¹ Физикалык көлөмү.

² Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин 2006-жылдын үчтүн айынан аяк оона айы үчүн маалыматтары.

жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда чыгашалуу ишканалардын үлүшү жол берилген чыгымдардын суммасы 41,3 пайызга көбөйгөн болсо да, 2,4 пайызга төмөндөгөн.

Республика боюнча бир кызматкердин номиналдык орточо айлык эмгек акысы¹ 3059,0 сомду түзүп, 2005-жылдын ушул эле мезгилиндегиге караганда 19,0 пайызга көбөйгөн, ал эми айкын өсүш 12,7 пайызды түзгөн. Калктын айкын кирешелеринин көбөйүүсү керектөө рыногунун өсүшүнө өбөлгө түзгөн. Алсак, коомдук тамактанууну кошо алганда, чекене товар жүгүртүүнүн көлөмү 15,6 пайызга, ал эми калкка акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөрдүн көлөмү 13,1 пайызга өскөн.

---

¹ Чакан ишканалардын маалыматтарын эске албаганда, Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматтары.

1.2. Мамлекеттик финансы сектору¹

Бюджет-салык саясаты 2006-жылы ишкердик чөйрөсүнө түрткү берүүгө жана чарба жүргүзүүчү субъекттерге келтирилип жаткан салык оорчулугун жеңилдетүүгө багытталган. Алып көрсөк, Кыргыз Республикасында салык саясатын өркүндөтүүнүн 2006-2008-жылдарга каралган орто мөөнөттүк Стратегиясынын² чегинде бир катар чаралар көрүлгөн, атап айтканда:

- пайда салыгынын чени (ставкасы) 20 пайыздан 10 пайызга чейин төмөндөтүлгөн;
- киреше салыгынын 10 пайыз өлчөмүндөгү бирдиктүү чени белгиленген;
- жеке өндүрүү жана/же пайдалануу үчүн импорттолуп алынган негизги каражаттар КНСти төлөөдөн бошотулган;
- КНС боюнча каттоо чеги 500 миң сомдон 2,5 млн. сомго чейин көбөйтүлгөн;
- айрым натыйжа бербеген жергиликтүү салыктар жана жыйымдар алынып салынган (алардын саны 16дан 8ге чейин кыскартылган);
- транспорт каражаттарынын ээлеринен салык алууну 3 эсеге көбөйтүү киргизилген.

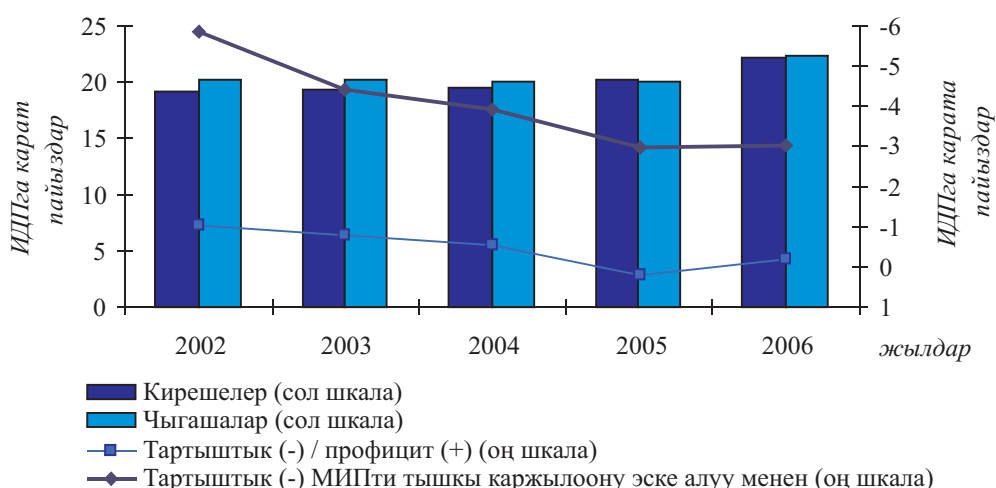
Мындан тышкары, отчеттук жыл ичинде салык кодексинин жаңы редакциясын иштеп чыгуу иши улантылган, аны кабыл алуу өлкөдө экономикалык ишкердикке өбөлгө түзүүгө жана учурдагы салык системасында орун алган карамакаршылыктарды жана кемчиликтерди четтетүүгө тийиш. Отчеттук жылы мамлекеттик бюджеттин киреше бөлүгү планда каралган көрсөткүчтөн 99,6 пайызда аткарылган.

Мамлекеттик чыгашалар саясаты мамлекеттин калайык-калк алдында социалдык гарантияларын жана милдеттенмелерин толук жана өз учурунда каржылоого багытталган.

Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бюджетти 2006-жылы 216,5 млн. сом өлчөмүндө же ИДПга карата 0,2 пайыз тартыштыгы менен аткарылган (Мамлекеттик инвестициялар программасын тыштан каржылоону эске алганда, тартыштык

1.2.1-график.

Мамлекеттик бюджеттин негизги параметрлери

¹ Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгынын маалыматтары боюнча.

² Кыргыз Республикасынын Президентинин 2006-жылдын чын куран айынын он үчүндөгү № 172 Жарлыгы менен бекитилген.

3410,7 млн. сомду же ИДПга карата 3,0 пайызды түзгөн). Бюджеттин баштапкы профицити¹ 713,3 млн. сомду түзгөн. Четөлкөлөрдөн трансферттерди кошо алганда мамлекеттик бюджеттин кирешелери 25081,3 млн. сомду, чыгашалары - 25297,8 млн. сомду түзгөн.

1.2.1. Мамлекеттик бюджеттин киреше бөлүгү

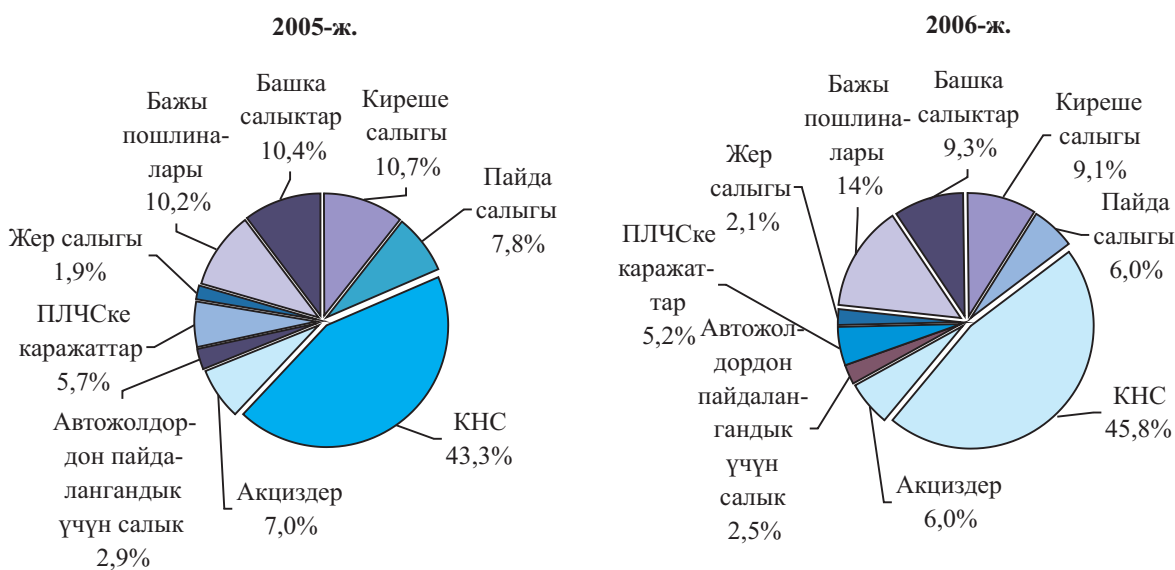
Мамлекеттик бюджеттин жалпы кирешелери жана алынган расмий трансферттер отчеттук жылы 25081,3 млн. сомду түзгөн, бул 2005-жылдагы тиешелүү көрсөткүчтөн 23,1 пайызга жогору. ИДПга карата мамлекеттик бюджеттин кирешелери 20,2 пайыздан 22,2 пайызга чейин көбөйгөн.

Бюджеттин кирешелеринин эң чоң бөлүгүн - атап айтканда, 19981,2 млн. сомду же кирешелердин жалпы суммасынын 79,7 пайызды салыктык түшүүлөр ээлеген (2005-жылы- 16361,4 млн. сом же 80,3 пайыз).

Отчеттук жылы реалдуу алганда² салыктык түшүүлөр 15,6 пайызга өскөн (2005-жылы 12,2 пайыз), бул, негизинен, импорттук бүтүмдөрдүн көлөмүнүн көбөйүшү менен шартталган. Алсак, негизги өсүштү импорттон КНСтен түшүүлөр, импорттук продукцияларга акциздик жыйымдар жана бажы төлөмдөрү камсыз кылган. Салыктык түшүүлөрдүн жалпы артышынын алкагында пайда салыгы жана киреше салыгы боюнча көрсөткүчтөр төмөндөгөн, бул, салыктардын ушул түрү боюнча чендердин өзгөрүүсүнөн улам болжолдонгон эле.

1.2.1.1-график.

Мамлекеттик бюджеттин салыктык түшүүлөрүнүн түзүмү

Мамлекеттик бюджеттин салыктык эмес түшүүлөрү 2006-жылы 2005-жылдагыга салыштырганда 31,6 пайызга өсүү менен 4696,0 млн. сомду түзгөн.

2006-жылдын жыйынтыгы боюнча бардыгы болуп мамлекеттик бюджетке расмий четөлкө гранттары түрүндө 266,1 млн. сом түшкөн (2005-жылы - 392,6 млн. сом).

1.2.2. Мамлекеттик бюджеттин чыгаша бөлүгү

Мамлекеттик бюджеттин чыгашалары отчеттук жылы 25,6 пайызга көбөйүү менен 25297,8 млн. сомго же ИДПга карата 22,4 пайызга көбөйгөн. Бюджеттин кирешелери анын чыгаша бөлүгүн 98,8 пайызга аткарууга мүмкүндүк берген.

¹ Бюджеттин карызды тейлөөгө карата катышына карата туруктуулугун мүнөздөгөн көрсөткүч. Ал четөлкөлөрдөн трансферттерди кошо алганда, жалпы кирешелер менен пайыздык төлөмдөрдү эсептен алып салгандан кийинки жалпы чыгашалардын ортосундагы айырма катары эсептелинет.

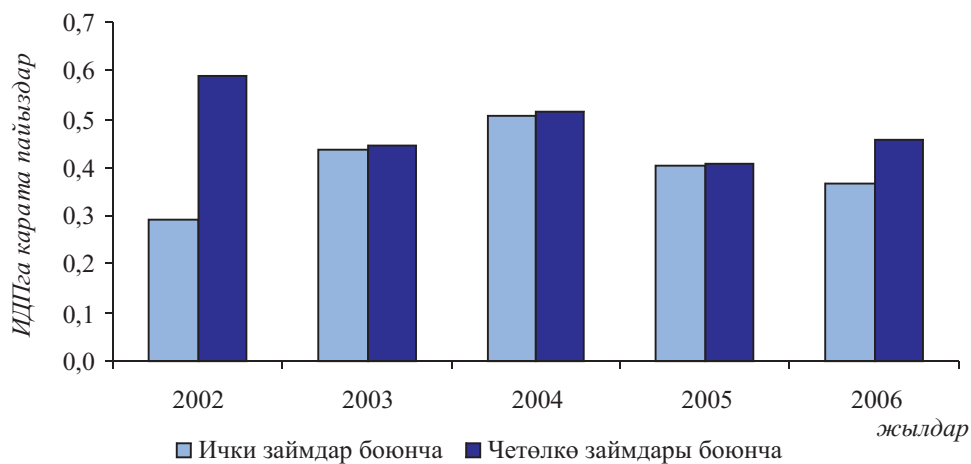
² КБИге корректировкалоо менен.

Чыгашалар түзүмү функционалдык классификациялануусуна ылайык өзгөргөн эмес. Өткөн жылдардагыдай эле, бюджеттин чыгашаларынын негизги статьялары социалдык кызмат көрсөтүүлөргө (чыгашалардын жалпы көлөмүнүн 60,1 пайызы) анын ичинде билим берүүгө (25,0 пайызга), социалдык камсыздандырууга жана социалдык камсыздоого (14,3 пайызы), саламаттыкты сактоого (12,1 пайызы) туура келген. Жалпы мамлекеттик жана экономикалык кызмат көрсөтүүлөр чыгашалардын жалпы көлөмүнүн тиешелүүлүгүнө жараша, 27,5 жана 9,3 пайызын түзгөн. Отчеттук жылы 2005-жылдагыга салыштырганда эмгек акыны төлөөгө мамлекеттик бюджеттин чыгашалары 6,2 пайызга же айкын алып караганда 0,5 пайызга¹ көбөйгөн. Республикалык бюджеттен Социалдык фондко субвенциялар 38,1 пайызга кыскаруу менен 47,1 млн. сомду түзгөн.

Отчеттук жылда мамлекеттик карызды тейлөөгө чыгашалар 3024,3 млн. сомду түзгөн (жалпы чыгашаларга карата 12,0 пайыз, бул 2005-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнөн 3,0 пайыздык пунктка төмөн), анын ичинен тышкы жана ички карызды төлөөгө, тиешелүүлүгүнө жараша 1014,8 млн. сом жана 2009,4 млн. сом багытталган. Кыргыз Республикасынын тышкы милдеттенмелерин тейлөө боюнча айкын чыгашалар Париж клубунун 2005-жылдын жалган куран айынын он бириндеги протоколунун алкагында тышкы карызды реструктуризациялоо жөнүндө жетишилген келишимдин натыйжасында 2144,0 млн. сомго төмөндөтүлгөн.

1.2.2.1-тафик.

Мамлекеттик карыз боюнча пайыздык төлөмдөр

Мамлекеттик бюджеттен «Капиталдык салымдар» статьясы боюнча 1287,4 млн. сом чыгымдалган жана бул, 2005-жылдагыга караганда 34,1 пайызга көп.

Өкмөт тарабынан МИПтин чегинде жүзөгө ашырылган долбоорлор боюнча чыгашалардын жалпы көлөмү 2006-жылы 4129,7 млн. сомду же ИДПга карата 3,6 пайызды түзгөн (2005-жылы - 4137,8 млн. сом же ИДПга карата 4,1 пайыз). Инвестициялык долбоорлорду сырттан каржылоо 92,6 пайызга аткарылуу менен 3815,8 млн. сомду түзгөн, анын ичинде гранттардын эсебинен 621,6 млн. сом. Инвестициялык долбоорлорду ичтен кошо каржылоо 313,9 млн. сомду түзгөн.

1.2.3. Мамлекеттик бюджеттин тартыштыгын каржылоо

Отчеттук жылы МИПти кошо алганда мамлекеттик бюджеттин тартыштыгы ички жана тышкы булактардан каржылоого алынган.

Мамлекеттик бюджеттин тартыштыгын ички булактардын эсебинен каржы-

¹ КБИге корректировкалоо менен.

лоо 420,8 млн. сомду түзгөн (же тартыштыктын жалпы суммасынын 12,3 пайызы).

Экономикалык өнүктүрүү боюнча эларалык уюмдардан кредиттердин түшүүсү (3488,4 млн. сом) аларды төлөөгө кеткен чыгашалардан (498,5 млн. сом) ашкан, анын натыйжасында мамлекеттик бюджеттин тартыштыгын тыштан каржылоо 2989,9 млн. сом суммасындагы оң маанини (өлчөмдү) түзгөн.

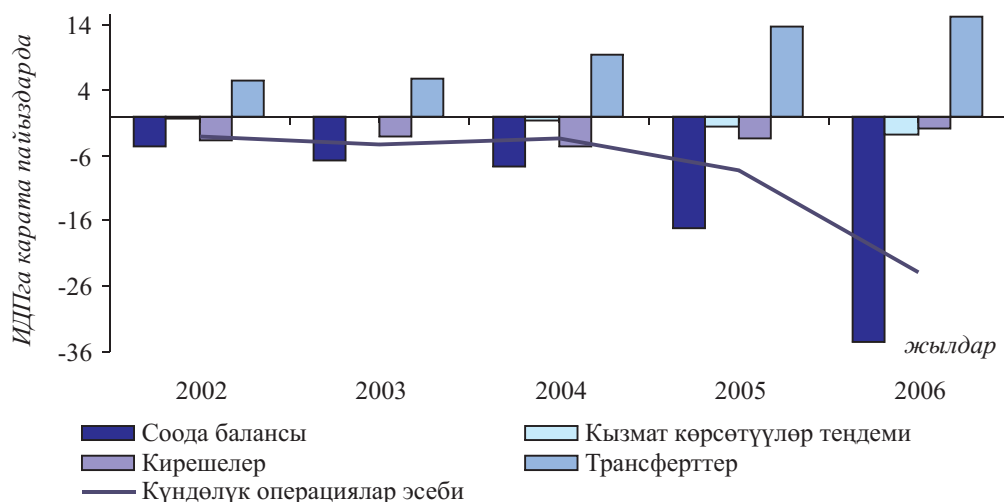
Менчиктештирүүдөн 825,9 млн. сом суммасында каражат түшкөн.

1.3. Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми

Алдынала маалыматтар боюнча 2006-жылдагы төлөм теңдеминин оң сальдосу 127,4 млн. АКШ долларын түзгөн. Күндөлүк операциялар эсеби ИДПга карата 24,0 пайызды түзгөн терс сальдодо калыптанган. Бул, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгынын 2,3 эсеге көбөйүүсү менен шартталган жана бир эле учурда кирешелер балансынын терс сальдосунун төмөндөшү жана трансферттердин оң сальдосунун 30,4 пайызга көбөйүүсү менен коштолгон.

1.3.1-график.

Күндөлүк операциялар эсеби

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин жана республиканын ишканаларынын маалыматтары, ошондой эле Улуттук банктын баа берүүлөрү боюнча Кыргыз Республикасынын соода балансынын терс сальдосу 2005-жылдагы 418,7 млн. АКШ долларына караганда 2006-жылы 988,3 млн. АКШ долларын түзгөн.

Тышкы соода жүгүртүү ФОБ баасында 2005-жылдын ушул эле мезгилиндегиге салыштырганда 45,6 пайызга көбөйүү менен 2006-жылы 2610,0 млн. АКШ долларын түзгөн. Алыскы четөлкөлөр менен товар жүгүртүү 52,3 пайызга, ал эми КМШ өлкөлөрү менен товар жүгүртүү 39,6 пайызга өскөн. Товар жүгүртүүнүн өсүшү товарлардын импорту сыяктуу эле экспортунун көлөмүнүн көбөйүүсүнөн улам жүргөн.

Товарлардын ФОБ баасындагы экспорту Улуттук банктын баасы боюнча 2006-жылы 810,8 млн. АКШ долларын түзүп, 2005-жылдын жыйынтыгына салыштырганда 18,1 пайызга көбөйгөн. Экспорттун өсүшү КМШ өлкөлөрүнө товар берүү 24,9 пайызга, ал эми алыскы четөлкөлөргө 12,6 пайызга көбөйүүсүнүн эсебинен камсыз кылынган. Ошол эле учурда, 2005-жылдагыга салыштырганда алтындын экспортунун нарктык көрсөткүчүндө 10,7 пайызга, ал эми натуралай түрүндө 34,5 пайызга төмөндөгөндүгү байкалган. Алтынды эске албаганда экспорт 32,6 пайызга өскөн.

Отчеттук мезгил ичинде экспорттун функционалдык түзүмүндө¹ энергопродуктыларын экспорттук берүүлөрдүн (88,8 пайызга), инвестициялык товарлар (82,7 пайызга) жана керектөө товарларынын (30,0 пайызга) көлөмдөрүнүн өсүшү белгиленген. Мындан тышкары, отчеттук мезгил ичинде аралык товарларынын

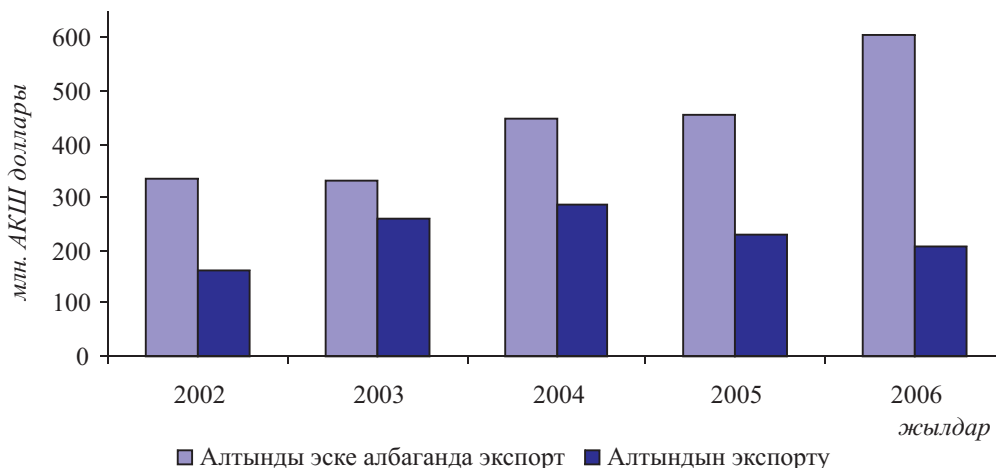
¹ Улуттук банктын баа берүүлөрүн эске алуусуз Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматтары боюнча.

(2005-жылга салыштырганда 7,8 пайызга) жана чийки заттардын (4,0 пайызга) экспортунун кыскаруу тенденциясы сакталып калган. Чийки заттардын экспортунун төмөндөшүнө таасирин тийгизген негизги статьяларынан болуп кара металлдын калдыктары жана сыныктары (20,6 пайызга кыскарган), пахта (12,1 пайызга), булгаары (4,6 пайызга) саналат.

1.3.2-график.

Товарлардын экспорту

Экспорттун географиялык түзүмүндө¹ 2006-жылы алыскы четөлкөлөрдүн жана КМШ өлкөлөрүнүн үлүшү, тиешелүүлүгүнө жараша 52,3 жана 47,7 пайызды түзгөн.

Отчеттук жылы алыскы четөлкөлөргө экспорттук берүүлөр¹ 2005-жылдагыга салыштырганда 12,6 пайызга көбөйүү менен 415,1 млн. АКШ долларын түзгөн. Афганистанга жана Швейцарияга берүүлөр олуттуу өскөн. Афганистанга экспорт кара металлдан жасалган буюмдарды берүүлөрдү жана мунайзаттарынын реэкспортунун, ал эми Швейцарияга алтындын экспортунун эсебинен көбөйгөн.

КМШ өлкөлөрүнө¹ экспорт 2006-жылы 25,0 пайызга көбөйүү менен 379,0 млн. АКШ долларын түзгөн. Айрыкча, Өзбекстанга экспорттук берүүлөр (64,0 пайызга), Казахстанга (40,0 пайызга) жана Россияга (14,4 пайызга) тигилүү буюмдарды, цементти, жабдууларды жана аларга запастык бөлүктөрдү берүүлөрдү арттыруунун эсебинен байкалаарлык өсүшкө ээ болгон. Ошол эле учурда, Беларуссияга, Украинага жана Түркмөнстанга тамекинин, шифердин жана пахтанын экспорттун төмөндөтүүнүн эсебинен экспорттук берүүлөрдүн кыскаруусу жүргөн.

Алдынала алынган маалыматтар боюнча товарлардын импорту² (ФОб баасында) 2006-жылы 1799,1 млн. АКШ долларын түзгөн, бул 2005-жылдагы көрсөткүчтөн 62,7 пайызга жогору. Алыскы четөлкөлөрдөн импорттун көлөмүнүн 85,0 пайызга, ал эми КМШ өлкөлөрүнөн 46,6 пайызга көбөйгөндүгү байкалган.

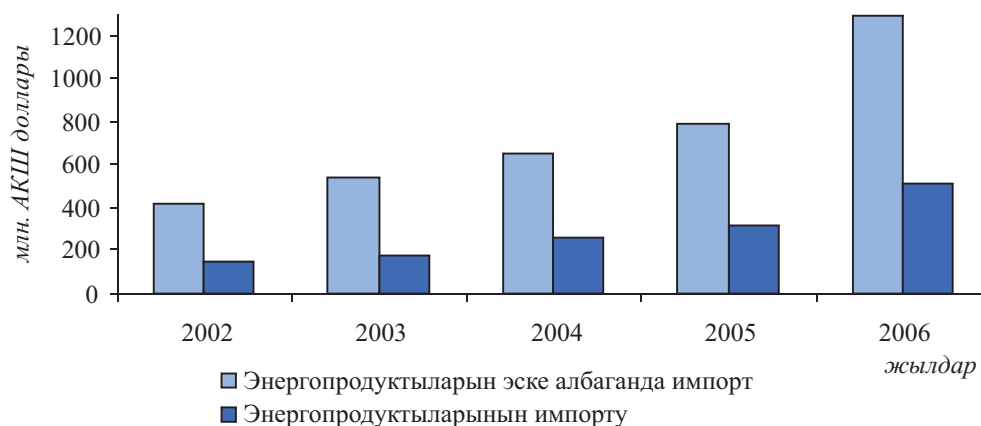
¹ Улуттук банктын баа берүүлөрүн эске алуусуз Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматтары боюнча.

² СИФ баасындагы импорт «алыпсатарлардын» соода жүргүзүүсүнүн көлөмүн жана жеткире баа берүүлөрдү эске алганда 1935,9 млн. АКШ долларын, соода балансынын тартыштыгы 1125,1 млн. АКШ долларын түзгөн.

1.3.3-график.

Товарлардын импорту

Импорттун функционалдык түзүмүндө (СИФ баасында) бардык статьялар боюнча олуттуу өсүш байкалган. 2006-жылы жүк ташуучу автомобилдерди, байланыш жабдууларын, айылчарба машиналарын жана башка жабдууларды берүүлөрдүн олуттуу артышынын (эки эседен көбүрөөккө) эсебинен инвестициялык товарлардын импортунун кескин өскөндүгү катталган. Энергопродуктыларын берүүлөрдүн 61,6 пайызга өсүшү негизинен баанын өсүшүнүн жана мунайзаттарын берүүлөрдүн физикалык көлөмүнүн көбөйүшүнүн эсебинен жүргөн.

Импорттун географиялык түзүмүндө (СИФ баасында) отчеттук мезгил ичинде КМШ өлкөлөрүнүн салыштырмалуу салмагы 57,8 пайызды, ал эми алыскы четөлкөлөрдүкү 42,2 пайызды түзгөн. КМШ өлкөлөрүнүн ичинен Беларуссиядан (2,6 эсеге) жана Россиядан (72,1 пайызга) импорттун олуттуу өскөндүгү байкалган. Беларуссиядан импорт керектөө жана инвестициялык товарларды берүүнүн эсебинен көбөйгөн. Россиядан 59,6 пайызга импорт көлөмү 2005-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда эки эседен көбүрөөк өсүшкө ээ болгон энергопродуктыларын берүүлөр менен камсыз кылынган. Алыскы четөлкөлөрдүн ичинен Кытай, Бириккен Араб Эмираттары, Канада сыяктуу өлкөлөрдөн импорттун көлөмүнүн эки эседен көбүрөөккө өскөндүгү байкалган. Салыштырмалуу салмагы алыскы четөлкөлөрдөн импорттун жалпы көлөмүндө, тиешелүүлүгүнө жараша 33,9 жана 13,4 пайызды түзгөн Кытай жана АКШ негизги товар берүүчүлөрдөн болуп саналган.

2006-жылы эларалык кызмат көрсөтүүлөр балансынын терс сальдосу 2005-жылдагыга салыштырганда эки эседен көбүрөөккө өсүү менен 76,5 млн. АКШ долларын түзгөн. Кызмат көрсөтүүлөр балансынын терс сальдосу экспортко карата кызмат көрсөтүүлөр импортунун бир кыйла жигердүү өсүшү (45,4 пайызга) менен шартталган жана бул, негизинен транспорттук кызмат көрсөтүүлөр импортунун көбөйүүсүнүн (27,2 пайызга) эсебинен камсыз кылынган. Ошол эле учурда, экспорттун «кыдыруулар» сыяктуу статьялары боюнча олуттуу өсүш катталган жана ал 2005-жылдагыга салыштырганда 2,3 эсеге көбөйгөн.

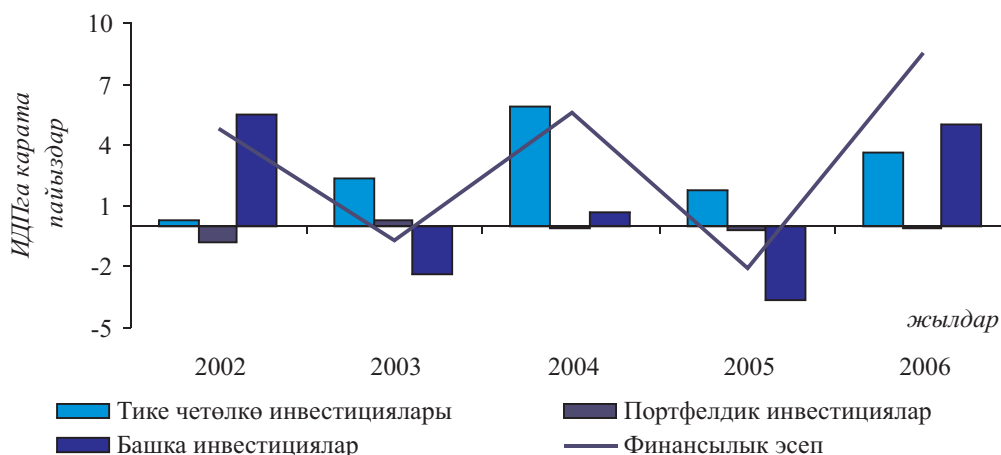
Отчеттук жылдын жыйынтыгы боюнча кирешелер балансынын терс сальдосу 2005-жылдагыга салыштырганда 34,0 пайызга төмөндөө менен 53,4 млн. АКШ долларын түзгөн. Мында, тике жана башка инвестициялар боюнча кирешелердин терс сальдосунун азайгандыгы катталган. Тике инвестициялар боюнча кирешелер кирешелер балансынын жалпы көлөмүнүн 57,3 пайызына жакынды ээлеген жана 2005-жылдагыга салыштырганда тике инвестициялар боюнча кирешелердин терс сальдосу 10,3 пайызга төмөндөгөн жана муну реинвестицияланган кирешелердин агылып чыгуусунун төмөндөшү менен түшүндүрүүгө болот.

Башка инвестициялар боюнча кирешелердин 3,8 эсеге өсүшү башка инвестициялар боюнча терс сальдонун олуттуу кыскаруусуна (7,7 эсеге) алып келген.

Күндөлүк трансферттердин оң балансы көбөйүүгө ык коюу абалын сактап калуу менен 2006-жылы андан мурдагы жылдын көрсөткүчүнөн 30,3 пайызга ашкан. Өсүш негизинен 36,3 пайызга көбөйүүгө ээ болгон жеке трансферттердин эсебинен жүргөн жана ал эң оболу эмгек мигранттарынан акчалай каражаттардын агымынын артышына байланыштуу болгон.

1.3.4-график.

Капитал менен операциялардын жана финансы операцияларынын эсеби

Капитал менен операциялардын жана финансы операциялар эсеби 2005-жылдагы анын терс маанисине караганда 2006-жылы 197,1 млн. АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдодо калыптанган. Мында, финансы эсебинин оң сальдосунун олуттуу көбөйгөндүгү белгиленген.

Капитал менен операциялардын эсебинин тартыштыгы 46,9 млн. АКШ долларын түзгөн, бул 2005-жылдагы терс сальдодон эки эсеге көп болгон.

Финансы эсебинин сальдосу 2005-жылдагы анын терс маанисине караганда 244,0 млн. АКШ доллары өлчөмүндө оң чыккан. Финансы эсебинин оң сальдодо чыгуусун тике четөлкө инвестицияларынын таза агымынын 2,5 эсеге көбөйүүсү менен түшүндүрүүгө болот. Башка инвестициялардын оң сальдосу 2005-жылдагы 88,3 млн. АКШ доллары өлчөмүндөгү терс сальдодон 143,9 млн. АКШ доллары өлчөмүндөгү оң сальдого чейин олуттуу өскөн. Анын мааниси Кыргыз Республикасынын резиденттеринин тышкы активдеринин алардын тышкы милдеттенмелеринин олуттуу өсүшү шартында түптөлгөн. Алып көрсөк, алардын тышкы милдеттенмелеринин 3,9 эсеге бир эле учурда көбөйүүсү шартында коммерциялык банктардын тышкы активдери 52,6 пайызга төмөндөгөн. Мындан тышкары, мамлекеттик секторго кредиттер 42,9 пайызга көбөйүү менен 23,3 млн. АКШ долларын түзгөн.

Отчеттук жылдын жыйынтыгы боюнча жылдын акырына карата дүңүнөн алгандагы эларалык камдардын (резервдердин) көлөмү 33,4 пайызга көбөйүп, 817,1 млн. АКШ долларын түзгөн. Улуттук банктын камдык активдеринин деңгээли товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун 3,7 айына туура келген.

1.4. Финансы рыноктору

1.4.1. Валюта рыногу

Валюта рыногундагы абал 2006-жылы банк жана реалдуу секторго инвестициялар формасында сыяктуу эле, депозиттер жана четөлкөлөрдөн акча которуулар түрүндө республикага четөлкө валютасынын олуттуу агылып кирүүсү, ошондой эле товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр экспортунан сезондук түшүүлөрдүн таасири астында калыптаган. Валюта рыногундагы абалдын өнүгүшүн аныктаган башка факторлордун ичинен дүйнөлүк рыноктордо АКШ долларынын курсунун төмөндөшүн, ошондой эле улуттук валютага карата ички суроо-талаптын өсүшүн белгилөөгө болот. Натыйжада валюта рыногунда жыл ичинде улуттук валютанын АКШ долларына карата курсунун бекемделеши тенденциясы басымдуу болгон. Мында бүтүмдөрдүн бардык түрлөрүнүн көлөмүнүн олуттуу көбөйгөндүгү байкалган, алсак ички валюта рыногунда четөлкө валюталарын сатып алуу жана сатуу боюнча операциялардын жалпы көлөмү¹ отчеттук жылы 2005-жылдагыга салыштырганда 85,4 пайызга көбөйүү менен 87,6 млрд. сомду түзгөн.

1.4.1.1-таблица

Четөлкө валюталарын сатып алуу/сатуу боюнча операциялар
(млн. сом)

	2005-ж.	2006-ж.	Өсүш арым, пайыздар
Жалпы көлөм	47 239	87 588	85,4
анын ичинде:			
<i>Валюта тооруктарында накталай эмес валюта менен спот-операциялар</i>			
банктар аралык операциялар	8 426	13 919	65,2
Улуттук банк менен операциялар	4 517	6 571	45,5
Улуттук банк менен операциялар	3 909	7 348	88,0
<i>Валюта тооруктарынан тышкары накталай эмес валюта менен спот-операциялар</i>			
Накталай валюта менен спот-операциялар	1 559	2 248	44,2
коммерциялык банктардын	37 159	71 031	91,2
алмашуу бюролорунун	15 615	47 435	203,8
Своп-операциялар	21 543	23 597	9,5
анын ичинде Улуттук банк менен	95	389	310,9
анын ичинде Улуттук банк менен	66	338	415,2

Сатып алуу/сатуу боюнча бүтүмдөрдүн көлөмүнүн бир кыйла олуттуу өсүшү валюта рыногунун үлүшүнө операциялардын 81,1 пайызы туура келген накталай сегментинде катталган. Операциялардын негизги көлөмү коммерциялык банктар ортосунда ишке ашырылган, четөлкө валюталарын сатып алуу боюнча бүтүмдөрдүн көлөмү аларды сатуу боюнча бүтүмдөрдүн көлөмүнөн ашкан. Операциялардын басымдуу көлөмү АКШ долларында жүзөгө ашырылган болсо да алардын үлүшү 2005-жылдагыга салыштырганда 6,4 пайыздык пунктка, 65,2 пайызга кыскарган. Евродо келишилген бүтүмдөрдүн (6,6 пайызга чейин), орус рубли менен (11,3 пайызга чейин), жана башка валюталар² менен (0,3 пайызга чейин) келишилген бүтүмдөрдүн салыштырмалуу салмагы да кыскарган. Ошону менен бирге эле казак теңгесин сатып алуу/сатуу боюнча операциялардын салыштырмалуу салмагынын 2005-жылдагы 6,6 пайыздан 16,6 пайызга чейин өсүшү байкалган.

¹ Банк резиденттердин валюта операциялар жөнүндөгү отчеттордон маалыматтар.

² Кытай юаны, англия фунт стерлинги жана өзбек суму.

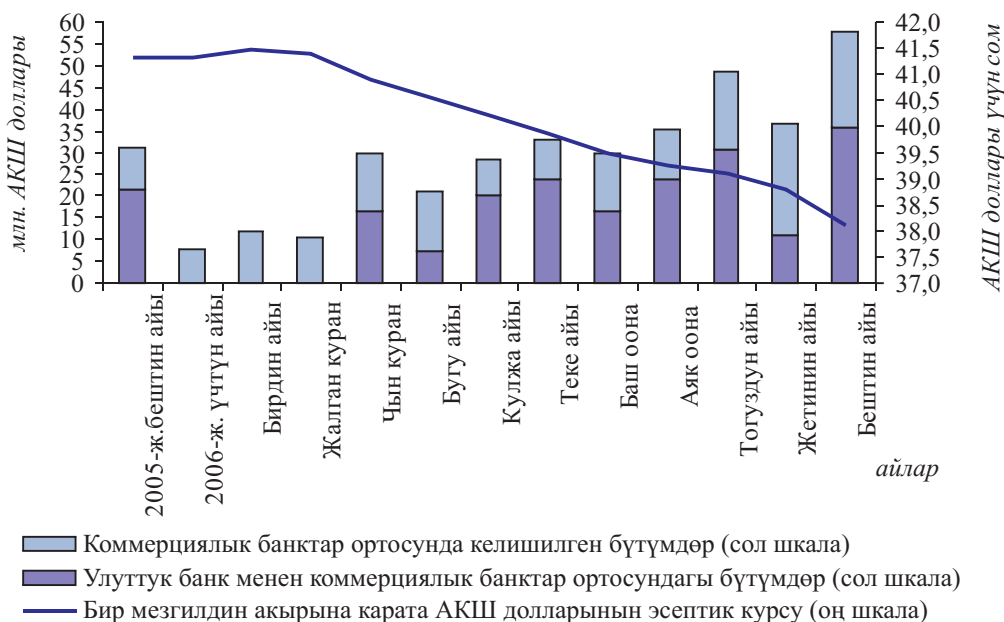
Валюта рыногунун накталай эмес сегментинде дээрлик бардык бүтүмдөр банктар аралык тооруктарында АКШ долларында келишилген¹ ушул операциялардын көлөмү 2005-жылдагыга салыштырганда 65,2 пайызга көбөйүү менен 13,9 млрд. сомду же валюта рыногунун жалпы көлөмүнүн 15,9 пайызын түзгөн.

Отчеттук жылдын биринчи чейреги ичинде банктар аралык валюта тооруктарында туруктуу жагдай сакталып турган, мында АКШ долларынын алмашуу курсу 41,1 - 41,6 сом/АКШ доллары чегинде өзгөрүлгөн. Жылдын экинчи чейрегинен тартып четөлкө валюталарын үстөк сунуштоонун таасири астында ички валюта рыногунда АКШ долларынын курсунун төмөндөөгө ык коюу тенденциясы түптөлүп, ал жылдын акырына чейин сакталып калган. Америка валютасынын жаз жана күз айларында тышкы рынокторунда белгиленген дүйнөнүн негизги валюталарына карата курсунун төмөндөшү алмашуу курсуна белгилүү өлчөмдө басым жасаган. Натыйжада бүтүндөй 2006-жыл ичинде банктар аралык валюта тооруктарында АКШ долларынын орточо салмактанып алынган курсу 7,9 пайызга төмөндөп, 2006-жылдын акырында 38,0452 сом /АКШ долларын түзгөн. Мында АКШ долларынын эсептик курсу 7,7 пайызга, 38,1238 сом/АКШ долларына чейин төмөндөгөн.

Рыноктун конъюктурасын текшилөө максатында Улуттук банк чын куран айынан тартып АКШ долларын сатып алуу боюнча операцияларды жүргүзгөн жана алардын көлөмү жыл ичинде 2,2 эсеге көбөйүп, 186,2 млн. АКШ долларын, же тооруктардын жалпы көлөмүнүн 53,0 пайызын түзгөн. Валюта тооруктарында банктар аралык бүтүмдөрдүн көлөмү 110,2 млн. АКШ долларынан 164,9 млн. АКШ долларына чейин көбөйгөн. Ал эми жалпы көлөмдөгү алардын үлүшү 53,6 пайыздан 47,0 пайызга чейин кыскарган.

1.4.1.1-график

Банктар аралык валюта тооруктарында 2006-жылы жүзөгө ашырылган операциялар

Алмашуу бюролорунда АКШ долларынын курсунун динамикасы 2006-жылы банктар аралык валюта тооруктарындагы курстун динамикасындай эле болгон. Мында алмашуу бюролорунда АКШ долларын сатуу курсу банктар аралык валюта тооруктарындагы курстан орточо алганда 0,06 сомго төмөн болгон. Отчет-

¹ Тооруктар Улуттук банк тарабынан соода-маалыматтык электрондук система аркылуу жүзөгө ашырылат.

тук жыл ичинде алмашуу бюролорунда АКШ долларын сатуу курсу 8,5 пайызга төмөндөө менен 2006-жылдын акырына карата 1 АКШ доллары үчүн 37,69 сомду түзгөн. Ошол эле учурда, евроунун сатуу курсу 2,5 пайызга жогорулоо менен 49,86 сом/еврого чейинкини түзгөн. Кыйла олку-солкулукка дуушар болгондугуна карабастан орус рублинин курсу бүтүндөй жыл ичинде өзгөргөн эмес жана жылдын акырына карата 1,42 сом/рубли түзгөн. Жылдын биринчи жарым жылдыгында алмашуу бюролорунда казак теңгесин сатуу курсу 10,8 пайызга жогорулап, андан соң тез арымда төмөндөө менен бүтүндөй алганда жыл ичинде сомго карата 3,1 пайызга басаңдап, бештин айынын акырына карата 0,296 сом/теңгени түзүп калган.

СВОП операцияларынын көлөмү 2005-жылдагыга салыштырганда 4,1 эсеге көбөйүү менен 388,8 млн. АКШ долларына барабар болгон. Бирок, валюта рыногунун түзүмүндө бул операциялардын үлүшү бир аз бойдон, болгону 0,4 пайыз деңгээлинде калууда. СВОП операцияларынын негизги көлөмү Улуттук банк тарабынан банк тутумунан сом түрүндөгү үстөк ликвиддүүлүктү алып салуу максатында жүзөгө ашырылган.

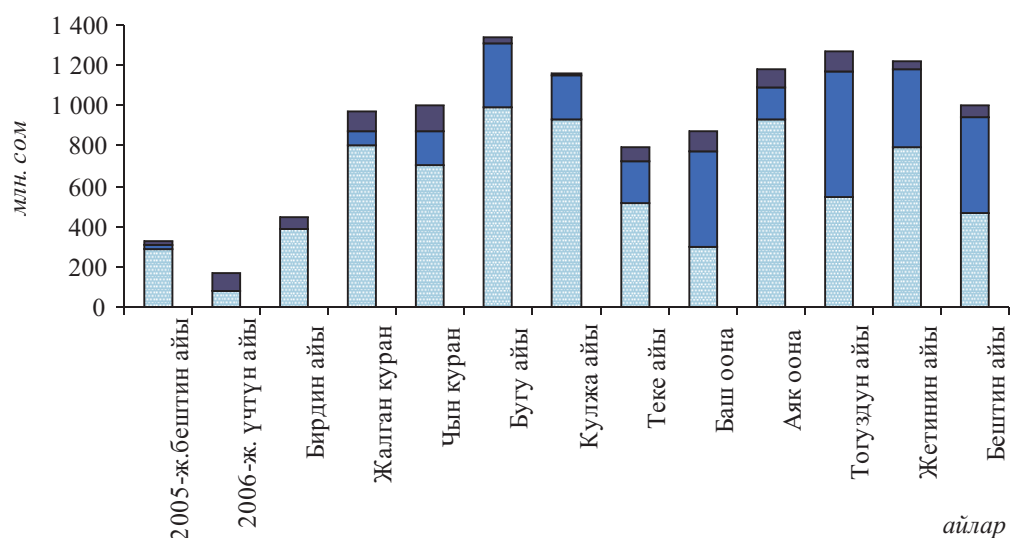
1.4.2. Банктар аралык кредит рыногу

Отчеттук жылы банктар аралык кредит рыногу ыргактуу өнүгүү багытын уланткан. Мында, бүтүмдөрдүн орточо көлөмү көбөйүп, чендердин (ставкалардын) деңгээли жана өзгөрүлмөлүүлүгү төмөндөп, бүтүмдөрдүн мөөнөттүүлүгүнүн аралыгы кеңейип, рыноктун катышуучуларынын санынын артышынын эсебинен да концентрациялануу азайган.

Банктар аралык кредит рыногунда улуттук валютадагы операциялардын жалпы көлөмү 2005-жылдагыга салыштырганда 69,4 пайызга көбөйүү менен 10,6 млрд. сомду түзгөн. Сом түрүндөгү займдардын негизги бөлүгү, мурдагыдай эле, РЕПО операциялары сегментинде концентрацияланган, бирок алардын үлүшү 2005-жылдагыга салыштырганда 80,7 пайыздан 70,6 пайызга чейин кыскарган. РЕПО операциялары боюнча чен отчеттук мезгил ичинде кыйла бир аз эле чекте өзгөрүлүү менен жыл ичинде орточо алганда 2005-жылдагыга салыштырганда 0,7 пайыздык пунктка төмөндөө менен 3,3 пайызды түзгөн. Ошол эле учурда, улуттук

1.4.2.1-график

Ички банктар аралык кредит рыногунда 2006-жылы келишилген бүтүмдөрдүн көлөмү

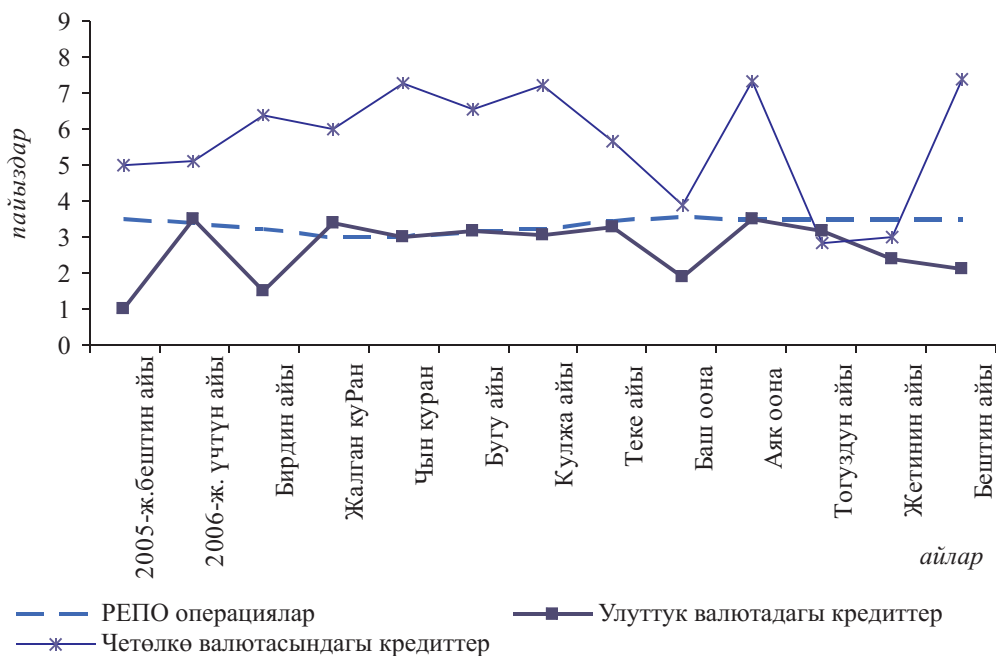
- Четөлкө валютасындагы кредиттер (резидент эместер менен бүтүмдөрдү эске албаганда)
- Улуттук валютадагы кредиттер
- РЕПО операциялары

валютадагы банктар аралык кредиттер боюнча орточо жылдык чен 2,8 пайызды түзүү менен 0,4 пайыздык пунктка төмөндөгөн. РЕПО сегментиндеги чендерге салыштырганда банктар аралык кредиттер боюнча чендердин бир кыйла төмөнкү деңгээлде болушу күрөөлүк камсыздоолордун ликвиддүүлүгү менен шартталган: банктар аралык кредиттик бүтүмдөрдө көпчүлүк учурда күрөө катары накталай эмес АКШ доллары колдонулган. Мында, бул кредиттер пайызсыз да болгон. РЕПО операцияларынын мөөнөттүүлүгүнүн орточо деңгээли 2006-жылы андан мурдагы жылдагыга салыштырганда 6,7 күндөн 4,7 күнгө чейин, ал эми улуттук валютадагы кредиттер боюнча 8,9 күндөн 4,1 күнгө чейин кыскарган.

Ички банктар аралык кредит рыногунун валюта сегментинде 2006-жылы жүзөгө ашырылган операциялардын көлөмү 1,5 эсеге көбөйүү менен 862,7 млн. сомду түзгөн. Банктар аралык карыз алышуунун жалпы көлөмүндөгү ушул сегменттин салыштырмалуу салмагы 2005-жылдагы 8,7 пайыздан 7,5 пайызга чейин кыскарган. Жылдын биринчи жарымында АКШнын Федералдык резерв системасынын чендеринин бара-бара жогорулатылышына байланыштуу банктар аралык валюталык кредиттер боюнча пайыздык чендердин өсүшкө ык коюу тенденциясы айрыкча басымдуу белгиленген. АКШ долларынын курсунун андан ары өзгөрүүсү жагында белгисиздик жагдайы өкүм сүрүп турган экинчи жарым жылдыкта бүтүмдөрдүн мөөнөттүүлүгүнүн түзүмү кескин өзгөрүп, четөлкө валютасындагы кредиттердин наркы олуттуу олку-солкулукка дуушар болгон. Бүтүндөй жыл ичинде ички банктар аралык рынокто сунушталган четөлкө валютасындагы кредиттер боюнча орточо чен 2005-жылдагыга караганда 1,4 пайыздык пунктка жогорулоо менен 5,7 пайызды, ал эми орточо алынган мөөнөттүүлүк 2 күнгө узартылып, 71 күнгө чейинкини түзгөн.

1.4.2.2-график

Ички банктар аралык кредит рыногунда 2006-жылдагы пайыздык чендердин динамикасы

Ички рынокто банктар аралык кредиттерден тышкары айрым коммерциялык банктар 2006-жылы негизинен, нетто-кредитор катары чыгуу менен четөлкө банктары менен да операцияларды жүргүзгөн. Республикага четөлкө валюталарынын олуттуу агылып кирүүсү чегинде банк-резидент эместерге берилген кредиттердин жалпы көлөмү 2006-жылы дээрлик эки эсеге көбөйүү менен 230,5 млрд. сомго жеткен. Ошол эле учурда, банк-резидент эместерден алынган четөлкө

валютасындагы кредиттердин көлөмү 67,1 пайызга кыскаруу менен 1,3 млрд. сомду түзгөн. Резидент эместер менен жүзөгө ашырылган операцияларда пайыздык чендердин орточо жылдык деңгээли 2005-жылдагыга салыштырганда 1,2 пайыздык пунктка жогорулап, 3,7 пайызга чейинкини түзгөн.

1.4.3. Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

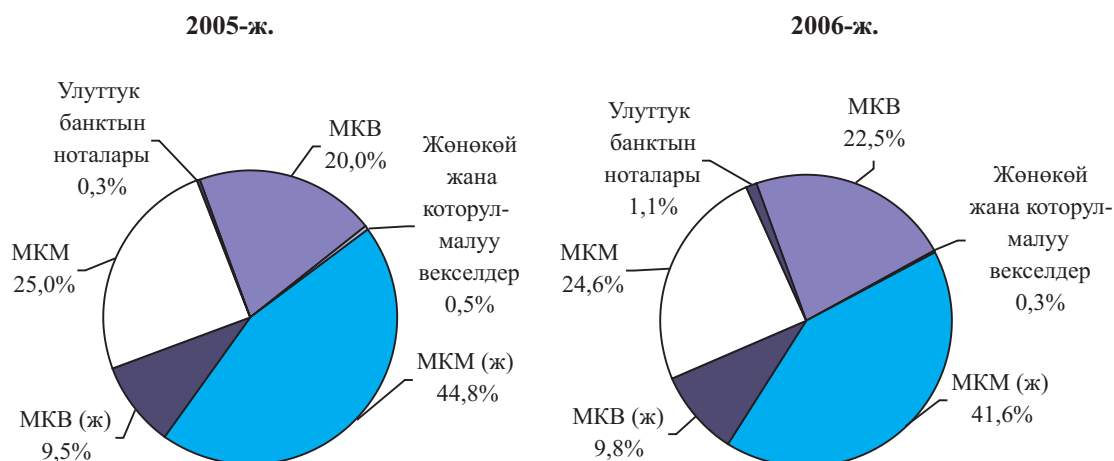
Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу 2006-жылы баалуу кагаздардын төмөнкү түрлөрү менен иш алып барган:

- мамлекеттик казына векселдери (МКВ);
- Улуттук банктын ноталары;
- мамлекеттик казына милдеттенмелери (МКМ);
- мамлекеттик жөнгө салуу баалуу кагаздары – казына векселдери (МКВ(ж)) жана казына милдеттенмелери (МКМ(ж));
- жөнөкөй жана которулмалуу векселдер.

Жүгүртүүдөгү мамлекеттик баалуу кагаздардын жалпы көлөмү 2006-жыл ичинде 3,3 пайызга кыскаруу менен жылдын акырында 5605,5 млн. сомду түзгөн. Бул кыскаруу негизинен мурда Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн коммерциялык банктардын, банктык эмес мекемелердин жана Улуттук банктын алдыдагы карыздарын кайрадан тариздөө максатында МКМ жана МКМ(ж)ны төлөөгө байланыштуу келип чыккан. Мына ушул баалуу кагаздардын мамлекеттик баалуу кагаздардын жалпы көлөмүндөгү үлүшү тиешелүүлүгүнө жараша, 24,6 жана 41,6 пайызга чейин кыскарган. Мындан тышкары, отчеттук жылы Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министрлиги тарабынан банктардын жана башка финансы мекемелеринин аманатчылардын алдындагы карыздарын кайрадан тариздөө процессинде чыгарылган жөнөкөй жана которулмалуу векселдердин көлөмү азайган. Алардын мамлекеттик баалуу кагаздардын жалпы көлөмүндөгү салыштырмалуу салмагы жылдын акырында 0,3 пайызды түзгөн. Ошол эле учурда жүгүртүүдөгү МКВлардын жана Улуттук банктын ноталарынын көлөмү 2006-жылы көбөйүп, ушул баалуу кагаздардын салыштырмалуу салмагы жылдын акырына карата тиешелүүлүгүнө жараша, 22,5 жана 1,1 пайызга чейин өскөн.

1.4.3.1-график.

Жүгүртүүдөгү баалуу кагаздардын түзүмү

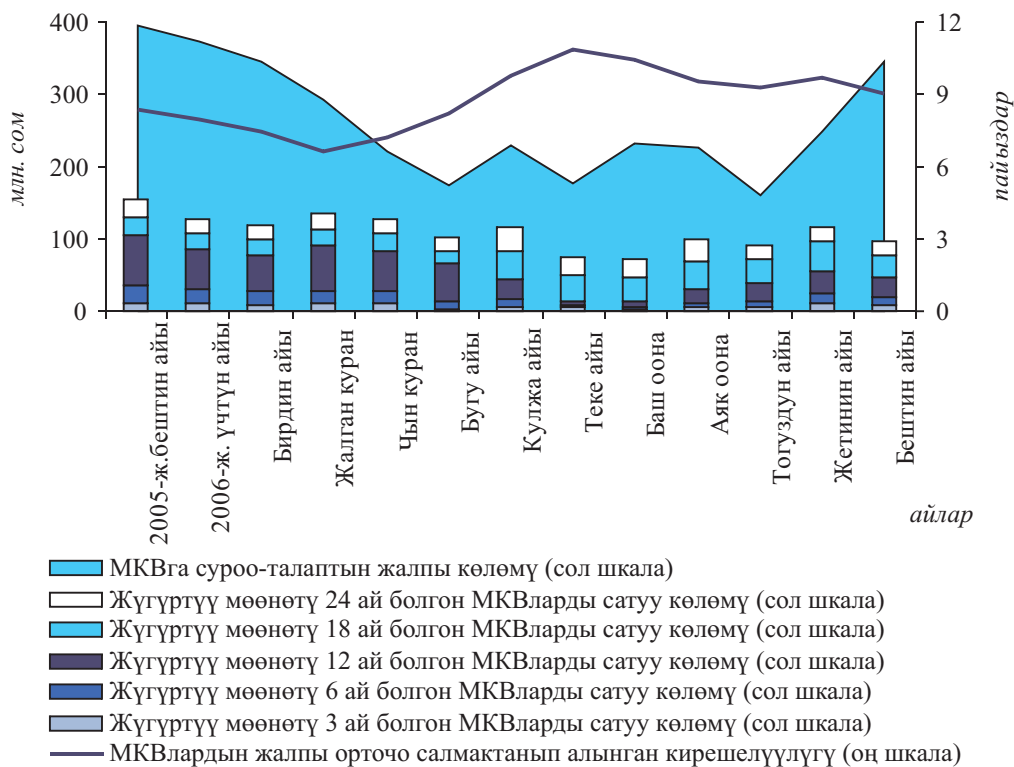
1.4.3.1. Мамлекеттик казына векселдери

Отчеттук жылы Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министрлиги мамлекеттик бюджеттин тартыштыгын каржылоо максатында Мамлекеттик казына векселдерин жүгүртүүгө чыгарган. МКВларды баштапкы

жайгаштыруу боюнча аукциондор жума сайын Улуттук банкта өткөрүлгөн. МКВлардын эмиссиясынын көлөмү акча ресурстарына карата керектөөгө жана векселге карата суроо-талапка жараша Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министрлиги тарабынан белгиленет. Мында, түптөлгөн рыноктук конъюнктурага жараша Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министрлиги мезгил-мезгили менен эмиссия көлөмүнүн түзүмүн корректировкалап турган.

1.4.3.1.1-график.

2006-жылдагы МКВга карата суроо-талап жана аны жайгаштыруулар

Отчеттук жылдын биринчи чейреги ичинде банк тутумунда ликвиддүүлүктүн жетиштүү жогорку деңгээлде орун алып турушу шартында МКВнын биринчилик рыногунда суроо-талаптын артышы, атаандыштыктын күчөшү жана МКВнын бардык түрлөрүнүн кирешелүүлүгүнүн төмөндөшү байкалган. Натыйжада, жалган куран айында Мамлекеттик казына векселдери кирешелүүлүгүнүн орточо алынган деңгээли 2005-жылдын бештин айында белгиленген 8,3 пайыз деңгээлинен төмөндөп олтуруп 6,6 пайызды түзгөн. Экинчи чейректе банк тутумундагы үстөк камдардын (резервдин) кыскаруусунун таасири астында МКВ рыногунун конъюктурасы начарлап, анын натыйжасында МКВ кирешелүүлүгүнүн жалпы деңгээлинин жогорулагандыгы байкалган. Буга Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министрлигинин сатуунун түзүмүн векселдердин ушул түрлөрүнө суроо-талаптын жогорулашына байланыштуу кыйла узак мөөнөттүү 18 жана 24 айлык МКВлардын пайдасына өзгөрткөндүгү да түрткү болгон. Мунун натыйжасында МКВнын кирешелүүлүгүнүн орточо деңгээли теке айында 10,8 пайызга чейин жогорулаган жана бул 2004-жылдан берки эң жогорку көрсөткүч болуп саналган.

1.4.3.1.1-таблица.

МКВны сатуунун көлөмү жана орточо жылдык кирешелүүлүк

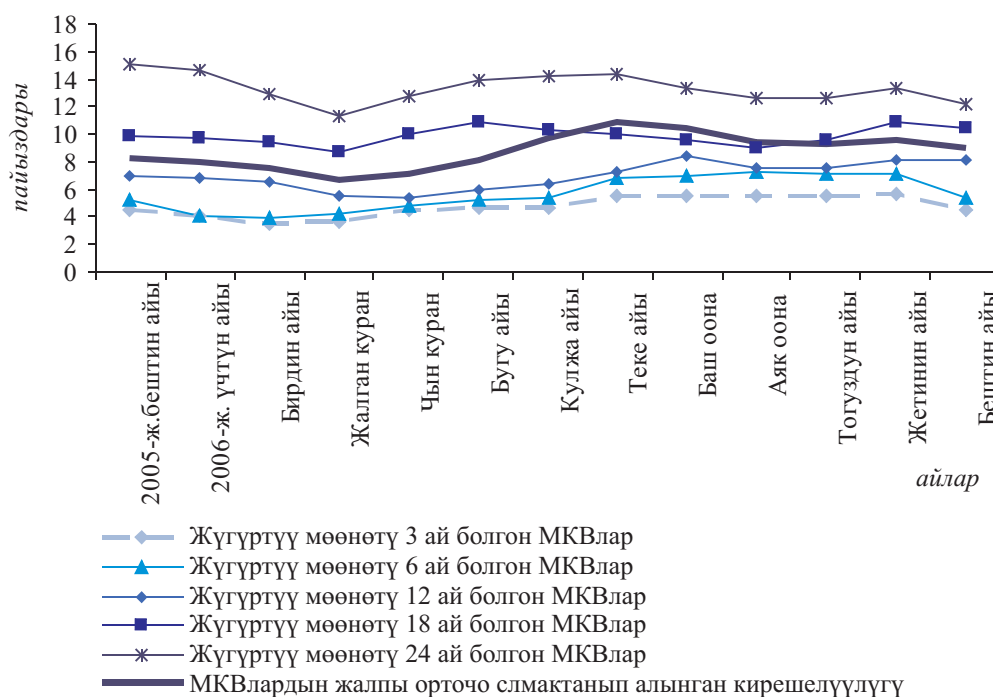
	2005-ж.		2006-ж.	
	Сатуу көлөмү <i>млн. сом</i>	Кирешелүүлүк <i>пайыздар</i>	Сатуу көлөмү <i>млн. сом</i>	Кирешелүүлүк <i>пайыздар</i>
Бардыгы болуп	1 395,1	6,3	1 274,7	8,8
анын ичинде:				
Жүгүртүү мөөнөтү 3 ай болгон МКВлар	78,8	4,4	87,6	4,8
Жүгүртүү мөөнөтү 6 ай болгон МКВлар	324,9	5,2	139,5	5,7
Жүгүртүү мөөнөтү 12 ай болгон МКВлар	849,4	6,3	417,8	7,0
Жүгүртүү мөөнөтү 18 ай болгон МКВлар	99,0	9,7	364,2	9,9
Жүгүртүү мөөнөтү 24 ай болгон МКВлар	43,0	15,6	265,7	13,2

Баш оона айында айрым банктарда ликвиддүүлүктүн өсүшү шартында МКВ рыногунун конъюктурасы жакшыруу жагына ык койгон, бул, кирешелүүлүктүн жалпы деңгээлинин төмөндөшүнөн көрүнгөн. Алгылыктуу конъюктураны эске алуу менен Экономика жана финансы министрлиги аяк оона айынан баштап кыска мөөнөттүү жана жылдык векселдерди чыгаруунун эсебинен сатуунун көлөмүн бара-бара арттырган. Сатуунун түзүмүн кыска мөөнөттүү МКВ жагына өзгөртүү да казына векселдеринин жалпы орточо салмактанып алынган кирешелүүлүгүнө алгылыктуу таасирин тийгизген. Алардын деңгээли жылдын акырына карата 9,0 пайызга чейин төмөндөгөн.

МКВнын орточо жылдык кирешелүүлүгү 8,8 пайызды түзүү менен 2005-жылдагыга салыштырганда 2,5 пайыздык пунктка жогорулаган. Жүгүртүү мөөнөтү 24 ай болгон векселдерден тышкары, МКВнын бардык түрлөрү боюнча кирешелүүлүктүн жогорулагандыгы катталган. МКВны сатуунун жылдык көлөмү 1274,7 млн. сомду түзгөн. Бул, 2005-жылдагы ушул эле көрсөткүчтөн 8,6 пайызга төмөн. Сатуунун бүтүндөй көлөмүнүн тең жарымына жакынын үлүшү 2005-жылдагы 10,2 пайыздан 49,4 пайызга чейин өсүшкө ээ болгон узак мөөнөттүү МКВлар (жүгүртүү мөөнөтү 18 жана 24 ай болгон векселдер) түзгөн.

1.4.3.1.2-график.

МКВнын бардык түрлөрү боюнча 2006-жыл ичиндеги орточо алынган кирешелүүлүк

Узак мөөнөттүү векселдердин үлүшүнүн олуттуу көбөйүүсү МКВнын бүтүндөй портфелинин дюрациясынын өсүшүнө алып келген жана алардын мааниси отчеттук мезгилдин баш жагындагы 199 күндөн жылдын акырындагы 294 күнгө чейин жогорулаган. Мында, жүгүртүүдөгү МКВлардын жалпы көлөмү жыл ичинде 8,8 пайызга көбөйүү менен бештин айынын акырына карата 1259,8 млн. сомду, ал эми бюджетти МКВлардын эсебинен таза каржылоонун көлөмү 2006-жылы 25,2 млн. сомду түзгөн.

МКВларды кармап туруучулардын түзүмүндө, мурдагыдай эле коммерциялык банктар басымдуулук кылууда. Бүтүндөй жыл ичинде алардын портфели 9,0 пайызга өсүү менен отчеттук жылдын акырына карата абал боюнча 1230,4 млн. сомду же жүгүртүүдөгү МКВлардын жалпы көлөмүнүн 97,7 пайызын түзгөн. МКВга ээлик кылган банктардын саны жыйырмага чейин көбөйгөн. Мында, көпчүлүк банктардын Мамлекеттик казына векселдери портфели арткан. Ошондой болсо да, жалпы банктык портфелдин концентрациялануусу жогору бойдон калган: концентрациялануу индекси жылдын акырына карата 0,20 барабар болгон, бул үлүшү бирдей болгон беш катышуучунун ортосунда рынокту эквиваленттүү бөлүштүрүү дегендикти түшүндүрөт. Жеке адамдардын-резиденттердин менчигинде турган МКВлардын көлөмү да отчеттук жылда өскөн, мында МКВга ээлик кылуучулардын түзүмүндө алардын үлүшү 1,2 пайызда катталуу менен өзгөргөн эмес. Ошол эле учурда юридикалык жактар болгон резиденттердин портфелиндеги МКВлардын көлөмү кыскарып, ал эми алардын салыштырмалуу салмагы 1,1 пайызга чейин төмөндөгөн. Жыл башында жүгүртүүдөгү МКВнын 0,1 пайызына ээлик кылып турган жеке адамдар-резидент эместер отчеттук жылы рыноктон чыгып кетишкен.

Экинчилик рыногунда мамлекеттик казына векселдери РЕПО шарттарында кредиттик бүтүмдөргө келишүү учурунда гана пайдаланылган. Банктар аралык РЕПО операцияларынын көлөмү 2005-жылдагыга салыштырганда 1,5 эсеге көбөйүп, 7465,9 млн. сомго жеткен. Бул бүтүмдөрдүн орточо алынган мөөнөтү 5 күндү, ал эми орточо жылдык чени 3,3 пайызды түзгөн. Төлөөгө чейинки МКВларды сатып алуу/сатуу боюнча операциялардын көлөмү отчеттук жылы 3,8 эсеге артуу менен 40,1 млн. сомду түзгөн. Мында, бул бүтүмдөрдө төлөөгө чейинки МКВлардын орточо алынган мөөнөтү 178 күндү, ал эми орточо жылдык чени - 7,3 пайызды түзгөн.

1.4.3.2. Улуттук банктын ноталары

Аларды баштапкы жайгаштыруу Улуттук банкта өткөрүлгөн жумалык аукциондордо жүзөгө ашырылган жүгүртүү мөөнөтүү 7, 14 жана 28 күндүк кыска мөөнөттүү баалуу кагаздар Улуттук банктын ноталарын түшүндүрөт. Улуттук банктын ноталары акчакредит саясатынын каражаты болуп саналуу менен Улуттук банк тарабынан коммерциялык банктардын ликвиддүүлүгүн жөнгө салуу, ошондой эле мааниси 28 күндүк ноталардын кирешелүүлүгүнө көзкаранды болгон Улуттук банктын эсептик ченин аныктоо максатында колдонулат. Мына ушул баалуу кагаздардын эмиссиясынын көлөмү акчакредит саясатынын тактикалык милдеттерине, коммерциялык банктардагы ликвиддүүлүк деңгээлине жана финансы рыногундагы жагдайга жараша Улуттук банк тарабынан белгиленет.

2006-жылдын алгачкы үч чейреги ичинде Улуттук банк эсептик ченди аныктоо максатында жүгүртүү мөөнөтү 28 күн болгон ноталарын сатууга койгон, мында, Улуттук банктын сатууга коюлган ноталарынын жумалык көлөмү 4,0 млн. сомду түзгөн. Ушул мезгил аралыгында нотага суроо-талап туруктуу болгон эмес. Ошондон улам инструменттин кирешелүүлүгү олуттуу өзгөрүүгө дуушар болгон. Алып көрсөк, жыл башында банк тутумунда ликвиддүүлүк жогорку деңгээлде сакталып турган шартта нотага карата суроо-талап өсүп, ал эми анын кирешелүүлүгү төмөндөгөн. Натыйжада, бирдин айынын орто ченинде анын мааниси

жыл башындагы 4,1 пайыздан 3,0 пайызга чейин төмөндөгөн. Андан соң банк тутумунда ликвиддүүлүктүн төмөндөөсүнө жана банктардын баалуу кагаздар рыногунун башка сегментине (МКВ) карата суроо-талабынын ооп кетишине байланыштуу бул рыноктун конъюктурасы начарлаган. Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 28 күндүк нотасынын кирешелүүлүгүнүн деңгээли 4,0-4,3 пайызга чейин жогорулаган, ал эми сатуу көлөмү көпчүлүк аукциондор өткөрүлбөй калгандыгы үчүн кыскарган.

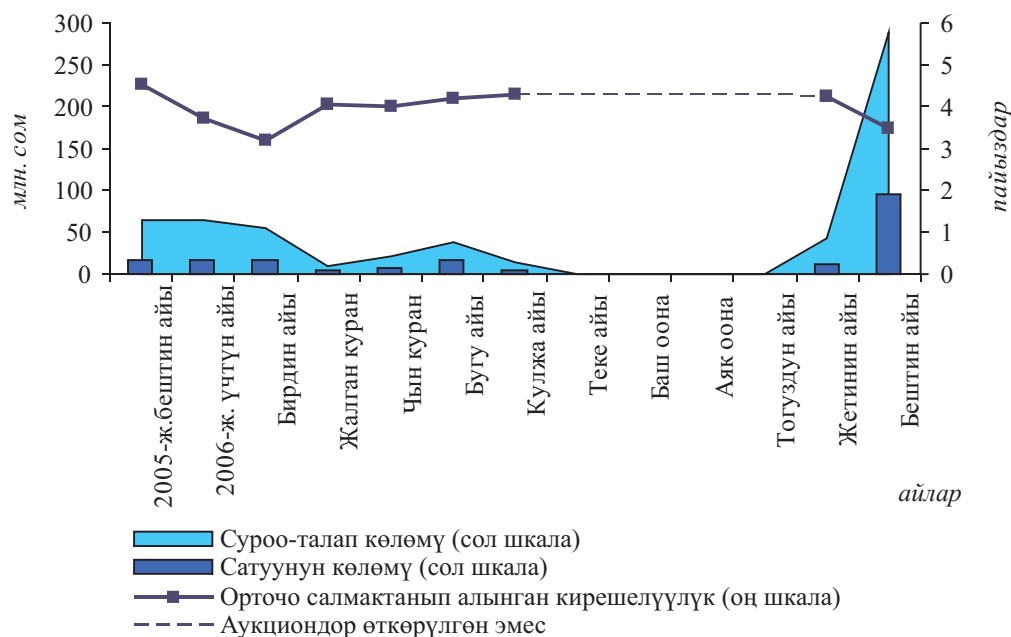
Тогуздун айынын экинчи жарымынан тартып банк тутумунан үстөк ликвиддүүлүктү кошумча алып салуу максатында Улуттук банк өзүнүн жүгүртүү мөөнөтү 14 күн болгон ноталарын жайгаштыруу боюнча аукциондорду өткөрүүнү кайрадан баштаган жана баалуу кагаздын эмиссиясынын көлөмүн жума сайын 8,0 млн. сом өлчөмүндө жарыялап турган. Бирок, ай ичинде катышуучулардын санынын жетишсиздигинен улам жарыяланган аукциондун бири да өткөрүлгөн эмес. Жетинин айынын акырында гана ликвиддүүлүктүн байкаларлык көбөйүүсү таасири астында банктар Улуттук банктын ноталарына карата кызыгуусун билдиришкен. Бештин айында Улуттук банктын ноталарына карата суроо-талап өсүп, Улуттук банк эмиссиянын жумалык көлөмүн 12 млн. сомдон 24 млн. сомго чейин көбөйткөн. Ошону менен бирге эле, Улуттук банктын баалуу кагаздарынын кирешелүүлүгү бештин айынын ичинде бара-бара төмөндөп олтуруп жылдын акырында 14 күндүк ноталар боюнча 2,9 пайызды, 28 күндүк ноталар боюнча 3,2 пайызды түзгөн.

Ошентип, ноталардын орточо жылдык кирешелүүлүгү 2006-жылы 3,9 пайызды түзгөн жана 2005-жылдагыга салыштырганда 0,5 пайыздык пунктка төмөндөгөн. Аукциондордо сатуунун жалпы көлөмү 17,4 пайызга көбөйүп, 172,0 млн. сомго жеткен. Мында, отчеттук жыл ичинде жарыяланган 52 аукциондун 31 катышуучулардын санынын жетишсиздигинен улам өткөрүлбөгөн катары таанылган.

2006-жылдын акырына карата абал боюнча Улуттук банктын жүгүртүүдөгү ноталарынын көлөмү 64 млн. сомго барабар болгон. Ноталардын бүтүндөй көлөмү коммерциялык банктардын портфелинде турган.

1.4.3.2.1-график.

2006-жылда Улуттук банктын ноталарына суроо-талап жана аларды жайгаштыруу

1.4.3.3. Башка мамлекеттик баалуу кагаздар

Жүгүртүүдө турган башка мамлекеттик баалуу кагаздарга мамлекеттик казына милдеттенмелери (МКМ), мамлекеттик баалуу кагаздар (жөнгө салуучу) (МБК(ж)), жөнөкөй жана которулмалуу векселдер кирет. Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министрлиги мына ушул баалуу кагаздардын эмитенти болуп саналат.

Мамлекеттик казына милдеттенмелери (МКМ) Экономика жана финансы министрлиги тарабынан Өкмөттүн, коммерциялык банктардын, банктык эмес мекемелердин жана Улуттук банктын карыздарын беш жылдан жыйырма беш жылга чейинки мөөнөткө кайрадан тариздетүүнүн эсебинен чыгарылган. 2006-жылы Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министрлиги мурда 68,2 млн. сом суммасына чыгарылган казына милдеттенмелери боюнча карызды төлөө менен МКМнын кошумча эмиссиясын жүргүзгөн эмес. Натыйжада, жүгүртүүдөгү МКМлардын көлөмү жыл ичинде 4,7 пайызга кыскаруу менен жылдын акырына карата 1380,6 млн. сомду түзүп калган. Ушул баалуу кагаздардын дээрлик бүтүндөй көлөмү Улуттук банктын портфелинде турган.

Мамлекеттик баалуу кагаздар (жөнгө салуучу) (МБК(ж)) 2002-жылдын бештин айында Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Улуттук банктын алдындагы карызын кайрадан тариздетүүнүн натыйжасында чыгарылган. Ушул баалуу кагаздын топтомуна мамлекеттик казына векселдери (жөнгө салуучу) (МКМ(ж)) жана мамлекеттик казына милдеттенмелер (жөнгө салуучу) (МКМ(ж)) кирет. МКВ(ж) 3, 6 жана 12 айлык жүгүртүү мөөнөтүнө ээ жана калыбына келтирилүүчү баалуу кагаздар болуп саналат, б.а. төлөө мөөнөтү келип жеткен учурда ошол эле суммага жаңы эмиссия чыгарылат. Бул баалуу кагаздар Улуттук банк тарабынан РЕПО кайтарым операцияларын жүргүзүү учурунда колдонулат. 2006-жыл ичинде МКВ(ж)нын көлөмү өзгөрбөстөн 550,0 млн. сомду түзгөн. МКМ(ж) бир жылдан беш жылга чейинки жүгүртүү мөөнөтүнө ээ. Ушул кагаздардын айрымдары да калыбына келтирилүүчү болуп саналат. Отчеттук жылы МКМ(ж)нын бөлүгү төлөнгөн, натыйжада алардын көлөмү 10,1 пайызга, 2333,1 млн. сомго чейин төмөндөгөн. Ошентип, бүтүндөй 2006-жыл ичинде Экономика жана финансы министрлигинин МБК(ж) боюнча карызынын жалпы калдыгы 8,4 пайызга кыскаруу менен 2883,1 млн. сомду түзгөн.

Жөнөкөй жана которулмалуу векселдер сыяктуу баалуу кагаздардын түрлөрү Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министрлиги бюджеттин тартыштыгын каржылоо, ошондой эле банкрот болгон финансы мекемелеринин аманатчылардын алдындагы карыздарын кайрадан тариздөө үчүн кошумча каражаттарды тартуу максатында эмитирлеген. Жыл башына карата жүгүртүүдөгү жөнөкөй жана которулмалуу векселдердин көлөмү 29,5 млн. сомду түзүп, ал эми алардын жүгүртүү мөөнөтү 7 жылга теңештирилген. Ушул кагаздардын бүтүндөй көлөмү 2006-жылы мөөнөтүнөн мурда төлөнгөн. Ошону менен бирге эле Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министрлиги векселдердин 117,1 млн. сом жалпы суммасындагы жаңы топтомун кошумча чыгарган жана жыл ичинде аларды бөлүп-бөлүп, анын ичинде мөөнөтүнөн мурда да төлөй алган. Натыйжада 2006-жылдын акырына карата Экономика жана финансы министрлигинин жөнөкөй жана которулмалуу векселдери боюнча карызы 18,0 млн. сомго барабар болгон.

1.4.4. Депозиттер жана кредиттер рыногу

2006-жылы банк тутумунда депозиттер жана кредиттер¹ көлөмүнүн өсүшү сакталып калган. Отчеттук жылдын акырына карата банк тутумунун депозиттик

¹ Коммерциялык банктардын регулятивдик отчетторунун маалыматтары боюнча.

базасы¹ жыл ичинде 28,1 пайызга көбөйүү менен 17,0 млрд. сомду, ал эми кредит портфели² 42,5 пайызга, 12,0 млрд. сомго чейин өскөн. Натыйжада, 2006-жылы кредиттер менен депозиттердин катышы 63,6 пайыздан 70,7 пайызга чейин жогорулаган, бул, банк тутумунун финансылык ортомчулугунун натыйжалуулугунун арткандыгын далилдейт.

Проблемалуу банктардын, б.а. лицензиялары кайтарылып алынган банктардын депозиттери жана кредиттери банк тутумунун депозиттик базасынын жана кредит портфелинин жалпы көлөмүндө бир аз гана үлүштү ээлейт, мында, алар карыздардын төлөнүшүнө, эсептен алынып салынышына жана мамлекеттик баалуу кагаздарга кайрадан тариздетилишине байланыштуу туруктуу кыскарып турат. Алып көрсөк, жылдын акырына карата бул банктардын депозиттик базанын жалпы көлөмүндөгү салыштырмалуу салмагы 1,2 пайызды, ал эми кредит портфелинде 5,7 пайызды түзгөн.

Иштеп жаткан коммерциялык банктарда депозиттик база бүтүндөй жыл ичинде 28,8 пайызга көбөйүү менен бештин айынын акырына карата 16,8 млрд. сомго жеткен. Мында, улуттук валютадагы депозиттердин өсүш арымы 2005-жылдагыга салыштырганда четөлкө валютасындагы депозиттер боюнча ушул көрсөткүчтөн байкаларлык артуу менен олуттуу көбөйүүгө ээ болгон. Натыйжада, депозиттик базанын жалпы көлөмүндөгү сом түрүндөгү депозиттердин үлүшү жыл ичиндеги 7,2 пайыздык пунктка, 34,3 пайызга чейин өскөн. Улуттук валютадагы депозиттердин накталай акчанын (M0) көлөмүнө карата катышы жылдын акырында 29,7 пайызды түзүү менен 2,6 пайыздык пунктка көбөйгөн.

1.4.4.1-график

Иштеп жаткан коммерциялык банктардагы депозиттердин көлөмү (бир мезгилдин акырына карата)

Аманатчылар түзүмүндө да байкалардык өзгөрүүлөр катталган: жеке адамдардын депозиттеринин салыштырмалуу салмагы 2006-жылдын баш жагындагыга салыштырганда 24,6 пайызды түзүү менен 4,2 пайыздык пунктка көбөйгөн, ал эми юридикалык жактардын депозиттеринин үлүшү тиешелүүлүгүнө жараша, 79,6 пайыздан 75,4 пайызга чейин төмөндөгөн. Депозиттик базанын түзүмүнүн өзгөрүүсү жеке адамдардын депозиттеринин озгон арымда өсүшүнөн улам жүргөн. Алардын арымы 2005-жылдагыга салыштырганда эки эсеге көбөйүү менен 55,4 пайызды түзгөн. Жыйынтыгында жылдын акырына карата алардын көлөмү 4,1 млрд. сомду түзгөн. Юридикалык жактардын депозиттери бүтүндөй 2006-жыл ичинде 22,0 пайызга, 12,7 млрд. сомго чейин көбөйгөн.

¹ Өкмөттүн жана финансы мекемелеринин депозиттерин эске алуу менен.

² Дисконтту кошо алганда.

Депозиттик базанын убакыт аралыгы боюнча түзүмүндө талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин жана кыска мөөнөттүү аманаттардын үлүшүнүн өскөндүгү катталган. Ошол эле учурда узак мөөнөттүү (бир жылдан ашкан) аманаттардын үлүшү кыскарган. Мына ушундай өзгөрүү депозиттик базанын дюрациясынын 3,0 айдан 2,5 айга чейин, анын ичинде мөөнөттүү депозиттер боюнча 12,7ден 11,4 айга чейин төмөндөшүн шарттаган.

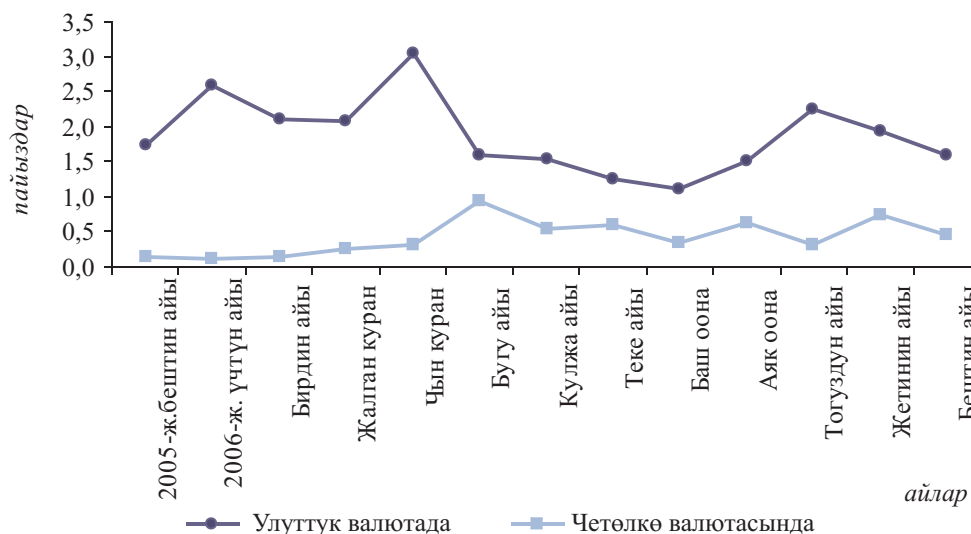
Ал эми депозиттер рыногунун концентрациялануусу жөнүндө сөз кыла турган болсок, 2006-жыл ичинде ал бир азга төмөндөгөн: бештин айынын акырына карата концентрациялануу индекси 0,11ди түзгөн, бул рынокту бирдей үлүштөгү 9 банктын ортосунда бөлүштүрүүгө барабар жана жай концентрациялануусун тастыктайт.

2006-жылы депозиттик базанын наркынын төмөндөшү катталган: улуттук валютада 0,4 пайыздык пунктка, 3,6 пайызга чейин, ал эми четөлкө валютасында 0,1 пайыздык пунктка 1,5 пайызга чейин.

Иштеп жаткан коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү¹ отчеттук жылдан мурдагы жылга салыштырганда 39,6 пайызга, 75,6 млрд. сомго чейин төмөндөгөн, бул эң оболу резидент эмес кардарларды тейлөөгө алган коммерциялык банктардын биринин жигердүүлүгүнүн басандашына байланыштуу болгон. Бул банктын депозиттерин эске албаганда банк тутумуна жаңыдан тартылган депозиттердин көлөмү 55,8 млрд. сомго жетүү менен 65,5 пайызга көбөйгөн.

1.4.4.2-график

2006-жылы жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча пайыздык чендердин динамикасы

Улуттук валютадагы жаңы депозиттер боюнча пайыздык чен 2005-жылдагыга салыштырганда бир азга, 1,9 пайызга чейин төмөндөгөн жана бул мөөнөттүү депозиттердин наркынын 8,2ден 7,4 пайызга чейин төмөндөшүнөн улам келип чыккан. Бул төмөндөө өз кезегинде депозиттер агымынын структуралык өзгөрүүсүнө алып келген. Четөлкө валютасында жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо жылдык пайыздык чен 2005-жылдагыга салыштырганда ушул депозиттердин негизин түптөгөн талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин үлүшүнүн кыскаруусунан улам 0,3 пайыздык пунктка, 0,5 пайызга чейин көбөйгөн.

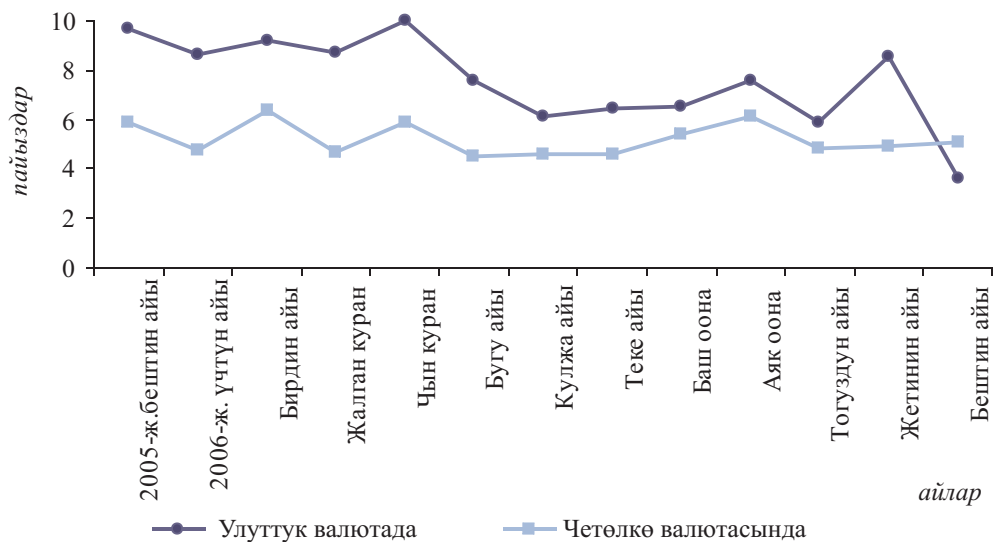
¹ Жаңыдан тартылган депозиттердин көлөмүндө юридикалык жактардын талап боюнча төлөнүүчү эсептерине келип түшкөн каражаттар эске алынбайт.

Четөлкө валютасындагы мөөнөттүү депозиттер боюнча орточо жылдык чен дээрлик өзгөрбөстөн 5,1 пайызды түзгөн

1.4.4.3-график

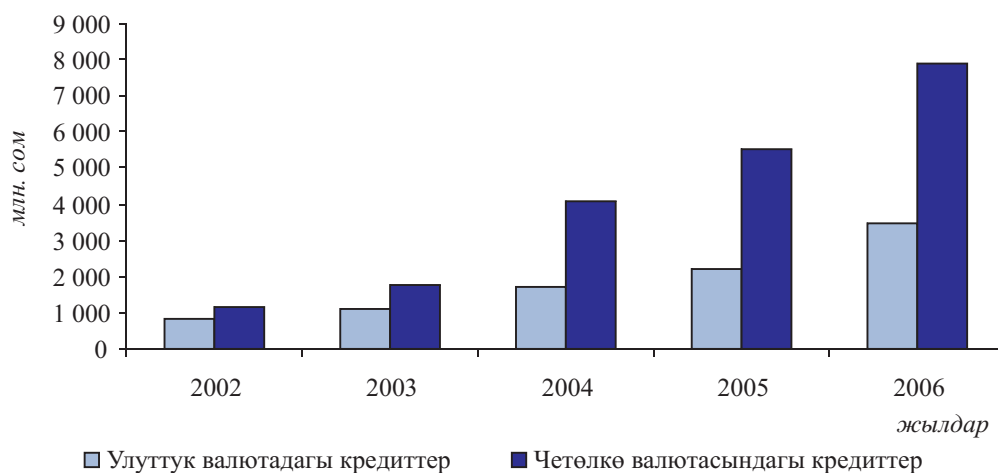
2006-жылы жаңыдан алынган мөөнөттүү депозиттер боюнча пайыздык чендин динамикасы

Депозиттик базанын өсүшү, ошондой эле четөлкө капиталынын банк тутумуна агылып кирүүсүнүн артышы жана кредиттик ресурстарга сурооталаптын жогорулоосу шартында коммерциялык банктар отчеттук мезгил ичинде экономиканын реалдуу секторун бир кыйла жигердүү кредиттөөнү улантышкан. 2006-жыл ичинде иштеп жаткан коммерциялык банктардын кредит портфели жылдын акырына карата 11,4 млрд. сомду түзүү менен 47,2 пайызга көбөйгөн. Анын ичинде, улуттук валютадагы кредиттер 57,2 пайызга, 3,5 млрд. сомго чейин, ал эми четөлкө валютасындагы кредиттер 43,2 пайызга, 7,9 млрд. сомго чейин өскөн. Улуттук валютадагы кредиттердин озгон арымда өсүшүнүн натыйжасында кредит портфелиндеги алардын үлүшү 2,0 пайыздык пунктка өсүү менен жылдын акырында 30,6 пайызды түзгөн.

1.4.4.4-график.

Иштеп жаткан коммерциялык банктардагы кредиттердин көлөмү (бир мезгилдин акырына карата)

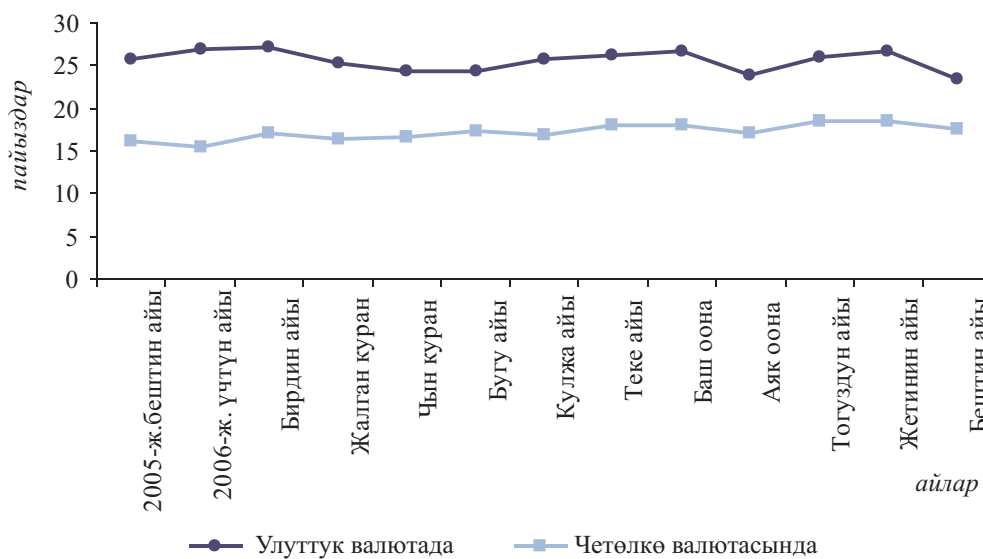

Экономиканын реалдуу секторун кредиттөө көлөмүнүн артышы үлүшү кредит портфелинин жалпы суммасында 17,7 пайыздык пунктка өсүү менен жылдын акырында 52,6 пайызды түзгөн узак мөөнөттүү (бир жылдан ашкан мөөнөткө берилген) кредиттердин өсүшүнүн алгылыктуу тенденциясынын сакталып турушу менен коштолгон. Мында, кредит портфелинин дюрациясы¹ жыл башындагы 16,3 айдан 21,6 айга чейин жогорулаган. Мындан тышкары, кредит портфелинин сапатынын жакшыргандыгы белгиленген: чогуу алгандагы кредит портфелиндеги мөөнөтүндө төлөнбөгөн жана пролонгацияланган кредиттердин үлүшү тиешелүүлүгүнө жараша, 2,9 жана 5,8 пайызга кыскарган, бул байкоого алынган (1996-жылдан бери) мезгил ичиндеги эң төмөн көрсөткүч болуп саналат.

Отчеттук жылы кредит портфелинин өсүшү бардык иштеп жаткан коммерциялык банктар боюнча катталган. Мында, кредит портфелинин концентрациялануу индекси отчеттук мезгил ичинде 0,10дон 0,09га чейин төмөндөгөн, бул рынокту 11 банктын ортосунда бөлүштүрүүгө эквиваленттүү болуу менен анын концентрациялануусунун төмөндүгүн чагылдырат. Кредиттердин концентрациялануусунун төмөндөөсү көпчүлүк тармактар боюнча да белгиленген, бирок, концентрациялануу деңгээли 11 тармактын ичинен 8де мурдагыдай эле жалпыдан алда канча жогору бойдон калып, 0,19дан 0,87 чейинкини түзөт. Бул, концентрациялануунун жогору экендигинин далили. Мындан тышкары айрым банктардын кредит портфелинин тармактык концентрациялануусу да жогору бойдон калууда: алардын кредиттик карызы болжол менен алганда эки тармак ортосунда бөлүштүрүлөт.

1.4.4.5-график.

2006-жылы жаңыдан берилген кредиттер боюнча пайыздык чендердин динамикасы

Жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү 2006-жылы андан мурдагы жылдагыга салыштырганда 53,0 пайызга көбөйүү менен 16,2 млрд. сомду түзгөн. Анын ичинде, улуттук валютадагы жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү 14,6 пайызга, 4,7 млрд. сомго көбөйгөн болсо, четөлкө валютасындагы кредиттер агымы 15,4 пайызга өсүү менен 11,5 млрд. сомго жеткен. Жаңыдан берилген кредиттердин агымынын артышы өнөржай жана социалдык кызмат көрсөтүү чөйрөсүн эске албаганда, бардык тармактар боюнча байкалган. Кредиттердин эң чоң көлөмү соода жүргүзүү чөйрөсүнө багытталган, мында, ушул кредиттердин жалпы

¹ Төлөөгө чейинки орточо салмактанып алынган мөөнөт.

агымындагы үлүшү 2005-жылдагыга салыштырганда дээрлик өзгөрбөстөн 43,8 пайызды түзгөн. Жаңыдан берилген кредиттердин тармактык түзүмүндө үлүшүнө 10,2 пайыз туура келген ипотекалык кредиттерди, үйчарбаларына (9,2 пайыз), курулушка (8,5 пайыз), өнөржайына (7,6 пайыз), айылчарбасына (2,8 пайыз) берилген кредиттерди атоого болот. Транспортту, байланышты, социалдык кызмат көрсөтүүлөрдү, ошондой эле даярдоо жана кайра иштетүү чөйрөсүн өнүктүрүүгө кредиттердин салыштырмалуу салмагы өтө эле аз жана ал болгону 1 пайызды же андан азды түзөт. Отчеттук жылы башка кредиттердин үлүшү 14,5 пайызды түзгөн.

Кароого алынып жаткан жыл ичинде улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча пайыздык чендердин деңгээли 0,2 пайыздык пунктка, 25,8 пайызга чейин, ал эми четөлкө валютасындагы кредиттер боюнча 0,5 пайыздык пунктка, 17,3 пайызга чейин жогорулаган. Пайыздык чендердин деңгээлинин жогорулоосу кредиттер агымындагы структуралык өзгөрүүлөрдүн натыйжасында жүргөн. Мындан тышкары кредиттердин айрым бир өзүнчө категориялары боюнча кредиттик ресурстарга карата суроо-талаптын эң эле жогору экендигинин таасири астында пайыздык чендердин жогорулагандыгы катталган. Ошондой болсо да, иштеп жаткан коммерциялык банктардын портфелин түзгөн кредиттер боюнча чендердин орточо деңгээли отчеттук жыл ичинде улуттук валютада 0,5 пайыздык пунктка, 24,4 пайызга чейин, ал эми четөлкө валютасында 0,7 пайыздык пунктка, 18,0 пайызга чейин төмөндөгөн. Реалдуу секторго коммерциялык банк-тардан тышкары банктык эмес финансы-кредит мекемелери да кредиттөөнү жүзөгө ашырган. Мына ушул уюмдардын чогуу алгандагы кредит портфели жыл ичинде 21,0 пайызга көбөйүү менен 2006-жылдын акырына карата 4,7 млрд. сомду түзгөн. Мында, ири банктык эмес адистештирилген финансы-кредит мекемелери (Кыргыз айылчарба Финансы Корпорациясы жана Кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча Финансы компаниясы) тарабынан жаңыдан берилген кредиттер боюнча пайыздык чендердин орточо деңгээли 2005-жылдагыга салыштырганда 2,1 пайыздык пунктка, 14,4 пайызга чейин төмөндөп, алардын кредит портфелинин наркы жыл ичинде 15,9 пайыздан 14,4 пайызга чейин кыскарган.

II

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК БАНКЫНЫН
2006-ЖЫЛДАГЫ ИШИ**

АКЧАКРЕДИТ САЯСАТЫ

2.1. Акчакредит саясатынын максаттары жана натыйжалары

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү» Мыйзамына ылайык, тиешелүү акчакредит саясатын жүргүзүү аркылуу баанын туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоп туруу Улуттук банктын ишинин негизги максаты болуп саналат.

Отчеттук жылы Улуттук банктын акчакредит саясаты «Акчакредит саясатынын 2006-жылга негизги багыттарында» жана «Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2006-жылга экономикалык саясатынын негизги багыттары тууралуу биргелешкен билдирүүсүндө» белгиленген максаттарга жана милдеттердин аткарылышына жетишүүгө багытталган. Инфляция боюнча 2006-жылга болжолдонгон максаттуу көрсөткүчүн аткарууда баанын туруктуулугун 5,7 пайыздан ашпаган деңгээлде колдоп туруу (2006-жылдын бештин айы 2005-жылдын бештин айына карата) жана акча сунушунун өсүш арымын экономиканын керектөөлөрүнө ылайык келген деңгээлде камсыз кылуу, жүзөгө ашырылып жаткан акчакредит саясатынын натыйжалуулугун негизги критерийи катары аныкталган.

Акчакредит саясатынын 2006-жылга максаттуу көрсөткүчү 2005-жылдагы экономиканын абалына анализдөөнү жүргүзүүнүн жана ремонтизациялоо процессинин улантылып жатышын, бюджет-салык чөйрөсүндө жүрүп жаткан өзгөрүүлөрдү жана республикадагы структуралык реформаларды эске алуу менен экономиканын негизги секторлорунун өнүгүү жолун болжолдоолордун негизинде белгиленген.

Отчеттук жылдын айырмалоочу өзгөчөлүгү катары өткөн жылдардагыга салыштырганда АКШ долларын сунуштоонун ички рыноктогу суроо-талаптан олуттуу артышын атоого болот. Ал, америка валютасынын дүйнөлүк башка валюталарга караганда басаңдоосу, өлкөгө тике четөлкө инвестицияларынын өсүшү, туристтик сезондун алгылыктуу жагдайда өтүшү, ошондой эле эмгек мигранттарынын четөлкөлөрдөн акчалай которууларынын артышынан улам келип чыккан. Бул, экономикалык жигердүүлүктүн артышы, демек, улуттук валютага карата суроо-талаптын көбөйүшү менен катар эле, алгач күтүлүп жаткандагыдан да акча сунушунун бир кыйла жогорку өсүш арымда болушун шарттаган (отчеттук жылдын жыйынтыгы боюнча M2 акча топтому 50 пайыздан көбүрөөккө өскөн). Ошондой болсо да, 2006-жыл ичинде инфляция төмөнкү деңгээлде сакталып турган. Бул, капиталдык инвестициялар, курулуш жана чекене соода жүргүзүү сыяктуу экономика сегменттеринде акчага болгон суроо-талаптын олуттуу өсүшүнө байланыштуу болгон. Мындан тышкары, накталай акчага суроо-талаптын көбөйүүсүнө республикада жигердүү өнүгүү жолуна ык койгон банктык эмес, финансы сектору олуттуу салымын кошкон (банктык эмес финансы-кредит мекемелер негизинен, акча жүгүртүлүшү накталай түрүндө ишке ашырылган республиканын региондорунда жайгашкан).

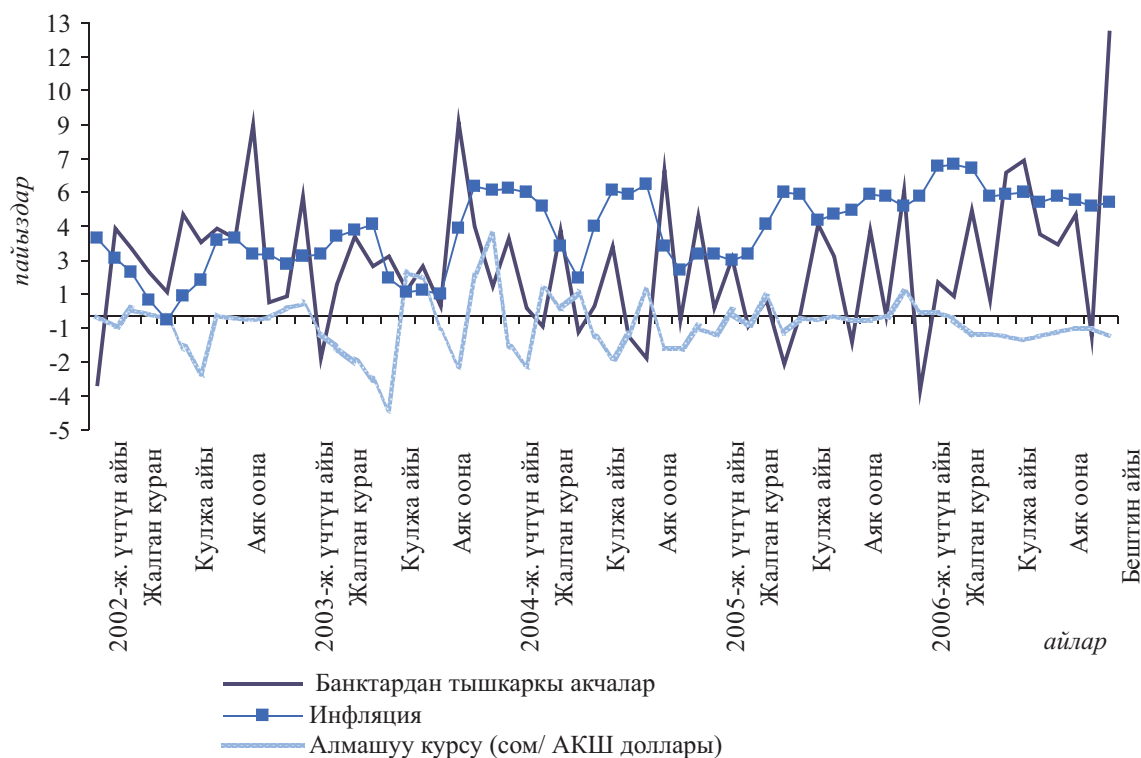
Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин берген маалыматтарына ылайык 2006-жылдын жыйынтыгы боюнча инфляция деңгээли 5,1 пайызды түзгөн (2006-жылдын бештин айы 2005-жылдын бештин айына карата), бул инфляциянын жарыяланган максаттуу көрсөткүчүнөн төмөн.

Баанын жалпы деңгээлинин өсүшүнө негизги салымды салыштырмалуу салмагы 79,3 пайызды түзгөн монетардык эмес факторлор кошкон, ошол эле учурда инфляциялык күтүүлөрдү кошо алганда, монетардык факторлордун

таасири 20,7 пайыз чегинде болгон. Бул жерде, ички баанын өсүшүнө өбөлгө түзгөн маанилүү факторлордун бири катары, ошол продукцияларга баа ички баадан байкалаарлык жогору болгон коңшу мамлекеттердин кыргызстанда өндүрүлгөн айылчарба азыктүлүктөрүнө карата улам артып бара жаткан суроо-талапты белгилөөгө болот.

2.1.1-график.

Банктардан тышкары акчалардын, алмашуу курсунун жана КБИнин өсүш арымы

Акча топтомдорунун өсүшү 2006-жылы андан мурдагы жылдагы ушул эле көрсөткүчтөн байкалаарлык ашкан. Акча топтомдорунун ичинен четөлкө валюта-сындагы депозиттерди камтыган кеңири мааниде колдонулуучу акчалар (M2X) басымдуу көбөйгөн: отчеттук жылы анын өсүшү 51,6 пайызды түзгөн, M2 кеңири мааниде колдонулуучу акча 51,1 пайызга өскөн. Банктардан тышкары накталай акча (M0) 2006-жылы 48,6 пайыздык өсүшкө ээ болгон.

Отчеттук жылдын жыйынтыгы боюнча акча базасы 47,4 пайызга өсүү менен 22798,8 млн. сомго жеткен. Улуттук банктын банктар аралык валюта рыногундагы өлкөгө четөлкө валюталарынын агымынын артышынан улам жүзөгө ашырылган интервенциялары акча базасынын өсүшүнүн башкы булагынан болгон. Валюта рыногунда сомдун алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн теске салуу максатында Улуттук банк жүргүзүүдөн четөлкө валюталарынын артыкча көлөмүн алып салуу боюнча операцияларды жүзөгө ашырган. Мында, 2006-жыл ичинде накта сатып алуунун көлөмү 186,2 млн. АКШ долларына жеткен. Бул жерде, кыргызстандык эмгек мигранттарынын четөлкөлөрдөн акчалай которуулары отчеттук жылы өлкөгө четөлкө валюталарынын агылып кирүүсүнүн негизги булагы болуп саналгандыгын белгилеп кетүү зарыл.

2.1.1-таблица

Акча базасын түптөө булактары (бир мезгилдин акырына карата)
(млн. сом., учурдагы алмашуу курсу боюнча)

	2005-ж.	2006-ж.	Өзгөрүү, млн. сом	Акча базасына тийгизген таасири, пайыздык пункттар
Таза четөлкө активдери	17 849,7	24 736,0	6 886,4	44,5
Таза эларалык камдар	17 742,1	24 679,4	6 937,3	44,9
Башка тышкы активдер	160,9	110,3	-50,6	-0,3
КМШ өлкөлөрү менен эсептешүүлөр	-53,3	-53,6	-0,4	0,0
Узак мөөнөттүү тышкы милдеттенмелер	-2 313,7	-2 179,2	134,5	0,9
Таза ички активдер	-70,3	242,0	312,4	2,0
Таза ички кредит	1 296,6	1 353,0	56,5	0,4
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө талаптар	999,4	1 545,0	545,7	3,5
Репо	-50,0	-504,2	-454,2	-2,9
Банктардын милдеттенмелери	347,2	312,2	-35,0	-0,2
Башка статьялар	-1 366,9	-1 111,0	255,9	1,7
Акча базасы	15 465,6	22 798,8	7 333,2	47,4
Банктардан тышкаркы накталай акчалар	13 065,4	19 410,0	6 344,6	41,0
Коммерциялык банктардын камдары	2 051,8	2 889,1	837,3	5,4

2006-жылдын акырына карата четөлкө валютасындагы депозиттерди камтыган кеңири мааниде колдонулуучу акча (M2X) жыл башындагыга салыштырганда 51,6 пайызга, же дээрлик 11 млрд. сомго көбөйүү менен 32280,9 млн. сомду түзгөн. Кеңири мааниде колдонуучу акчанын көбөйүүсүнө банктардан тышкаркы акчанын өсүшүнүн салымы (6,3 млрд. сом) депозиттик базанын өсүш салымынан ашкан (4,6 млрд. сомго), мында сом түрүндөгү депозиттердин өсүш арымы четөлкө валютасындагы депозиттердин өсүш арымынан жогору болгон, бул, улуттук валютага карата ишенимдин артышын чагылдырып турат.

2.1.2-таблица.

M2X кеңири мааниде колдонулуучу акчаны түптөө булактары (бир мезгилдин акырына карата)
(млн. сом; учурдагы алмашуу курсу боюнча)

	2005 г.	2006 г.	Өзгөрүү, млн.сом	M2Xке карата таасир, пайыздык пункттар
Таза четөлкө активдери	19 788,2	27 426,7	7 638,5	35,9
Таза эларалык камдар	19 680,6	27 370,0	7 689,4	36,1
Башкы тышкы активдер	160,9	110,3	-50,6	-0,2
КМШ өлкөлөрү менен эсептешүүлөр	-53,3	-53,6	-0,4	0,0
Узак мөөнөттүү тышкы милдеттенмелер	-2 313,7	-2 179,2	134,5	0,6
Таза ички активдер	3 821,5	7 033,4	3 212,0	15,1
Өкмөткө карата накта талаптар	1 221,0	1 192,7	-28,2	-0,1
Башка секторлорго карата талаптар	7 912,3	11 760,2	3 847,9	18,1
Башка статьялар	56,2	891,1	834,9	3,9
M2X кеңири маанидеги акча	21 295,9	32 280,9	10 984,9	51,6
Банктардан тышкаркы акчалар	13 065,4	19 410,0	6 344,6	29,8
Депозиттер ¹	8 230,5	12 870,9	4 640,4	21,8
Улуттук валютадагы депозиттер	2 893,9	4 698,1	1 804,2	8,5
Четөлкө валютасындагы депозиттер	5 336,6	8 172,8	2 836,2	13,3

¹ Банктык эмес финансы-кредит мекемелерин кошо алганда, Кыргыз Республикасынын резиденттери болуп саналышкан юридикалык жаткардын жана жеке адамдардын, проблемалуу банктарды кошо алганда, бардык коммерциялык банктардагы депозиттери.

2006-жылдын жыйынтыгы боюнча кеңири мааниде колдонулуучу (M2X) акча түзүмүндө төмөнкүдөй өзгөрүүлөрдүн жүргөндүгү катталган:

- банктардан тышкаркы акчанын үлүшү 60,1 пайызды түзгөн (2005-жылдын акырына карата 61,4 пайыз);
- улуттук валютадагы депозиттердин үлүшү 14,6 пайызды түзгөн (2005-жылдын акырына карата 13,6 пайыз);
- четөлкө валютасындагы депозиттердин үлүшү 25,3 пайызды түзгөн (2005-жылдын акырына карата 25,1 пайыз).

Банк ликвиддүүлүгүнүн деңгээлин жөнгө салуу үчүн Улуттук банк акчакредит саясатынын өз тескөөсүндө турган бардык каражаттарын (инструменттерин) колдонгон. Мында, ликвиддүүлүктү жеңилдетүү боюнча операциялардын негизги көлөмү МКВ(ж)ны пайдалануу менен РЕПО кайтарым операцияларына туура келген, алардын көлөмү 2006-жыл ичинде 450 млн. сомдон көбүрөөккө өскөн. Банк тутумундагы ликвиддүүлүк деңгээлин таасирдүү жөнгө салуу боюнча мүмкүнчүлүктөрдү арттыруу максатында Улуттук банк отчеттук мезгил ичинде акчакредит саясатынын жаңы инструменттерин колдонууга киргизүү ишин жүргүзгөн. Алсак, 2006-жылдын акырына карата жаңы инструментти (коммерциялык банктар үчүн Улуттук банктагы мөөнөттүү депозиттик эсептер) колдонууга киргизүү үчүн ченемдик базаларды иштеп чыгып, тиешелүү шарттар каралган.

2.2. Акчакредит саясатынын каражаттары (инструменттери)

Четөлкө валюталарынан агылып кирүүсүнүн көбөйүүсүнө байланыштуу отчеттук мезгилдин өзгөчөлүгү, алдыга коюлган максаттардын жана милдеттердин аткарылышына жетишүү үчүн акчакредит саясатынын Улуттук банк тарабынан колдонулган инструменттеринин мүнөзүн жана түзүмүн аныктаган. Операциялардын негизги көлөмүн Улуттук банк анын артыкча сунушталып жатышына байланыштуу четөлкө валютасын сатып алуу аркылуу валюта рыногунда жүзөгө ашырган. Ушул бүтүмдөрдүн Улуттук банктын операцияларынын жалпы көлөмүндөгү үлүшү 2005-жылдарга салыштырганда 56,0 пайыздан 75,7 пайызга чейин көбөйгөн.

Улуттук банктын башка бардык операциялары банк тутумунан улуттук валютадагы үстөк ликвидүүлүктү алып салууга багытталган жана алардын деңгээли 2005-жылга салыштырганда Улуттук банк тарабынан валюталык интервенциялардын жүргүзүлүшүнө байланыштуу да жогорулаган. Улуттук банк үстөк ликвидүүлүктөн арылтууну айрыкча, мамлекеттик баалуу кагаздарды сатуу боюнча кайтарым РЕПО операцияларынын жардамы менен ишке ашырган. Ушул операциялардын үлүшү 2005-жылдагы 3,0 пайыздан 18,5 пайызга чейин өскөн. Мындан тышкары чын куран айынан тартып үстөк ликвидүүлүктү жеңилдетүү максатында Улуттук банк четөлкө валютасын сатуу боюнча валюталык СВОП операцияларын жүргүзүүнү баштаган, ал эми жылдын акырында коммерциялык банктардан мөөнөттүү депозиттерди тартууну жөнгө салган. Мурда Улуттук банктын иш тажрыйбасында колдонулбаган мына ушул операциялардын салыштырмалуу салмагы тиешелүүлүгүнө жараша, 3,5 жана 0,5 пайызды түзгөн. Отчеттук жылдын акырында ушул эле максатта Улуттук банк жүгүртүү мөөнөтү 14 күн болгон өз ноталарын жайгаштыруу боюнча аукцион өткөрүүнү баштоо менен жүгүртүү мөөнөтү 28 күндүк ноталардын жумалык эмиссиясынын көлөмүн көбөйткөн. Мына ушул операциялардын чогуу алгандагы үлүшү Улуттук банктын операцияларынын жалпы көлөмүндө 1,8 пайызды түзгөн.

Улуттук банктын операцияларынын жалпы көлөмү 2006-жылы 9,7 млрд. сомго жакынды түзүү менен 2005-жылга салыштырганда 39,1 пайызга көбөйгөн.

Коммерциялык банктарды «овернайт» кредитин берүү, тике РЕПО жана СВОП операцияларын жүргүзүү аркылуу кайра каржылоо операцияларын Улуттук банк отчеттук жылы ишке ашырган эмес, анткени, үстөк камдардын (резервдердин) жогорку деңгээлде экендигинен улам банктар аларга муктаж болгон эмес.

2.2.1. Валюта рыногундагы операциялар

Улуттук банктын валюта рыногуна катышуу деңгээли 2006-жыл ичинде рыноктук конъюнктуранын мүнөзүнө жараша болуу менен алмашуу курсунун кескин өзгөрүлмөлүүлүгүн жөнгө салуунун зарылчылыгы менен аныкталган. Рынокто четөлкө валютасына карата суроо-талап менен сунуштун салыштырмалуу тең салмактуулугу, ал эми доллардын курсунун жетиштүү туруктуу сакталып турушу байкалган биринчи чейректе Улуттук банк рыноктогу жагдайдын калыптанышына кийлигишкен эмес. Ички валюта рыногунда накталай эмес АКШ долларынын сунуштоо олуттуу көбөйүп, натыйжада доллардын алмашуу курсунун төмөндөө тенденциясы түптөлгөн экинчи чейректен тартып Улуттук банк артыкча болгон четөлкө валюталарын сатып алуу менен валюта интервенцияларын жүргүзүүнү баштаган.

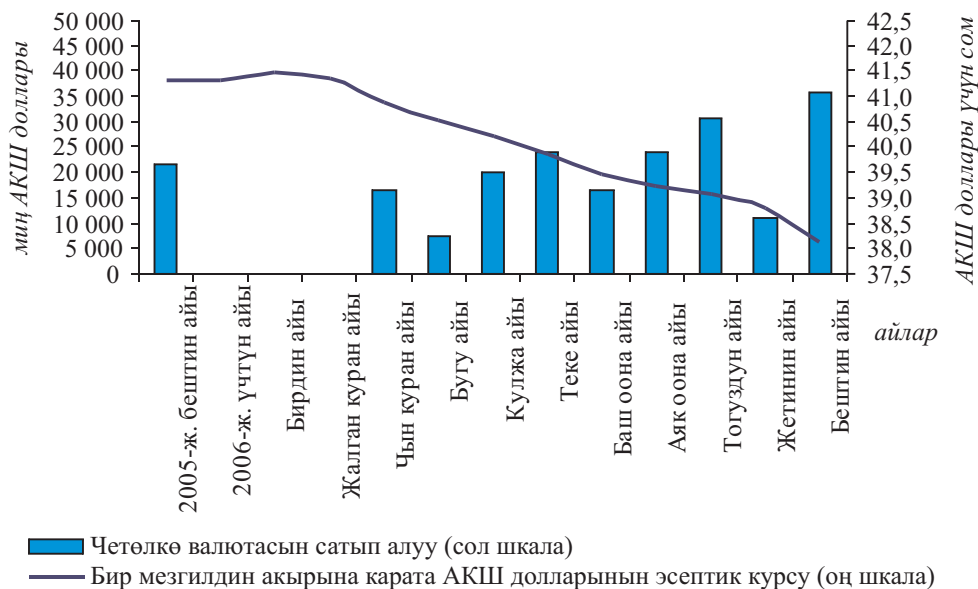
Үчүнчү жана төртүнчү чейректе ички рынокко четөлкө валюталарынын агылып кирүүсү андан ары өскөн, ушуга байланыштуу Улуттук банк АКШ долла-

рын сатып алуу боюнча операцияларынын көлөмүн көбөйткөн. Мында, доллардын алмашуу курсунун төмөндөөгө ык коюу тенденциясы жылдын акырына чейин сакталып калган.

2.2.1.1-график

Улуттук банктын 2006-жылы четөлкө валютасы менен жүргүзгөн операциялары

Бүтүндөй алганда, 2006-жыл ичинде Улуттук банктын банктар аралык валюта тооруктарында АКШ долларын сатып алуу боюнча жүргүзгөн операцияларынын көлөмү 2005-жылдагы ушул эле көрсөткүчтөн 2,2 эсеге ашуу менен 186,2 млн. долларды түзгөн. Жыл башынан тартып АКШ долларынын эсептик курсу 7,69 пайызга, 38,1238 сом/АКШ доллары маанисине чейин төмөндөгөн.

Сом түрүндөгү ликвиддүүлүктү орто мөөнөткө жеңилдетүү максатында жүргүзүлгөн АКШ долларын сатуу боюнча СВОП операциялары отчеттук мезгил ичинде Улуттук банк тарабынан жүзөгө ашырылган валюталык операцияларынын башка түрү болуп калган. Ушул бүтүмдөрдүн жалпы көлөмү 2006-жылы 8,4 млн. АКШ долларын же 337,7 млн. сомду түзгөн, мында операциялардын орточо алынган мөөнөтү 83 күн болгон.

2.2.1.1-таблица

Улуттук банктын четөлкө валютасы менен операциялары (АКШнын миң доллары)

	1-чейрек	2-чейрек	3-чейрек	4-чейрек	Жыйынтыгында
2005-ж. бардыгы болуп	8 680,0	17 590,0	26 175,0	44 340,0	96 785,0
<i>анын ичинде:</i>					
Четөлкө валютасын сатып алуу	1 260,0	11 460,0	26 175,0	44 340,0	83 235,0
Четөлкө валютасын сатуу	6 810,0	5 145,0	-	-	11 955,0
Валюталык СВОП операциялары (сатып алуу)	610,0	985,0	-	-	1 595,0
2006-ж. бардыгы болуп	-	49 100,0	66 320,0	79 150,0	194 570,0
<i>анын ичинде:</i>					
Четөлкө валютасын сатып алуу	-	44 100,0	64 420,0	77 650,0	186 170,0
Четөлкө валютасын сатуу	-	-	-	-	-
Валюталык СВОП операциялары (сатуу)	-	5 000,0	1 900,0	1 500,0	8 400,0

2.2.2. Ачык рыноктогу операциялар

Улуттук банктын ачык рыноктогу операциялары банк тутумундагы ликвиддүүлүктү жөнгө салуунун негизги каражаты болуп саналат жана акча кредит саясатынын максаттарына жетишүү, финансы рыногунда туруктуулукту камсыз кылуу үчүн колдонулат. РЕПО шарттарында мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу ачык рыноктогу операцияларды түшүндүрөт. Отчеттук жылы Улуттук банк РЕПО операцияларын жүргүзүүнүн аукциондук механизмдин колдонууга киргизүү аркылуу, бул инструментти өркүндөтүүгө жетишкен. Ошентип, келишилген бүтүмдөрдүн ачык айкындуулугуна жетишип, акча ресурсунун наркын түптөөнүн рыноктук механизми иштелип чыккан.

2006-жылы банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктүн деңгээли жогору болуп турган шартта, Улуттук банк кыска жана орто мөөнөттүк ликвиддүүлүктү алып салуу максатында РЕПО шарттарында (кайтарым РЕПО) мамлекеттик баалуу кагаздарды сатуу боюнча операцияларды жүргүзгөн. Ушул бүтүмдөрдө мамлекеттик казына векселдери (жөнгө салуучу) - МКВ (ж) колдонулган. Кайтарым РЕПО операцияларынын негизги көлөмүн Улуттук банк акча базасынын тез арымда өсүшү жана монетардык фактордун инфляцияга таасиринин күчөшү байкалган экинчи жарым жылдыкта ишке ашырган. 2005-жылдагыга салыштырганда кайтарым РЕПО операцияларынын көлөмү 8,5 эсеге көбөйүү менен 1,8 млрд. сомго жеткен. Кайтарым РЕПО операцияларынын орточо салмактанып алынган мөөнөтү 49 күндөн 88 күнгө чейин көбөйтүлүп, ал эми бул бүтүмдөрдүн орточо алынган кирешелүүлүгү 1,0 пайыздык пунктка өсүү менен 4,5 пайызды түзгөн.

2.2.2.1-таблица

Улуттук банктын мамлекеттик баалуу кагаздар менен операциялары
(миң. сом)

	1-чейрек	2-чейрек	3-чейрек	4-чейрек	Жыйын- тыгында
2005-ж. бардыгы болуп	117 000,4	-	-	110 500,9	227 501,3
<i>анын ичинде:</i>					
Тике РЕПО операциялары	17 000,1	-	-	-	17 000,1
Кайтарым РЕПО операциялары	100 000,4	-	-	110 500,9	210 501,2
2006-ж. бардыгы болуп	85 000,8	112 500,5	525 000,9	1 073 350,7	1 795 852,9
<i>анын ичинде:</i>					
Тике РЕПО операциялары	-	-	-	-	-
Кайтарым РЕПО операциялары	85 000,8	112 500,5	525 000,9	1 073 350,7	1 795 852,9

2.2.3. Депозиттик операциялар

Үстөк ликвиддүүлүктү арылтууга багытталган кайтарым РЕПО операциясын жана СВОП операциясын жүргүзүү менен катар эле, Улуттук банк 2006-жылы жаңы инструментти - депозиттик операцияларды кошумча колдонууну баштоо менен 2006-жылдын бештин айында 2,0 пайыз чени менен бир айлык мөөнөткө 50,0 млн. сом суммасындагы бир операцияны (бүтүмдү) жүзөгө ашырган.

2.2.4. Эсептик чен (ставка)

Эсептик чен, Улуттук банк анын жардамы менен кыска мөөнөткө каралган акчалай ресурстардын наркынын көрсөткүчүн белгилеген акча кредит саясатынын инструменти болуп саналат. Эсептик чендин 1,5 коэффициенти менен өлчөмүнө коммерциялык банктарды кайра каржылоо тартибинде Улуттук банк тарабынан берилген «овернайт» кредиттери боюнча пайыздык чен байланыштырылган. Улуттук банк тарабынан ачык рынокто операцияларды жүргүзүүнүн шарттарын иштеп чыгуу учурунда эсептик чен эске алынат. Мындан тышкары, Улуттук

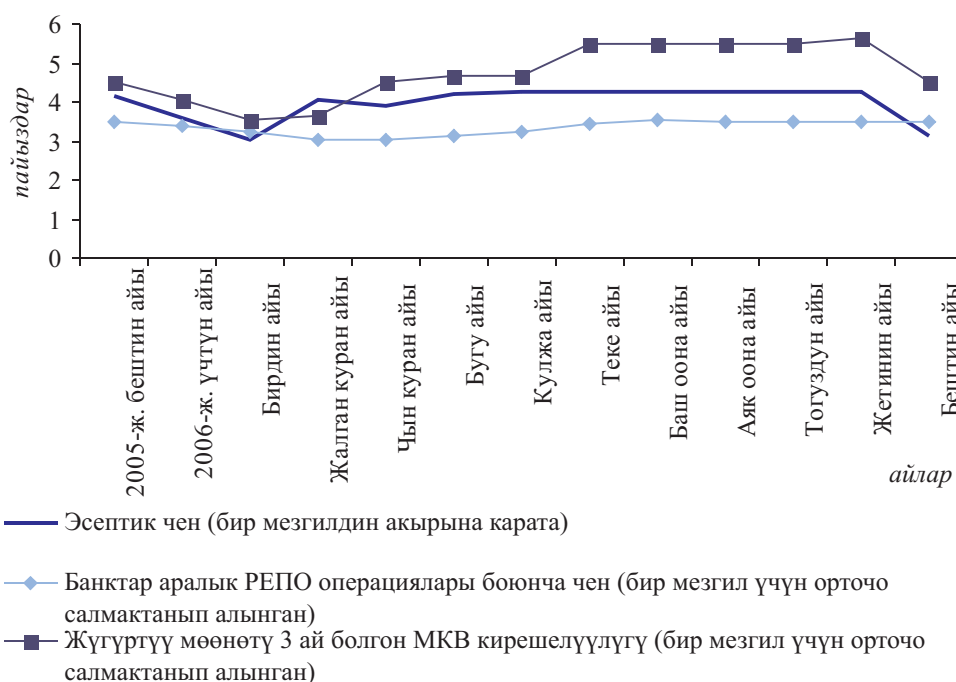
банктын эсептик чени салык чөйрөсүндө жана айрым бир административдик өндүрүүнү (айыптык төлөм, туумдарды ж.б) эсептөө үчүн колдонот.

Эсептик чендин мааниси, Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 28 күндүк ноталарынын аларды баштапкы жайгаштыруу боюнча жумалык аукциондордо аныкталган кирешелүүлүгүнө теңештирилет. Ошентип, эсептик чендин динамикасы Улуттук банктын ноталар рыногунун конъюнктурасына таасирин тийгизген факторлорго жараша калыптанган (эмиссия көлөмү, Улуттук банктык ноталарына карата суроо-талап, катышуучулардын саны, акча рыногунун башка сегменттеринде чендердин деңгээли жана башкалар). Алып көрсөк, коммерциялык банктардын үстөк камдарынын деңгээли жогору болуп турган жыл башында Улуттук банктын ноталарына суроо-талаптын жогорулоосу, демек, эсептик чендин төмөндөшү байкалган. Бирдин айынын орто ченинде анын өлчөмү жыл башындагы 4,1 пайыздан 3,0 пайызга чейин төмөндөгөн. Андан кийин рыноктун бул сегментинде банктардын жигердүүлүгү банк тутумундагы ливидүүлүктүн кыскаруусуна жана суроо-талаптын МКВга узак мөөнөттүү инвестициялардын пайдасына ыктоосуна байланыштуу басаңдаган. Мында, эсептик чендин деңгээлинин жана өзгөрүлмөлүүлүгүнүн жогорулагандыгы байкалган: жаз айларында алардын өзгөрүлмөлүүлүгүнүн диапозону 3,7 пайыздан 4,5 пайызга чейинкини түзгөн. Кулжа айынан тартып жетинин айын кошо алганда, ноталардын бардык аукциондору катышуучулардын санынын жетишсиздигинен улам өткөрүлбөгөн катары таанылган жана бул, ушул мезгил аралыгындагы эсептик чендин туруктуу мүнөздө сакталышын шарттаган: анын мааниси 4,3 пайыз деңгээлинде кармалып турган. Жылдын акырында банк тутумунда ликвидүүлүктүн өсүшүнө байланыштуу Улуттук банктын ноталарына суроо-талап жогорулап, натыйжада эсептик чен төмөндөөгө ык койгон. Бештин айынын акырына карата анын өлчөмү 3,1 пайызды түзгөн, бул жыл башындагы ушул эле көрсөткүчкө салыштырганда 1,0 пайыздык пунктка төмөн.

Бүтүндөй алганда, отчеттук жыл ичинде эсептик чендин орточо деңгээли 3,8 пайызды түзгөн, бул 2005-жылдагы ченден 0,5 пайыздык пунктка төмөн.

2.2.4.1-график

Улуттук банктын эсептик ченинин 2006-жылдагы динамикасы

2.2.5. Милдеттүү камдар (резервдер)

Милдеттүү камдык талаптар экономиканын өнүгүүсүнө ыңгайлуу шарттарды түзүү максатында акча массасынын көлөмүн теске салуу үчүн каралган. Мына ушул инструменттин жардамы менен Улуттук банк коммерциялык банктардын акча массасын түптөө процессине катышуу мүмкүнчүлүгүнө таасир эте алат. Мындан тышкары, банк тутумунун өнүгүп бара жаткан шартында милдеттүү камдар кооптуу жагдай келип чыккан шартта банк тутумунун төлөөгө жөндөмдүүлүгүнүн жана туруктуулугунун кепили болуп саналат.

Милдеттүү камдык талаптардын ченеми (нормасы) 2006-жылы коммерциялык банктардын эсептешүү жумасынан мурдагы жума ичиндеги депозиттик базанын орточо күндүк көлөмүнүн 10 пайызын түзүү менен өзгөрүүсүз калган. Камдык талаптарды эсептөө үчүн депозиттик базанын курамы да 2006-жылы өзгөргөн эмес. Ал, четөлкө валютасындагы төлөө мөөнөтү бир жылдан ашкан депозиттерден тышкары, жеке адамдардын жана юридикалык жактардын бардык депозиттерин өзүндө камтыйт. Милдеттүү камдарды эсептөө үчүн депозиттик базанын курамындагы четөлкө валютасындагы калган депозиттерди эсепке алуу үчүн АКШ долларынын Улуттук банк Башкармасы тарабынан жылына эки жолу белгиленген катталган курсу колдонулган. Улуттук валютанын курсунун чыңдалуусуна байланыштуу Улуттук банк АКШ долларынын катталган курсунун өлчөмүн эки жолу төмөндөткөн: кулжа айында 41ден 40,5 сом/АКШ долларына чейин, аяк оона айында 39,3 сом/АКШ долларына чейин.

Коммерциялык банктардын Улуттук банктагы корреспонденттик эсептеринде турган каражаттар камдык активдер катары пайдаланылган. Милдеттүү камдык талаптарды аткаруу жыйынтыгы эки жумалык мезгил аралыгынын негизинде чыгарылып турган. Милдеттүү камдык талаптарды сактагандыгы үчүн коммерциялык банктарга алардын депозиттери боюнча бирдиктүү орточо алынган чен өлчөмүндө компенсациялар төлөнүп берилген. Камдык талаптарды аткара албай калган учурда милдеттүү камдын орточо күндүк жетпей калган көлөмүнөн Улуттук банктын үч эселенген эсептик чени өлчөмүндө төлөмдөрдү өндүрүп алуу каралган.

2006-жыл ичинде коммерциялык банктардын депозиттик базасынын өсүшүнө жараша милдеттүү камдардын көлөмү бара-бара көбөйүп олтуруп, жылдын акырына карата 1452,6 млн. сомду түзүү менен жыл башындагы деңгээлден 29,0 пайызга ашкан. Жыл ичинде милдеттүү камдык талаптарды сактабагандыктын бир да учуру катталган эмес. Мында, милдеттүү камдык талаптарды аткаргандыгы үчүн коммерциялык банктарга төлөнүп берилген компенсациялардын суммасы 2005-жылдарга салыштырганда 65,1 пайызга өсүү менен 21,2 млн. сомго жеткен.

2.2.5.1-таблица.

Коммерциялык банктардын улуттук валютадагы камдарынын орточо күндүк деңгээли (млн. сом)

	1-чейрек	2-чейрек	3-чейрек	4-чейрек
2005-ж. бардыгы болуп	1 291,5	1 191,0	1 348,3	1 667,0
<i>анын ичинде:</i>				
Милдеттүү камдар	721,7	761,9	922,9	1 070,3
Үстөк камдар	569,8	429,1	425,4	596,8
2006-ж. бардыгы болуп	2 169,7	1 764,9	1 992,1	2 389,3
<i>анын ичинде:</i>				
Милдеттүү камдар	1 145,7	1 324,1	1 422,5	1 575,4
Үстөк камдар	1 023,9	440,9	569,6	813,9

2.3. Эларалык камдарды тескөө

Эларалык камдарды тескөө «Эларалык камдарды тескөөдө тобокелдиктерди жөнгө салуу саясаты», «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эларалык камдарынын 2006-жылга эталондук портфели тууралуу», «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эларалык камдарынын түзүмү жөнүндөгү» жана «Эларалык камдардын инвестициялык активдерин тескөөдөгү лимиттер жөнүндөгү» жоболор менен жөнгө салынган.

Эларалык камдардын ликвиддүүлүгүн колдоо жана коопсуздугун камсыз кылуу Улуттук банктын биринчи кезекте бүткөрүлүүчү милдетинен болуп саналат. Эларалык камдарды тескөөдө кирешелерди максимумга жеткирүү принциби активдердин ликвиддүүлүгүн жана коопсуздугун камсыз кылуу боюнча принциптерди так сактоо менен гана аткарылат.

Улуттук банк Башкармасы жана инвестициялык комитет тарабынан банктын инвестициялык стратегиясы, эларалык камдарынын түзүмү, тобокелдиктер менен инвестициялык инструменттердин кирешелүүлүгүнүн катышы, ошондой эле банктын контрагенттери аныкталган. Камдык активдерди тескөө учурунда келип чыгышы мүмкүн болгон тобокелдиктерди минимизациялоо максатында критерийлер, контрагенттерге талаптар жана чектөөлөр, инструменттердин түрлөрү, инвестициялоо өлчөмү жана мөөнөттөрү белгиленген.

Улуттук банктын эларалык камдары алтын түрүндөгү активден, атайы карыз алышуу укугунан (СПЗ) жана четөлкө валюталарынын портфелинен турат. 2006-жылдын акырына карата дүң камдардын көлөмү 817,1 млн. АКШ долларын түзүү менен жыл ичинде 204,8 млн. АКШ долларына же 33,4 пайызга көбөйгөн.

2006-жылы эларалык камдардын көлөмүнүн өсүшүнүн негизги булагы болуп Улуттук банктын ички рынокто жүзөгө ашырылган валюталык операциялары, Улуттук банктын эларалык камдарды тескөөдөн түшкөн кирешелери, валюта портфелинин курсунун өзгөрүүсү саналган. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Улуттук банктын пайдасына Азия өнүктүрүү банкынан, Рекон-струкциялоо жана Өнүгүүнүн эларалык банкынан, Эларалык өнүгүү Ассоциациясынан, ЭВФтен кредиттик түшүүлөр жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайдасына четөлкө валютасындагы жана башка түшүүлөр активдердин өсүшүнүн башка булагынан болгон. Мындан тышкары, баалуу металлдардын баасынын жогорулоосу да активдердин өсүшүнүн кошумча булагы болуп калган.

2006-жылы Улуттук банктын эларалык камдарынын курамындагы алтындын физикалык көлөмү өзгөрүүсүз калган. Эларалык камдардын түзүмүндөгү алтындын үлүшүнүн азаюусу, эларалык камдардын көлөмүнүн жалпы өсүшүнүн натыйжасы болгон. 2007-жылга төлөмдөр графигинин чегинде отчеттук жылы АКШ долларына сатылып алынган АКУ (СПЗ) (Улуттук банктын ЭВФтин алдындагы милдеттенмеси), ошондой эле тышкы рыноктордо АКШ долларынын курсунун негизги дүйнөлүк валюталарга карата басаңдашы АКУнун үлүшүнүн өсүшүн, демек, эларалык камдардын түзүмүндө валюта портфелинин үлүшүнүн төмөндөшүн шарттаган.

2.3.1-таблица

Улуттук банктын камдык активдеринин түзүмү
(пайыздар)

	2005-ж.	2006-ж.
Алтын	6,9	6,5
Валюта портфели	92,2	89,5
Атайын карыз алышуу укугу	0,9	4,1
Бардыгы болуп	100,0	100,0

Улуттук банктын эларалык камдарынын валюта портфели 2006-жылы АКШ долларынан, евродон, швейцария франкынан, англия фунтунан, австралия жана канада долларларынан, ошондой эле япон иенинен, орус рублинен турган.

АКШ долларынын тышкы рынокто дүйнөлүк башка валюталарга карата курсунун басаңдоосу чегинде валюталык тобокелдикти басаңдатуу, ошондой эле эларалык камдарды тескөөдө ликвиддүүлүк жана коопсуздук сыяктуу принциптерди сактоо менен активдердин кирешелүүлүгүнүн деңгээлин жогорулатуу максатында Улуттук банк тарабынан канада долларынын жана АКШ долларынын үлүшү төмөндөтүлүп, ошол эле учурда евро, швейцария франкы, австралия доллары жана англия фунтундагы активдердин көлөмү көбөйтүлгөн.

Улуттук банктын валюта портфелинин түзүмү чейректик негизде кайрадан каралып чыгуу менен дүйнөлүк экономиканын өнүгүшүнө, эларалык финансы рынокторундагы жагдайларга жараша, ошондой эле Кыргыз Республикасынын тышкы милдеттенмелеринин валюталык түзүмүн эске алуу менен кайрадан каралып турган.

2.3.2-таблица

Камдык активдердин валюта портфелинин түзүмү
(пайыздар)

	2005-ж.	2006-ж.
АКШ доллары	48,3	33,8
Евро	16,5	28,7
Швейцария франкы	3,7	4,5
Англия фунту	3,3	8,9
Австралия доллары	7,9	10,7
Канада доллары	20,3	13,4
Жана башкалар*	0,0	0,0
Валюта портфели, бардыгы болуп	100,0	100,0

* япон иени жана орус рубли кошулат, алардын үлүшү 2006-жылы 0,0004 пайызды түзгөн (2005-жылы - 0,00003 пайыз).

2006-жылы эларалык камдар эң оболу ички валюта рыногунда операцияларды жүзөгө ашыруу, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тышкы карызын тейлөө жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эларалык уюмдарга жана интеграциялык институттарга мүчөлүк жана үлүштүк төлөмдөрүн төлөө үчүн пайданылган.

Эларалык камдарды тескөөнүн натыйжалуулугун арттыруу жана ликвиддүүлүктүн тиешелүү деңгээлин колдоого алып туруу максатында камдык активдер менен иш портфелдик негизде жүргүзүлгөн. Валюта портфелин жумушчу жана инвестициялык портфелдерге бөлүштүрүү камдардын кирешелүүлүгүнүн тиешелүү деңгээлин колдоп турууну камсыз кылган. Жумушчу капиталынын активдери кыйла ликвиддүү инструменттерге жайгаштырылуу менен Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жана Өкмөтүнүн четөлкө валютасындагы төлөмдөрү жана ички валюта рыногунда операцияларды жүргүзүүсү үчүн колдонулган. Инвестициялык портфелди тескөөгө алуу эларалык камдардын бекитилген эталондук портфелине ылайык жүзөгө ашырылган.

Отчеттук жылы камдык активдер өнүккөн өлкөлөрдүн борбордук банктарына, эларалык финансы институттарына жана дүйнөлүк алдыңкы рейтингдик агенттиктер тарабынан белгиленген кредиттик жогорку рейтингге ээ четөлкө коммерциялык банктарына жайгаштырылган. Банк-контрагенттердин ишинин абалына анализдөөлөр жана көрсөткүчтөрүнө мониторинг туруктуу негизде жүргүзүлүп келген.

Камдык активдер эларалык рыноктун эң эле ишенимдүү жана ликвиддүү инструменттерине: баалуу кагаздарга, мөөнөттүү депозиттерге, ошондой эле бир күндүк РЕПО операцияларына жайгаштырылган. Улуттук банктын баалуу кагаздар портфели АКШнын, Германиянын, Австралиянын мамлекеттик баалуу кагаздарын, Эларалык эсептешүүлөр банкынын кыска мөөнөттүү инвестициялык инструменттерин камтыйт. Мөөнөттүү депозиттер эларалык финансы институттарында, четөлкө борбордук жана коммерциялык банктарында жайгаштырылган.

2.3.3-таблица

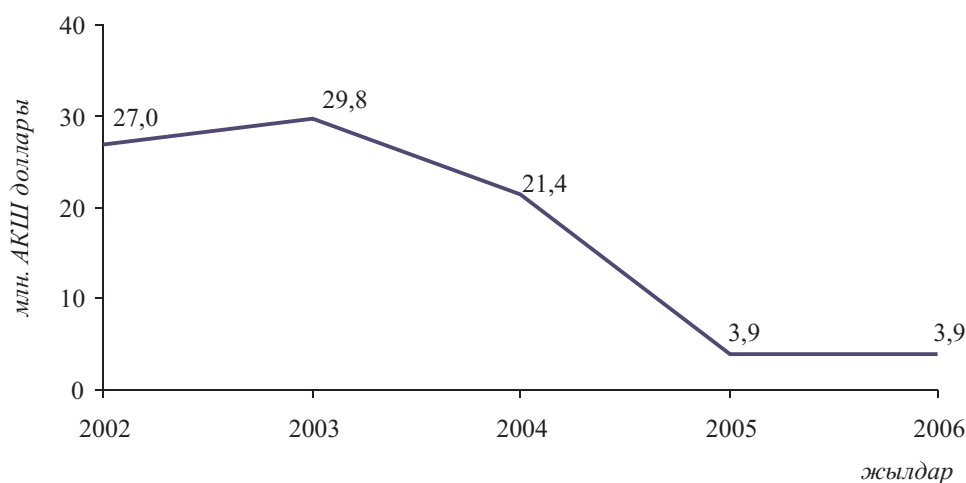
Улуттук банктын камдык активдерин жайгаштыруу түзүмү
(пайыздар)

	2005-ж.	2006-ж.
Эларалык финансы институттары	31,0	28,0
Борбордук банктар	33,9	32,5
Коммерциялык банктар	34,5	39,0
Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы	0,6	0,5
Бардыгы болуп	100,0	100,0

Ликвиддүүлүгү төмөн активдер Улуттук банктын «Кызматташуу жана Өнүгүүнүн Борбордук Азия банкы» жабык акционердик коомундагы депозиттеринен жана Мамлекеттер аралык Банктын капиталына катышуусунан турат.

2.3.1-графици

Ликвиддүүлүгү төмөн активдердин динамикасы

Дүң эларалык камдардын курамындагы ликвиддүүлүгү төмөн активдердин көлөмүнүн үлүшү жыл башындагы 0,64 пайыздан 2006-жылдын акырына карата 0,48 пайызга чейин төмөндөгөн.

ФИНАНСЫ-КРЕДИТ МЕКЕМЕЛЕРИНИН ИШИН ЖӨНГӨ САЛУУ

2006-жылы Улуттук банктын иши финансы-кредит системасынын туруктуулугун бекемдөөгө, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан иштеп жаткан финансы-кредит мекемелердин ишинде орун алышы мүмкүн болгон проблемаларды алдыналууга, көзөмөлдөө методологиясынын ыкмаларын жана тажрыйбасын өркүндөтүүгө багытталган.

Отчеттук мезгил ичинде коммерциялык банктар системасын өнүктүрүүдө акыркы үч-төрт жылда байкалган алгылыктуу тенденциялар сакталып турган. Банк секторунун өсүш арымынын, анын ичинде банктардын кредит портфели кеңейип бара жатышына байланыштуу, Улуттук банктын негизги күч-аракети банк секторунун ишин жөнгө салууну андан ары күчөтүүгө, банктардын кредиттик тобокелдиктерине байланыштуу көйгөйлүү өксүктөрдү жана потенциалдуу проблемаларды өз учурунда иликтеп аныктоого багытталган.

3.1. Банк тутумунун иши боюнча баяндама

Отчеттук жылы республика боюнча «Эсептешүү-Сактык компаниясы» ААКсын жана четөлкө банкынын бир филиалын кошо алганда, 20 коммерциялык банк¹ иштеп турган. Мына ушул мекемелердин иши боюнча баяндама иштеп жаткан коммерциялык банктардын 2005 жана 2006-жылдар үчүн жылдык корректировкаланган регулятивдик отчетторунун негизинде даярдалган.

3.1.1-таблица

Коммерциялык банктардын милдеттенмелеринин түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

Милдеттенмелер категориясы	2005-ж.		2006-ж.	
	млн. сом	үлүш, (пайыздар)	млн. сом	үлүш, (пайыздар)
Юридикалык жактардын талап боюнча төлөнүүчү депозиттери	7 888,8	42,8	9 717,2	41,8
Жеке адамдардын депозиттери	2 665,8	14,5	4 135,1	17,8
Юридикалык жактардын мөөнөттүү депозиттери	1 536,2	8,3	1 123,4	4,8
Улуттук банк алдындагы милдеттенмелер	33,3	0,2	20,1	0,1
Корреспонденттик эсептер	1 478,3	8,0	2 400,6	10,3
Кыска мөөнөттүү жайгаштыруулар	15,2	0,1	0,0	0,0
Бийлик органдарынын депозиттери жана кредиттери	919,9	5,0	1 492,6	6,4
РЕПО келишими боюнча сатылган баалуу кагаздар	0,0	0,0	1,2	0,0
Алынган кредиттер	2 279,4	12,4	2 673,6	11,5
Субординацияланган карыз	364,2	2,0	376,8	1,6
Башка милдеттенмелер	1 261,6	6,8	1 293,3	5,6
Бардыгы болуп	18 442,7	100,0	23 233,9	100,0

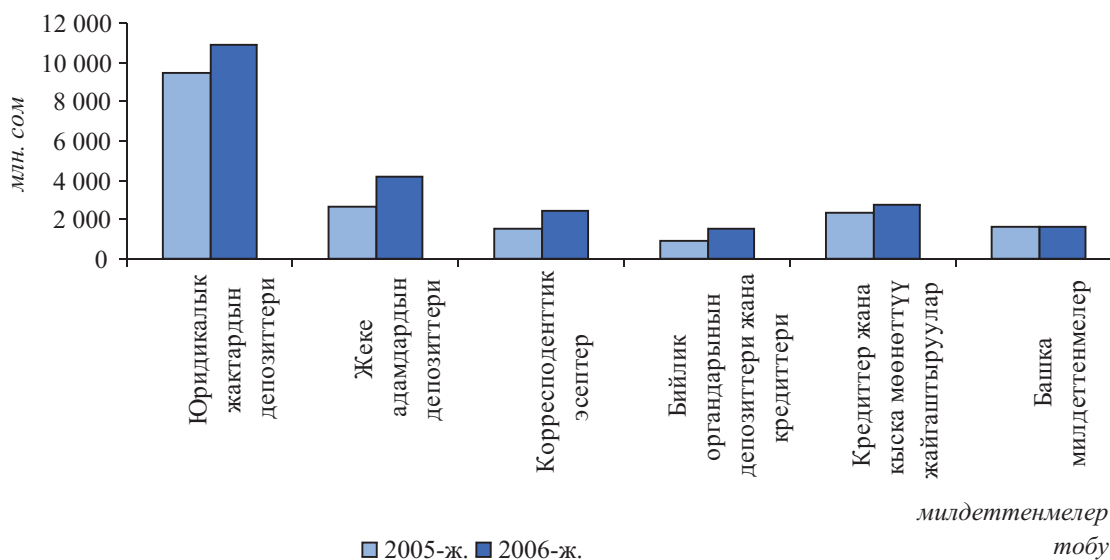
¹ 2004-жылдын аяк оона айынын биринен тартып «Ак Банк» ААКсында консервация режими киргизилип, банк операцияларын жүргүзүү укугуна лицензиясы кайтарылып алынган. 2005-жылдын бугу айынын он тогузунда лицензиясы кайтарылып берилген, 2005-жылдын аяк оона айынын жыйырма жетисинен тартып Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотунун токтомуна байланыштуу консервация режими токтотулган, 2005-жылдын аяк оона айынын жыйырма сегизинен тартып кайрадан консервация режими киргизилип, ушул эле жылдын жетинин айынын биринен лицензиясы кайтарылып алынган.

2006-жылы банктардын регулятивдик суммардык капиталы¹ 1 622 млн. сомго же 46,9 пайызга өсүү менен жылдын акырына карата абал боюнча 5,1 млрд. сомду түзгөн. Мында уставдык капитал² 33,1 пайызга көбөйгөн.

3.1.1-график

Коммерциялык банктардын милдеттенмелеринин көлөмү (бир мезгилдин акырына карата)

Банктардын суммардык милдеттенмелери³ 2006-жылы 26,0 пайызга көбөйүү менен 23,2 млрд. сомду түзгөн. Мында, суммардык милдеттенмелердеги четөлкө валютасындагы милдеттенмелердин үлүшү 71,7 пайызды түзгөн (2005-жылдын акырына карата - 77,8 пайыз).

Банктар тарабынан башка коммерциялык банктардан тартылган каражаттар отчеттук мезгил ичинде 35,1 пайызга көбөйүү менен 5,1 млрд. сомго жеткен. КМШ өлкөлөрүнүн банктар аралык рыногу 2006-жылы каражат тартуунун негизги булагынан болгон.

Коммерциялык банктардын депозиттик базасы көбөйүү багытын уланткан. Отчеттук жылдын акырына карата иштеп жаткан коммерциялык банктардын депозиттеринин көлөмү⁴ 23,9 пайызга көбөйүү менен 15,0 млрд. сомду түзгөн. Депозиттер түзүмүндө юридикалык жактардын үлүшү 5,6 пайыздык пунктка азайып, банк тутумунун депозит портфелинин 72,4 пайызын түзгөн. Мында, юридикалык жактардын депозиттеринин абсолюттук өсүшү 1,4 млрд. сомго барабар болгон. Жеке адамдардын депозиттери отчеттук мезгил ичинде 1,5 млрд. сомго же 55,1 пайызга арткан. 2005-жылдагыдай эле, жеке адамдардын депозиттеринин түзүмүндө талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин басымдуу өсүшү катталган.

¹ Банктын регулятивдик суммардык капиталына жөнгө салуу максатында уставдык капитал, камдар, өткөн жылдардын бөлүштүрүлбөгөн пайдалары (чыгымдары), отчеттук жылдын пайдасы (чыгым) жана банкта түзүлгөн классификацияланбаган активдерге жалпы камдар кошулат.

² Бул категорияда жөнөкөй жана артыкчылыктуу акциялардан тышкары, акционерлер тарабынан салынган, бирок отчеттук күнгө карата тиешелүү каттоодон өткөртүлбөгөн кошумча капитал да камтылган.

³ Суммардык милдеттенмелерде банктар тарабынан депозиттер, кредиттер ж.б. түрүндө тартылган каражаттар камтылат.

⁴ Өкмөттүн депозиттерин жана финансы мекемелеринин депозиттерин эске албаганда

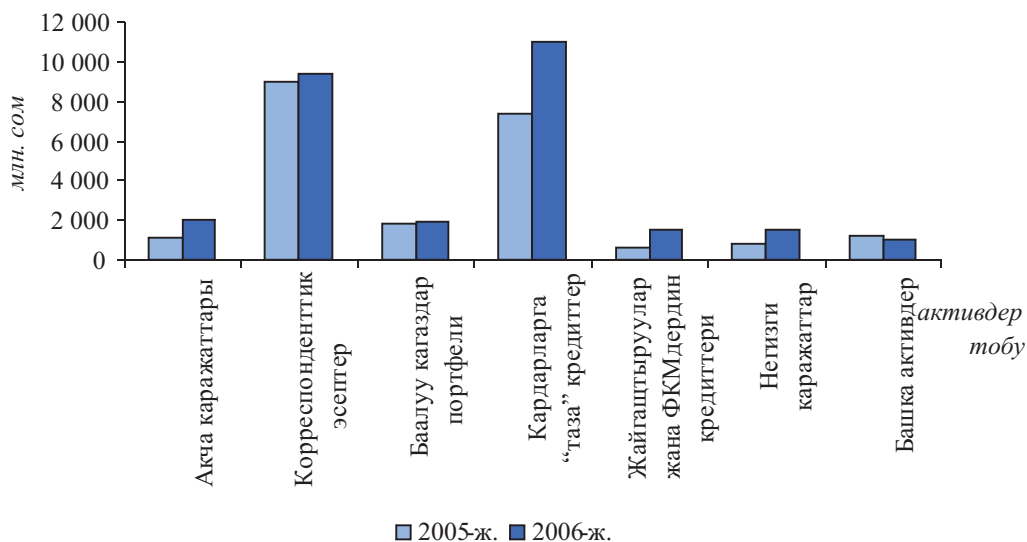
3.1.2-таблица

Коммерциялык банктардын активдеринин түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

Активдер категориясы	2005-ж.		2006-ж.	
	млн. сом	үлүш, (пайыздар)	млн. сом	үлүш, (пайыздар)
Акча каражаттары	1 155,0	5,3	1 998,4	7,1
Улуттук банктагы корреспонденттик эсеп	2 051,9	9,4	2 889,0	10,2
Башка банктардагы корреспонденттик эсептер жана депозиттер	6 961,9	31,8	6 525,8	23,0
Баалуу кагаздар портфели	1 803,5	8,2	1 952,4	6,9
Кыска мөөнөттүү жайгаштыруулар	346,5	1,6	323,1	1,1
РЕПО боюнча сатылып алынган баалуу кагаздар	50,0	0,2	505,4	1,8
Финансы-кредит мекемелеринин кредиттери	215,4	1,0	718,3	2,5
Кардарларга кредиттер	7 645,3	34,9	11 300,2	39,9
(минус) Атайы РППУ	-310,3	-1,4	-348,9	-1,2
Негизги каражаттар	820,8	3,7	1 493,1	5,3
Башка активдер	1 164,0	5,3	961,3	3,4
Бардыгы болуп	21 904,0	100,0	28 318,1	100,0

3.1.2-график

Коммерциялык банктардын активдеринин көлөмү (бир мезгилдин акырына карата)

2006-жылы банктардын суммардык активдери 29,3 пайызга көбөйүү менен 28,3 млрд. сомду түзгөн. Мында, улуттук валютадагы активдер 55,2 пайызга, ал эми четөлкө валютасында 17,3 пайызга көбөйгөн, бул улуттук валютанын чыңдалуусуна жана депозиттик базанын, анын ичинде улуттук валютадагы депозиттердин көбөйүүсүнө байланыштуу болгон.

Отчеттук жылы коммерциялык банктардын активдеринин түзүмүндө кардарлардын төлөмдөрүн өткөрүү боюнча кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүнүн кеңейүүсүнө, банктардын банкоматтар түйүнүнүн жана филиалдык тармагынын өнүгүшүнө байланыштуу ликвиддүү активдердин өсүш тенденциясы сакталып калган. Коммерциялык банктар тарабынан башка банктардагы (анын ичинде Улуттук банктагы) корреспонденттик эсептерге жайгаштырылуучу, жогорку ликвиддүү каражаттар, ошондой эле депозиттер түрүндөгү каражаттарынын көлөмү 12,2 пайызга өскөн. 2006-жылдын акырына карата абал боюнча активдердин мына ушул категориясы 11,4 млрд. сомго жеткен. Отчеттук жылы ошондой

эле, кардарларга берилген кредиттердин көлөмүнүн өскөндүгү да байкалган (47,8 пайызга көбөйүү).

2006-жылы кардарларга берилген суммардык «таза» кредиттердин көлөмү¹ 49,3 пайызга көбөйүү менен жылдын акырында 10,9 млрд. сомду түзгөн. Банктардын суммардык активдериндеги алардын үлүшү 2005-жылдагыга салыштырганда 5,2 пайыздык пунктка көбөйүү менен 38,7 пайызды түзгөн. Банктардын берген регулятивдик отчетторундагы маалыматтары боюнча «классификацияланбаган»² активдер классификациялануучу активдердин суммасынын 96,5 пайызын, ал эми «классификациялануучу» активдер 3,5 пайызын түзгөн. Активдердин (демек, кредит портфелинин) сапатынын айрым бир жакшыруусу банктардын кредит портфелинин олуттуу өсүшүнө байланыштуу болгон. Мында, классификациялануучу кредиттер бир аз эле өсүшкө ээ болгон. Отчеттук мезгил ичинде кредит портфелинин жогорку арымда өсүшү байкалып жаткандыгына байланыштуу Улуттук банк тарабынан банктардын кредиттик тобокелдиктерине байланыштуу потенциалдуу проблемаларды өз учурунда аныктоо боюнча иштер жүргүзүлгөн.

3.1.3-таблица

Активдерди жана баланстан тышкаркы милдеттенмелерди классификациялоо
(башкасы белгиленбесе, пайыздарда)

Категориялар	2005-ж.	2006-ж.
Нормалдуу	58,4	51,5
Канааттандыраарлык	31,8	41,2
Байкоого алынган	6,0	3,8
Жыйынтыгында, классификацияланбаган	96,2	96,5
Субстандарттык	2,3	1,8
Шектүү	0,5	0,5
Чыгашалуу	1,0	1,2
Жыйынтыгында, классификацияланган	3,8	3,5
Бардыгы болуп	100,0	100,0
Бардыгы болуп, (млн. сом)	19 485,9	23 681,7

3.1.3-таблица

Кардарларга берилген кредиттерди классификациялоо
(башкасы белгиленбесе, пайыздарда)

Категориялар	2005-ж.	2006-ж.
Нормалдуу	2,4	4,2
Канааттандыраарлык	74,3	81,9
Байкоого алынган	15,1	7,8
Жыйынтыгында, классификацияланбаган	91,8	93,9
Субстандарттык	4,9	3,4
Шектүү	1,1	0,8
Чыгашалуу	2,2	1,9
Жыйынтыгында, классификацияланган	8,2	6,1
Бардыгы болуп	100,0	100,0
Бардыгы болуп, (млн. сом)	7 645,3	11 300,2

¹ «Таза» кредиттер - потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга түзүлгөн камдарды, ошондой эле чегерилген дисконтту минуска чыгаруу менен кардарларга кредиттер жана лизингдер.

² Классификацияланбаган активдер (кредиттер) категориясына нормалдуу, канааттандыраарлык жана байкоого алынган дар категориясына чегерилген активдер (кредиттер) кирет.

Отчеттук жылдын акырына карата 1 493,1 млн. сомду (өсүш 81,9 пайыз) түзүү менен коммерциялык банктардын материалдык базасы (негизги каражаттары) өсүшкө ээ болгон.

2006-жылы капиталдаштыруу деңгээлин жогорулатуу, кредиттик ишти андан ары жакшыртуу улантылып, калкка кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүнүн жаңы түрлөрүн сунуштоо иши өркүндөтүлгөн. Натыйжада, банктардын финансылык абалын мүнөздөгөн көрсөткүчтөр жакшырган.

3.1.4-таблица

Кирешелер жана чыгашалар түзүмү
(млн. сом.)

Категориялар	2005-ж.	2006-ж.
Пайыздык кирешелер	1 497,4	2 173,7
Пайыздык чыгашалар	402,8	571,7
Таза пайыздык кирешелер	1 094,6	1 602,0
Пайыздык эмес кирешелер	1 114,3	1 965,9
Пайыздык эмес чыгашалар	1 471,1	2 479,8
Таза операциялык киреше (чыгым)	737,8	1 088,1
Потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга каралган кам	213,0	214,5
Салык алынганга чейинки таза киреше (чыгым)	524,8	873,6
Пайда салыгы	95,0	82,5
Таза пайда (чыгым)	429,8	791,1

2006-жылы коммерциялык банктардын пайыздык сыяктуу эле (тиешелүүлүгүнө жараша 45,2 пайыз жана 41,9 пайыз), пайыздык эмес (тиешелүүлүгүнө жараша 76,4 пайыз жана 56,1 пайыз) кирешелери жана чыгашалары өсүш багытын уланткан. Банктардын таза операциялык кирешеси 1 088,1 млн. сомду түзүү менен 2005-жылдагыга салыштырганда 47,5 пайызга көбөйгөн түзгөн.

Банктардын потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартууларын ордун жабууга каралган камдарга чегерүүлөрү 214,5 млн. сомду түзгөн, бул 2005-жылдагы деңгээлден 0,7 пайызга көп. Банктардын пайда салыгы боюнча бюджетке чегерүүлөрү, пайдадан чендин эки эсеге төмөндөтүлүшүнөн улам 13,2 пайызга азайган (2006-жылдын жыйынтыгы боюнча 82,5 млн. сом).

Банк тутуму 2006-жылды 791,1 млн. сом өлчөмүндөгү таза пайда менен жыйынтыктаган, ал эми 2005-жылдын жыйынтыгы боюнча финансылык натыйжа 429,8 млн. сомду түзгөн (84,1 пайызга өсүш).

Отчеттук жылда банк тутумунун абалы бүтүндөй алганда, банктык кызмат көрсөтүүлөр рыногунда туруктуу жагдай калыптангандыгын тастыктоодо. Коммерциялык банктардын ишинде төмөнкүдөй алгылыктуу өзгөрүүлөр байкалган:

- банк ишинин чөйрөсүн кеңейтүүнүн негизи жана кредиторлордун жана аманатчылардын банктарга карата ишенимин арттырышына өбөлгө түзгөн фактор катары банктардын капиталдык базасынын чыңдалуусу (46,9 пайызга өсүш);
- коммерциялык банктар тутумунун негизги көрсөткүчтөрүнүн өсүшү (активдер 29,3 пайызга, милдеттенмелер 26,0 пайызга көбөйгөн);
- коммерциялык банктар тутумунун финансылык ортомчулук деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүчтөрдүн өсүшү: ишканалардын жана калайык-калктын депозиттеринин ИДПга карата катышы жана кардарларга берилген кредиттер портфелинин ИДПга карата катышынын өсүшү. Отчеттук жылдын акырына карата бул катыштар тиешелүүлүгүнө жараша, 14,5 пайызды жана 10,0 пайызды түзгөн (2005-жылдын акырында тиешелүүлүгүнө жараша, 13,0 пайыз жана 7,6 пайыз). Банк тутумунун

активдеринин ИДПга карата катышы 25,0 пайызды түзүү менен жыл башындагыга салыштырганда 3,1 пайыздык пунктка көбөйгөн;

- калктан тартылган аманаттардын көлөмүнүн өсүшү (55,1 пайызга өсүш);
- банктардын улуттук валютада каражат тартуусунун жана жайгаштыруусунун өсүшү;
- активдердин кирешелүүлүгүнүн (ROA) 1,0 пайыздык пунктка (2006-жылдын жыйынтыгы боюнча 3,3 пайыз) жана капиталдын кирешелүүлүгүнүн (ROE) 4,8 пайыздык пунктка (2006-жылдын жыйынтыгы боюнча 22,4 пайызга) көбөйүүсү.

3.2. Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин иши боюнча баяндама

Отчеттук жылы Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан негизги иш багыты микрокредиттөө болгон банктык эмес финансы-кредит мекемелер системасын өнүктүрүү боюнча ишчаралардын кеңири чөйрөсү жүзөгө ашырылган.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Улуттук банктын 2005-жылдын бештин айынын отузунда №637/37/7 токтому менен бекитилген «Кыргыз Республикасында микрокаржылоону 2006-2010-жылдары өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүк стратегиясын» комплекстүү жүзөгө ашыруу максатында стратегиянын жүзөгө ашырылышына мониторинг жүргүзүү боюнча мамлекеттик органдардын (Кыргыз Республикасынын Президентинин Администрациясы, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, Юстиция министрлиги, Кыргыз Республикасында Кыймылсыз мүлккө укуктарды каттоо боюнча Мамлекеттик агенттик) өкүлдөрү, донорлордун жана микрофинансы секторунун (банктар ассоциациясы, микрофинансылык уюмдар ассоциациясы, кредиттик союздар жана кооперативдер улуттук ассоциацияларынын альянсы) өкүлдөрү кирген жумушчу тобу түзүлгөн. 2006-жыл ичинде жумушчу топтун 12 отуруму өткөрүлүп анда, ишчаралардын бекитилген планына ылайык стратегиянын аткарылышынын жүрүшү кароого алынган.

Улуттук банк тарабынан «Кыргыз Республикасында микрокаржылоону 2006-2010-жылдары өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүк стратегиясын» жүзөгө ашыруунун алкагында, 2006-жылы микрофинансылык уюмдардын жана кредиттик союздардын ишин жөнгө салуучу укуктук базаны өркүндөтүү боюнча төмөнкүдөй ишчаралар жүзөгө ашырылган:

«Кредиттик союздарды лицензиялоо жөнүндөгү» Жобого төмөндөгүлөрдү караган өзгөртүүлөр бекитилген: депозиттик лицензияны алуу үчүн минималдуу талаптардын тизмесинен экономикалык ченемдерди 12 айлык ретроспектив аралыгында сактоо боюнча талапты алып салуу; Улуттук банктын талаптарынын программалык камсыздоосуна ылайык келүү үчүн 2 жылдык «жеңилдик мезгили» киргизилген. Бул өзгөртүүлөр биринчи кезекте, кредиттик союздарда депозиттик операцияларды өнүктүрүү жана ошол аркылуу өз катышуучуларынан ресурстарды мобилизациялоону арттыруу, кредиттөө көлөмүн көбөйтүү жана донорлордон көзкарандылыкты азайтуу максатында кабыл алынган.

«Кыргыз Республикасында кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча Финансы компаниясы» жоопкерчилиги чектелген коомунун алдында карыздары болбогон жана депозиттерди тартпаган, демек, тартылган ресурстарды кайтарып берүү тобокелдигине дуушар болбогон кредиттик союздар үчүн жөнгө салуу чегин жөнөкөйлөтүүгө (б.а. донордук жеңилдетилген каржылоо линиясы боюнча) багытталган «Кредиттик союздардын ишин жөнгө салуу эрежелерине» сунуш кылынган өзгөртүүлөр бекитилген.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги жана Кыргыз Республикасында Кыймылсыз мүлккө укуктарды каттоо боюнча Мамлекеттик агенттик тарабынан «Кыргыз Республикасында микрокаржылоону өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүк стратегиясын» жүзөгө ашыруунун чегинде күрөөлөрдү, анын ичинде айылчарба багытындагы жерлерди каттоодон өткөртүү жана алып коюу жол-жоболорун жөнөкөйлөтүүгө байланыштуу иштер бүткөрүлүп, нотариустардын айыл өкмөттөрү жайгашкан жерлерге баруу менен жарандарды кабыл алуу графиги иштелип чыккан.

Микрофинансылык институттардын ишинде кредиттик жана лизингдик операциялардан, пайыздык кирешелерден салык алууну тартипке келтирүүгө

тиешелүү жаңы салык кодексинин долбооруна өзгөртүүлөрдү киргизүү сунуштары кароого коюлган.

Кыргыз Республикасы жана Азия өнүктүрүү банкынын ортосунда келишилген кредиттик союздарды өнүктүрүү долбоору боюнча 1997-жылдагы кредиттик келишимдин шарттарына ылайык, Улуттук банк тарабынан «Кыргыз Республикасындагы кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча Финансы компаниясы» ЖЧКсын (мындан ары - Финансы компаниясы) долбоордук документтерге ылайык менчиктештирүүгө даярдык көрүү, ошондой эле көзөмөлдүк функциялары өркүндөтүүгө тиешелүү ишчаралар жүзөгө ашырылган.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2005-2007-жылдарга экономикалык саясаты тууралуу меморандумдун чегинде Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 2006-жылдын кулжа айынын бешиндеги №1037-III "2006-2007-жылдарга Кыргыз Республикасындагы Мамлекеттик менчикти менчиктештирүүнүн программасын бекитүү жөнүндөгү" токтомуна ылайык, кулжа айында «Кыргызайылчарба финансы корпорациясы» ААКсы (КАФК) менчиктештирүү программасынын тизмесине киргизилген.

2006-жылдын бештин айынын жыйырма жетисинде Улуттук банк Башкармасынын №43/1 токтомунун чечими менен «КАФК» ААКсынын базасында түзүлгөн «Айыл Банк» ААКсына банктык лицензия берилген. Банктык эмес финансы-кредит мекемелер системасы боюнча 2006-жыл үчүн төмөндө келтирилген финансылык көрсөткүчтөр, отчеттук жылдын акырында банктык лицензияга ээ болгон «Айыл Банк» (мурдагы «КАФК» ААКсы) ААКсы боюнча маалыматтарды эске алуу менен берилген.

Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин туруктуу өсүш багытын бекемдөөсү, калкты социалдык мобилизациялоого, иш менен камсыз кылууга жана жакырчылык деңгээлин кыскартууга өбөлгө түзгөн.

2006-жылдын акырына карата абал боюнча иши Улуттук банк аркылуу жөнгө салынып, көзөмөлдүккө алынуучу банктык эмес мекемелер системасы өзүндө адистештирилген финансы-кредит мекемесин - Кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча финансы компаниясын; 305 кредиттик союзду, 168 микрофинансылык уюмдарды (анын ичинде 1 микрофинансылык компания, 62 микрокредиттик компания жана 105 микрокредиттик агенттик); 148 ломбардды жана 263 алмашуу бюролорун камтыган.

Отчеттук жылы, банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин санынын арткандыгы, алардын активдеринин жана кредит портфелинин көлөмүнүн көбөйгөндүгү, ошондой эле калкка өз кызмат көрсөтүүлөрүн сунуштоо менен камтуу чөйрөсүнүн кеңейгендиги байкалган.

3.2.1-таблица

Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин жана алмашуу бюролорунун санынын динамикасы

Аталышы	Саны				
	2002-ж.	2003-ж.	2004-ж.	2005-ж.	2006-ж.
КАФК (Айыл Банк) ¹	1	1	1	1	1
Финансы компаниясы	1	1	1	1	1
Микрофинансылык уюмдар (МФК, МКК жана МКА)	0	72	104	136	168
Кредиттик союздар	349	303	305	320	305
Ломбарддар	85	108	116	140	148
Алмашуу бюролору	234	261	266	260	263

¹ 2007-жылдын бештин айынын жыйырма жетисинде «КАФК» ААКсынын базасында түзүлгөн «Айыл банк» ААКсына банк лицензиясы берилген.

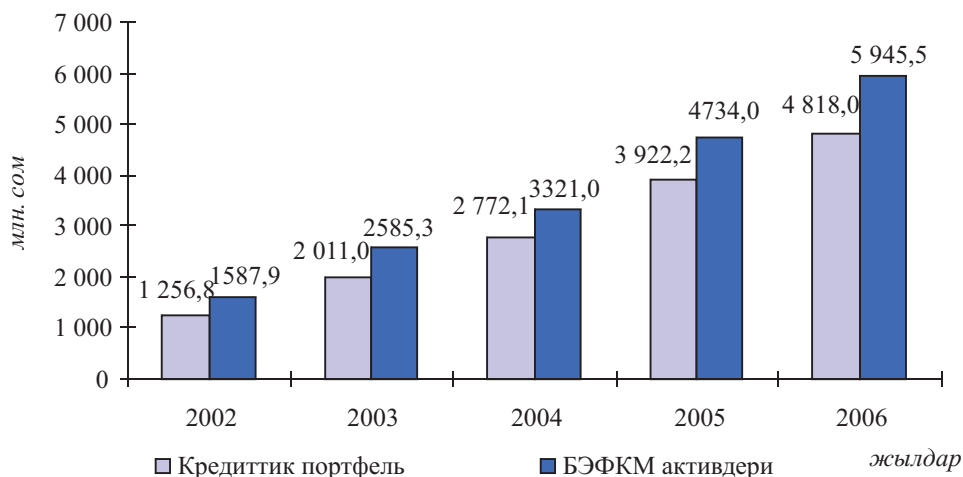
Улуттук банк тарабынан 2006-жылы ар кандай банктык эмес финансы-кредит мекемелерине 347 лицензия жана күбөлүктөр берилген. 2006-жылдын бугу айынын жыйырма алтысында республикадагы алгачкы микрофинансылык компания - ЖАК МФК «Аска» лицензия алган. Улуттук банктын ченемдик-укуктук актыларынын талаптарын сактабагандыгы үчүн 37 лицензия кайтарылып алынып, иштин токтотулушуна байланыштуу 71 лицензия жокко чыгарылып, ал эми аракеттенүү мөөнөтүнүн бүткөндүгүнөн улам 211 лицензия жокко чыгарылган.

Кароого сунушталган регулятивдик отчеттордогу маалыматтарга ылайык, отчеттук мезгил ичинде банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин чогуу алгандагы активдери 25,6 пайызга көбөйүү менен жылдын акырына карата 5 947,5 млн. сомду түзгөн.

Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин негизги иш багыты кредиттөө болуп саналат. Отчеттук жылы андан мурдагы жылга салыштырганда кредит портфелинин өлчөмү 895,8 млн. сомго же 22,8 пайызга көбөйүү менен 4817,6 млн. сомду түзгөн болсо, карыз алуучулардын саны 42008 адамга жеткен же 36,2 пайызга өсүү менен 157991 адамды түзгөн. Мында, бул мекемелердин чогуу алгандагы активдериндеги кредит портфелинин үлүшү 2006-жыл ичинде 82,9 пайыздан 81,0 пайызга чейин төмөндөгөн.

3.2.1-график

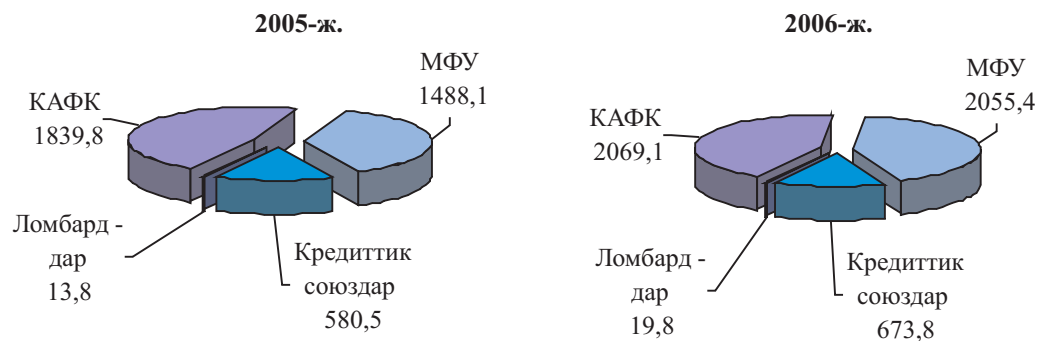
Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин чогуу алгандагы активдеринин жана кредиттик портфелинин динамикасы

Отчеттук мезгил ичинде банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин чогуу алгандагы кредит портфелинде КАФКнын үлүшү 46,9 пайыздан 42,9 пайызга чейин кыскарган, ал эми микрофинансылык уюмдардын үлүшү 37,9 пайыздан 42,7 пайызга чейин өскөн.

3.2.2-график

Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин түрлөрү боюнча кредиттик портфели (бир мезгилдин акырына карата) (млн. сом)

Отчеттук жылы, андан мурдагы жылдагыдай эле банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин областтар боюнча кредит портфелинин эң чоң көлөмү Ош, Чүй жана Жалалабат областтарына, ошондой эле Бишкек шаарына туура келген.

3.2.2-таблица

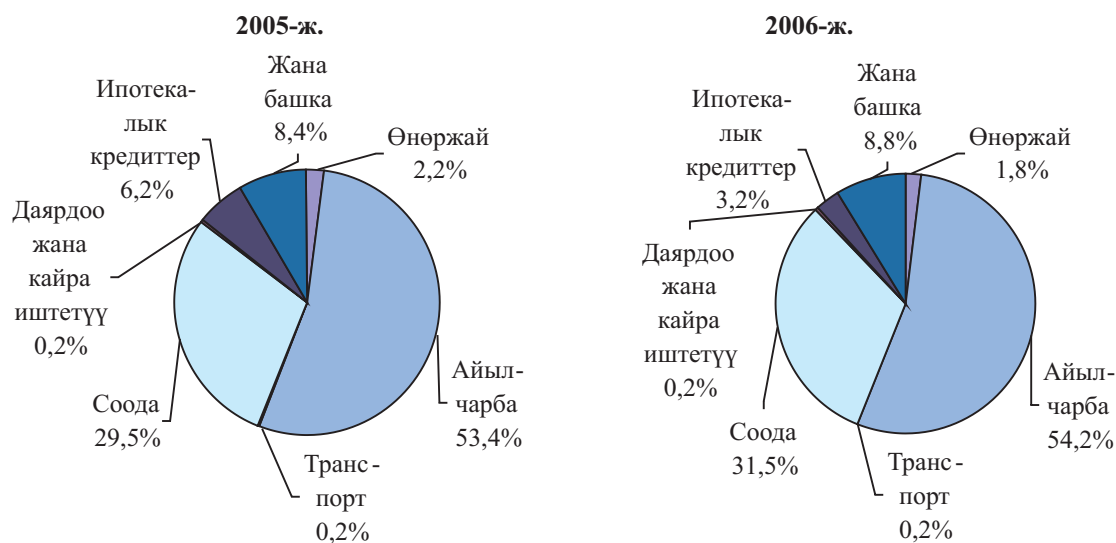
Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин областтар боюнча кредиттик портфели (млн. сом)

Область	2005-ж.	2006-ж.
Баткен	209,1	315,0
Бишкек шаары	561,9	664,3
Жалалабат	663,8	781,6
Ысыккөл	421,1	493,5
Нарын	246,4	298,7
Ош	946,2	1 257,6
Талас	296,1	346,8
Чүй	577,4	660,5

2006-жылдын акырына карата абал боюнча банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин чогуу алгандагы кредит портфелинин түзүмүндө 2005-жылдагыга салыштырганда айылчарбасынын үлүшү 53,4 пайыздан 54,2 пайызга чейин өскөн, ал эми соода жүргүзүүгө жана кызмат көрсөтүүгө берилген кредиттердин үлүшү 29,5 пайыздан 31,5 пайызга чейин көбөйгөн.

График 3.2.3

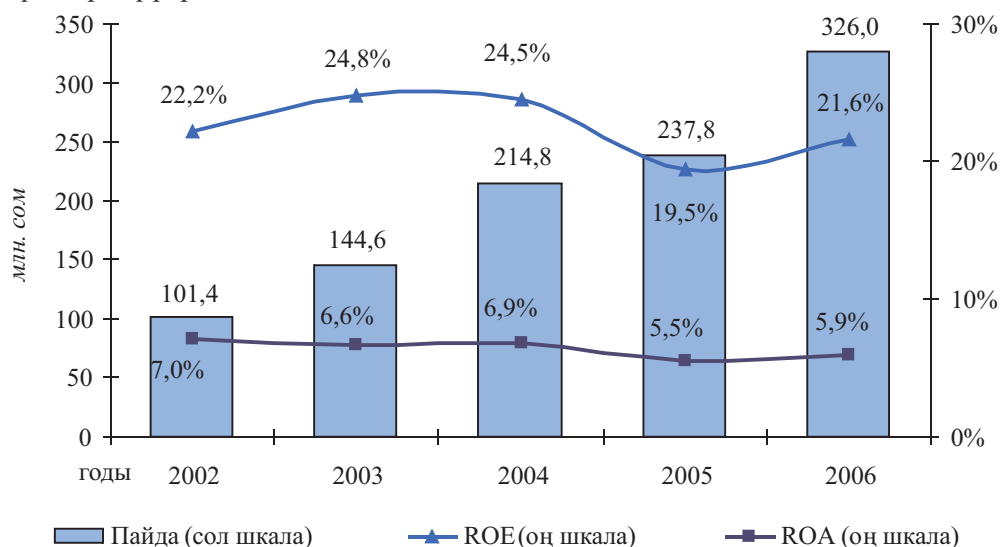
Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин экономика секторлору боюнча кредиттик портфели (бир мезгилдин акырына карата)

2006-жылы банктык эмес финансы-кредит мекемелери тарабынан чогуу алынган таза пайда 37,1 пайызга көбөйүү менен 326 млн. сомду түзгөн, мында активдерди пайдалануунун натыйжалуулугу (ROA) жана капиталды пайдалануунун натыйжалуулугу (ROE) көрсөткүчтөрүнүн айрым жогорулагандыгы байкалган.

3.2.4-график.

Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин таза пайдасынын жана ROA жана ROE көрсөткүчтөрүнүн динамикасы

Отчеттук мезгил ичинде КАФКны, Финансы компаниясын, кредиттик союздарды жана пайыздык чендери мурдагы деңгээлинде сакталып калган микрофинансылык уюмдардан тышкары, ломбарддарды кошо алганда, банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин кредиттери боюнча пайыздык чендердин азайгандыгы байкалган (3.2.3-таблица).

3.2.3-таблица

Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин кредиттери боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендер (бир мезгилдин акырына карата)

Аталышы	2003-ж.	2004-ж.	2005-ж.	2006-ж.
КАФК (Айыл Банк)	17,3	17,0	15,8	14,2
Микрофинансылык уюмдар	36,0	28,0	33,5	33,5
Финансы компаниясы	18,7	17,1	16,9	15,1
Кредиттик союздар	31,3	28,7	26,8	25,9
Ломбарддар	164,0	162,1	153,6	149,5

2006-жылы Кыргыз айылчарба финансы корпорациясы тарабынын 1197,9 млн. сом суммасында кредиттер берилген, бул 2005-жылдагыга караганда 1,2 пайызга аз. Отчеттук күнгө карата карыз алуучулардын саны 45,1 миң адамды түзгөн. Колдонуудагы кредит портфели 2006-жыл ичинде 1 839,8 млн. сомдон 2069,1 млн. сомго чейин же 12,5 пайызга көбөйгөн. КАФКнын (Айыл банк) кредит портфели төлөө мөөнөттөрү боюнча орто жана узак мөөнөттүү, эки жылдан 3-жылга чейинки жана 5 жылдык мөөнөткө берилген кредиттерге топтоштурулган.

Отчеттук жыл ичинде кредит портфелинин эң чоң өсүш арымы кредиттик союздар системасында (16,1 пайызга), микрофинансылык уюмдарда (38,1 пайызга) жана ломбарддарда (43,5 пайызга) орун алган.

Кредиттик союздардын чогуу алгандагы кредит портфелинин 2006-жылы 673,8 млн. сомго чейин көбөйүүсү негизинен төмөндөгүлөрдүн өсүшүнө байланыштуу болгон:

- Финансы компаниясынын жана башка финансы-кредит мекемелеринин кредиттери боюнча милдеттенмелердин 341,8 млн. сомго чейин же 12,8 пайызга;

- сактык пайлардын чогуу алгандагы суммасынын 173,7 млн. сомго чейин (169,7 млн. сом эле), же 2,4 пайызга;
- кредиттик союздардын институционалдык капиталынын 134,6 млн. сомго чейин (92,7 млн. сом эле), же 1,5 эсеге.

Кредиттик союздардын кредит портфелинин түзүмүндө кредиттердин негизги үлүшү айылчарбасына (55,7 пайыз) жана соода жүргүзүүгө (29,7 пайыз) туура келет.

Кредиттик союздардын карыз алуучуларынын саны 2006-жылы 0,5 миң адамга кыскаруу менен отчеттук күнгө карата 21,9 миң адамды түзгөн.

Отчеттук жылы микрофинансылык уюмдардын чогуу алгандагы кредит портфели 38,1 пайызга көбөйүү менен 2055,4 млн. сомду түзгөн. Ал эми кардарлардын саны 81,8 адамга же 57,0 пайызга өскөн.

Микрофинансылык уюмдардын кредит портфелине жүргүзүлгөн анализдөөлөр, алар аркылуу кредиттөөнүн негизги тармагы болуп үлүшүнө чогуу алгандагы кредит портфелинен 55,9 пайызы туура келген (2005-жылы 52,9 пайыз) соода жүргүзүү жана айылчарбасы - 25 пайыз (2005-жылы 17,2 пайыз) экендигин көрсөткөн. Чогуу алгандагы кредит портфелинде үлүшү бир аз эле экендигине карабастан өнөржай секторуна берилген кредиттердин үлүшү жана көлөмү да өсүшкө ээ болгон. Микрофинансылык уюмдар системасынын кредит портфелинин өсүшүнүн негизги булагы катары, тартылган каражаттарды, ошондой эле бул уюмдардын санынын, демек, капиталынын өсүшүн атоого болот.

2006-жылы ломбарддар тарабынан 84,2 млн. сом жалпы суммасында кыска мөөнөттүү кредиттер берилген. Алардын кредит портфелинин негизги үлүшү Бишкек шаарында берилген кредиттерге туура келет (82,8 пайызга жакыны).

Кароого сунушталган отчетторго ылайык, ломбарддардын кредит портфели 2006-жылы 19,8 млн. сомго же 43,5 пайызга чейин көбөйгөн. Ломбарддардын кредит портфелиндеги негизги үлүштү керектөө кредиттери түзгөн.

2006-жылы Улуттук банк тарабынан аларды кайрадан каттоодон өткөрүүнү кошо алганда, накталай четөлкө валютасы менен алмашуу операцияларын жүргүзүү укугуна 263 лицензия берилген. Отчеттук мезгил ичинде Улуттук банк тарабынан алмашуу бюролорунун ишине 368 текшерүү ишке ашырылган.

Бишкек шаарынын алмашуу бюролорунун ишине колдонуудагы мыйзамдардын жана Улуттук банктын ченемдик актыларынын талаптарынын сакталышы көзкарашынан укук коргоо органдары менен бирдикте эки рейд жүзөгө ашырылган. 2006-жылы административдик комиссиялардын Улуттук банктан алынган тиешелүү лицензиясыз алмашуу операцияларын жүзөгө ашыруу боюнча иштерди кароого байланыштуу алты отуруму өткөрүлгөн. Натыйжада, лицензиясыз иш алып барышкан 17 жеке адам/жеке ишкерлер административдик жоопкерчиликке тартылып, 27 миң сом жалпы суммасында административдик айыптык төлөмдөр өндүрүлгөн.

3.3. Финансы-кредит мекемелеринин ишине көзөмөлдүктү жана жөнгө салууну жүзөгө ашыруу

3.3.1. Лицензиялоо

Коммерциялык банктардын төлөгөн уставдык капиталы 2006-жылы 35,3 пайызга же суммардык көрсөткүчтө алганда 938,9 млн. сомго көбөйгөн. Отчеттук жылы Кыргыз Республикасынын банк тутумуна (банктардын капиталына) тартылган четөлкө инвестициялары 416,2 млн. сом өлчөмүндөгү сумманы түзгөн. Инвестициялар, айрыкча Кыргыз Республикасынын аймагында туунду банктары болгон казак инвесторлору тарабынан басымдуу жүзөгө ашырылган («Халыкбанк», «АТФ Банк»).

2006-жылы алыс жайгашкан райондордун калкынын, дыйкан жана фермер чарбаларынын банктык кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу максатында Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы КАФКнын базасында түзүлгөн «Айыл Банк» ААКсына лицензия берүү өтүнүчүн кароого алып, тиешелүү лицензия берүү ишин жүзөгө ашырган. Банк лицензиясын алгандан кийин «Айыл Банк» ААКсы Кыргыз Республикасынын төлөм системасына кошулуу менен банк кардарларынын - карыз алуучуларынын эсептерин ачып жана жүргүзүп, Улуттук банкта корреспонденттик эсебин ачалат, ошондой эле накталай четөлкө валютасы менен алмашуу операцияларын жүзөгө ашырууну баштаган.

Ушул эле максатта «Эсептешүү-Сактык компаниясы» ААКсынын лицензиясынын чөйрөсү микрокредиттерди жана карыз алуучулардын долбоорлорун андан ары каржылоого алуу үчүн финансы-кредит мекемелерине дүң кредиттерин берүү жагында кеңейтилген.

Банктык көзөмөлдүккө тиешелүү ченемдик базаларды андан ары өркүндөтүү жана консолидацияланган көзөмөлдүк принциптерин колдонууга киргизүү, Кыргыз Республикасындагы банктык көзөмөлдүктү эларалык стандарттарга жана Көзөмөлдүк боюнча Базель комитетинин принциптерине шайкеш келтирүү көзкарашынан Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасындагы банктар жана банк иши жөнүндө" Мыйзамына карата өзгөртүүлөргө жана толуктоолорго ылайык келтирүү боюнча жүргүзүлгөн иштин чегинде «Банктардын ишин лицензиялоо жөнүндөгү» жобо кабыл алынган, анда банктык холдингдик компанияларды жана банктык топторду түзүү учурунда милдеттүү түрдө аткарууга тийиш болгон талаптар белгиленген. Консолидацияланган көзөмөлдүк принциптерин колдонууга киргизүү иши банктык топко кирген банк үчүн тобокелдиктерди басаңдатууга жана аманатчылардын таламдарынын корголушун камсыз кылууга, ошондой эле кыргыз банктарынын эларалык банк тутумуна интеграциялануусуна багытталган.

Кыргыз Республикасы, Ислам өнүктүрүү банкы жана «Экобанк» ААКсынын ортосунда Кыргыз Республикасында каржылоонун ислам принциптерин жана банк ишин колдонууга киргизүү боюнча өзара түшүнүшүү Меморандумунун талабын жүзөгө ашыруу максатында «Кыргыз Республикасында каржылоонун ислам принциптерин алгачкы (пилоттук) долбоордун алкагында жүзөгө ашыруу жөнүндөгү» жобо кабыл алынган. Ошондой эле «Кыргыз Республикасында микрокаржылоону 2006-2010-жылдары өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүк стратегиясын» аткаруу боюнча иш-чаралардын планына ылайык, тиешелүү критерийге жооп берген жана аларга карата атайын классификация колдонулган кредиттерди берүү мүмкүнчүлүгүн ыйгаруу менен сактык кассалардын иш чөйрөсүн кеңейтүү жагында өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилген (мисалы, ЕБРР программасынын линиясы боюнча микрокредиттер). Натыйжада, 2006-жылы коммерциялык

банктар тарабынан региондордо 77 сактык кассасы ачылып, мындан тышкары алардын төрт жаңы филиалы каттоодон өткөртүлгөн.

3.3.2. Тышкы көзөмөл

Улуттук банк коммерциялык банктардын ишине мониторинг жүргүзүү, берилген отчетторду жана инспектордук текшерүүлөрдүн натыйжаларына иликтеп талдоолорду жүргүзүү аркылуу тышкы (аралыктан) көзөмөлдүктү жүзөгө ашырат, ал эми бул, иш чөйрөсүндө келип чыгышы мүмкүн болгон проблемаларды алдыналаууну камсыз кылып, банк тутумунун туруктуулугун бекемдөөгө өбөлгө түзөт.

Коммерциялык банктардын ишине тышкы көзөмөлдүк банк ишине мүнөздүү болгон тобокелдиктерге баа берүүнүн негизинде жүргүзүлөт. Коммерциялык банктардын ишине мүнөздүү болгон негизги тобокелдиктерге төмөндө келтирилген баа берүүлөр иштеп жаткан коммерциялык банктардын 2005 жана 2006-жылдар үчүн жылдык корректировкаланган регулятивдик отчетторунун негизинде иштелип чыкан.

Валюта тобокелдиги. 2006-жылдын акырына карата банк тутумунун валюталык активдери 17,6 млрд. сомду же суммардык активдердин 62,0 пайызын түзгөн. Коммерциялык банктардын четөлкө валютасындагы милдеттенмелери 17,3 млрд. сомду же бардык милдеттенмелердин 74,5 пайызын түзгөн.

3.3.2.2-таблица.

Коммерциялык банктардын четөлкө валютасындагы активдери жана милдеттенмелери (бир мезгилдин акырына карата)
(млн. сом.)

	2005-ж.	2006-ж.
Четөлкө валютасындагы активдер	14 974,0	17 565,6
Четөлкө валютасындагы милдеттенмелер	14 345,5	17 298,5

Эскертүү: Улуттук банктын 2006-жылдын бештин айынын отуз бириндеги эсепке алуу курсу боюнча - 1 АКШ доллары үчүн 38,1238 сом.
Улуттук банктын 2005-жылдын бештин айынын отуз бириндеги эсепке алуу курсу боюнча - 1 АКШ доллары үчүн 41,3011 сом

Ликвиддүүлүк тобокелдиги. Активдердин жана милдеттенмелердин жайгаштыруу жана төлөө мөөнөттөрү боюнча түзүмү, мөөнөттөр аралыгында (3.3.2.3-таблица) милдеттенмелердин активдер менен орду жабылышы көзкарашынан банктардын абалын мүнөздөп, активдер менен милдеттенмелердин мөөнөттөр боюнча ылайык келбей калуусу шартында каражаттарга болгон керектөөнү аныктаган.

3.3.2.3-таблица.

Активдер жана милдеттенмелер, мөөнөттөр боюнча алганда
(млн. сом)

2005-ж.*	Мөөнөттөр күн менен				365 жана андан ары	Бардыгы болуп
	0-30	31-90	91-180	181-365		
Финансылык активдер	12 651,9	1 036,0	1 735,4	2 745,6	3 561,5	21 730,4
Финансылык милдеттенмелер	13 398,1	837,1	800,9	1 290,3	2 130,6	18 457,0
Финансылык активдердин финансылык милдеттенмелерден ашкан суммасы	-746,2	198,9	934,5	1 455,3	1 430,9	3 273,4
Бардык финансылык активдерге карата пайыздарда	-3,4%	0,9%	4,3%	6,7%	6,6%	15,1%

* - аны кошо алганда, 2005-жылдын бештин айына карата маалыматтар

2006-ж.**	Мөөнөттөр күн менен				365 жана андан ары	Бардыгы болуп
	0-30	31-90	91-180	181-365		
Финансылык активдер	13 385,4	1 939,6	1 573,2	3 667,4	7 797,1	28 362,7
Финансылык милдеттенмелер	15 664,7	1 843,7	1 053,6	1 854,5	2 504,1	22 920,6
Финансылык активдердин финансылык милдеттенмелерден ашкан суммасы	-2 279,3	95,9	519,6	1 812,9	5 293,0	5 442,1
Бардык финансылык активдерге карата пайыздарда	-8,0%	0,3%	1,8%	6,4%	18,7%	19,2%

** - аны кошо алганда, 2006-жылдын бештин айына карата маалыматтар.

Кредиттик тобокелдик активдерди жана баланстан тышкаркы милдеттенмелерди¹ классификациялоонун негизде бааланган. Потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга каралган камдардын (резервдердин) (РППУ) өзүндө кредиттик жоготууларды камтыган активдердин жалпы суммасына карата катышы катары эсептелинген кайтарылбай калуу тобокелдиги 2006-жылдын акырында жыл башындагыга салыштырганда төмөндөө менен 3,0 пайызды түзгөн. Отчеттук жылдын акырына карата мөөнөтүндө төлөнбөгөн активдердин суммасы 456,2 млн. сомду же өзүндө кредиттик тобокелдикти камтыган бардык активдердин 1,9 пайызын түзгөн. Отчеттук жылдын баш жагында бул көрсөткүч 2,0 пайыз деңгээлинде же 392,6 млн. сом өлчөмүндө катталган.

Төлөөгө жөндөмсүздүк тобокелдиги. Коммерциялык банктардын төлөөгө жөндөмдүүлүгү потенциалдуу чыгымдардын ордун жабуу үчүн суммардык капиталдын жетиштүүлүгү деңгээли менен мүнөздөлөт.

2006-жылы «таза» тобокелдикти камтыган активдер² 4,6 млрд. сомго өскөн, ал эми «таза» суммардык капитал³ 1,6 млрд. сомго көбөйгөн. Банк тутумунун суммардык активдериндеги тобокелдиктүү активдердин салыштырмалуу салмагы 2006-жылдын акырына карата 63,1 пайызды түзгөн (2005-жылдын акырына карата 60,4 пайыз).

3.3.2.1-таблица.

Коммерциялык банктар системасынын суммардык капиталынын адекваттуулугунун көрсөткүчү (бир мезгилдин акырына карата)

	2005-ж.	2006-ж.
«Таза» суммардык капитал, млн. сом	3 467,6	5 063,0
«Таза» тобокелдиктүү активдер, млн. сом	13 235,1	17 872,7
Суммардык капиталдын адекваттуулугу коэффициентин, пайыздарда	26,2	28,3
Суммардык капиталдын адекваттуулугу ченеми, пайыздарда (кеминде)	12,0	12,0

¹ Маалыматтар жылдык отчеттун «Банк тутумунун ишинин абалы жөнүндөгү баяндама» деп аталган 3.1-бөлүктүн «Активдерди жана баланстан тышкаркы милдеттенмелерди классификациялоо» деп аталган 3.1.3-таблицасында келтирилген.

² Коммерциялык банктардын аларга мүнөздүү болгон кредиттик тобокелдик деңгээли боюнча салмактанып алынган активдери жана баланстан тышкаркы милдеттенмелери.

³ Банктын акционерлеринин капиталын, отчеттук жана андан мурдагы жылдардагы иштин финансылык натыйжаларын, туунду уюмдарга инвестицияларды эске албаганда, түзүлгөн камдарды жана башка финансы-кредит мекемелеринин капиталын камтыган эсептөө көрсөткүчү. Улуттук банк тарабынан белгиленген экономикалык ченемдердин маанисин эсептөөдө колдонулат.

Коммерциялык банктарда уставдык капиталдын, ошондой эле кошумча капитал катары чегерилген каражаттардын көбөйүүсү, банк тутумунун капиталынын жалпы көлөмүнүн өсүшүнө алып келген, мында активдердин өсүшүнө караганда "таза" суммардык капиталдын озгон арымда өскөндүгү байкалган (тиешелүүлүгүнө жараша, 29,3 пайыз жана 46,0 пайыз). Бул, шайкештиктин (адекваттуулуктун) чогуу алгандагы коэффициентинин көбөйүүсүнөн көрүнгөн жана банктардын тышкы таасирлерге карата финансылык туруштук берүүсүнүн арткандыгын далилдейт.

2006-жылы капиталдын өсүшү Улуттук банктын капитал боюнча талаптарынын аткарылышынын натыйжасы сыяктуу эле, банктардын бөлүштүрүлбөгөн пайдасынын көбөйүүсүнөн улам жүргөн. Мындан тышкары, банк тутумунун капиталынын өсүшү четөлкөлөрдөн жаңы инвестициялардын агылып кирүүсүнүн натыйжасынан улам да жүргөн.

3.3.3. Инспектрлөө

Коммерциялык банктардын "Эсептешүү-Сактык компаниясы" ААКсын кошо алганда, финансылык абалына жана алар тарабынан Кыргыз Республикасынын банктык мыйзамдарынын талаптарынын аткарылышына баа берүү максатында коммерциялык банктардын ишин жөнгө салуу жана көзөмөлдүктү жүзөгө ашыруунун чегинде 2006-жылы Улуттук банктан лицензия алышкан банктарда 20 комплекстүү текшерүү жүргүзүлгөн ("Эсептешүү-Сактык компаниясы" ААКсын жана Пакистан Улуттук банкынын филиалын кошо алганда).

Мындан тышкары, отчеттук жыл ичинде коммерциялык банктарда Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ачык валюта позициясынын лимиттеринин сакталышы жана депозиттик операциялар боюнча талаптардын аткарылышына тиешелүү 8 максаттуу текшерүү, ошондой эле активдердин сапатына, капиталдын топтолушуна жана алардын төлөмдөрдү эсепке алуу системасына баа берүү боюнча 7 максаттуу текшерүү жүзөгө ашырылган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан алардын ишинде орун алган кемчиликтерди четтетүү үчүн тиешелүү чаралар көрүлгөн айрым банктарды эске албаганда, отчеттук жылда жүргүзүлгөн текшерүүлөрдүн натыйжалары, банктар негизинен башкаруунун адекваттуу системасына ээ экендигин жана тобокелдикти тескөө жетиштүү деңгээлде жүргүзүлүп жаткандыгын далилдейт.

Коммерциялык банктардын ишинде жол берилген айрым олуттуу кемчиликтер боюнча материалдар Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Көзөмөл боюнча комитетинин отурумдарында кароого алынып, тиешелүү чечимдер кабыл алынган.

Жеринде барып инспектордук текшерүүлөрдү жүргүзүү Кыргыз Республикасынын банктык мыйзамдарынын жана Улуттук банктын ченемдик актыларынын коммерциялык банктарда жана финансы-кредит мекемелеринде орун алган тобокелдиктерге (кредиттик, операциялык, валюталык жана ликвиддүүлүк тобокелдиктери ж.б.) кылдат анализдөөлөрдүн жүргүзүлүшүн караган талаптарына ылайык ишке ашырылган.

3.3.4. Таасир этүүчү эскертүү чаралары

Улуттук банктан лицензия алышкан коммерциялык банктарга жана финансы-кредит мекемелерине карата эскертүү чаралары жана санкциялар боюнча чечим түздөн-түз Банктык көзөмөл башкармалыгы сыяктуу эле, Улуттук банктын Көзөмөл боюнча комитети тарабынан кабыл алынат. 2006-жылы коммерциялык банктардын дарегине 14 эскертүү, 5 жазма буйрук жөнөтүлгөн. Улуттук банктын Көзөмөл боюнча комитетинин 19 отуруму өткөрүлүп, аларда 5 коммерциялык банктын ишине тиешелүү маселелер каралган. Улуттук банктын Көзөмөл боюнча комитетинин токтому менен эки коммерциялык банкка карата 4 жолу акчалай айып салынган.

3.3.5. Банктык жөнгө салуу жана көзөмөлдүк боюнча ченемдик базаларды өркүндөтүү

2006-жылы Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы көзөмөлдүктүн таасирдүүлүгүн күчөтүү жана Кыргыз Республикасынын банк тутумун өнүктүрүүгө багытталган банктык көзөмөл жана жөнгө салуу ишине тиешелүү ченемдик базаларды өркүндөтүү ишин уланткан. Банктык көзөмөл боюнча Базель комитетинин банк ишине мүнөздүү болгон тобокелдиктерди тескөөнүн адекваттуу системасын калыптандыруу, банктык көзөмөлдүн натыйжалуулугун арттырууга, банктарда корпоративдик башкарууну өнүктүрүүгө, банк тутумунун ишинин ачык-айкындуулугун жогорулатууга, ошондой эле кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоо (адалдоо) боюнча операцияларга бөгөт коюуга багытталган негизги принциптерди колдонууга киргизүү маселелерине айрыкча маани берилген.

Банк тутумунун ишинин туруктуулугун жана натыйжалуулугун арттыруу, коммерциялык банктардын ички башкаруу системасын өркүндөтүү максатында Улуттук банктан лицензия алышкан коммерциялык банктарда жана башка финансы-кредит мекемелеринде рыноктук жана өлкөлүк тобокелдиктерди тескөө боюнча минималдуу талаптар белгиленген ченемдик актылар иштелип чыккан.

Кыргыз Республикасынын "Терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) каршы аракеттер жөнүндө" 2006-жылдын жетинин айынын сегизинде күчүнө кирген мыйзамы терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) каршы аракет көрүүнүн укуктук механизмдерин калыптандыруу менен терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) байланыштуу аракеттерди алдын алуу, аныктоо жана аларга бөгөт коюу максатында акча каражаттары же башка мүлк менен бүтүмдөргө келишүүгө жана операцияларды жүргүзүүгө байланыштуу мамилелерди жөнгө салат. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан өзүнүн ченемдик-укуктук актыларын жогоруда аталган мыйзам ченемдерине ылайык келтирүү жана терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) каршы аракет көрүү системасын түзүү боюнча иштер улантылган.

Кыргыз Республикасынын Президентинин "Кыргыз Республикасында каржылоонун ислам принциптерин колдонууга киргизүүнүн алгачкы (пилоттук) долбоору жөнүндө" 2006-жылдын теке айынын он экисиндеги №373 Жарлыгын, ошондой эле Кыргыз Республикасы, Ислам өнүктүрүү банкы жана "Экобанк" ААКсынын ортосунда Кыргыз Республикасында каржылоонун ислам принциптерин жана банк ишин колдонууга киргизүүгө тиешелүү өзара түшүнүшүү Меморандумунун талаптарын аткаруу максатында Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан бир катар ченемдик укуктук актылар иштелип чыккан жана аларда ушул долбоорду жүзөгө ашыруунун чегинде "Экобанк" ААКсынын ишине карата регулятивдик талаптар аныкталган.

Финансылык жана регулятивдик отчеттор системасын өркүндөтүү, банктардагы эсепке алууну Финансылык отчеттуулуктун эларалык стандарттарына ылайык келтирүү, Улуттук банктан лицензия алышкан коммерциялык банктардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин финансылык отчетторунун ачык-айкындуулугун жана жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу максатында Улуттук банктын бир катар ченемдик актыларына өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилген.

Депозиттерди коргоо системасынын жол-жоболорун иштеп чыгуу жана колдонууга киргизүү боюнча иш улантылган. 2006-жылы Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Депозиттерди коргоо жөнүндө" Мыйзам долбоору бекитилип, ал Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө макулдашууга жөнөтүлгөн.

ТӨЛӨМ СИСТЕМАСЫ

4.1. Төлөм системасын өнүктүрүү

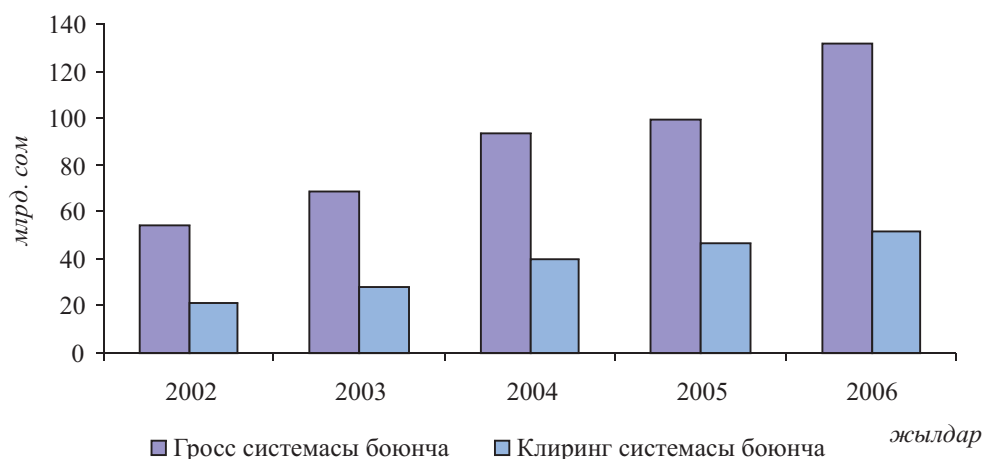
4.1.1. Накталай эмес эсептешүүлөр

Кыргыз Республикасында банктар аралык эки төлөм системасы иштейт, 2006-жылдын акырына карата абал боюнча Улуттук банк, филиалдарын кошо алганда, коммерциялык банктар, Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы жана Мамлекеттер аралык банк алардын катышуучусу болуп саналат.

Отчеттук жыл ичинде төлөм системасында алгылыктуу оң тенденциялар байкалган. Банктар аралык төлөм системасы аркылуу бардыгы болуп, жалпы суммасы 182, 61 млрд. сомдук 1809137 төлөм өткөрүлгөн. Төлөмдөрдүн көлөмү 2005-жылдагыга салыштырганда 25,3 пайызга же 36985,5 млн. сомго көбөйгөн.

4.1.1.1-график.

Банктар аралык төлөм системалары боюнча төлөмдөрдүн көлөмү (бир мезгилдин акырына карата)

Төлөмдөрдүн жалпы саны 77,0 пайызга же 787038 төлөмгө көбөйгөн. Бул төлөмдөрдүн санынын клиринг системасында 78,9 пайызга жана ири төлөмдөр системасында - 34,5 пайызга жогорулоосунун эсебинен жүргөн.

4.1.1.2-график.

Банктар аралык төлөм системалары боюнча төлөмдөрдүн саны (бир мезгилдин акырына карата)

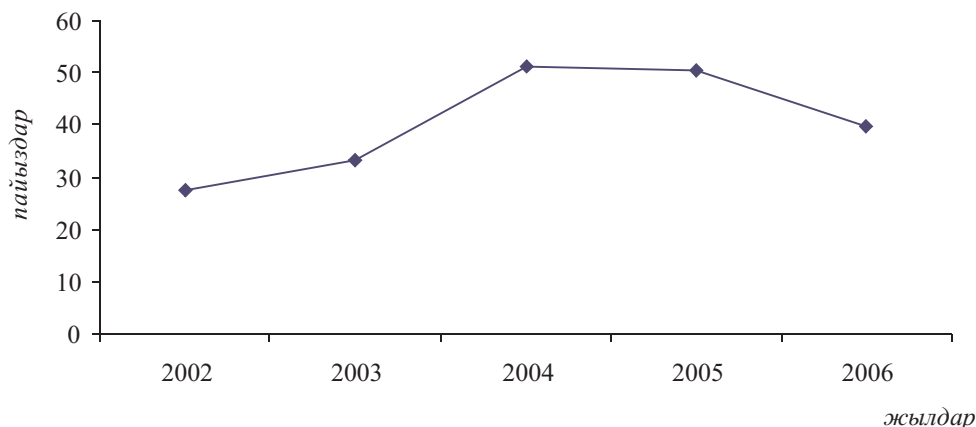
2006-жыл ичинде коммерциялык банктар банктык карттарды кеңири жайылтуу жана локалдык сыяктуу эле, эларалык системалар боюнча карттарды кабыл алуу жана тейлөө боюнча инфраструктураны өнүктүрүү багытындагы ишти жигердүү уланткан. Иштеп жаткан коммерциялык банктардын ичинен 15 банк эквайринг жана банктык карттарды колдонуу менен кардарларды эсептешүү-кассалык тейлөө боюнча кызматтарды сунуштаган. Мында 7 банк эларалык системалар картын, 5 банк локалдык системалардын карттарын, ошондой эле 2 банк бирдиктүү улуттук системанын карттарын чыгарган. Эларалык карттардын банк-эмитенттеринин ичинен 3 банк ассоциацияланган мүчөлөр жана 1 банк «Visa & MasterCard International» эларалык ассоциациясынын принципалдуу катышуучусу болуп саналат.

Эмитирленген карттардын жана аларды колдонуу менен жүргүзүлгөн операциялардын санын артышы банктык карттар рыногундагы жигердүүлүктүн арымдашын тастыктайт. 2005-жылдагыга салыштырганда эмитирленген карттардын жалпы саны 2006-жылы 48,4 пайызга көбөйүү менен 33668 төлөм картын түзгөн.

Карттарды колдонуу менен жүргүзүлгөн операциялардын чогуу алгандагы көлөмү 2559,9 млн. сомду түзүү менен 2005-жылдагыга салыштырганда 32,8 пайызга көбөйгөн. Эларалык системалар боюнча 1611,3 млн. сом суммасында операциялар жүзөгө ашырылган, бул 2005-жылы жүргүзүлгөн операциялардын көлөмүнөн 34,5 пайызга көп. Локалдык системалар боюнча операциялардын көлөмү 948,6 млн. сомду түзгөн, бул 2005-жылдагыга салыштырганда 30,0 пайызга көп.

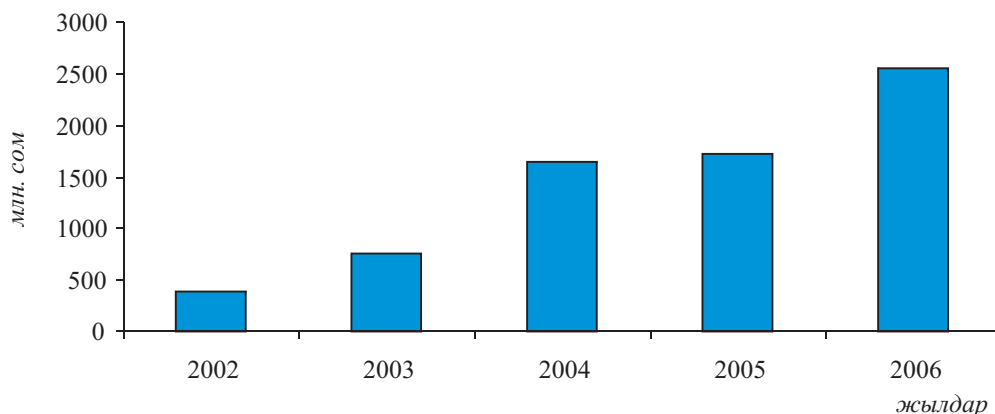
4.1.1.3-график.

Банктар аралык төлөм системалар боюнча төлөмдөрдүн жалпы санындагы карттар боюнча транзакциялардын үлүшү

4.1.1.4-график.

Карттар боюнча төлөмдөрүн көлөмү (млн. сом)

Карт ээлеринин арасында акча каражаттарын нак акчага айландыруу боюнча операциялар басымдуу жүзөгө ашырылган. Карттарды колдонуу менен соода-сервистик түйүндөрүндө бүтүмдөрдүн көлөмү 179,7 млн. сомго жеткен учурда, төлөм карттарынан накталай акчаларды алуу боюнча операциялардын көлөмү 2380 млн. сомду түзгөн. Төлөм карттарын колдонуу менен операциялар боюнча накталай жана накталай эмес төлөмдөрдүн ортосундагы катыш тиешелүүлүгүнө жараша, 93,0 пайызды жана 7,0 пайызды түзгөн. Жыл ичинде орточо алганда соода-сервис түйүндөрдөгү бир карта төлөмдөрдүн көлөмү 5340,0 сомду, ал эми банкоматтар жана касса терминалдар аркылуу орточо бир карттан накталай түрдө 70695,0 сом алынган. Карттарды колдонуу менен накталай жана накталай эмес төлөмдөрдүн ортосундагы мындай катыш аларды тейлөө боюнча инфраструктуранын жетиштүү өнүкпөй жаткандыгы, ошондой эле эмитирленген карттардын көпчүлүгү «эмгек акылар» үчүн каралгандыгы менен шартталган. Өз кезегинде «эмгек акылар» долбоорлорунун жана локалдык карттарды тейлөө пункттарынын санынын артышы, ошондой эле аларды тейлөө үчүн белгиленген тарифтердин эларалык системалар карттарына салыштырганда төмөндүгү локалдык карттарды колдонуу менен жүзөгө ашырылган төлөмдөрдүн санынын өсүшүнө өбөлгө түзгөн.

Бардыгы болуп 2006-жылы карттарды колдонуу менен 717170 операция жүргүзүлгөн, бул 2005-жылдагыга салыштырганда 28,0 пайызга көп. Алардын ичинен эларалык системалар боюнча 241864 операция жүргүзүлгөн же 2005-жылдагыга салыштырганда 30,9 пайызга көп. Локалдык системалар боюнча 475306 операция жүзөгө ашырылган, бул 2005-жылдагыга салыштырганда 26,7 пайызга көп.

4.1.2. Төлөм системасын өнүктүрүүнүн Мамлекеттик программасын жүзөгө ашыруу

Улуттук банк 2006-жылы иши учур талабына жооп берген банк тутумун өнүктүрүү үчүн зарыл болгон базалык инфраструктураны камсыз кылуучу жана финансылык ортомчулукту өнүктүрүүгө шарт түзүү менен төлөм кызмат көрсөтүүлөрүнүн натыйжалуулугун жогорулатууга түрткү берген интеграцияланган улуттук төлөм системасын түзүү боюнча ишти уланткан.

Алсак, Мамлекеттик программаны¹ жүзөгө ашыруунун алкагында жыл ичинде Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын техникалык инфраструктурасын түзүү жана эки чекене төлөмдөр системаларын: Пакеттик клиринг системасын жана Бирдиктүү улуттук төлөм карттарынын эсептешүү системасын ишке киргизүү боюнча иш-чаралар аткарылган.

Пакеттик клиринг системасы Улуттук банкта жана системанын катышуучусу болгон коммерциялык банктардын жумушчу станцияларында клиринг борборунун аппараттык жана программалык камсыздоо комплексин түшүндүрөт. Системаларды өндүрүштүк пайдаланууга ишке киргизүү бардык коммерциялык банктардын катышуусу менен 2006-жылдын тогуздун айында жүзөгө ашырылган. Система банктарга клирингдин - банктардын бардык милдеттенмелери боюнча көп тараптуу өзара чегеришүүлөрдүн негизинде кардарлардын төлөмдөрүн жапырт борбордук иштеп чыгуу боюнча кызмат көрсөтүүнү сунуштайт, бул банктарга эсептешүүлөрдү жүргүзүү үчүн ликвиддүүлүктүү натыйжалуу тескөөгө

¹ Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү жана төлөмдөрдү натыйжалуу өткөрүүнү камсыз кылууга жөндөмдүү инфраструктураны түзүү боюнча 2003-2008-жылдарга иш-чаралардын Мамлекеттик программасы (Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2005-жылдын бештин айынын отузундагы №632/26/7 биргелешкен токтому менен бекитилген.

мүмкүндүк берет. Жаңы система чекене төлөмдөр системасы үчүн заманбап эларалык стандарттарына ылайык түзүлгөн.

Улуттук банк жана коммерциялык банктардын биргелешип жүргүзгөн ишинин натыйжасында 2006-жылдын бештин айында «Бирдиктүү банктар аралык процессинг борбору» аппараттык-программалык комплексин өндүрүштүк пайдаланууга киргизүү жүзөгө ашырылган. Бирдиктүү банктар аралык процессинг борбору «Элкарт» банктык төлөм карттарын колдонуу менен накталай эмес эсептешүүлөрдүн бирдиктүү улуттук банктар аралык системасында маанилүү түйүн болуп саналат. Кыргыз Республикасынын он үч коммерциялык банкы Системанын катышуучусу, алардын ичинен алтоосу «Элкартты» тейлөөгө алат.

Аны менен катары эле айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасын түзүү долбоорун колдонууга киргизүү боюнча иштер жүргүзүлгөн. Бул система ири суммадагы төлөмдөрдү аз тобокелдик менен которуу механизмин сунуштоо жана финансы рынокторунун ишине байланыштуу акча каражаттарын тез ыкмада которууну камсыз кылуу үчүн каралган. 2006-жылы Дүйнөлүк банктын жол-жоболоруна ылайык тендер өткөрүлүп, ушул системаны түзүүгө, жыйынтыгында аны менен контракт түзүлгөн жеңүүчү аныкталган.

Мамлекеттик программанын кабыл алынышына байланыштуу төлөм системасы боюнча учурда колдонуудагы ченемдик укуктук базаны кайрадан иштеп чыгуу жана өркүндөтүү боюнча тапшырмаларды аткаруу Кыргыз Республикасынын төлөм системасын модернизациялоо боюнча долбоорлорду ийгиликтүү жүзөгө ашыруу үчүн маанилүү шарт бойдон калууда.

Банктык төлөм карттарын колдонуу менен эсептешүүлөрдүн улуттук системасын өнүктүрүүдө рыноктун улам жаңы керектөөлөрүн эске алуу менен «Кыргыз Республикасынын банктык төлөм карттары жөнүндө» жобонун жаңы редакциясы иштелип чыккан жана бекитилген.

Кыргыз Республикасында майда чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн Пакеттик клиринг системасын ийгиликтүү ишке киргизүү үчүн аны тиешелүү ченемдик укуктук базалар менен камсыз кылуу максатында «Кыргыз Республикасында майда чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн Пакеттик клиринг системасынын электрондук төлөм документтеринин жана маалыматтарынын форматтарын толтуруу эрежелери» иштелип чыккан. Системанын катышуучуларынын ортосунда түзүлгөн Генералдык келишим менен Пакеттик клиринг системасы боюнча төлөмдөрдү өткөрүүнүн тартиби жана эрежелери жөнүндө нускоо кабыл алынган.

Улуттук банктын төлөм системасына көзөмөлдүктү жүзөгө ашыруу максатында «Кыргыз Республикасынын төлөм системасына көзөмөл боюнча саясат» иштелип чыккан жана бекитилген. Бул саясатта Кыргыз Республикасынын төлөм системасына көзөмөлдүктү жүзөгө ашыруунун максаты, принциптери, Улуттук банк тарабынан көзөмөлдү ишке ашыруунун объекттери жана тартиби, ошондой эле бул максаттарда колдонулуучу каражаттардын (инструменттердин) тизмеси аныкталган. Жүзөгө ашырып жаткан иши системалык-маанилүү төлөм системаларынын¹ негизги принциптерге ылайык экендигине көзөмөл жүргүзүү төлөм системаларын модернизациялоо боюнча жүзөгө ашырылып жаткан иш-чаралардын күтүлгөн натыйжаларын жана анын өнүгүүсүндө туруктуу алгылыктуу тенденцияларга жетишүүнү камсыз кылууга өбөлгө түзөт. Саясатты кабыл алган учурдан тартып, төлөм системасынын ишинин базалык көрсөткүчтөрүнүн топтому боюнча маалыматтарды үзгүлтүксүз топтоо ишке ашырылган.

Башка иштер менен катар эле 2006-жыл ичинде накталай эмес эсеп-

¹ Эларалык эсептешүүлөр банкынын төлөм жана эсептешүү системалары боюнча комитеттин Төлөм системаларынын принциптери жана практикалык аспектилери боюнча жумушчу топтун доклады. Базель. Швейцария, 2001-жылдын үчтүн айы.

тешүүлөрдүн үлүшүн арттырууну көздөгөн иш-чараларды аткаруу боюнча министрликтер, ведомстволор жана коммуналдык ишканалар менен биргелешкен иштер дайыма жүргүзүлүп турган. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен бирге экономикада накталай эмес эсептешүүлөргө өтүүнүн көйгөйлүү маселелерин талкуулоо боюнча Ведомстволор аралык комиссиянын¹ эки отуруму даярдалган жана өткөрүлгөн. Талкуулоолордун жыйынтыгында экономикада накталай эмес эсептешүүлөргө өтүү боюнча чараларды күчөтүү, калкка кызмат көрсөтүүчү ишканалардын жана уюмдардын ички ведомстволук кассаларын жабуу жана коммерциялык банктардагы эсептери аркылуу төлөмдөрдү өткөрүү чечимдери кабыл алынган.

---

¹ Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү боюнча 2003-2008-жылдарга иш-чаралардын Мамлекеттик программасынын негизги багыттарын жүзөгө ашыруу боюнча Ведомстволор аралык комиссия Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2005-жылдын бештин айынын отузундагы №632/26/7 биргелешкен токтому менен түзүлгөн. Комиссиянын төрагасы - биринчи Вице-премьер, комиссиянын курамына министрликтердин, ведомстволордун, коммерциялык банктардын жана коммуналдык кызмат көрсөтүү ишканаларынын өкүлдөрү кирет.

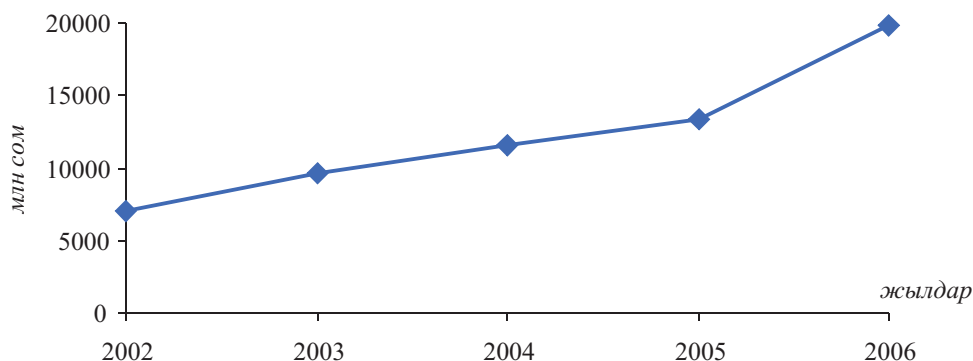
4.2. Накталай акча жүгүртүлүшү

Республиканын экономикасынын накт акчага болгон керектөөсүн өз убагында камсыз кылуу, банкноттордун сапатын жана коргоо мүнөздөрүн арттыруу Улуттук банктын ишинин маанилүү багытынан болуп саналат.

2006-жылдын акырына карата абал боюнча жүгүртүүдөгү акчалардын суммасы 19910 млн. сомду түзүү менен 2006-жылдын баш жагындагыга салыштырганда 48,4 пайызга өскөн.

4.2.1-график.

Жүгүртүүдөгү акча санынын өзгөрүү динамикасы (бир мезгилдин акырына карата)

Кыргыз Республикасында 2006-жылдын акырына карата калктын ар бир киши башына эсептегенде накт акчанын саны 3982 сомду же 102 АКШ долларын түзгөн (мисалы, Россияда бул көрсөткүч 17407 рублди же 670 АКШ долларына барабар).

4.2.1-таблица.

Республиканын региондору боюнча коммерциялык банктардын кассалары аркылуу накталай акчалардын жылышы (бир мезгилдин акырына карата)

	Келип түшүү, млн. сом		Берүү, млн. сом		Кайтарымдуулук, пайыздар	
	2005-ж.	2006-ж.	2005-ж.	2006-ж.	2005-ж.	2006-ж.
Бардыгы болуп	66 975	105 166	69 617	109 906	96,2	95,7
Баткен областы	628	982	1 900	2 870	33,1	34,2
Жалалабат областы	4 665	6 334	7 210	9 388	64,7	67,5
Ысыккөл областы	2 278	2 812	3 218	4 056	70,8	69,3
Нарын областы	605	765	1 601	2 056	37,8	37,2
Ош областы	1 090	1 528	2 846	3 436	38,3	44,5
Ош шаары	9 286	13 920	7 002	12 033	132,6	115,7
Талас областы	635	881	1 448	1 836	43,9	48,0
Чүй областы	3 902	5 458	3 692	5 208	105,7	104,8
Бишкек шаары	43 886	72 486	40 700	69 023	107,8	105,0

Улуттук банкка 2006-жылдын ичинде 13608 млн. сом суммасында накт акча келип түшкөн болсо, 20099 млн. сом берилген.

Улуттук банктын мекемелеринин кассаларынан 2006-жылы коммерциялык

банктарга 20021 млн. сом берилген, бул 2005-жылдагыга караганда 7138 млн. сомго же 1,5 эсеге көп.

Эмгек акылардын, пенсиялардын, жөлөкпулдардын жана башка төлөмдөрдү өз убагында төлөп берүүнү камсыз кылуу максатында коммерциялык банктарга Улуттук банктын мекемелеринин кассаларынан төмөнкү сумма берилген:

- бюджеттик уюмдарга эмгек акы төлөөгө - 2058,9 млн. сом;
- пенсияларды жана жөлөкпулдарды төлөөгө - 2963,5 млн. сом;
- башка төлөөлөргө - 12911,5 млн.сом;
- чарбалык эсептеги уюмдарга эмгек акы төлөп берүүгө - 2086,6 млн. сом.

Жүгүртүүдөгү акчалардын купюралык түзүмүнө анализ жүргүзүүнүн негизинде банкноттордун тиешелүү номиналдарынын оптималдуу запасын колдоо боюнча иш жүргүзүлүп, эскилиги жеткен банкнотторду жүгүртүүдөн алуу, жок кылуу жана алардын ордуна жаңы банкнотторду жүгүртүүгө чыгаруу иштери жүзөгө ашырылган. 2006-жылы Улуттук банктын кассаларына коммерциялык банктардан 2728 млн. сом суммасындагы эскилиги жеткен банкноттор келип түшкөн.

Жүгүртүүдөгү банкноттордун түзүмү жалпысынан туруктуу сакталып калган. Салыштырмалуу салмактын бир кыйла өзгөрүүсү 500 сом номиналындагы банкноттор боюнча катталган.

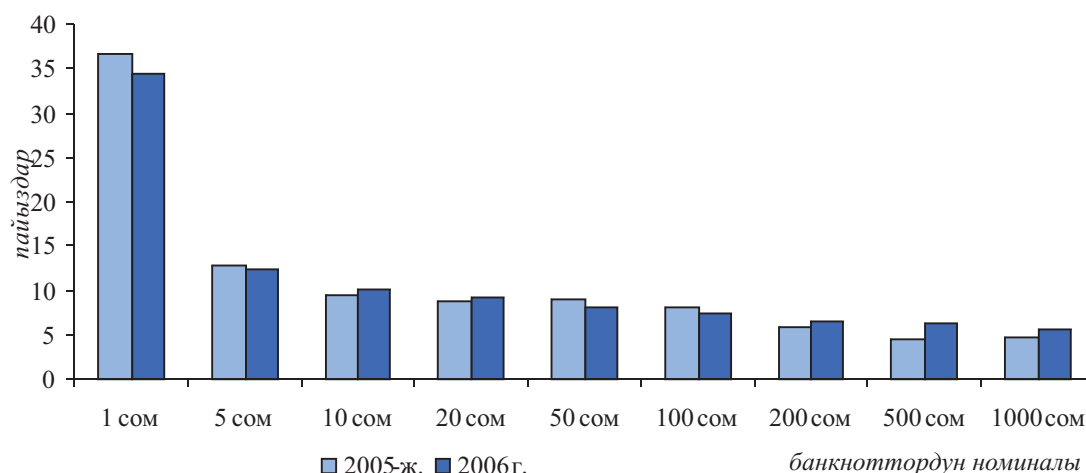
4.2.2-таблица.

Жүгүртүүдөгү банкноттордун суммардык мааниде алганда купюралык түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)
(пайыздар)

Номинал	5 сомго чейин	10 сом	20 сом	50 сом	100 сом	200 сом	500 сом	1000 сом	Бардыгы болуп
2005-ж.	1,2	1,0	1,8	4,6	8,2	12,2	23,0	48,0	100,0
2006-ж.	0,8	0,9	1,6	3,4	6,5	11,1	26,6	49,1	100,0

4.2.2-график.

Жүгүртүүдөгү банкноттордун номиналдарын бөлүштүрүү (бир мезгилдин акырына карата)

Улуттук банк тарабынан накталай акча жүгүртүлүшүн жана кассалык иштерди уюштуруунун ченемдик базасын жана жол-жоболорун андан ары өркүндөтүү боюнча иштер жүргүзүлгөн. «Улуттук банка кассалык операцияларды жүзөгө ашыруунун тартиби жөнүндө» убактылуу нускоого толуктоолор жана

өзгөртүүлөр киргизилип, бул операцияларды жүзөгө ашыруу үчүн зарыл болгон жабдууларды камсыз кылуу тартиби жана принциптери иштелип чыккан.

Банкноттордун төлөөгө жарактуулугун текшерүү боюнча жүргүзүлүп жаткан иштердин чегинде 2006-жылы Улуттук банкка келип түшкөн 548 арыз боюнча 121130 сом суммасындагы банкноттор экспертизадан өткөрүлгөн. Алардын ичинен 60641 сом суммасындагы банкноттор алмаштырылып берилип, 11020 сом суммасындагы 78 жасалма банкнот аныкталган. Банкнотторду башка себептер менен экспертизадан өткөрүү боюнча аларды алмаштыруу 50 пайызга 47049 сом суммасында жүргүзүлгөн.

2006-жылы республика боюнча бардыгы болуп 46130 сом суммасында 212 жасалма банкнот аныкталган. Улуттук банк тарабынан республиканын укук коргоо органдары менен бирдикте жасалма акча жасоочулукка каршы күрөшүү боюнча иштер жүргүзүлгөн. Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигине караштуу Сот департаментинин маалыматтары боюнча 2006-жылы республиканын аймагында жасалма банкноттордун табылышына байланыштуу 15 кылмыш иши соттордо каралып, ал боюнча өкүм чыгарылып, 14 адам эркинен ажыратылган.

Улуттук банк тарабынан Банктык окутуу борборунун базасында банкноттордун аныктыгын тастыктоочу белгилерди аныктап билүүгө үйрөтүү боюнча кредиттик мекемелердин кассирлери үчүн төрт семинар өткөрүлгөн.

Жыл сайын өткөрүлүүчү «Сом - Кыргызстандын жүзү» маалыматтык-билим берүү кампаниясынын алкагында эскилиги жеткен жана жараксыз болгон банкнотторду алмаштыруунун тартиби жөнүндө кыргыз жана орус тилдериндеги маалымат чагылдырылган дубал гезиттер (плакаттар) даярдалган.

ТЫШКЫ ЭКОНОМИКАЛЫК БАЙЛАНЫШТАР

5.1. Борбордук банктар менен кызматташуу

2006-жылы Улуттук банк бир катар мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктары менен техникалык кызматташтык долбоорлорун жүзөгө ашыруу, консультациялык жардам көрсөтүү, маалымат алмашуу, ченемдик укуктук базаларды өркүндөтүү, банктык жана башка финансы-кредит мекемелеринин ишине көзөмөл жүргүзүү, ошондой эле тажрыйба алмашуу жана Улуттук банктын персоналынын кесиптик квалификациясын жогорулатуу маселелери боюнча өзара иш алып барууну уланткан.

2006-жылы банктык көзөмөл маселелери боюнча Россиянын, Беларустун, Украинанын, Казакстандын, Кытай жана Түркиянын борбордук банктары жана көзөмөл органдары менен түзүлгөн келишимдердин негизинде кызматташуу улантылган. Ушул иш-чаранын алкагында банктык тобокелдиктерди алдыналуу системасы, каржылоонун ислам принциптери, терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) каршы аракеттерди көрүү жагында Улуттук банктын кызматкерлерин окутуу жана алар үчүн тажрыйбалык такшалуу иштери уюштурулган. Мындан сырткары, Улуттук банк банктык көзөмөлдүн ишин жүзөгө ашыруу максатында, Закавказье, Борбордук Азия жана ЕврАзЭС мамлекеттеринин банктык көзөмөл жүргүзүү боюнча Базель комитетинин Регионалдык топторунун Банктык көзөмөл боюнча Базель комитетинин натыйжалуу банктык көзөмөлдүккө тиешелүү негизги принциптерин аткаруу маселелерине тиешелүү иш улантылган.

Россия Федерациясынын Борбордук банкы менен кызматташуунун алкагында Улуттук банктын адистеринин акча белгилеринин төлөөгө жараксыздыгын, анык эместигин жана шектүүлүгүн аныктоо жагында квалификациясын жогорулатуу максатында Россия Федерациясынын Борбордук банкынын эмиссиялык-кассалык операциялар департаментинде окуу стажировкалары уюштурулган. Улуттук банктын кызматкерлери ошондой эле, борбордук банкта иштин уюштурулушу жана коопсуздукту камсыз кылуу маселелери боюнча семинардын ишине катышкан.

Борбордук (улуттук) банктардын ортосунда техникалык жардам жөнүндө келишим боюнча Бундесбанктын адистери тарабынан Улуттук банктын персоналы үчүн логистика, акча жүгүртүлүшү, маалымат технологиялары, кесиптик даярдиктан өткөрүү жана акчакредит саясатынын каражаттары маселелерине арналган семинарлар өткөрүлгөн. Семинарларда акчакредит саясатынын каражаттарын натыйжалуу пайдалануу, тобокелдиктерди минимизациялоо жана ачык рынокто операцияларды жүргүзүүдө күрөөлүк камсыздоону тескөө боюнча консультациялар берилип, материалдар алынган.

2006-жылы Швейцария Улуттук банкы менен Улуттук банкта инфляциялык таргеттөөнү колдонууга киргизүү боюнча иш башталган. Улуттук банктын жана Швейцария Улуттук банкынын «Банк секторунун реформалары жана кирешеси төмөн өткөөл экономикадагы (Кыргызстандан берилген материалдар боюнча) пайыздык чендер» биргелешкен изилдөө долбоору боюнча иштер улантылган. Бул долбоордун 2006-жылдын чын куран айындагы биринчи версиясы төмөнкү эларалык институттарга: ЭВФке, Дүйнөлүк банкка, Реконструкциялоо жана өнүктүрүүнүн Европа банкына, ошондой эле расмий рецензенттерге экспертизага жөнөтүлгөн.

2006-жылдын биринчи чейрегинде биргелешип жүзөгө ашырган изилдөө ишинин алкагында Швейцария Улуттук банкынын өкүлдөрүнүн иш сапары болгон. Анын жыйынтыгы боюнча талкуулар өткөрүлүп, Кыргызстандын валюта рыногу боюнча изилдөө ишинин долбоору даярдалган. Соода системаларына карата талаптарды иштеп чыгуу маселелери боюнча консультацияларды берүү максатында Швейцария Улуттук банкынын эксперттери Кыргыз Республикасынын Улуттук банкында болушкан. Иш сапардын жыйынтыгы боюнча отчет жана Улуттук банктын бюджет түзүү системасын өркүндөтүү боюнча иш-чаралардын планы даярдалган. Техникалык кызматташуунун алкагында Швейцария Улуттук банкынын адистери тарабынан портфельдерди жана тобокелдиктерди тескөө боюнча Швейцария Улуттук банкынын тажрыйбасын талкууга алган семинар уюштурулган.

2006-жылдын жетинин айында жетишилген макулдашуулардын алкагында жана Кытай Эл банкы менен кызматташуу боюнча иш-чаралардын планына ылайык Улуттук банктын кызматкерлеринен турган делегация Кытай Эл банкы тарабынан банктын уюштуруу түзүмүн өркүндөтүү маселелери боюнча пландаштырылган сериясындагы корутунду семинарга катышкан. Мындан тышкары, кароого алынып жаткан жыл ичинде борбордук банктын коопсуздук, маалыматты коргоо жана төлөм системасын модернизациялоо чөйрөсүндө тажрыйба алмашуу максатында Улуттук банктын адистери үчүн бир катар тажрыйбалык такталуудан өтүү иш-чарасы уюштурулган.

Кредиттик уюмдардын ишине көзөмөл жүргүзүү жагында борбордук банктар ортосунда кызматташтык жөнүндө келишимдин чегинде Беларусь Республикасынын Улуттук банкы менен Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ортосунда банктык көзөмөл маселелери боюнча тажрыйба алмашуу ишке ашырылган. Терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого каршы аракеттенүү боюнча Евразиялык топтун алкагында кызматташтыкты күчөтүү максатында, Беларусь Республикасынын жана Кыргызстандын банк тутуму аркылуу акчаны «адалдоого каршы» күрөшүү жагында ишти координациялоо жана маалымат алмашуу боюнча Улуттук банк Беларусь Республикасынын Улуттук банкы менен эки банктын ортосундагы тиешелүү келишимдин долбооруна ылайык биргелешкен ишти жүргүзүп келүүдө.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы менен Польша Улуттук банкынын ортосундагы Келишимге ылайык отчеттук жылдын тогуздун жана жетинин айында Польшанын төлөм системасынын ишине тиешелүү семинар жана эларалык камдарды тескөө боюнча окуу стажировкасы уюштурулган.

Кароого алынып жаткан жылда Франциянын, Англиянын, Австриянын, Голландиянын, Чехиянын, Италиянын, Кореянын, Швейцариянын жана Пакистандын борбордук (улуттук) банктарынын бир катар окуу борборлору менен шериктештик мамилелери колдоого алынган, анда Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын кызматкерлери финансы рынокторуна, финансылык мыйзамдарга анализдөөлөр жүргүзүү, борбордук банкта бухгалтердик эсепке алуу, көзөмөл жана финансылык туруктуулук, финансылык программалоо жана саясат, эларалык финансы уюмдарынын юридикалык аспектилери, рыноктордун валюта саясаттары, ички аудит жана контролдук, тобокелдиктерди жана валюта камдарын тескөө маселелери, көзөмөлдүк, инфляциялык таргеттөө, төлөм системалары, акчакредит саясаты, коопсуздук жана адам ресурстары менен иш алып баруу, чакан жана орто бизнести каржылоо жана акча «адалдоого» каршы аракеттенүү маселелери боюнча окутуудан өтүшкөн.

Мындан тышкары, отчеттук жылда ЕврАзЭСке катышкан мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын персоналын окутуу жагында кызматташуу жөнүндө Келишимге ылайык Кыргыз Республикасынын Улуттук банкында Россия Федерациясынын Борбордук банкынын юридикалык департаментинин кызмат-

керлери тажрыйбалык такшалуудан өтүшкөн. Анын жүрүшүндө Россия Федерациясынын Борбордук банкынын кызматкерлери Кыргыз Республикасынын банктык мыйзамдары менен кең-кесири таанышып, Улуттук банктын мыйзам долбоорлорун иштеп чыгуу иши менен таанышкан.

Россия Банкынын окуу борборунун базасында накталай акча маселелери боюнча кызматташуунун негизги багыттарын жүзөгө ашыруу иш-чараларынын планына ылайык Тула шаарында «Накталай акча жүгүртүлүшүнүн актуалдуу маселелери» темасындагы тегерек стол маек өткөрүлгөн, ага ЕврАзЭСке кирген өлкөлөрдүн жана Украинанын борбордук (улуттук) банктарынын өкүлдөрү катышкан. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын кызматкерлери республикасында накталай акча жүгүртүүнү уюштуруу тажрыйбасы менен ой бөлүшкөн. Тегерек стол маегини катышуучуларына региондордо - Улуттук банктын Ысыккөл областтык башкармалыгынын мисалында, кассалык иштин уюштурулушу боюнча маалыматтар кароого коюлуп, ошондой эле эскилиги жеткен банкнотторду иргөө, Кыргыз Республикасынын улуттук валютасынын банкнотторунун коргоо элементтеринин өзгөчөлүктөрүнө жана төлөөгө жөндөмдүүлүгү маселелерине тиешелүү ой бөлүшүүлөр адистердин кызыгууларын жаратты.

5.2. Эл аралык уюмдар менен кызматташуу

2006-жылы Улуттук банк узак мөөнөттүү улуттук программаларды аткаруу жана эларалык финансылык жана финансылык эмес уюмдар менен өзара мамилелерди өнүктүрүү боюнча ишти уланткан. Банк секторунда жана республиканын бүтүндөй финансы чөйрөсүндө реформаларды жүргүзүүдө, ошондой эле төлөм системасын андан ары модернизациялоодо техникалык жардамдардын алкагында эларалык финансы институттар менен кызматташууга өзгөчө көңүл бөлүнгөн. Өзара маалымат алмашуу жөнүндө макулдашуунун алкагында, ошондой эле Маалымат таркатуунун атайын стандарттарынын талаптарына (MTAC) ылайык, Улуттук банк республиканын банк тутуму боюнча жалпы маалыматты эларалык финансы институттарына, эларалык басылмаларга, ошондой эле Эл аралык эсептешүүлөр банкына үзгүлтүксүз негизде берип турган.

2006-жылы Евразия Экономикалык шериктештигине (ЕврАзЭС) катышкан өлкөлөрдүн кызматташтыгынын алкагында ЕврАзЭСке катышуучу мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын "Акча белгилерин даярдауу, нумизматикалык рынокту өнүктүрүү, эстелик жана коллекциялык монеталарды чыгаруу, жасалма акча жасоочулукка каршы күрөшүү маселелери боюнча кызматташуунун 2006-2010-жылдарга белгиленген негизги багыттарын" жүзөгө ашыруу боюнча иш-чаралардын бекитилген планына ылайык иштер жүргүзүлгөн. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан "Маалыматтык кызматташтык жана жасалма акча жасоочулукка каршы күрөшүү жагында тажрыйба алмашуу тууралуу" келишими жана эларалык көчмө көргөзмөлөрдү уюштуруу боюнча программанын планы иштелип чыккан жана ЕврАзЭС өлкөлөрүнүн борбордук банктары менен макулдашылган. Улуттук банктын адистери ЕврАзЭСке мүчө мамлекеттердин экономикасын өнүктүрүүнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүн аныктоонун усулдук ыкмаларын иштеп чыгууга катышкан.

Кароого алынып жаткан жылы Улуттук банк ЕврАзЭСке мүчө мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын жетекчилеринин Кеңешинин кезектеги 15-отурумунун уюштуруучусу катары иш алып барган жана анын ишине Беларусь Республикасынын, Казакстан Республикасынын, Кыргыз Республикасынын, Россия Федерациясынын, Тажикстан Республикасынын, Өзбекстан Республикасынын борбордук (улуттук) банктарынын, ошондой эле Мамлекеттер аралык банктын, ЕврАзЭСтин Интеграциялык комитетинин Катчылыгынын жетекчилери жана өкүлдөрү катышкан. Кеңештин отурумунун жүрүшүндө катышуучулар тарабынан Кеңеш жөнүндө макулдашууга Өзбекстан Республикасынын Улуттук банкынын кошулгандыгын укуктук жактан тариздөө процессин жыйынтыктаган Протоколго кол коюлган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы "ЕврАзЭСке катышкан өлкөлөрдө төлөм системасын өнүктүрүү стратегиясы" темасында семинар уюштурган жана өткөргөн. Стандарттарды жана иш тажрыйбаларын окуп үйрөнүү, ЕврАзЭСке катышуучу мамлекеттерде төлөм системасын өнүктүрүү жана модернизациялоо жагында тажрыйба алмашуу, ошондой эле төлөм системасын өнүктүрүү стратегиясына байланыштуу орун алган проблемаларды жана концептуалдык маселелерди талкуулоо бул семинардын максаты болгон. Семинардын жүрүшүндө Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын учурдагы абалы кароого алынып, системаны өнүктүрүүнүн жана реформалоонун стратегиясын жана комплекстүү пландоону иштеп чыгуу маселелери белгиленген. Төлөм системасын жана баалуу кагаздар менен эсептешүү системасын реформалоодо борбордук (улуттук) банктардын ролуна айрыкча көңүл бурулган. Семинарга ЕврАзЭС жана алыскы

четмамлекеттердин борбордук банктарынын өкүлдөрү катышкан.

Улуттук банк реалдуу жана банк секторлору, ошондой эле акча топтомдору (агрегаттар) боюнча статистикалык маалыматтарды ар айлык сунуштоо аркылуу Мамлекеттер аралык банк менен өзара аракеттенүүнү улантып келүүдө. Улуттук банктын адистери Мамлекеттер аралык банктын ишин өнүктүрүүнүн келечектүү программаларын иштеп чыгуу боюнча жумушчу топтун курамында КМШ өлкөлөрүнүн жалпы төлөм-эсептешүү системаларын андан ары өнүктүрүү жана тиешелүү ченемдик укуктук базаны иштеп чыгуу; ЕврАзЭСке катышкан өлкөлөрдүн аймагында жеке адамдар тарабынан улуттук валютада жүзөгө ашыруучу акча которуулардын бирдиктүү системасын түзүү; ЕврАзЭСке катышкан мамлекеттердин интеграцияланган валюта рыногун уюштуруу жагында кызматташтык маселелерин талкуулоого катышкан. КМШнын Мамлекеттер аралык валюта комитетинин ишинин алкагында Улуттук банк республиканын банк секторунун абалын мүнөздөгөн негизги көрсөткүчтөр боюнча маалыматтарды берип турган.

Бүтүндөй алганда, ЕврАзЭСке катышкан мамлекеттердин ортосунда окутуу жагындагы жетишилген келишимдердин натыйжасында Россия, Беларусь, Армения, Украина жана Казакстан борбордук/улуттук банктарында Улуттук банктын 62 кызматкери окутуудан өтүшкөн. Адам ресурсу менен иш алып баруу, документ менен камсыз кылуу, электрондук документ жүгүртүү, электрондук архив менен иштөө, төлөм системалары рыногун өнүктүрүү, ички аудитти уюштуруу, көзөмөлдүктү уюштуруу, накталай акча жүгүртүлүшүн уюштуруу, акчакредиттик финансы статистикасын, бухгалтердик эсепке алуунун жана финансылык отчеттуулуктун эларалык стандарттарынын методологиясы жана банк ишинин башка актуалдуу темалары окутуунун предмети болгон.

Улуттук банк Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен бирдикте Жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү программасын (ПРГФ) жүзөгө ашырууга катышкан. Туруктуу экономикалык өсүштү сактоо жана жакырчылыкты андан ары кыскартуу 2005-2007-жылдарга каралган бул программанын максаты болуп саналат. Эларалык валюта фондусунун (ЭВФ) Аткаруу кеңеши тарабынан бекитилген жарым жылдык баяндамалардын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2005-2007-жылдарга экономикалык программасын колдоого алуу үчүн 2006-жылдын бугу жана жетинин айында Кыргыз Республикасы ар бири 1,27 миллион АКУ (Атайын карыз алышуу укугундагы) суммасындагы кезектеги транштарды алган.

Кыргыз Республикасында 2006-жылдын тогуздун айынын онунан жыйырма үчүнө чейин республикасынын финансы секторуна баа берүү программасынын (FSAP - Financial Sector Assessment Program) алкагында ЭВФ менен Дүйнөлүк банктын биргелешкен миссиясы болуп кеткен. Улуттук банктагы жана Кыргызстандын тиешелүү министрликтеринде жана ведомстволорунда болгон миссиянын жүрүшүндө республиканын финансы секторун андан ары өнүктүрүү боюнча чаралар талкууга алынган.

Өткөн 2005-жылдын аяк оона айынын бешинен он бешине чейин ЭВФтин миссиясы тарабынан банктык көзөмөл боюнча Базель комитетинин Негизги принциптеринин Кыргыз Республикасында жүзөгө ашырылышына баа берүү жүзөгө ашырылган. Ал эми 2006-жылдын тогуздун айында өткөн мезгил аралыгында болуп өткөн айкын өзгөрүүлөрдү чагылдырып берүү үчүн баа берүүнүн жыйынтыктары жаңыртылган. Миссия тарабынан 2005-жылдын аяк оона айынан бери өткөн мезгил аралыгында мыйзам чөйрөсүндө сыяктуу эле, Улуттук банктын банктардын ишин жөнгө салуучу ченемдик базасында алгылыктуу иштер бүткөрүлгөндүгү баса белгиленген. Ошондой эле, банктык көзөмөл практикасы кыйла өнүгүүгө жетишкендиги да көрсөтүлгөн.

Кыргыз Республикасынын "Терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу

менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) каршы аракеттер жөнүндө" Мыйзамын жүзөгө ашыруу максатында, кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) жана терроризмди каржылоого каршы аракеттенүү маселелери боюнча ЭВФ жана АКШ Казыналыгынын Техникалык жардам офиси менен кызматташтык жүзөгө ашырылган. Мунун чегинде Улуттук банкка тиешелүү ченемдик документтерди иштеп чыгуу максатында консультациялык жардам көрсөтүлгөн.

Эларалык эксперттердин төлөм системасын реформалоо боюнча иш сапарынын жүрүшүндө "Кыргыз Республикасынын төлөм жана банк системаларын модернизациялоо" долбоорун тескөө, долбоордук топтордун ортосундагы ишти, долбоордун компоненттерин натыйжалуу тескөө жана интеграциялоонун натыйжалуу ыкмаларын тандоо жана пайдалануу процесстерин координациялоо, сапатына контролдук; долбоорду мониторингдөө жана финансылык сарптоолордун сарамжалдуулугуна, системаларды сатып алуу процессине контролдук; орун алышы мүмкүн болгон тобокелдиктерге анализдөөлөр маселелери талкууга алынган. Иштин жыйынтыгы боюнча Кыргызстандын төлөм системасын өнүктүрүүнүн кыска жана узак мөөнөттүү келечеги боюнча сунуш-көрсөтмөлөр менен төлөм системасын модернизациялоонун жыйынтыгына түшүндүрмөлөр менен кошо отчеттор берилген. Ошондой эле долбоордук документтердин Дүйнөлүк банктын жол-жоболоруна ылайык келүүсү боюнча жардамдар көрсөтүлгөн.

Консультативдик жардам көрсөтүү жана камдарды тескөө программасынын чегинде эларалык камдарды тескөө ишин өркүндөтүү максатын көздөгөн Улуттук банктын Дүйнөлүк банктын Казыналыгы менен 2005-жылы түптөлгөн консультациялык иштери улантылган.

2006-жыл ичинде Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы Азия өнүктүрүү банкы (АБР) менен өзара иш алып барган. Кредиттик союздарга карата көзөмөл ишин күчөтүү максатында "Айылдык финансы институттары" долбоору боюнча Азия өнүктүрүү банкынын (финалдык) миссиясы менен жетишилген макулдашууларга ылайык, Улуттук банкка анын натыйжасында кредиттик союздарга көзөмөл жүргүзүү боюнча колдонмонун долбоору иштелип чыккан консультациялар түрүндө техникалык жардам көрсөтүлгөн.

Азия өнүктүрүү банкынын "Регионалдык техникалык көмөк көрсөтүү" долбоорунун алкагында Улуттук банктын адистери четөлкөлөрдө иштеп жаткан Кыргызстандын жарандарынын акча которуулары боюнча изилдөө иштерин жүргүзүүгө катышкан.

2006-жылы Азия өнүктүрүү банкы менен кызматташтык Банк секторун жана капиталдардын рыногун өнүктүрүү программасы боюнча да улантылган. Ортомчулук ролун натыйжалуу аткаруусу үчүн финансы секторунун мүмкүнчүлүгүн арттыруу программанын максаты бул болуп саналат. Бул программада банктык жана банктык эмес финансы мекемелерине көзөмөлдүктү жүзөгө ашырган органдардын кызматкерлерин окутуу үчүн консультанттарды тартууга техникалык жардамдарды көрсөтүү каралат. Мындан тышкары, Программанын чегинде өлкөлүк жана рыноктук тобокелдиктерди тескөө, ошондой эле консолидацияланган көзөмөл боюнча ченемдик документтерди иштеп чыгууда консультациялык жардамдар көрсөтүлгөн. Коммерциялык банктардын өкүлдөрү жана көзөмөл блогунун кызматкерлери үчүн операциялык тобокелдикти тескөө боюнча семинар өткөрүлүп, тажрыйбалык такшалуудан өтүү иши уюштурулган.

Отчеттук мезгил ичинде 2005-жылы демилгеленген "Борбордук Азиядагы экономикалык реформа" үч жылдык программасын жүзөгө ашыруунун чегинде АКШнын эларалык өнүктүрүү (ЮСАИД) боюнча Агенттиги менен кызматташуу улантылган. Бул программанын алкагында Кыргыз Республикасынын банк секторуна, анын ичинде банктык көзөмөлдүн ченемдик укуктук базасын андан ары

өркүндөтүү, айрым ислам банктык продуктыларын сунуштоо ишин алгач баштаган банктын ишин жөнгө салуу боюнча ченемдик документтерди даярдоо маселелери боюнча техникалык жардам көрсөтүү каралган.

ЮСАИД тарабынан ошондой эле, алгылыксыз жана кооптуу банктык тажрыйбага бөгөт коюуга, депозиттерди коргоо системасына өтүү критерийлерин иштеп чыгууга, банктарды реабилитациялоого жана реструктуризациялоого ж.б. багытталган ченемдик укуктук актылардын долбоорлорун иштеп чыгуу жагында консультациялык жардамдар көрсөтүлгөн. Коммерциялык банктардын өкүлдөрү жана көзөмөл блогунун кызматкерлери үчүн банктык көзөмөлдүн негиздерине, Финансылык отчеттуулуктун эларалык стандарттарына, консолидацияланган көзөмөлдүккө жана тобокелдикти тескөөгө окутуу боюнча семинарлар өткөрүлгөн. Мындан тышкары, Кыргыз Республикасынын Президентинин 2006-жылдын теке айынын он экисиндеги №373 "Кыргыз Республикасында каржылоонун ислам принциптерин колдонууга киргизүүнүн алгачкы (пилоттук) долбоору жөнүндө" Жарлыгынын талабын аткаруу максатында каржылоонун ислам принциптерин эске алуу менен ченемдик укуктук актыларды иштеп чыгуу боюнча иштер жүзөгө ашырылган жана көзөмөл блогунун кызматкерлери үчүн ислам банк ишинин негиздери боюнча семинар өткөрүлгөн.

Мындан тышкары, отчеттук мезгил ичинде Улуттук банк микрокаржылоо секторуна колдоо көрсөтүп жаткан бир катар эларалык донор уюмдар менен (Германия техникалык кызматташуу коому, ПРООН, Реконструкциялоо жана өнүгүүнүн Европа банкы, АРИС, Эларалык финансы корпорациясы) өзара иш алып барган.

Ошондой эле, "Кыргыз Республикасында микрокаржылоону 2006-2010-жылдарда өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүк стратегиясын" жүзөгө ашырууга мониторинг жүргүзүлүшү үчүн "FIRST Initiative" компаниясы тарабынан тиешелүү техникалык жардам көрсөтүлгөн.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН ИШИ ЖӨНҮНДӨ ЖАЛПЫ МААЛЫМАТТАР

6.1. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын түзүмү

Отчеттук жылда 2005-жылы башталган башкаруучулук чечимдеринин кабыл алуу, аларды жүзөгө ашыруу жана аткарылышына андан ары контролдук жүргүзүү баскычтарын кошо алганда, туруктуу өнүгүүнү, банк ишинин сапатынын жогорулоосун камсыз кылуу үчүн кабыл алынган банктын уюштуруу түзүмүн оптималдаштыруу иши улантылган.

Улуттук банктын уюштуруу түзүмүн өркүндөтүү боюнча жүргүзүлүп жаткан иштин негизги багыттары болуп төмөнкүлөр саналат:

- жүргүзүлүп жаткан акчакредиттик саясатты аналитикалык колдоо жана кызматкерлердин кесиптик деңгээлинин жогорулоосуна жана алардын жөндөмдүүлүгүн иш жүзүндө көрсөтө алуусуна түрткү берүү;
- Улуттук банктын борбордук аппараты менен областтык башкармалыктарынын ортосундагы өзара иш алып барууну өркүндөтүү;
- ички контролдук системасын өнүктүрүү жана өркүндөтүү.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын теке айынын жыйырма алтысындагы №21/3 токтому менен Маалыматтык системалары башкармалыгынын жаңы уюштуруу түзүмү бекитилген. Бул чечим Улуттук банктын маалыматтык системасын өнүктүрүүнүн келечектүү планына ылайык, ошондой эле накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү боюнча 2005-2008-жылдарга иш-чаралардын мамлекеттик программасынын долбоорлорунун сапаттуу жүзөгө ашырылышын камсыз кылуу үчүн кабыл алынган. Бул токтом аркылуу Маалыматтык системалар башкармалыгынын негизги максаты: Улуттук банктын маалымат технологиялары жагында сапаттуу жана өз убагында кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо иши аныкталат. Бул максатты жүзөгө ашыруу үчүн анын негизги милдеттери аныкталган:

- маалымат системасына анализдөөлөрдү жүргүзүү жана анын банктын керектөөлөрүнө ылайык келүүсүн камсыз кылуу;
- банктын өнүктүрүү стратегиясына ылайык Улуттук банктын маалымат системасын өнүктүрүүнүн негизги багыттарын жана келечектүү пландарын иштеп чыгуу;
- Улуттук банктын маалымат системасын өнүктүрүү долбоорлорун иштеп чыгуу жана жүзөгө ашыруу;
- Улуттук банктын маалымат системасын жана анын компоненттерин коштоп жүрүү.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын аяк оона айынын жыйырма жетисиндеги №28/10 токтому менен Тобокелдиктерди контролдоо бөлүмү (middle-office) түзүлгөн, финансы рынокторунда операцияларды жүргүзүүдө тобокелдиктерди тескөөгө алуу анын ишинин негизги максаты болуп саналат. Тобокелдиктерди контролдоо бөлүмүнүн төмөнкүдөй негизги милдеттери аныкталган:

- финансы рынокторунда келишилген бүтүмдөргө тобокелдик көз карашынан контролдукту жүргүзүү;
- финансы рынокторунун ишине, келишилген бүтүмдөргө, тобокелдиктерге анализдөөлөрдү жүргүзүү;

- тобокелдиктерди тескөө процессинин натыйжалуулугун, ишенимдүүлүгүн жана жетиштүүлүгүн камсыз кылуу максатында финансы рынокторунда операцияларды жүргүзүү тартибин өркүндөтүү боюнча сунуш-көрсөтмөлөрдү иштеп чыгуу.

Накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү боюнча 2005-2008-жылдарга иш-чаралардын мамлекеттик программасын жүзөгө ашыруу алкагында милдеттерди сапаттуу аткаруу максатында Банк Башкармасынын 2006-жылдын жетинин айынын он төртүндөгү токтому менен Бухгалтердик эсепке алуу жана отчеттуулук башкармалыгынын курамында Автоматташтырылган банктык маалымат системасын киргизүү бөлүмү түзүлгөн. Документтерди иштеп чыгууну автоматташтыруу, Улуттук банк тарабынан жүргүзүлгөн операцияларды эсепке алуу жана операция жүргүзүүнүн учур талабына жооп берген маалымат технологияларын ишке киргизүү бөлүмдүн негизги максаты болуп саналат.

2006-жылдын акырына карата абал боюнча Улуттук банктын уюштуруу түзүмү борбордук аппараттын 25 структуралык бөлүмүн, 5 областтык башкармалыкты жана Улуттук банктын Баткен областындагы өкүлчүлүгүн камтыйт.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкында туруктуу иштеген комитеттер жана комиссиялар иш жүргүзүүдө. 2006-жылдын акырына карата Улуттук банкта 5 комитет, 9 комиссия, 8 редакциялык кеңеш, ошондой эле Улуттук банктын туунду компанияларынын ишин жөнгө салуу үчүн байкоо кеңештери иш алып барган.

Улуттук банкта персоналды конкурстук негизде тандоо системасы ийгиликтүү ишке ашырылууда. Ишке кабыл алуунун бул формасы жогорку квалификациялуу персоналды тандап алуу жана аларга шарт түзүү максатында кадрлардын кесиптик жогорулоосунун натыйжалуу ыкмасы экендигин көрсөттү. 2006-жылы кадрларды конкурстук негизде тандап алуу системасына областтык башкармалыктар да тартылган.

Улуттук банкта 2006-жылы 26 ачык түрдөгү жана 11 ички конкурс, анын ичинде Улуттук банктын областтык башкармалыктарында 6 конкурс өткөрүлгөн. Конкурс жөнүндө жарыялар жалпыга маалымдоо каражаттарында жана Улуттук банктын веб-сайтында жарыяланган.

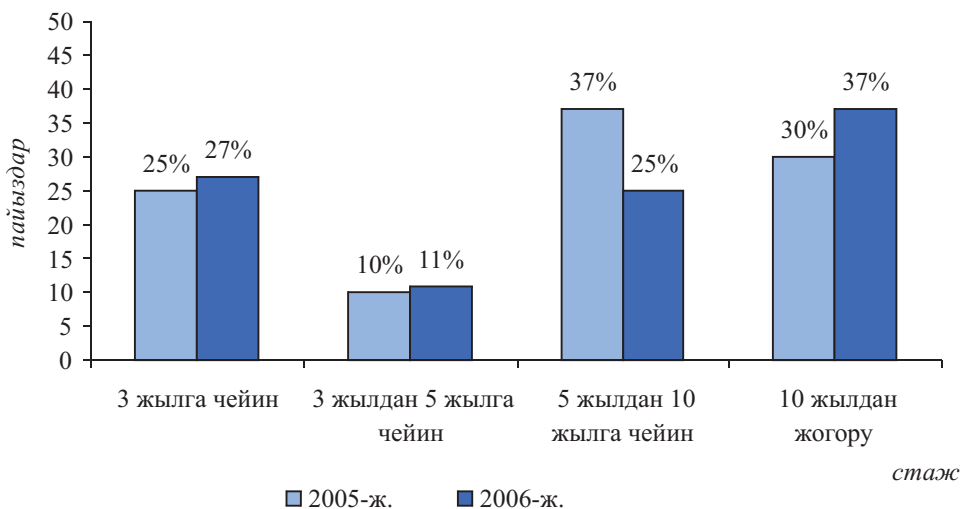
Бардыгы болуп сынакка 275 адам катышкан. Өткөрүлгөн конкурстардын жыйынтыгы боюнча Улуттук банка 51 кызматкер ишке алынган.

Республиканын жогорку окуу жайларынан 124 студенти Улуттук банктын структуралык бөлүмдөрүндө практикадан өтүшкөн.

2006-жылдын акырына карата Улуттук банктын кызматкерлеринин саны иш жүзүндө 508 адамды түзгөн, алардын ичинен 423 адам - борбордук аппаратта, 85 адам - областтык башкармалыктарда жана Улуттук банктын Баткен областындагы өкүлчүлүгүндө иштейт. Улуттук банктын кызматкерлеринин тизме боюнча орточо саны 574 адамды түзөт, анын ичинен 480 - борбордук аппаратта, 94 - областтык башкармалыктарда жана Улуттук банктын өкүлчүлүгүндө. Мында, адистердин саны 403 адам (344 - борбордук аппарата жана 59 - областтык башкармалыктарда жана өкүлчүлүктөрдө). Алардын ичинен 94 пайызы же 377 кызматкер жогорку билимге, 4 адам илимдин кандидаты илимий даражасына ээ. Ал отчеттун 6.1.1, 6.1.2 жана 6.1.3 графиктеринде персоналдардын эмгек стажы боюнча, жаш курагы боюнча жана кесиптик билим деңгээли боюнча түзүмү келтирилген.

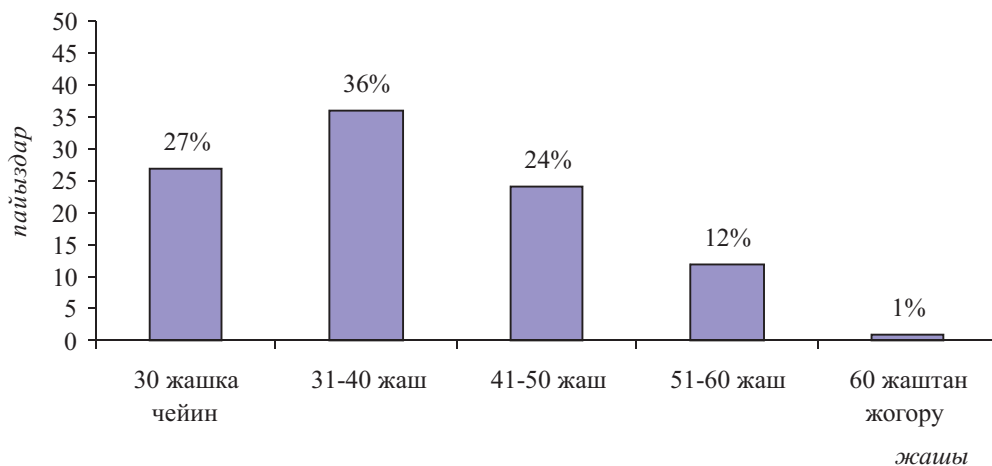
6.1.1-график

Адистердин эмгек стажы боюнча курамы (бир мезгилдин акырына карата)

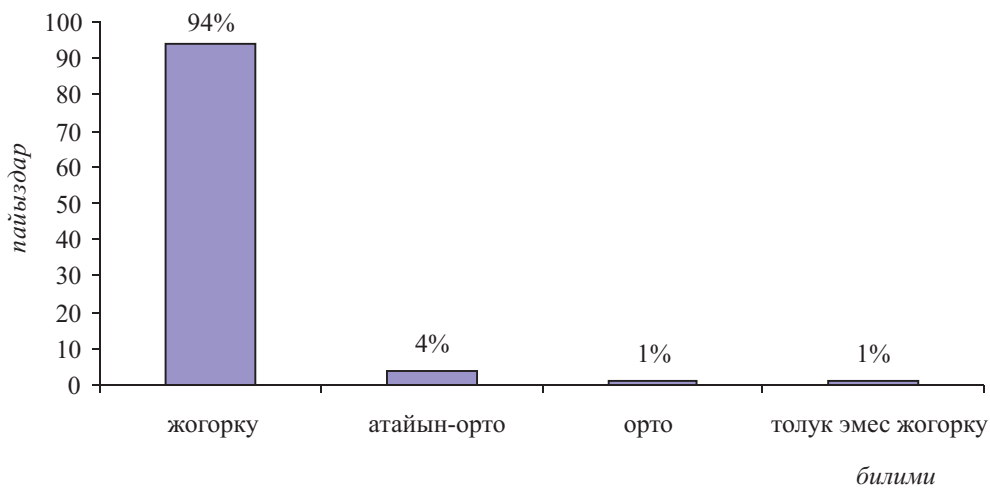
6.1.2-график

Адистердин жаш курагы боюнча курамы (2006-жылдын акырына карата)

6.1.3-график

Адистердин билим деңгээли боюнча курамы

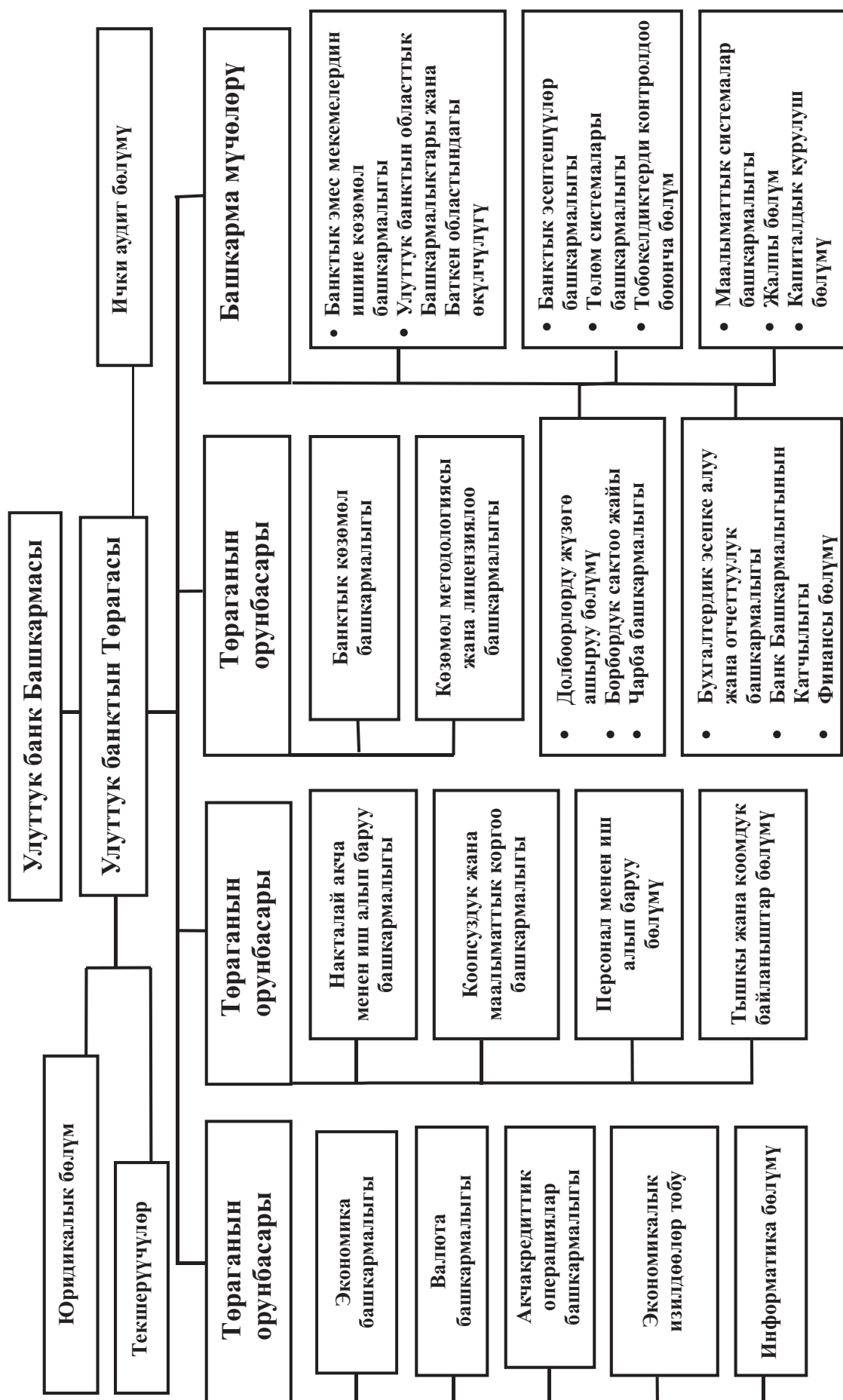

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын структуралык бөлүмдөрүнүн негизги милдеттери

Банк Башкармасы	Улуттук банктын жогорку коллегиялдуу башкаруу органы болуп саналат жана анын ишинин негизги багыттарын аныктайт. Банк Башкармасын жетектеген Улуттук банктын Төрагасы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине макулдашуу менен Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан 7 жылдык мөөнөткө дайындалат. Башкарманын мүчөлөрү Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан Улуттук банктын Төрагасынын сунушу боюнча 7 жылдык мөөнөткө дайындалат.
Экономика башкармалыгы	Акчакредит саясаты жана аны жүзөгө ашыруу боюнча сунуштарды иштеп чыгат, экономиканын реалдуу, финансылык, бюджет-салыктык жана тышкы секторлоруна анализдөөлөрдү жүргүзөт.
Валюта башкармалыгы	Улуттук банктын эларалык камдарын (резервдерин) тескөө саясаты боюнча сунуштарды иштеп чыгат жана аны жүзөгө ашырат, мамлекеттик карыздын туруктуулугуна талдоо жүргүзөт жана анын тейлөөгө алынышына мониторингди жүзөгө ашырат.
Акчакредит операциялар башкармалыгы	Ачык рынокто жүргүзүлгөн операцияларды натыйжалуу координациялоо максатында финансы рынокторундагы абалга баа берет жана талдоо жүргүзөт, ички финансы рыногунда операцияларды жүзөгө ашырат.
Экономикалык изилдөөлөр тобу	Анализдөө жана изилдөө иштерин жүзөгө ашырат, аларды жүргүзүүнүн методологиясын өркүндөтөт, илимий жана маалыматтык тажрыйба алмашууларга катышат.
Банктык көзөмөл башкармалыгы	Экономикалык ченемдердин, ошондой эле Улуттук банктын ченемдик актыларын кошо алганда, Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын талаптарынын банктар тарабынан так сакталышына көзөмөлдүктү уюштурат.
Көзөмөл методологиясы жана лицензиялоо башкармалыгы	Банк ишин лицензиялоону жүзөгө ашырат, Улуттук банктан лицензия алышкан коммерциялык банктардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин ишине көзөмөлдүктү жүргүзүү, жөнгө салуу методологиясын, ошондой эле банк тутумун өнүктүрүүнүн жаңы багыттарын иштеп чыгат.
Банктык эмес мекемелердин ишине көзөмөл башкармалыгы	Мыйзамдарга жана ченемдик укуктук актыларга ылайык Улуттук банктан лицензия алышкан жана иши ал тарабынан жөнгө салынган микрофинансылык уюмдардын, кредиттик союздардын жана башка банктык эмес мекемелердин ишине көзөмөлдүктү уюштурат.
Төлөм системалары башкармалыгы	Төлөм системасынын ишинин натыйжалуулугун, анын ишенимдүүлүгүн жана коопсуздугун камсыз кылуу боюнча иш-чараларды иштеп чыгат жана жүзөгө ашырат.
Банктык эсептешүүлөр башкармалыгы	Эсептешүүлөрдүн банктар аралык системасынын үзгүлтүксүз ишин камсыз кылат, Кыргыз Республикасынын төлөм системасын модернизациялоо боюнча долбоорлорду жүзөгө ашырууга катышат.
Накталай акча менен иш алып баруу башкармалыгы	Республиканын экономикасынын накт акчага болгон керектөөлөрүн камсыз кылат, накт акча жүгүртүлүшүн уюштурат, жасалма акча жасоочулукка каршы күрөшүү боюнча иш-чаралардын жүзөгө ашырылышына көмөк көрсөтөт.
Борбордук сактоо жайы	Акча банкнотторунун, монеталардын жана баалуулуктардын сакталып турушун камсыз кылат, накт акчаны иргөө жана эскилиги жеткен акчаларды жок кылууну ишке ашырат.

Тобокелдиктерди контролдоо бөлүмү	Финансы рынокторунда келишилген бүтүмдөргө тобокелдик-контролдугун жүзөгө ашырат жана финансы рынокторунда операцияларды жүргүзүү тартибин өркүндөтүү боюнча сунуштарды иштеп чыгат.
Ички аудит бөлүмү	Ички контролдук системасынын натыйжалуулугуна баа берүүнү жана структуралык бөлүмдөрдүн ишинде орун алган тобокелдиктерди тескөөнү жүзөгө ашырат.
Юридика бөлүмү	Улуттук банктын ишин комплекстүү укуктук жактан камсыз кылууну, банктык мыйзамдарды өркүндөтүүнү жана жайылтууну жүзөгө ашырат.
Тышкы жана коомдук байланыштар бөлүмү	Улуттук банктын иш максаттары, милдеттери, функциялары жана натыйжалары жөнүндө коомчулукка малымдайт, четөлкө борбордук банктары, эларалык уюмдар жана жалпыга маалымдоо каражаттары менен кызматташууну камсыз кылат.
Персонал менен иш алып баруу бөлүмү	Кадрларды тандоону жана жайгаштырууну жүзөгө ашырып, кызматкерлерди окутууну жана квалификациясын жогорулатууну уюштурат, кызматкерлердин жигердүү иштөөсүнө карата мотивациялоо каражаттарын иштеп чыгат жана колдонууга киргизет.
Финансы бөлүмү	Улуттук банктын финансылык ишин пландаштырууну жана ага контролдукту жүзөгө ашырат.
Бухгалтердик эсепке алуу жана отчеттуулук башкармалыгы	Улуттук банктын операцияларынын эсебин жүргүзөт жана финансылык отчетту түзөт, банктардагы бухгалтердик эсепке алууну жөнгө салган документтерди иштеп чыгат, бухгалтердик операцияларга ички контролдукту жүргүзөт жана операцияларды жүргүзүү боюнча учур талабына жооп берген маалымат технологияларын ишке киргизүү боюнча иш жүргүзөт.
Долбоорлорду жүзөгө ашыруу бөлүмү	Эларалык финансылык уюмдардын Улуттук банктын катышуусундагы долбоорлорун иштеп чыгууну жана аларды натыйжалуу жүзөгө ашыруу боюнча иш алып барат.
Маалымат системалары башкармалыгы	Маалымат системасынын ишине анализдөөлөрдү жүргүзөт жана анын Улуттук банктын керектөөлөрүнө ылайык келүүсүн камсыз кылат, маалымат системасын өнүктүрүү долбоорлорун иштеп чыгат, ошондой эле аны коштоп жүрүүнү жүзөгө ашырат.
Жалпы бөлүм	Улуттук банкта документтердин аткарылышына контролдукту кошо алганда, документтердин айланышы жана иш кагаздары системасынын натыйжалуулугун камсыз кылат, иш жүргүзүүдө кыргыз тилинин эрежелери менен нормаларынын сакталышына контролдукту жүргүзөт.
Банк Башкармасынын катчылыгы	Улуттук банк Башкармасынын ишинин уюштурулушун камсыз кылат.
Коопсуздук жана маалыматты коргоо башкармалыгы	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ишинин коопсуздугун камсыз кылат.
Чарба башкармалыгы	Материалдык-техникалык жактан жабдууну, транспорт менен камсыз кылууну, имараттарды жана курулмаларды тейлөөнү жүзөгө ашырат.
Капиталдык курулуш бөлүмү	Улуттук банкта капиталдык курулуш ишин уюштурууну жана имараттарды, курулмаларды реконструкциялоону камсыз кылат.
Улуттук банктын областтык башкармалыктары жана өкүлчүлүгү	Республиканын региондорун нак акча менен камсыз кылат, көзөмөлдүк боюнча иш-чараларга катышат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын уюштуруу түзүмү

6.2. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдагы иши

Банк Башкармасы Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» Мыйзам талабына ылайык Улуттук банктын жогорку башкаруу органы болуп саналат жана анын ишинин негизги багыттарын аныктайт. Банк Башкармасы - коллегиялуу орган. Башкарманын мүчөлөрү Улуттук банктын Төрагасынын сунушу боюнча Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан жети жылдык мөөнөткө дайындалат.

Банк Башкармасы акчакредит саясатын, ченемдик актыларды, жылдык отчетту, акча белгилеринин жаңы үлгүлөрүн жана номиналдарын чыгаруу жана банкноттор менен монеталарды жүгүртүүдөн алуу тартибин карайт жана аныктайт. Улуттук банк Башкармасы өзүнүн иш Регламентине ылайык, компетенциясына кирген башка маселелерди да кароого алат, атап айтканда: акыркы инстанциянын кредитин берүү, банктык лицензияны берүү, кайтарып алуу же токтотуп коюу, банкроттук процессин баштоо жана банкроттукка чыгаруу жол-жоболорун колдонуу, убактылуу администрация режимин киргизүү жана башка маселелер.

Отчеттук мезгил ичинде Улуттук банк Башкармасынын иш-аракети анын бекитилген жылдык жана чейректтик иш пландарына ылайык жүзөгө ашырылган. 2006-жылы Улуттук банк Башкармасынын 44 отуруму өткөрүлүп, 308 маселе каралган, алар боюнча 190 токтом кабыл алынган.

Акчакредит чөйрөсүнүн күндөлүк абалын иликтөөдөн жана реалдуу, бюджет-салыктык жана тышкы секторлордо өнүктүрүү багыттарын болжолдоолордон улам, ошондой эле өлкөдөгү структуралык реформаларды эске алуу менен Улуттук банк Башкармасы жыл сайын кийинки жылга инфляция боюнча максаттуу көрсөткүчтү жана аралык сандык көрсөткүчтөр расмий жарыяланган акчакредит саясаты жөнүндө билдирүүнү кабыл алат. Аралык көрсөткүчтөрдүн аткарылышына жетишүүгө мониторинг туруктуу негизде жүргүзүлүп турат. Чейрек сайын акчакредит көрсөткүчтөрүнүн жыйынтыктарын жана тенденцияларын, экономиканы өнүктүрүү натыйжаларына иликтөөлөрдү камтыган акчакредит саясаты жөнүндө отчет кароого алынат. Эгерде ички жана тышкы факторлордун таасирлери белгиленген максаттуу көрсөткүчтү аткаруунун мүмкүн эместигин шарттаса, Улуттук банк Башкармасы аны кайра кароого укуктуу. Акчакредит саясатын натыйжалуу жүзөгө ашыруу үчүн ар кандай чаралар (инструменттер) колдонулат, ал эми аларды стратегиялык тандоо милдети Улуттук банк Башкармасына жүктөлгөн.

Отчеттук жылдын акырында Улуттук банк Башкармасы «Акчакредит саясатынын 2007-2009-жылдарга негизги багыттары» камтылган документти жактырган, анда банктын акчакредит саясатынын негизги жана орто мөөнөткө каралган максаттары аныкталып, аны жүзөгө ашыруу принциптери жана республиканын экономикалык өнүгүүсү боюнча сценарийлердин негизинде даярдалган акчакредит программасынын варианттары чагылдырылган.

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» Мыйзамына ылайык, эларалык камдарды тескөө камдык активдердин ликвиддүүлүгүн жана коопсуздугун камсыз кылууну эске алуу менен жүзөгө ашырылат. Улуттук банк Башкармасы эларалык камдарды тескөөнүн жалпы максаттарын жана принциптерин, инвестициялык стратегияны аныктап, жөнгө салуучу ченемдик документтерди бекитет. 2006-жылы Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эларалык камдарынын 2007-жылга эталондук портфели жөнүндөгү» жобо бекитилген, анда инвестициялык портфелдин инструменттер топтому жана максималдуу мөөнөтү аныкталган. Эларалык камдардын түзүмүн жана ар бир валютадагы жумушчу активдердин инструменттер топтомун аныктоо үчүн чейрек сайын «Эларалык камдардын түзүмү жөнүндө» жобо бекитилип турган. Бул жоболор тобокелдиктерди мини-

малдаштырып, Улуттук банк менен Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн милдеттенмелеринин түзүмүн, Улуттук банктын акчакредиттик жана башка операцияларын, дүйнөлүк финансы рынокторунун өнүгүүсү боюнча болжолдоолорду эске алат. Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2006-жылы «Эларалык камдарды тескөө боюнча 2005-жыл үчүн отчет» кабыл алынган. Бардыгы болуп отчеттук жылы акчакредит саясат маселелерине тиешелүү 17 токтом кабыл алынган.

Кароого алынып жаткан жылы Банк Башкармасы республиканын банк тутумун өнүктүрүү жана чыңдоо маселелерине айрыкча көңүл бурган. Улуттук банк Башкармасы ошондой эле, коммерциялык банктардын ишине көзөмөлдүк жүргүзүүгө жана ишин жөнгө салууга тиешелүү маселелерди да караган. Банк секторунун өнүгүү тенденцияларына жана утурумдук иш натыйжаларына, финансылык туруктуулукка жана банктарга карата ишенимдин артышына, системалык тобокелдиктерге жүргүзүлгөн мониторингге, түптөлгөн жагдайдын коммерциялык банктарды орто мөөнөттүк келечекте өнүктүрүүнүн бизнес-стратегияларына ылайык келүүсүнө, банктык көзөмөлдүк жана жөнгө салуу ишинин ченемдик базасын өркүндөтүүгө өзгөчө көңүл бурулган.

Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын бугу айындагы отурумунда «Банк секторун 2008-жылдын акырына чейинки мезгил аралыгында өнүктүрүү стратегиясы» кароого алынган жана жактырылган. Мындан тышкары, 2006-жыл ичинде аларга карата таасир этүүнүн пруденциалдык чараларынын колдонулушуна байланыштуу коммерциялык банктардан келип түшкөн апелляциялык арыздар каралган.

Бүтүндөй алганда, отчеттук жыл ичинде Улуттук банктан лицензия алган айрым коммерциялык банктардын жана мекемелердин ишине тиешелүү маселелер боюнча 28 токтом, коммерциялык банктардын ишин жөнгө салган ченемдик базаларга тиешелүү 36 токтом кабыл алган.

Банктык көзөмөлдүк жана жөнгө салуунун ченемдик базаларын өркүндөтүү боюнча иш, отчеттук жылда алардын таасирдүүлүгүн жогорулатууга жана Кыргыз Республикасынын банк тутумун өнүктүрүүгө, Кыргыз Республикасындагы банктык көзөмөлдүктү эларалык стандарттарга шайкеш келтирүүгө багытталган. Банк ишине мүнөздүү болгон тобокелдиктерди басаңдатуу үчүн аларды тескөөнүн адекваттуу системасын калыптандыруу, ошондой эле банктык көзөмөлдүктүн эффективдүүлүгүн жогорулатууга, банктарда корпоративдик башкарууну өнүктүрүүгө, банк тутумунун ишинин ачык-айкындуулугун арттырууга, кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоо (адалдоо) боюнча операцияларга бөгөт коюуга багытталган банктык көзөмөл боюнча Базель комитетинин негизги принциптерин колдонууга киргизүүгө өзгөчө маани берилген.

Банк тутумунун ишинин туруктуулугун жана натыйжалуулугун жогорулатуу, коммерциялык банктардын ишин тескөөгө алуунун ички системаларын өркүндөтүү максатында Банк Башкармасы тарабынан Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алган коммерциялык банктарда жана башка финансы-кредит мекемелеринде рыноктук жана өлкөлүк тобокелдиктерди тескөө боюнча минималдуу талаптарды белгилөөчү ченемдик актылар бекитилген.

Бул ченемдик актылар «Кыргыз Республикасынын банктарында тобокелдиктерди тескөө боюнча минималдуу талаптар жөнүндө» жободо белгиленген рыноктук жана өлкөлүк тобокелдиктерди тескөөнүн стандарттарын сактоо максатында саясаттарга, жол-жоболорго жана ички контролдукка коюлган минималдуу талаптарга тиешелүү Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктары жана башка финансы-кредит мекемелери үчүн кошумча колдонмо болуп саналат. Ошондой эле, банктык көзөмөл боюнча ченемдик базаларды «Кыргыз Республикасындагы банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамга карата кабыл алынган өзгөртүүлөргө жана толуктоолорго, банктык көзөмөл боюнча Базель принциптерине ылайык келтирүүнүн чегинде Банк Башкармасы «Банктардын ишин лицензиялоо жөнүндө» жобону кабыл алган, анда банктык холдингдик компанияларды жана банктык топторду түзүү учурунда милдеттүү түрдө аткарылууга тийиш

болгон талаптар белгиленген.

Кыргыз Республикасы, Ислам Өнүктүрүү банкы жана «Экобанк» ААКсынын ортосунда Кыргыз Республикасында каржылоонун ислам принциптерин жана банк ишин колдонууга киргизүү боюнча өзара түшүнүшүү жөнүндө Меморандумду жана Кыргыз Республикасынын Президентинин «Кыргызстанда каржылоонун ислам принциптерин колдонууга киргизүүнүн алгачкы (пилоттук) долбоору жөнүндө» Жарлыгынын талабын аткаруунун чегинде Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2006-жылы Кыргыз Республикасынын «Каржылоонун ислам принциптерине негизделген банктык бүтүмдөр жана операциялар жөнүндө», «Жарандык Кодекске өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө», «Кыргыз Республикасындагы банктар жана банк иши жөнүндө» Мыйзамга өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө», «Лицензиялоо жөнүндө» Мыйзам долбоорлору жана Кыргыз Республикасында каржылоонун ислам принциптерин колдонууга киргизүү боюнча алгачкы (пилоттук) долбоорду жүзөгө ашыруунун алкагында «ЭкоБанк» ААКсынын ишине карата регулятивдик талаптарды аныктаган бир катар токтомдор кабыл алынган.

Алыскы региондордун калкынын, дыйкан жана фермердик чарбалардын банктык кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Президентинин 2006-жылдын бештин айынын жыйырма жетисиндеги тапшырмасын аткаруу максатында Кыргыз айылчарба Финансы корпорациясынын базасында түзүлгөн «Айыл Банк» ААКсына лицензия берилген. Ушул эле максатта «Эсептешүү-сактык компаниясы» ААКсынын микрокредиттерди жана финансы-кредит мекемелерине карыз алуучулардын долбоорлорун андан ары каржылоого алуусу үчүн дүң кредиттерин берүү жагында лицензиясынын чөйрөсү кеңейтилген. Мындан тышкары, Кыргыз Республикасында каржылоонун ислам принциптерин жана банк ишин колдонууга киргизүү боюнча алгачкы долбоорду жүзөгө ашырууга тиешелүү чаралардын алкагында 2006-жылдын бештин айында «ЭкоБанк» ААКсынын лицензиясына каржылоонун ислам принциптерине ылайык бүтүмдөрдү ишке ашырууга уруксат берүүнү караган тиркеме берилген.

Калайык-калктын кредиттик ресурстардан пайдалануу мүмкүнчүлүгүнө өбөлгө түзүү максатында, аларга карата атайын классификация колдонулган кредиттердин критерийлерине туура келген кредиттерди берүү шартын аларга сунуштоо менен сактык кассаларынын иш чөйрөсүн кеңейтүү жагында өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилген (мисалы, ЕБРР программасынын линиясы боюнча микрокредиттер). Натыйжада, 2006-жыл ичинде региондордо жайгашкан коммерциялык банктар тарабынан 77 сактык касса ачылган жана 4 филиал катталган.

Отчеттук жыл ичинде банктык эмес финансы-кредит мекемелери үчүн ченемдик базаны кайра карап чыгуу боюнча иш улантылган. Алсак, Улуттук банк Башкармасы тарабынан кредиттик союздар үчүн жөнгө салуу жана көзөмөлдүк режимдерин жеңилдетүүгө жана жөнөкөйлөтүүгө, башкы банктын ченемдик укуктук актыларын Кыргыз Республикасынын «Микрофинансылык уюмдар жөнүндөгү» жана «Терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) каршы аракеттер жөнүндөгү» Мыйзам ченемдерине ылайык келтирүүгө багытталган бир катар ченемдик актылар бекитилген. Бул ченемдик актылар банктык эмес мекемелердин терроризмди каржылоого каршы аракеттенүү боюнча ишти уюштуруусу, алардын жоопкерчилиги жана терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) каршы аракеттер боюнча ыйгарым укуктуу орган - Финансылык чалгындоо кызматы менен өзара кызматташуусу маселелерин жөнгө салат.

Кыргыз Республикасында микрокаржылоону 2006-2010-жылдарда өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүк стратегиясында камтылган маселелерди жүзөгө ашыруу максатында Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Кыргыз Республика-

сынын аймагында микрофинансылык компаниялардын ишин лицензиялоо жөнүндө» жана «Кредиттик союздарда кредиттерди классификациялоо жөнүндө» жоболордун жаңы редакциялары бекитилген.

Улуттук банктын төлөм системасы чөйрөсүндө аткарган иши артыкчылыктуу иш багыттарынын бири болуп саналат. Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» Мыйзамынын 3-статьясына ылайык, ушул милдеттерди аткаруу банктын негизги милдеттинин бирин, атап айтканда - төлөм системасынын натыйжалуу жана үзгүлтүксүз ишин камсыз кылууга багытталган.

Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын жалпы түзүмүнө жана практикалык ишине тиешелүү саясаттарды иштеп чыгууда жетекчилик ролду өзүнө алуу менен Улуттук банк Башкармасы өлкөнүн төлөм системасын жөнгө салуу боюнча ишти жүргүзүп келүүдө. 2006-жыл ичинде Улуттук банк Башкармасы бул багытта төмөнкү токтомдорду кабыл алган: эмгек акыны накталай эмес формада төлөп берүүгө өтүү процессине түрткү берүү максатында - «Кыргыз Республикасынын министрликтеринин, мамлекеттик комитеттеринин жана административдик ведомстволорунун кызматчыларына эмгек акыны коммерциялык банктардагы эсептер аркылуу төлөө жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Улуттук банктын биргелешкен токтомунун долбоору жөнүндө», банктык төлөм карттарын колдонуу менен эсептешүүлөрдүн республикалык системасын өнүктүрүүдө рыноктун жаңы керектөөлөрүн эске алуу менен иштелип чыккан «Кыргыз Республикасынын банктык төлөм карттары жөнүндө» жобонун жаңы редакциясы тууралуу», накталай эмес эсептешүүлөргө өтүү процессин тездетүү максатында - «Кыргыз Республикасынын экономикасында накталай эмес эсептешүүлөргө өтүү чараларын күчөтүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтомунун долбоору тууралуу», Кыргыз Республикасында майда чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн Пакеттик клиринг системасын ийгиликтүү ишке киргизүү үчүн тиешелүү методологиялык негизди камсыз кылуу максатында - «Кыргыз Республикасынын төлөм системасына көзөмөлдүк жүргүзүү боюнча саясатты» бекитүү тууралуу», «Кыргыз Республикасында майда чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн Пакеттик клиринг системасынын электрондук төлөм документтеринин форматтарын жана билдирүүлөрүн толтуруунун эрежесин» бекитүү тууралуу». Төлөм системасына көзөмөлдүк - бул биринчи кезекте, системанын ишинин ишенимдүүлүгүнө жана натыйжалуулугуна өбөлгө түзүү, финансылык туруктуулукту камсыз кылуу максатында системалуу тобокелдикти минималдаштырууга багытталган мамлекеттик иш чөйрөсү.

2006-жыл ичинде Банк Башкармасы тарабынан эки жолу Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү жана төлөмдөрдүн натыйжалуу өтүшүн камсыз кылууга жөндөмдүү инфраструктураларды түзүү боюнча 2003-2008-жылдарга иш-чаралардын Мамлекеттик программасынын долбоорлорун жүзөгө ашыруунун жүрүшү жөнүндө маселе, ошондой эле төлөм системасынын жана эсептешүүлөр системаларынын учурдагы абалы жөнүндө чейректтик отчеттор каралган. Төлөм системасы боюнча бардыгы болуп 9 токтом кабыл алынган.

Ошондой эле, Улуттук банктын ишин уюштуруунун жалпы жана ички маселелери кароого алынган. Улуттук банктын ченемдик базасына тиешелүү маселелер боюнча 25 токтом, Улуттук банктын ички ишине тиешелүү 63 токтом кабыл алынган. Ал эми башка маселелер Банк Башкармасы тарабынан маалыматтык билдирүүлөр катары каралган.

6.3. Банктык мыйзамдарды өркүндөтүү жана финансы кеңешчисинин милдетин аткаруу

Улуттук банк 2006-жылы Кыргыз Республикасынын банктык мыйзамдарын өркүндөтүү жана өнүктүрүү боюнча ишти уланткан.

Отчеттук жыл ичинде Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан мурда иштелип чыккан «Терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) каршы аракеттер жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамы кабыл алынган жана күчүнө кирген.

Кыргыз Республикасында экономикалык укуктук мамилелерди жана каржылоонун альтернативалуу системасын өнүктүрүү үчүн шарттарды түзүүгө мүмкүнчүлүк берген банк ишинин жана каржылоонун ислам принциптерин колдонууга киргизүү максатында Улуттук банк тарабынан Кыргыз Республикасынын Президентинин 2006-жылдын теке айынын он экисіндеги №373 «Кыргыз Республикасында каржылоонун ислам принциптерин колдонууда киргизүүнүн алгачкы (пилоттук) долбоору жөнүндө» Жарлыгынын талабын аткаруу үчүн «Каржылоонун ислам принциптерине негизделген банктык бүтүмдөр жана операциялар жөнүндө» Мыйзам долбоору иштелип чыккан. Мыйзам долбоору республиканын министрликтерине жана ведомстволоруна макулдашуу үчүн жөнөтүлгөн.

Мыйзамдарда орун алган карама-каршылыктарды четтетүү жана аларды Базель принциптерине ылайык келтирүү үчүн Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Мыйзам долбоору боюнча иш улантылган. Бул долбоор Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексине, Кыргыз Республикасынын Жарандык-процесстик кодексине, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексине, Кыргыз Республикасынын администрациялык жоопкерчилик тууралуу кодексине, Кыргыз Республикасынын Жазык кодексине, Кыргыз Республикасынын «Акционердик коомдор жөнүндө», «Банктар жана банк иши жөнүндө», «Банктык сыр жөнүндө» Мыйзамдарына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүүнү карайт. Мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна жөнөтүлгөн.

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексине, Бажы кодексине, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» Мыйзамга түзөтүүлөрдүн киргизилишин караган «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө» Мыйзам долбоору боюнча иш улантылган. Бул Мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын укуктук статусун аныктоодо каршы пикирлерди четтетүүгө багытталган. Мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна жөнөтүлгөн.

Улуттук банк тарабынан иштелип чыккан мыйзам долбоорлору жалпы талкууга алынышы үчүн Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын расмий сайтында жайгаштырылып турат.

Улуттук банк ведомстволор аралык топтордун ишине төмөнкү багыттар боюнча катышкан:

- пенсиялык топтоо системасынын үлгүсүн иштеп чыгууга;
- Кыргыз Республикасынын министрликтеринин, мамлекеттик комитеттеринин жана административдик ведомстволорунун кызматкерлерине эмгек акыларды коммерциялык банктардагы эсептер аркылуу төлөө;
- Кыргыз Республикасында каржылоонун ислам принциптерин колдонуу-

га киргизүүгө байланыштуу ченемдик укуктук актыларды иштеп чыгуу;

– ипотеканы өнүктүрүү боюнча ченемдик укуктук актыларды иштеп чыгуу.

2006-жылы эмгек акыларды накталай эмес формада төлөп берүүгө өтүүгө түрткү берүү жана накталай эмес эсептешүүлөргө өтүү процессин тездетүү максатында Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2006-жылдын үчтүн айынын жыйырма жетисиндеги №45/36/6 «Кыргыз Республикасынын министрликтеринин, мамлекеттик комитеттеринин жана административдик ведомстволорунун кызматкерлерине эмгек акыларды коммерциялык банктардагы эсептер аркылуу төлөө жөнүндө» биргелешкен токтому жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2006-жылдын тогуздун айынын төртүндөгү №718 «Кыргыз Республикасынын экономикасында накталай эмес эсептешүүлөргө өтүү боюнча чараларды күчөтүү тууралуу» токтому кабыл алынган.

Банктык карттар рыногун жөнгө салуучу ченемдик базаларды өркүндөтүү максатында жана карттарды пайдалануу менен чекене жана утурумдук накталай эмес төлөмдөр рыногун өнүктүрүүгө багытталган Бирдиктүү банктар аралык процессинг борборун ишке киргизүү боюнча көрүлгөн иш-чараларга ылайык Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2006-жылдын аяк оона айынын жыйырма жетисинде №28/12 ««Кыргыз Республикасындагы банктык төлөм карттар жөнүндө» жобонун долбоорун бекитүү тууралуу» токтом кабыл алынган. Бул Жобо аркылуу банктык төлөм карттарын пайдалануу менен иш алып барган эсептешүүлөр системасынын катышуучуларынын өзара мамилелери жөнгө салынат, карттар эмиссиясынын жана эквайринг тартиби, ошондой эле Кыргыз Республикасынын аймагында карттарды пайдалануу менен операцияларды жана накталай эмес эсептешүүлөрдү жүзөгө ашыруу эрежелери аныкталат.

Отчеттук жылы Кыргыз Республикасы Улуттук банкынан лицензия алышкан банктардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин ишин жөнгө салуучу ченемдик базаларды өркүндөтүү боюнча иштер улантылган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан жана иши ал тарабынан жөнгө салынган банктардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин ишин жөнгө салуучу ченемдик укуктук базаларды өркүндөтүү максатында төмөнкү токтомдор кабыл алынган:

- Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан микро-финансылык компаниялардын кызмат адамдарына карата коюлуучу минималдуу квалификациялык талаптар жөнүндө” жобону бекитүү тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын бирдин айынын сегизиндеги №4/2 токтому);
- “Банктардын ишин лицензиялоо жөнүндө” жобону бекитүү тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын жалган куран айынын экисиндеги №5/7 токтому);
- “Терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) каршы аракеттерди көрүү максатында Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан коммерциялык банктардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин ички контролдук системасына карата минималдуу талаптар жөнүндө” жобону бекитүү тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын жалган куран айынын экисиндеги №5/9 токтому);

Кыргыз Республикасында электрондук төлөм документтеринин жана майда чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн пакеттик клиринг системасынын билдирүүлөрүнүн форматтарын толтуруу Эрежелерин бекитүү тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын жалган куран айынын экисиндеги №5/10 токтому);

- «Кредиттик союздарга карата колдонулуучу таасир этүү чаралары

- жөнүндө» жобону бекитүү тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын жалган куран айынын жыйырма үчүндөгү №7/5/токтому);
- «Кредиттик союздарда кредиттерди классификациялоо жөнүндө» жобонун жаңы редакциясын бекитүү тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын чын куран айынын он экисиндеги №10/6 токтому);
  - «Кыргыз Республикасында ссуда-сактык туракжай курулуш кассаларын лицензиялоо жөнүндө» Убактылуу жобону бекитүү тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын бугу айынын жыйырма бешиндеги №15/4 токтому);
  - «Кыргыз Республикасында ссуда-сактык туракжай курулуш кассалары жөнүндө Убактылуу жобону» бекитүү тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын аяк оона айынын алтысындагы №25/3 токтому);
  - «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан коммерциялык банктарда жана башка финансы-кредит мекемелеринде рыноктук тобокелдикти тескөө боюнча минималдуу талаптар жөнүндө» жобону бекитүү тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын кулжа айынын жыйырма сегизиндеги №19/2 токтому);
  - «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан коммерциялык банктарда жана башка финансы-кредит мекемелеринде өлкөлүк тобокелдикти тескөө боюнча минималдуу талаптар жөнүндө» Жобону бекитүү тууралуу (Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын кулжа айынын жыйырма сегизиндеги №19/3 токтому);
  - Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын 30-октябрындагы №32/2 «Кыргыз Республикасында каржылоонун ислам принциптерин алгачкы (пилоттук) долбоордун алкагында жүзөгө ашыруу жөнүндө жобо тууралуу» токтому жана башкалар.

Отчеттук жылда Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларын каттоодон өткөртүү, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн мыйзам долбоорлорун иштеп чыгуу планынын айрым пункттарын аткаруу жана Улуттук банктан лицензия алышкан финансы-кредит мекемелеринин ченемдик актыларынын долбоорлорун, уюштуруу документтерин экспертизадан өткөрүү маселелери боюнча Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги менен жүргүзүлүп келинген иш улантылган. Улуттук банктын өкүлдөрү Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ченемдик укуктук актыларында орун алган карама-каршылыктарды четтетүү жана колдонуудан калган ченемдик актыларды алып салуу максатында инвентаризациялоону жүргүзүү боюнча ведомстволор аралык комиссиянын ишине катышкан.

Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү" Мыйзам талабынын чегинде аткаруу бийлик органдары тарабынан иштелип чыккан жана Кыргыз Республикасынын банк жана финансы системасынын ишине тиешелүү ченемдик укуктук актылардын долбоорлоруна экспертизалар жүргүзүлгөн. Алсак, отчеттук жылы «Ипотекалык баалуу кагаздар тууралуу», «Баалуу кагаздар жөнүндө», «Ишкердик субъекттердин ишине текшерүүлөрдү жүргүзүүнүн тартиби жөнүндөгү», «Чакан ишкердикке мамлекеттик колдоо көрсөтүү жөнүндө», «Кыргыз Республикасынын Өнүктүрүү фонду жөнүндө», «Кирешелерди жана мүлктөрдү легализациялоо менен байланыштуу амнистия тууралуу», «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына (Кыргыз Республикасынын Салык кодексине, «Нотариат жөнүндө», «Күрөө жөнүндө» жана «Кыймылсыз мүлк жана алар менен бүтүмдөрдү жүзөгө ашырууга укукту мамлекеттик каттоодон өткөрүү жөнүндө») өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү тууралуу», «Кыргыз Республикасынын 2007-жылга республикалык бюджетти жөнүндө» мыйзам долбоорлоруна жана Кыргыз Республикасынын

Улуттук банкына макулдашуу жана экспертизадан өткөртүү үчүн жөнөтүлгөн башка мыйзам долбоорлоруна экспертизалар жүргүзүлгөн.

2006-жылы Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн: «Кыргыз Республикасында көмүскө экономиканы легализациялоо боюнча 2007-2010-жылдарга каралган программа жөнүндө», «2007-жылга экономикалык прогноз тууралуу», «КМШнын чегинде эларалык уюмдарга жана интеграциялык бирикмелерге үлүштүк төлөмдөрдүн 2006-жылдагы төлөнүшү тууралуу»; «Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ипотекалык кредиттөө боюнча ченемдик укуктук базаларды өркүндөтүү (бекемдөө) жана күрөөлүк камсыздоолорду пайдалануу боюнча иш-чараларынын планы жөнүндө», «Кыргыз Республикасындагы туракжай курулушунун 2010-жылга чейинки Улуттук программасын бекитүү тууралуу» бир катар токтомдорунун долбоорлору жана башка долбоорлор экспертизадан өткөртүлүп алар боюнча сунуштар даярдалган.

Улуттук банк Кыргыз Республикасынын Президентинин, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн финансылык кеңешчиси катары функциясын аткаруу чегинде 2006-жылы төмөнкү иштерди жүзгө ашырган:

- Кыргыз Республикасынын Президентине, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө акчакредит саясатын жүзөгө ашыруу, банк тутумунун, Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын абалы жөнүндө маалымат берип турган;
- Кыргыз Республикасынын финансы рыногунда түптөлгөн абал боюнча аналитикалык маалыматтарды сунуш кылган;
- финансы жана банк маселелерине же болбосо Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ыйгарым укуктар чөйрөсүнө тиешелүү мыйзам долбоорлоруна жана башка ченемдик укуктук актыларга, чечимдерге экспертиза жүргүзгөн;
- бир катар мамлекеттик программаларды иштеп чыгууга катышкан;
- «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эларалык камдарын (резервдерин) тескөө» темасында презентация өткөргөн.

Кыргыз Республикасынын эларалык жана мамлекеттер аралык уюмдарга катышуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн сунуш-көрсөтмөсүнүн чегинде финансы же банк маселелерине тиешелүү төмөнкү эларалык келишимдерге, макулдашууларга экспертизаларды жүргүзгөн:

- Словакия Республикасы менен Кыргыз Республикасынын ортосунда «Инвестицияларды колдоо жана коргоо жөнүндө» келишимдин долбоору;
- Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Бельгия-Люксембург Экономикалык союзунун ортосунда «Инвестицияларды колдоо жана коргоо жөнүндөгү» келишимдин долбоору;
- «ЕврАзЭСке мүчө болгон мамлекеттерде инвестицияларды колдоо жана коргоо жөнүндөгү» келишимдин долбоору;
- «Евразия экономикалык шериктештигине мүчө болгон мамлекеттердин интеграцияланган валюта рыногун уюштуруу жагында кызматташуу жөнүндө» келишимдин долбоору;
- «ЕврАзЭСке мүчө болгон мамлекеттердин валюталык жөнгө салуу жана валюталык контролдоо жагында саясаттарынын негизги принциптери тууралуу» келишимдин долбоору;
- Кызматташуунун Шанхай уюмуна мүчө болгон мамлекеттерде консолидацияланган көзөмөлдүн жол-жоболорунун атайын талаптарын колдоону, алардын финансы рыногун жөнгө салуу жана финансылык

көзөмөлдүн органдарынын маалымат алмашуусу жана кызматташуусу тууралуу» келишимдин долбоору, ошондой эле КМШ, ЕврАзЭС, ШОС жана Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп саналган башка эларалык уюмдар менен иш алып баруу чегинде иштелип чыккан келишимдердин жана башка документтердин долбоорлору.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн финансылык агенти катары Улуттук банк Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептерин тейлөө боюнча ишти уланткан.

6.4. Ички аудит жана ички контролдук системасы

Улуттук банктын ички аудити ички контролдук системасынын ажырагыс бөлүгү болуп саналат жана ички аудит кызматы тарабынан жүзөгө ашыруу менен ички аудитти жүргүзүүнүн кесиптик тажрыйбалары боюнча стандарттарга ылайык аракеттенет.

Ички контролдук системасын уюштуруунун негизинде банктык көзөмөл боюнча Базель комитети тарабынан сунушталган принциптер камтылган.

Улуттук банктын ички контролдук системасы төмөнкүлөргө жетишүүгө багытталган ченемдик укуктук актылардын бекитилишине таянган, иш-чаралардын топтомун түшүндүрөт:

- алдыга коюлган максаттардын жана милдеттердин аткарылышына;
- мыйзамдардын жана ченемдик актылардын, ошондой эле Улуттук банктын ички саясаттарынын жана жол-жоболорунун талаптарынын сакталышына жана пландардын аткарылышына;
- активдердин тиешелүү деңгээлде коргоого алынышына;
- тобокелдик мониторингин эске алуу менен аларды өз убагында аныктоо, баа берүү жана аларды минималдаштыруу боюнча чаралардын көрүлүшүн камсыз кылууга;
- маалыматтардын ынанымдуулугуна жана бүтүндүгүнө;
- ресурстарды үнөмдүү жана натыйжалуу пайдаланууга.

Ички контролдук системасы Улуттук банктын башкаруу процессинин бөлүгү болуп саналуу менен банктын ички контролдук системасы боюнча саясатынын жана тобокелдик-менеджменти боюнча Концепциянын талаптарына ылайык ыргактуу өнүгүү жолун улантууда.

Ички контролдук системасынын курамдык бөлүгү болгон аудитордук текшерүүлөр Улуттук банка операциялык тобокелдиктерге баа берүүнүн натыйжаларына негизденүү менен бекитилген жылдык пландарга ылайык жүргүзүлөт. 2006-жылы жүргүзүлгөн аудиттин жыйынтыгы боюнча структуралык бөлүмдөрдүн ишин өркүндөтүүгө багытталган 75 сунуш-көрсөтмө берилген. Ички аудиторлордун Улуттук банктын структуралык бөлүмдөрү тарабынан аткарууга кабыл алынган сунуш-көрсөтмөлөрү ички контролдук системасынын таасирдүүлүгүн арттырууга өбөлгө түзөт.

Банктын Тобокелдиктер боюнча комитетинин иши орун алган тобокелдиктерди системалаштырууну кошо алганда, аларга баа берүү жана минималдаштыруу максатында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банкта Аудит боюнча комитеттин түзүлүшүнө байланыштуу, анын ишине тиешелүү ченемдик документтер иштелип чыккан.

Улуттук банктын финансылык отчетуна тышкы аудиторду тандоо механизм өркүндөтүү максатында Улуттук банк Кыргыз Республикасынын Жогорку кеңешинин бюджет жана финансы боюнча комитети менен бирдикте «Улуттук банктын финансылык отчетуна тышкы аудиторду бекитүүгө даярдоо боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Кыргыз Республикасынын Жогорку кеңеши менен өзара аракеттенүү тартиби» ченемдик актысы иштелип чыккан жана кабыл алынган. Ушул документке ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку кеңешинин жана Улуттук банктын өзара аракеттенүүсүнүн жалпы тартиби аныкталган. Атап айтканда, финансылык отчетко тышкы аудит бир эле аудитордук компания тарабынан катары менен эки жолудан көп жүргүзүлбөй тургандыгы эрежеси киргизилген.

Кароого алынып жаткан жылы КМШ жана Балтика өлкөлөрүнүн борбордук банктарынын ички аудит кызматтары менен иш алып баруу улантылган. Мына ушул кызматташуунун алкагында аудитти жүргүзүү методологиясын өркүндөтүү жана тобокелдик-менеджментин өнүктүрүү маселелери боюнча жыл сайын консультативдик жолугушуулар өткөрүлгөн. КМШ жана Балтика өлкөлөрүнүн борбордук банктарынын ички аудит кызматтарынын Консультативдик кеңешинин 2006-2007-жылдардагы ишине Төрагалык Кыргыз Республикасынын Улуттук банкына өткөрүлүп берилген.

6.5. Коомчулукка маалымат берүү

Ачык-айкындуулук жана отчет берүү принциптерин жүзөгө ашыруу максатында 2006-жылы Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын иши жөнүндө коомчулукка маалымат берүү иш-чарасы улантылган.

Бул иш жүзөгө ашыруу маалыматтык, статистикалык жана аналитикалык мүнөздөгү басылмаларды чыгаруу, Улуттук банктын веб-сайтында, жалпыга маалымдоо каражаттарында жарыялоолор, теле- жана радио берүүлөрдү, маалымат-агартуу багытындагы программаларды уюштуруу аркылуу ишке ашырылган.

Кароого алынып жаткан жылда, акчакредиттик саясатынын негизги маселелеринен тышкары, бул багытта накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү боюнча Мамлекеттик программаны жүзөгө ашыруу, банк секторун жана микроаржылоону өнүктүрүү сыяктуу Улуттук банктын ишинин артыкчылыктуу жактарына көңүл бурулган.

Жүзөгө ашырылган акчакредит саясатынын маселелери кыргызча жана орусча чыгарылган мезгилдүү басылма беттериндеги аналитикалык баяндамаларда жана комментарийлерде чагылдырылган, алар кийин алдыңкы маалымат агенттиктеринин сайттарында да жайгаштырылган; бул маселелер Улуттук банктын компетенциясына тийиштүү ушул жана башка маселелер боюнча Улуттук банктын кызматкерлеринин комментарийлеринде камтылып, «Национальный банк сообщает» телеберүүсүндө, Мамлекеттик радио каналдын жума сайын мамлекеттик тилде уктурулуучу «Улуттук банк билдирет» радиоберүүсүндө баяндалып турган. Бүткөрүлгөн иштер, жергиликтүү жана дүйнөлүк финансы рынокторундагы орун алган жагдайлар, банк тутумунун абалы тууралуу ар айлык салтка айланган пресс-конференцияларды Улуттук банктын жетекчилеринин катышуусу менен өткөрүп туруу тажрыйбасы улантылган. 2006-жылы Улуттук банктын Төрагасынын катышуусу менен акчакредит саясатынын жыйынтыгына арналган 11 пресс-конференция өткөрүлгөн. Банктын жетекчилери, ошондой эле башка мамлекеттик органдар жана эларалык финансы институттары менен бирдикте уюштурулган пресс-конференцияларга жана семинарларга катышкан. Ишине Жогорку Кеңештин, жалпыга маалымдоо каражаттарынын, бейөкмөт уюмдарынын, студенттердин, чакан жана орто бизнестин, жергиликтүү өзалдынча башкаруу органдардын өкүлдөрү катышкан мына ушундай иш-чаралардын жүрүшүндө бюджет-салык саясаты, экономиканы пландаштыруу, донордук жардамдарды координациялоо, экономикалык өсүштү жана жакырчылыкты кыскартууну камсыз кылуу, тышкы карызды азайтуу үчүн зарыл болгон чаралар маселелери талкууга алынган.

Улуттук банктын коммерциялык банктар, Кыргызстан банктар ассоциациясы, министрликтер жана ведомстволор, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу макроэкономикалык жана инвестициялык саясат боюнча Координациялык кеңеш менен алдынала талкуу өткөрүүсүнөн кийин 2006-жылдын баш оона айында Банк тутумун өнүктүрүү стратегиясы жактырылган. Бул окуя жалпыга маалымдоо каражаттарында кеңири чагылдырылып, ал эми стратегиянын текстти Улуттук банктын сайтында жайгаштырылган. Депозиттерди коргоо системасын ишке киргизүү камтылган банк секторун өнүктүрүү маселелери, терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) каршы аракеттенүү маселелери гезит беттеринде жана алдыңкы маалымат агенттиктердин сайттарында чагылдырылып, жалпыга маалымдоо каражаттарынан түшкөн суроолорго жооптордо кеңири чечмеленип берилген.

Кыргыз Республикасында микроаржылоону 2006-2010-жылдарда өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүк стратегиясын ын бетачарын өткөрүү үчүн Улуттук банктын областтык башкармалыктары тарабынан жергиликтүү өз алдынча

башкаруу органдары менен бирдикте жолугушуулар жана көчмө семинарлар уюштурулуп, анын жүрүшүндө катышуучулар бул стратегиянын максаттары жана милдеттери жөнүндө түшүндүрмөлөрдү алышкан. Бул иш-чараларга областтык жана райондук мамлекеттик администрациялардын, Социалдык фонддун, Мамлекеттик салык инспекциясынын, Мамлекеттик каттоонун атынан 3,5 миңден ашык адам, ошондой эле айыл өкмөттөрүнүн башчылары, микрофинансы уюмдарынын жетекчилери жана айыл жашоочулары катышкан.

Кредиттик союздарга карата коюлуп жаткан талаптарды жеңилдетүү боюнча кабыл алынган чаралар тууралуу калайык-калкка жана кредиттик союздардын катышуучуларына маалымдоо максатында 2006-жылдын жалган куран айында Улуттук банктын, Германия техникалык кызматташуу коомунун «Айылдык финансы системасы» долбоорунун, Кредиттик союздар ассоциациясы Альянсынын адистеринин катышуусу менен мамлекеттик телеканалда «түз эфир» берүүсү уюштурулган.

Түшүндүрүү иштеринин жүрүшүндө катышуучулар айылчарбасын кредиттөөнүн шарттарына, микрофинансылык уюмдарды түзүү тартибине, кредиттер боюнча пайыздык чендерди төмөндөтүүгө, ченемдик базаны өркүндөтүүгө, туракжайды каржылоону өнүктүрүүгө, жерди күрөөгө коюу, ошондой эле, банктык жыйымдар боюнча кирешелүүлүккө жана микрокаржылоону өнүктүрүү келечеги-не тиешелүү суроолорго жоопторду алышкан. Көчмө семинарлардын жана «түз эфир» берүүсүнүн жүрүшүндө берилген суроолорго жооптор жалпыга маалымдоо каражаттарында, «Улуттук банктын коомдук пикирди билүү кызматы сиздердин суроолууларга жооп берет» рубрикасы астында жарык көргөн жана теле- радио-берүүлөрдө уктурулган.

Бүтүндөй жыл ичинде жалпыга маалымдоо каражаттарында төлөм системасында, республикада накталай эмес төлөмдөрдү өнүктүрүү багытында орун алган көйгөйлөр жана алардын келечеги талкууга алынган. Жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрү Мамлекеттик программаны жүзөгө ашыруу боюнча ведомстволор аралык комиссиянын отурумдарына, 2006-жылдын баш оона айында Ысыккөлдө “ЕврАзЭСке мүчө өлкөлөрдүн төлөм системаларын өнүктүрүү стратегиясы” темасында өткөрүлгөн эларалык “тегерек стол” маегине катышкан. Ушул иш-чаранын материалдары, катышуучулар ортого салган ой-пикирлер менен кеңири таанышуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу максатында алар Улуттук банктын сайтынын “Эларалык семинарлар жана конференциялар” бөлүгүндө жайгаштырылган.

Региондордо төлөм системасынын учурдагы абалы жана накталай эмес эсептешүүлөргө өтүү боюнча чаралар Улуттук банктын областтык башкармалыктары тарабынан Нарында, Таласта жана Ысыккөлдө өткөрүлгөн семинарлардын жүрүшүндө талкууланган. Төлөм карттарын колдонуу боюнча түшүндүрмөлөр, ошондой эле акча каражаттарын которуу боюнча даректүү кеңештер “Акча каражаттарын которууну жүзөгө ашыруу ыкмалары” маалыматтык басылмасында чагылдырылган жана ал коммуналдык тейлөө ишканаларында, миграциялык кызматтарга, Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн семинарлардын катышуучуларынын арасында таркатылып, ошондой эле банктын коомдук пикирди билүү кызматына консультация алуу үчүн кайрылган жарандарга берилген.

Улуттук банктын калайык-калк менен өзара иш алып баруусун жөнгө салуу банктын ар бир областтык башкармалыктарында жана өкүлчүлүгүндө иштеп жаткан Коомдук пикирди билүү кызматынын ишинин ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Отчеттук мезгил ичинде Улуттук банктын Коомдук пикирди билүү кызматында 523 кат жүзүндө кайрылуу, анын ичинен Улуттук банкка 50 кат келип түшкөн, мындан Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинен (6), Президенттин Администрациясынан (15), Премьер-министрдин Аппаратынан (29).

Келип түшкөн кайрылуулар жана арыздар боюнча Улуттук банктын адистери тарабынан коммерциялык банктардын жана банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин ишин жөнгө салуу, Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынан кредиттерди алуу же төлөө тартиби, банкрот болгон банктардагы аманаттардын кайтарылышы, банк мыйзамдары жана коммерциялык банктар тарабынан сунушталган кызмат көрсөтүүлөр боюнча түшүндүрмөлөр берилип, ошондой эле Кыргыз Республикасынын мыйзам талаптарына ылайык Улуттук банк демөөрчүлүк жана материалдык колдоолорду көрсөтө албай тургандыгы маселелери боюнча жооптор даярдалган жана жөнөтүлгөн.

Мындан тышкары, жарандардын кайрылуусуна ылайык Улуттук банктын эсептик курсу жана эсептик чендери; сомдун коргоо мүнөздөмөлөрү; эскилиги жеткен банкнотторду алмаштыруу жана улуттук валютанын сувенирдик монеталарын жана банкнотторун сатып алуу жол-жоболор тууралуу; накталай четөлкө валютасын алмаштыруунун тартиби; Улуттук банктын басылмаларына, веб-сайттын ишине тиешелүү акчалай которууларды алуу-жөнөтүү тартиби; ипотекалык кредит алуу жана төлөө маселелери, ошондой эле коммерциялык банктар тарабынан сунушталган башка кызмат көрсөтүүлөр; микрофинансылык уюмдарды түзүүгө тиешелүү маалыматтар жана консультациялар берилген. Областтык башкармалыктардын маалыматтары боюнча 2006-жыл ичинде 800 жакын оозеки өтүнүчтөр келип түшкөн болсо, Бишкек шаары боюнча телефон аркылуу кайрылуулардын саны 4,5 миңден ашкан.

Улуттук банктын маалымат берүү ишинин чегинде 2006-жылы “Борбордук банк катары Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ролу жана милдеттери” темасында салтка айланган семинар улантылган. Бул иш-чараларга жогорку окуу жайларынын экономика факультеттеринин окутуучуларынын жана студенттеринин ичинен 128 адам катышкан; студенттер үчүн “Улуттук валютанын тарыхы жана маданияты” нумизматикалык экспозициялары боюнча таанышуу экскурсиясы өткөрүлгөн.

Салтка айланган “Сом - Кыргызстандын жүзү” маалыматтык кампаниясы өз ишин улантып, аны өткөрүүгө Улуттук банктын областтык башкармалыктары жана Баткен областындагы өкүлчүлүгү жигердүү катышкан. Республиканын окуу жайларынын окуучулары үчүн Улуттук банктын кызматкерлери улуттук валютага карата аяр мамиле, анын коргоо элементтери жана сом банкнотторунда түшүрүлгөн сүрөттөлүштөргө арналган лекцияларды окушуп, Кыргыз Банкынын акчакредит саясатын жүргүзүүдөгү ролу жана аткарган милдеттери жөнүндө түшүндүрмөлөрдү берип, жогоруда аталган тема боюнча мыкты жазылган дилбаянга конкурс уюштурулган. Нарын областында жогорку жана атайын орто окуу жайларынын окуучуларынын арасында “Банк тутуму жана анын өнүгүү жолдору” темасында жазылган эң мыкты эссеге конкурс өткөрүлгөн. Анда 14 эмгек кароого алынып, мыкты жазылгандары дипломдорго жана белектерге татыктуу болушкан.

Билим берүү, илим жана жаштар саясаты министрлиги Кыргыз Билим берүү академиясы менен бирдикте орто мектептердин 10-11-класстары үчүн окутуунун алдынкы ыкмаларын колдонуу менен экономика боюнча сабактарды өткөрүү ыкмаларын иштеп чыгуу максатында конкурс өткөрүлгөн. Ведомстволор аралык конкурстук комиссия тарабынан 25 эмгек каралып, анын жыйынтыгы боюнча байгелүү орундарды ыйгарбоо чечими кабыл алынган. Конкурстун бардык катышуучуларына ыраазычылык билдирүү каттары жөнөтүлүп, Улуттук банктын расмий басылмалары сыйлык катары берилген.

2006-жылы банк терминдерине мамлекеттик тилде түшүндүрмө берүү жана аларды системага салуу боюнча иши улантылган. Мурда чыгарылган китепчелерге (брошюраларга) кошумча Улуттук банктын методологиялык комиссиясы тарабынан жактырылган жана Кыргыз Республикасынын Президентине караш-

туу Мамлекеттик тилди өнүктүрүү боюнча мамлекеттик комиссиясынын термин-комунда бекитилген ички аудит ишинде жана акчакредиттик операцияларды жүргүзүүдө колдонулуучу терминдер жарыяланган. Китепчелер мамлекеттик органдарга, коммерциялык банктарга, сот органдарына, жогорку окуу жайларына жана өлкөнүн китепканаларына таратылган.

Улуттук банктын расмий веб-сайты коомчулукка маалымат берүү ишинде жигердүү колдонулган каражаттардын бири болуп калууда. Отчеттук жылда маалыматтарды топтоо боюнча иштер улантылып, сайтта жайгаштырылган документтердин форматтарын өркүндөтүү иши жүзөгө ашырылып, коммерциялык банктардын кызмат көрсөтүүлөр боюнча маалыматтар чөйрөсү кеңейтилген. Коммерциялык банктардын реестрлери, алардын банктык идентификациялык коддору, банктык кызмат көрсөтүүгө тарифтер, банктык операцияларды жүргүзүү укугуна чектөөлөрдү көрсөтүү менен лицензиялардын реестрлери, Кыргыз Республикасынын аймагында иштеп жаткан коммерциялык банктардын жана банктык эмес финансы-кредит мекемелер системасы боюнча чейрек сайын жыйынтык маалыматтар жайгаштырылган. Сайттын тиешелүү бөлүгүндө чакан жана орто бизнести өнүктүрүү жана колдоого алуу үчүн каралган эларалык кредиттик линиялардын алкагында коммерциялык банктар тарабынан кредиттөөнүн шарттары тууралуу маалымат жайгаштырылган. Финансы-кредит мекемелеринин ишинин ачык-айкындуулугун жана коомчулук алдында отчеттуулугун арттыруу максатында коммерциялык банктардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин финансылык отчетторунун жарыяланышына тиешелүү маалыматтар, мыйзам бузууларга, ошондой эле Улуттук банк тарабынан аларга карата санкциялардын колдонулушуна байланыштуу соттук териштирүүлөр жөнүндө маалыматтар жайгаштырылган. Мындан тышкары, сайтта Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын акчакредит саясатынын негизги багыттары жана ал боюнча билдирүүсү, банк секторун 2008-жылдын акырына чейинки мезгил аралыгында өнүктүрүү стратегиясы, Кыргыз Республикасында микрокаржылоону 2006-2010-жылдарда өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүк стратегиясы, накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү боюнча Мамлекеттик программа, Улуттук банктын ченемдик актылары жана ченемдик актылардын жана программалык документтердин талкууга коюлуусу долбоорлору сыяктуу программалык жана стратегиялык мүнөздөгү документтер жайгаштырылган.

III

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК БАНКЫНЫН
2006-ЖЫЛ ҮЧҮН
ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТУ**

2006-ЖЫЛДЫН БЕШТИН АЙЫНЫН ОТУЗ БИРИНДЕ БҮТКӨН ЖЫЛ ҮЧҮН ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТ

7.1. Көз карандысыз аудиторлордун корутундусу

Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасына

Финансылык отчет боюнча корутунду

Биз, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын (мындан ары “Банк” деп аталуучунун) 2006-жылдын бештин айынын отуз бирине карата бухгалтердик балансынан, түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар жөнүндөгү, капиталдагы өзгөрүүлөр тууралуу жана көрсөтүлгөн күндө бүткөн жыл үчүн акча каражаттарынын жылышы жөнүндөгү отчеттордон, эсепке алуу саясатынын негизги жоболорунун кыскача берилишинен жана башка түшүндүрмөлөрдөн турган кароого сунушталган финансылык отчетко аудит жүргүздүк.

Банк жетекчилигинин финансылык отчеттун даярдалышы үчүн жоопкерчилиги

Отчеттун 2-түшүндүрмөсүндө камтылган сунуш кылуу негиздерине ылайык финансылык отчеттун даярдалышы жана так чагылдырылышы үчүн жоопкерчилик Банк жетекчилигине жүктөлөт. Бул жоопкерчиликте: ак ниетсиз иш-аракеттерге же каталарга жол берүүдөн улам келип чыккан олуттуу бурмалоолорду камтыбаган финансылык отчетту даярдоо жана так чагылдыруу үчүн зарыл болгон ички контролдук системасын иштеп чыгуу, колдонууга киргизүү жана колдоого алуу; тиешелүү эсепке алуу саясатын тандоо жана колдонуу; орун алган жагдайларга карата колдонууга боло турган негиздүү баа берүүлөрдү пайдалануулар камтылат.

Аудитордун жоопкерчилиги

Биздин милдет жүргүзүлгөн аудиттин негизинде финансылык отчет тууралуу ой-пикирди билдирүүдөн көрүнөт. Биз аудитти, Аудиттин эларалык стандарттарына ылайык жүргүздүк. Бул стандарттар бизден этикалык нормалардын сакталышын, ошондой эле аудитти, финансылык отчетто олуттуу бурмалоолор камтылбагандыгына терең ишенимде болгудай пландаштырууну жана жүргүзүүнү талап кылат.

Аудит финансылык отчетто камтылган сандык маалыматтарды жана түшүндүрмөлөрдү тастыктаган аудиттордук далилдөөлөрдү алууга багытталган жол-жоболорду жүзөгө ашырууну камтыйт. Жол-жоболорду тандоо ак ниетсиз аракеттердин жана каталардын кесепетинен жол берилген олуттуу бурмалоолордун орун алышы тобокелдигине баа берүүгө негизденген биздин пикирбиздин предмети болуп саналат. Орун алган ошол тобокелдикке баа берүү процессинде аудитор ички контролдук системасын натыйжалуулугу тууралуу пикир билдирүү максатында эмес, тиешелүү аудиттордук жол-жоболорду тандоо максатында финансылык отчеттун даярдалышын жана анын тактыгын камсыз кылган ички контролдук системасын кароого алат. Аудит ошондой эле, бухгалтердик эсепке алуунун колдонулган принциптеринин укук ченемдүүлүгүнө жана жетекчилик тарабынан эсептелинген баа берүү көрсөткүчтөрүнүн негиздүүлүгүнө баа берүүнү, ошондой эле бүтүндөй финансылык отчеттун берилишине баа берүүнү камтыйт.

Биз, аудиттин жүрүшүндө алынган далилдер ушул финансылык отчет тууралуу пикирибизди билдирүү үчүн жетиштүү негиз болот деп болжолдойбуз.

Аудитордун пикири

Биздин пикирибизче кароого сунушталган финансылык отчет 2006-жылдын бештин айынын отуз бирине карата Банктын бардык олуттуу багыттар боюнча тиешелүү финансылык абалын, ошондой эле көрсөтүлгөн күндө бүткөн жыл үчүн анын иш жыйынтыгын жана акча каражаттарынын жылышынын натыйжаларын 2-түшүндүрмөдө камтылган негиздерге ылайык так чагылдырып берет.

7.2. 2006-жылдын бештин айынын отуз бирине карата бухгалтердик баланс

	Эскертүү	2006-жыл	2005-жыл
		миң сом	миң сом
АКТИВДЕР			
Алтын жана күмүш	4	2 013 889	1 760 600
Банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги эсептер	5	20 772 946	17 907 547
Сатуу үчүн колдо турган баалуу кагаздар	6	8 000 053	5 224 457
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар			
- Шарттар камтылган	7	3 796 329	4 593 079
- Сатуу жана кайтара сатып алуу келишимдери менен шартталган	7	505 566	50 055
Туунду компанияларга инвестициялар	8	28 000	11 250
Негизги каражаттар жана материалдык эмес активдер	9	483 026	298 752
Башка активдер	10	454 230	565 253
Жыйынтыгында активдер		36 054 039	30 410 993
МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР ЖАНА КАПИТАЛ			
Жүгүртүүдөгү банкноттор	11	19 909 749	13 413 802
Бантардын жана башка финансы мекемелеринин эсептери	12	2 915 521	2 084 507
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери		4 502 400	5 370 790
Баалуу кагаздарды сатуу жана кайтара сатып алуу келишимдери боюнча төлөөгө каралган эсептер	13	505 105	50 050
Жүгүртүүгө чыгарылган баалуу кагаздар		63 943	15 972
Алынган кредиттер	14	6 553 769	7 645 133
Башка милдеттенмелер		70 759	369 938
Жыйынтыгында милдеттенмелер		34 521 246	28 950 192
Капитал			
	15		
Уставдык капитал		50 000	50 000
Милдеттүү камдар (резервдер)		100 000	100 000
Жалпы камдар		969 423	822 740
Сатуу үчүн колдо турган баалуу кагаздарды кайрадан баалоо боюнча кам		(320)	(884)
Отчеттук жылдын пайдасы		413 690	488 945
Жыйынтыгында капитал		1 532 793	1 460 801
Жыйынтыгында милдеттенмелер жана капитал		36 054 039	30 410 993

Жылдык отчеттун 105-137-барактарында берилген финансылык отчету 2007-жылдын чын куран айынын онунда бекитилген.

Алапаев М.
Төрага

Айдаркулов Ш.
Башкы бухгалтер

Бухгалтердик балансты финансылык отчеттун ажырагыс бөлүгү болуп саналган 112-137-беттерде берилген түшүндүрмөлөрү менен кошо окуу зарыл.

7.3. 2006-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар жөнүндө отчет

	Эскертүү	2006-жыл миң сом	2005-жыл миң сом
Пайыздык кирешелер	16	1 327 980	999 998
Пайыздык чыгашалар	16	(242 672)	(186 563)
Таза пайыздык киреше		1 085 308	813 435
Комиссиондук кирешелер		7 472	5 877
Комиссиондук чыгашалар		(4 429)	(733)
Таза комиссиядук киреше		3 043	5 144
Четөлкө валютасы операциялардан жана баалуу металлдарды кайра баалоодон таза (чыгым)/пайда	17	(309 632)	9 050
Баанын түшүүсүнө камдарды калыбына келтирүү	18	46 037	8 356
Башка кирешелер/(чыгашалар)		8 158	(44 860)
Операциялык кирешелер		832 914	791 125
Административдик чыгашалар	19	(248 046)	(231 967)
Жүгүртүүгө чыгарылган банкнотторду даярдаууга кеткен чыгашалар		(171 178)	(70 213)
Операциялык чыгашалар		(419 224)	(302 180)
Таза пайда		413 690	488 945

Жылдык отчеттун 105-137-барактарында берилген финансылык отчету 2007-жылдын чын куран айынын онунда бекитилген.

Алапаев М.
Төрага

Айдаркулов Ш.
Башкы бухгалтер

Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар жөнүндө отчетту финансылык отчеттун ажырагыс бөлүгү болуп саналган 112-137-беттерде берилген түшүндүрмөлөрү менен кошо окуу зарыл.

7.4. 2006-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн акча каражаттарынын жылышы жөнүндө отчет

Эскертүү	2006-жыл	2005-жыл
	миң сом	миң сом
ОПЕРАЦИЯЛЫК ИШТЕН ТҮШКӨН АКЧА КАРАЖАТТАРЫ		
Пайыздар жана алынган комиссияндук төлөмдөр	971 075	649 015
Пайыздар жана төлөнгөн комиссияндук төлөмдөр	(85 059)	(67 341)
Четөлкө валютасы менен операциялардан реализацияланган пайда	31 871	107 572
Башка кирешелер	7 045	4 733
Эмгек акы боюнча чыгашалар	(126 921)	(118 849)
Административдик чыгашалар	(166 761)	(214 406)
	631 250	360 724
Операциялык активдердеги (көбөйүү)/азаяу		
Банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги эсептер	(5 809 353)	(2 507 512)
Сатуу үчүн колдо турган баалуу кагаздар	(2 791 159)	799 371
Башка активдер	23 272	65 656
Операциялык милдеттенмелердеги көбөйүү/(азаяу)		
Жүгүртүүдөгү банкноттор	6 495 947	1 988 742
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин эсептери	1 291 747	1 152 260
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	(662 432)	(778 117)
Жүгүртүүгө чыгарылган баалуу кагаздар	47 971	3 998
Башка милдеттенмелер	(300 394)	288 405
	(1 073 151)	1 373 527
Операциялык иштен алынган/ (пайдаланылган) акча каражаттары		
ИНВЕСТИЦИЯЛЫК ИШТЕН ТҮШКӨН АКЧА КАРАЖАТТАРЫ		
Негизги каражаттарды жана материалдык эмес активдерди сатып алуу	(227 626)	(128 657)
Негизги каражаттарды жана материалдык эмес активдерди сатып өткөрүүдөн түшүүлөр	4 029	-
Туунду компаниялардын капиталына салымдар	(13 000)	-
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестицияларды төлөөдөн түшүүлөр	16 910	16 910
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялардын түшкөн пайыздар	145 943	123 537
Алынган дивиденддер	1 390	-
	(72 354)	11 790
Инвестициялык иштен алынган/ (пайдаланылган) акча каражаттары		
ФИНАНСЫЛЫК ИШТЕН ТҮШКӨН АКЧА КАРАЖАТТАРЫ		
Алынган кредиттерден түшүүлөр	257 677	756 062
Алынган кредиттер боюнча төлөп берүүлөр	(1 139 037)	(1 268 482)
	(881 360)	(512 420)
Акча каражаттарынын жана алардын эквиваленттеринин таза (азаяуу)/көбөйүүсү		
	(2 026 865)	872 897
Акча каражаттарына жана алардын эквиваленттерине валюта курстарынын өзгөрүүсүнүн эффекти	(478 706)	(291 433)
Жыл башталышына карата акча каражаттары жана алардын эквиваленттери	10 579 483	9 998 019
Жыл акырына карата акча каражаттары жана алардын эквиваленттери	8 073 912	10 579 483

24

Жылдык отчеттун 105-137-барактарында берилген финансылык отчету 2007-жылдын чын куран айынын онунда бекитилген.

Алапаев М.
Төрага

Айдаркулов Ш.
Башкы бухгалтер

Акча каражаттарынын жылышы жөнүндөгү отчетко кыргыз сомунун агылып кирүүсү жана агылып чыгуусу кошулган.

Акча каражаттарынын жылышы жөнүндө отчетту финансылык отчеттун ажырагыс бөлүгү болуп саналган 112-137-беттерде берилген түшүндүрмөлөрү менен кошо окуу зарыл.

7.5. 2006-жылдын бештин айынын отуз биринде буткон жыл учун капиталдын түзүмүндөгү өзгөрүүлөр тууралуу отчет

миң сом	Уставдык капитал	Милдеттүү камдар	Жалпы камдар	Четөлкө валютасын жана баалуу металлдарды кайра баалоо боюнча камдар	Сатуу үчүн колдо турган баалуу кагаздарды кайра баалоо боюнча камдар	Отчеттук жылдын пайдасы	Жыйын-тыгында
2005-жылдын үчтүн айынын бирине карата калдык	50 000	100 000	769 922	118 883	(30 101)	176 060	1 184 764
Өткөн жылдын пайдасын Өкмөттүн бюджетине бөлүштүрүү	-	-	-	-	-	(123 242)	(123 242)
Өткөн жылдын пайдасын жалпы камдарга которуу	-	-	52 818	-	-	(52 818)	-
Четөлкө валютасын жана баалуу металлдарды кайра баалоодон таза реализацияланбаган чыгымдар	-	-	-	(217 405)	-	-	(217 405)
Четөлкө валютасын жана баалуу металлдарды кайра баалоодон таза реализацияланбаган чыгымдарды түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар жөнүндөгү отчетко которуу	-	-	-	98 522	-	-	98 522
Сатуу үчүн колдо турган баалуу кагаздарды кайра баалоодон реализацияланбаган пайда	-	-	-	-	29 217	-	29 217
Жыл ичиндеги таза пайда	-	-	-	-	-	488 945	488 945
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата калдык	50 000	100 000	822 740	-	(884)	488 945	1 460 801

7.5. 2006-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн капиталдын түзүмүндөгү өзгөрүүлөр тууралуу отчет (уландысы)

миң сом	Уставдык капитал	Милдеттүү камдар	Жалпы камдар	Четөлкө валютасын жана баалуу металлдарды кайра баалоо боюнча камдар	Сатуу үчүн колдо турган баалуу кагаздарды кайра баалоо боюнча камдар	Отчеттук жылдын пайдасы	Жыйын-тыгында
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карага калдык	50 000	100 000	822 740	-	(884)	488 945	1 460 801
Өткөн жылдын пайдасын Өкмөттүн бюджетине бөлүштүрүү	-	-	-	-	-	(342 262)	(342 262)
Өткөн жылдын пайдасын жалпы камдарга которуу	-	-	146 683	-	-	(146 683)	-
Четөлкө валютасын жана баалуу металлдарды кайра баалоодон таза реализацияланбаган чыгымдар	-	-	-	(341 503)	-	-	(341 503)
Четөлкө валютасын жана баалуу металлдарды кайра баалоодон таза реализацияланбаган чыгымдарды түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар жөнүндөгү отчетко которуу	-	-	-	341 503	-	-	341 503
Сатуу үчүн колдо турган баалуу кагаздарды кайра баалоодон реализацияланбаган пайда	-	-	-	-	564	-	564
Жыл ичиндеги таза пайда	-	-	-	-	-	413 690	413 690
2006-жылдын бештин айынын отуз бирине карага калдык	50 000	100 000	969 423	-	(320)	413 690	1 532 793

Жылдык отчеттун 105-137-барактарында берилген финансылык отчету 2007-жылдын чын куран айынын онунда бекитилген.

Алапав М.
Төрага

Айдаркулов Ш.
Башкы бухгалтер

Капиталдын түзүмүндөгү өзгөрүүлөр тууралуу отчетту финансылык отчеттун ажырагыс бөлүгү болуп саналган 112-137-беттерде берилген түшүндүрмөлөрү менен кошо окуу зарыл.

7.6. 2006-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн финансылык отчетко карата түшүндүрмөлөр

1 Иштин уюштурулушу

(а) Негизги иш

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы (мындан ары «Банк») Кыргызстан Республикасынын Мамлекеттик банкынын укугу өткөн мекеме болуп саналат жана ал 1992-жылдын бештин айынын он экисінде «Кыргызстан Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү» Мыйзамдын кабыл алынышына байланыштуу Кыргызстан Республикасынын Улуттук банкы деп кайрадан аталган. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши (Парламенти) тарабынан 1997-жылдын теке айынын экисінде "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү" жаңы Мыйзам кабыл алынып, анын негизинде Банк өз ишин ушул күнгө чейин жүргүзүп келүүдө.

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү» Мыйзамына ылайык тиешелүү акчакредит саясатын жүргүзүү аркылуу баанын турукташуусуна жетишүү жана аны колдоп туруу Банк ишинин максаты.

Банк төмөнкү негизги милдеттерди аткарат:

- акчакредит жана валюта саясатын аныктайт жана жүргүзөт;
- төлөм системасынын натыйжалуу иштеп турушуна жана банктар аралык төлөмдөрдүн жүзөгө ашырылышына өбөлгө түзөт;
- банкнотторду жана монеталарды жүгүртүүгө чыгарат;
- эларалык валюта камдарын тескөөгө алат;
- коммерциялык банктардын ишин жөнгө салат жана көзөмөлдүктү жүзөгө ашырат;
- коммерциялык банктардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин ишин лицензиялайт;
- Мыйзам тарабынан аныкталган башка функциялар.

Банктын башкы офиси төмөнкү дарек боюнча жайгашкан:

Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары, Т. Үмөталиев атындагы көчө, 101. Банктын Кыргыз Республикасы боюнча беш областтык башкармалыгы жана бир өкүлчүлүгү бар.

2006 жана 2005-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата Банктын кызматкерлеринин жалпы саны, тиешелүүлүгүнө жараша 574 жана 566 адамды түзгөн.

(б) Кыргыз Республикасындагы экономикалык чөйрө

Акыркы жылдары Кыргыз Республикасы саясий туруксуздук жагдайын башынан кечирүүдө жана бул мындан ары да Кыргыз Республикасында иш жүргүзүп жаткан уюмдарга олуттуу таасирин тийгизиши мүмкүн. Ушундан улам, Кыргыз Республикасындагы экономикалык ишкердик рынок экономикасын башынан кечирип жаткан башка өлкөлөргө мүнөздүү болбогон тобокелдиктерге дуушарлануусу мүмкүн. Кароого сунушталып жаткан финансылык отчет Кыргыз Республикасында учурда орун алган экономикалык жагдайды эске алуу менен берилген. Келечектеги экономикалык шарттар жетекчиликтин берген баасынан айырмаланышы мүмкүн.

2 Отчетту берүүнүн негиздери

(а) Бухгалтердик эсепке алуу принциптерине ылайык келүү

Кароого сунушталып жаткан финансылык отчет банктын эсепке алуу саясатына ылайык

даярдалган. Банктын эсепке алуу саясаты төмөнкү учурларды эске албаганда, Финансылык отчеттуулуктун эларалык стандарттарына ылайык келет:

- Алтын жана күмүш рыноктук баасы боюнча эсепке алынат, алтынды жана күмүштү, ошондой эле четөлкө валютасындагы активдерди жана милдеттенмелерди кайрадан баалоодон түшкөн таза реализацияланбаган киреше өздүк капиталда таанылат. Жогоруда көрсөтүлгөн активдерди кайрадан баалоого байланыштуу келип чыккан таза реализацияланбаган чыгым түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда, өздүк капиталда мурда таанылган реализацияланбаган пайдадан ашкан бөлүгүндө таанылат.
- Банктын туунду компаниялары Банктын финансылык отчетунда консолидацияланган эмес. Туунду компанияларга инвестициялар баанын түшүүсүнөн улам келип чыккан топтолгон чыгымдарды эсептен алып салуу менен баштапкы сатып алуу наркы боюнча чагылдырылат. Баанын түшүүсүнөн чыгымдар жана баанын түшүүсүнөн келип чыккан чыгымдарды калыбына келтирүү түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда таанылат.

(б) Отчетту даярдоонун негиздери

Бул финансылык отчет түшкөн пайдалар жана чыгымдар отчету аркылуу адилет наркы боюнча чагылдырылган финансылык инструменттерди жана сатуу үчүн колдо турган, адилет наркы боюнча чагылдырылган баалуу кагаздарды эске албаганда, баштапкы наркы боюнча эсепке алуу принцибине ылайык даярдалган.

(в) Функционалдык валюта жана отчеттун валютасы

Кыргыз сому (мындан ары «сом») Кыргыз Республикасынын улуттук валютасы болуп саналат. Сом Банктын функционалдык валютасы болуп саналат, анткени ал Банктын экономикалык жагдайынын жана операцияларынын маңызын чагылдырат. Сом ошондой эле, ушул финансылык отчетту түзүүдө колдонулган валюта болуп саналат.

Бардык финансылык маалыматтар сом менен миңге чейин тегеректелип берилген.

(г) Баа берүүлөргө жана ой-пикирлерге таянуу

Ушул финансылык отчетту даярдоо үчүн жетекчилик тарабынан активдердин жана милдеттенмелердин суммасына жана отчеттук мезгилдин датасына карага шартуу активдерди жана милдеттенмелерди сунуштоого, отчеттук мезгил үчүн кирешелер жана чыгашалардын кароого коюлган суммаларына таасирин тийгизген бардык жадайлар эске алынган. Жетекчиликтин берген баасы орун алган жагдайларга жана көрүлгөн аракеттерге негизденгендигине карабастан, иш жүзүндөгү айкын натыйжалар жетекчиликтин берген баасынан айырмаланышы мүмкүн. Жетекчиликтин пикири боюнча ушул финансылык отчетту даярдоодо баа берүүлөргө же ой-пикирлерге таянууга баруунун коопсуз учуру болгон эмес.

3 Эсепке алуу саясатынын негизги принциптери

Ушул финансылык отчетту даярдоодо эсепке алуу саясатынын төмөнкү негизги принциптери колдонулган. Эсепке алуу саясатынын ушул принциптери ырааттуу колдонулган.

(а) Баалуу металлдар жана четөлкө валютасы

1) Баалуу металлдар

Алтын жана күмүш балансты түзүү күнүнө карага рыноктук баасы боюнча эсепке алынат. Рыноктук баа Лондондун баалуу металлдар рыногунун таңкы сессиясында белгиленген баанын деңгээлинде аныкталат.

2) **Четөлкө валютасы**

Четөлкө валюталарындагы операциялар, операция ишке ашырылган күндө колдонулуп жаткан алмашуу курсу боюнча сомго которулат. Баланс түзүү күнүнө карата четөлкө валютасында туюндурулган бардык акчалай активдер жана милдеттенмелер көрсөтүлгөн күнгө карата колдонулуп жаткан курс боюнча сомго которулат. Баштапкы наркында чагылдырылган четөлкө валютасындагы акча түрүндө болбогон активдер жана милдеттенмелер, операция ишке ашырылган күнү колдонулуп жаткан алмашуу курсу боюнча сомго которулат.

3) **Баалуу металлдар жана четөлкө валютасы боюнча пайдалар жана чыгымдар**

Баалуу металлдар жана четөлкө валютасы менен операциялардан реализацияланган пайда жана чыгым түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда таанылат. Алтынды жана күмүштү, ошондой эле четөлкө валютасындагы активдерди жана милдеттенмелерди кайрадан баалоодон түшкөн таза реализацияланбаган киреше өздүк капиталда таанылат. Жогоруда аталган активдерди кайрадан баалоого байланыштуу келип чыккан таза реализацияланбаган чыгым түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунун өздүк капиталда мурда таанылган реализацияланбаган пайдадан ашкан бөлүгүндө таанылат.

(б) **Акча каражаттары жана алардын эквиваленттери**

Банк акча каражаттары жана анын эквиваленти катары накталай четөлкө валютасын жана ностро эсебин карайт.

Акча каражаттарынын жана алардын эквиваленттеринин жылышы жөнүндө отчетту түзүү учурунда кыргыз сомунда жүзөгө ашырылган эсептешүүлөр акча каражаттарынын жана алардын эквиваленттеринин агылып кирүүсү жана агылып чыгуусу катары чагылдырылат.

(в) **Финансылык инструменттер**1) **Классификация**

Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчету аркылуу адилет наркы боюнча чагылдырылган финансылык инструменттер финансылык активдер же милдеттенмелер болуп саналат жана алар:

- кыска мөөнөттүк аралыкта сатуу же кайрадан сатып алуу максатында сатылып алынган же болбосо кабыл алынган;
- идентификациялануучу финансылык инструменттер портфелинин бөлүгү болуп саналат жана чогуу тескөөгө алынып, жакын арада эле алар менен ишке ашырылган бүтүмдөр, кыска мөөнөттүк аралыкта иш жүзүндө пайда алынгандыгын тастыктайт;
- туунду финансылык инструмент болуп саналат (хедждөөнүн эффективдүү инструменти катары аныкталгандардан тышкары); же,
- баштапкы таануу учурунда түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчету аркылуу адилет наркы боюнча чагылдырылган финансылык инструмент катары аныкталган.

Бардык алууга каралган таза позициядагы соодалык туунду инструменттер (алгылыктуу адилет нарк), сатылып алынган опциондордой эле активдер катары эсепке алынат. Бардык төлөөгө каралган таза позициядагы соодалык туунду инструменттер (терс адилет нарк), сунушталган опциондордой эле милдеттенмелер катары эсепке алынат.

Кредиттер жана алууга каралган эсептер Банк дароо же жакынкы келечекте сатып өткөрүүгө ниеттенбегендер же Банк баштапкы таануудан кийин түшкөн пайдалар жана

кеткен чыгымдар отчету аркылуу адилет наркы боюнча чагылдырылган финансылык инструмент катары классификацияланган же кредитти төлөө жөндөмдүүлүгүнүн начарлоосуна байланышпаган себептер боюнча кармап туруучу аларды толук өлчөмүндө кайтарып бере албагандардан тышкары, активдүү рынокто котировкаланбаган катталган же аныкталган төлөмдөрү менен туунду болбогон финансылык активдерди түшүндүрөт.

Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар – бул, Банк төмөнкүлөрдөн тышкары, төлөө мөөнөтү келип жеткенге чейин ээлик кылып турууга бекем ниеттенген жана ага жөндөмдүү болгон катталган төлөө мөөнөтүнө ээ катталган же аныкталган төлөмдөрү менен туунду болбогон финансылык активдер:

- Банк баштапкы таануу учурунда түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчету аркылуу адилет наркы боюнча чагылдырылган финансылык инструмент катары классификациялагандар;
- Банк сатуу үчүн колдо тургандар катары классифициялагандар; же
- кредиттер жана алууга каралган эсептер аныктамасына ылайык келгендер.

Сатуу үчүн колдо турган активдер – бул, сатуу үчүн колдо тургандар катары аныкталгандар же кредиттер жана алууга каралган эсептер, төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар, же түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчету аркылуу адилет наркы боюнча чагылдырылган финансылык инструменттер катары классификацияланбаган финансылык активдер.

2) **Таануу**

Финансылык активдер жана милдеттенмелер бухгалтердик баланста Банк мына ушундай финансылык инструментке тиешелүү келишим боюнча тарап болуп калган учурда таанылат. Негизги иштин жүрүшүндө бардык сагылып алынган финансылык активдер төлөм күнүнө карата таанылат.

3) **Баалоо**

Баштапкы таануу учурунда финансылык актив же финансылык милдеттенме адилет наркы боюнча бааланат, плюс, түшкөн пайдалар же кеткен чыгымдар жөнүндө отчет аркылуу адилет наркы боюнча чагылдырылбаган финансылык актив же финансылык милдеттенме учурунда финансылык активди же финансылык милдеттенмени сатып алууга же чыгарууга тике байланыштуу бүтүмдөр боюнча сарптоолор.

Баштапкы таануудан кийин активдер болуп саналган туунду финансылык инструменттерди кошо алганда, финансылык активдер төмөнкү учурларды эске албаганда, активдерди сатуу жана алардын башка негиздер боюнча колдонуудан калуусу учурунда Банк дуушар болгон сарптоолорду эсептен алып салуусуз алардын адилет наркы боюнча чагылдырылат:

- эффективдүү пайыздык чен ыкмасы боюнча амортизацияланган наркында эсепке алынган кредиттер жана алууга каралган эсептер;
- эффективдүү пайыздык чен ыкмасы боюнча амортизацияланган наркында эсепке алынган төлөөгө чейин камалып туруучу инвестициялар; жана
- активдүү рынокто рыноктук котировкаларга ээ болбогон жана алардын адилет наркын ишенимдүү аныктоого мүмкүн болбогон баштапкы нарк боюнча эсепке алынуучу үлүштүк инструменттерге инвестициялар.

Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчету аркылуу адилет наркы боюнча чагылдырылган финансылык инструменттерди жана адилет наркы боюнча эсепке алынган финансылык активди өткөрүп берүү учурунда келип чыккан финансылык милдеттенмелерди эске албаганда, бардык финансылык милдеттенмелер таанууну токтотуунун

шарттарына жооп бербейт, амортизацияланган наркы боюнча бааланат. Амортизацияланган нарк эффективдүү пайыздык чен ыкмасын колдонуу менен эсептелинет. Бүтүм боюнча баштапкы сарптоолору менен бирге сыйлыктар жана дисконттор тиешелүү инструменттин баланстык наркына кошулат жана ошол инструментке мүнөздүү болгон эффективдүү пайыздык чен ыкмасынын негизинде амортизацияланат.

4) Адилет наркты аныктоо принциби

Финансы инструменттеринин адилет наркы бүтүмдөр боюнча келип чыккан кандай болбосун сарптоолорду эсептен алып салуусуз, баланс түзүү күнүнө карата абал боюнча алардын котировкаланган рыноктук баасынын негизинде аныкталат. Эгерде финансылык инструментке котировкаланган рыноктук баа жок болсо, адилет нарк болжолдуу (баа үлгүлөрүн) бааны же акча агымдарын дисконттоо ыкмасын пайдалануу менен аныкталат.

5) Кийинки баалоо учурунда келип чыккан пайдалар жана чыгымдар

Финансылык активдин жана милдеттенменин адилет наркынын өзгөрүүсү учурунда келип чыккан пайда жана чыгым төмөнкүчө таанылат:

- түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчету аркылуу адилет наркы боюнча чагылдырылган финансылык инструменттер боюнча пайда жана чыгым түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда таанылат;
- сатуу үчүн колдо турган финансылык активдер боюнча пайда же чыгым активди таануу токтотулганга чейин өздүк капиталдагы өзгөрүүлөр отчету аркылуу түздөнтүз капитал эсебинде таанылат, мында мурда капитал эсебинде таанылып келген чогуу алгандагы пайда же чыгым түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда таанылат. Эффективдүү пайыздык чен ыкмасында эсептелинуучү сатуу үчүн колдо турган активдер боюнча пайыздык кирешелер чегерилишине жараша түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда таанылат.

Амортизацияланган наркы боюнча эсепке алынуучу финансылык активдер жана милдеттенмелер боюнча пайда же чыгым түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда таануу токтотулган же финансылык активдин же милдеттенменин баасынын түшүүсү учурунда, ошондой эле амортизациялоо процесси аркылуу таанылат.

б) Таанууну токтотуу

Финансылык активди таанууну токтотуу финансылык активди пайдалануудан акчалай агымды алууга келишимдик укуктун аракеттенүү мөөнөтү бүткөндө же Банк тарабынан финансылык активге ээлик кылуудан улам келип чыккан бардык олуттуу тобокелдиктерди жана пайданы өткөрүп берүү учурунда токтотулат. Мына ушундай өткөрүп берүү учурунда келип чыккан же сакталып калган укуктар же милдеттенмелер активдер же милдеттенмелер катары өзүнчө таанылат. Финансылык милдеттенмени таануу аны төлөгөн учурда токтотулат.

г) Сатуу жана кайтара сатып алуу келишими

Сатуу жана кайтара сатып алуу келишими (мындан ары «РЕПО») боюнча сатып өткөрүлгөн баалуу кагаздар камсыз кылынган финансылык операциялар катары эсепке алынат; мында баалуу кагаздар бухгалтердик баланста андан ары эсепке алынат, ал эми контрагенттер алдындагы тиешелүү милдеттенмелер баалуу кагаздарды сатуу жана кайрадан сатып алуу келишимдери боюнча төлөөгө каралган эсептерге кошулат. Сатуу баасы менен кайрадан сатып алуу баасынын ортосундагы айрыма пайыздык чыгашаны түшүндүрүү менен РЕПО келишими колдонулуп турган мезгил ичинде түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда таанылат.

Кайтара сатуу келишими (мындан ары «кайтарым РЕПО») боюнча сатылып алынган баалуу кагаздар банктардан алууга каралган эсептер катары чагылдырылат. Сатып алуу

баасы менен кайтара сатуу баасынын ортосундагы айрыма пайыздык кирешени түшүндүрөт жана ушундай келишим колдонулуп турган мезгил ичинде эффективдүү пайыздык чен ыкмасынын негизинде чегерилип турат.

(д) Өзара чегеришүүлөр

Финансылык актив жана финансылык милдеттенме өзара чегеришүүгө жатат жана эгерде Банктын мына ушундай өзара чегеришүүнү жүзөгө ашырууга юридикалык укугу болгон жана алар боюнча эсептешүүлөрдү ал нетто-негизинде жүргүзүүгө, же болбосо эки сумманы тең бир эле учурда жөнгө салууга ниеттенген болсо гана, баланста нетто-негизде чагылдырылат.

(е) Негизги каражаттар

1) Өздүк активдер

Негизги каражаттардын объекттери топтолгон амортизацияны эсептен алып салуу менен баштапкы наркы боюнча чагылдырылат.

Эгерде негизги каражаттардын объектиси пайдалуу кызмат өтөө мөөнөтү ар кандай бир нече ири компоненттен турса, анда бул компоненттер негизги каражаттын өз-өзүнө объектиси катары эсепке алынат.

2) Амортизация

Амортизация түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда айрым активдердин пайдалуу кызмат өтөө мөөнөтү ичинде түз линиялык ыкма боюнча чегерилет. Амортизация актив сатылып алынган учурда же (жеке курулуш иштерине карата) активди түзүүнүн аякташына жана анын пайдаланууга берүүгө даярдалышы учуруна карата чегерилет. Жер амортизацияланбайт. Төмөндө негизги каражаттардын пайдалуу кызмат өтөө мөөнөттөрү келтирилген:

Имараттар	50 жыл
Курулмалар	20 жыл
Эмерек жана жабдуулар	3 - 5 жыл
Компьютерлер	3 - 5 жыл
Транспорт	5 жыл

(ж) Материалдык эмес активдер

Банк тарабынан сатылып алынган материалдык эмес активдер топтолгон амортизацияны эсептен алып салуу менен баштапкы наркы боюнча чагылдырылган.

Амортизация түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда материалдык эмес активдердин болжолдуу пайдалуу кызмат өтөө мөөнөтү ичинде түз линиялык ыкма боюнча чегерилет. Төмөндө материалдык эмес активдердин болжолдуу пайдалуу кызмат өтөө мөөнөттөрү келтирилген:

Программалык камсыздоо	3 жыл
------------------------	-------

(з) Туунду компаниялар

Банктын контролдугунда турган ишканалар туунду компаниялар болуп саналат. Контролдук, анын ишинен пайда көрүү максатында ишкананын финансылык жана операциялык саясаттарына Банктын олуттуу таасир этүүгө тике же кыйыр түрдөгү мүмкүнчүлүгү менен аныкталат. Туунду компаниялардын финансылык отчеттору Банктын финансылык отчетуна кошулган эмес.

Туунду компанияларга инвестициялар баанын түшүүсүнөн топтолгон чыгымдарды эсептен алып салуу менен баштапкы наркы боюнча чагылдырылат.

(и) Баанын түшүүсү

1) Амортизацияланган наркы боюнча эсепке алынган финансылык активдер

Амортизацияланган наркы боюнча эсепке алынган финансылык активдер негизинен төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялардан, кредиттерден жана алууга каралган башка эсептерден (мындан ары «кредиттер жана алууга каралган эсептер») турат. Банк өз кредиттерин жана алууга каралган эсептерин баанын түшүүсү көзкарашынан дайыма текшерүүгө алып турат. Кредиттер жана алууга каралган эсептердин баасы түшөт жана эгерде, кредитти жана алууга каралган эсептерди баштапкы таануудан кийин болуп өткөн бир же бир нече окуядан кийин баанын түшүүсүнүн объективдүү белгилери түптөлүп жана ал окуя (же окуялар) ишенимдүү бааланышы мүмкүн болгон кредит же алууга каралган эсеп боюнча келечекте күтүлүп жаткан акча агымына таасирин тийгизген шартта гана Банк баанын түшүүсүнөн чыгымга учурайт.

Банк алгач өз-өзүнчө алганда олуттуу болуп саналган ар бир кредитти жана алууга каралган эсепти жана өзүнчө же чогуу алып караганда олуттуу болуп саналбаган кредиттерди жана алууга каралган эсептерди баанын түшүүсүнүн объективдүү белгилеринин орун алышы көз карашында текшерүүгө алат. Эгерде, текшерүүнүн жыйынтыгы боюнча Банк алар олуттуубу же олуттуу эмеспи ага карабастан, өзүнчө бааланган кредит же алууга каралган эсептин баасынын түшүүсү белгилери жок экендигин аныктаса, анда мындай кредит же алууга каралган эсеп кредиттик тобокелдиги ошондой эле деңгээлде болгон кредиттер жана алууга каралган эсептер тобуна кошулат жана Банк кредиттердин мындай тобун баанын түшүүсү көз карашынан чогуу текшерүүгө алат. Ал эми баанын түшүүсү көз карашынан ар бири өз-өзүнчө текшерүүгө алынган жана алар боюнча баанын түшүүсүнөн чыгым таанылган же таануу улантылып жаткан кредиттер жана алууга каралган эсептер баанын түшүүсүнүн белгилеринин орун алышы көз карашынан, чогуу текшерүүгө алынбайт.

Кредиттин жана алууга каралган эсептин баасынын түшүүсүнүн объективдүү белгилери орун алган учурда, баанын түшүүсүнөн улам келип чыккан чыгымдын суммасы активдин баланстык наркы менен кредиттин жана алууга каралган эсептин баштапкы эффективдүү пайыздык чени менен дисконттолгон күрөөлүк гарантиялар жана камсыз кылуулар боюнча орду толтурулуп берилүүгө тийиш болгон суммаларды кошо алганда, келечекте болжолдонуп жаткан акчалай агымдын учурдагы наркынын ортосундагы айрыма катары аныкталат. Контракттык акча агымдары жана тиешелүү болжолдонгон маалыматтардын негизинде корректировкаланган жана учурдагы экономикалык шарттарды чагылдырган мурда жол берилген чыгымдар прогноздолуп жаткан акча агымдарына баа берүү үчүн негиз болот.

Айрым учурларда кредиттин баасынын түшүүсүнөн келип чыккан чыгымдын суммасын эсептөө үчүн зарыл болгон мындай маалыматтар, чектөөгө алынышы же учурда орун алган экономикалык шарттарга толук ылайык келбей калышы мүмкүн. Мындай жагдай, эгерде карыз алуучу финансылык кыйынчылыктарга дуушар болуп, ал эми ошондой эле карыз алуучулар боюнча мурдатан бери топтолгон маалыматтар жетишсиз болгон учурда келип чыгышы мүмкүн. Бул жагдайда баанын түшүүсүнөн улам келип чыккан чыгымдын суммасын аныктоо үчүн Банк жетекчилиги өз иш тажрыйбаларына таянуу менен иш алып барууга тийиш.

Кредиттердин жана алууга каралган эсептердин баасынын түшүүсүнөн улам келип чыккан бардык чыгымдар түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда таанылуу менен орду толтурулуп жаткан нарктын андан ары көбөйүүсү баанын түшүүсүнөн чыгымды таануудан кийинки келип чыккан окуяларга объективдүү чегерилген шартта гана калыбына келтирилет.

2) **Баштапкы наркы боюнча эсепке алынган финансылык активдер**

Баштапкы наркы боюнча эсепке алынуучу финансылык активдер туунду компаниялардын капиталына котировкаланбаган инвестициялардан турат. Эгерде мына ушундай инвестициялардын баасынын түшүүсүнүн объективдүү белгилери орун алса, анда баанын түшүүсүнөн улам келип чыккан чыгым инвестициялардын баланстык наркы менен окшош мүнөздөмөлөргө ээ финансылык актив үчүн кирешелүүлүктүн учурдагы рыноктун чени боюнча дисконттологон, келечекте алынуучу акча агымынын учурдагы наркынын ортосундагы айрыма катары эсептелинет.

Мындай инвестициялардын баасынын түшүүсүнөн келип чыккан бардык чыгымдар түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда таанылат да, орду толтурулуп жаткан нарктын андан ары көбөйүүсү баанын түшүүсүнөн чыгымды таануудан кийинки окуяларга объективдүү чегерилген шартта гана калыбына келтирилет.

3) **Финансылык эмес активдер**

Башка финансылык эмес активдер ар бир отчеттук күнгө карата баанын түшүүсү көзкарашынан текшерүүгө алынат. Башка финансылык эмес активдердин орду толтурулуп берилүүчү наркы эки өлчөмдүн эң чоңу катары аныкталат: сатып өткөрүүгө кеткен сарптоолорду жана пайдалануудан баалуулукту эсептен алып салгандан кийинки адилет наркы боюнча. Пайдалануудан активдин баалуулугуна баа берүүдө келечекте алынышы болжолдонуп жаткан акчалай агым салык алууга чейинки дисконттук ченди пайдалануу менен алардын утурумдук наркына чейин дисконттолот жана ал акчанын келечек наркына жана ошол активге мүнөздүү болгон тобокелдиктерге рыноктук баа берүүнү чагылдырат. Өз алдынча акчалай агымдарды алып келбеген активге тиешелүү учурда, башка активдерден көз карандысыз, орду толтурулуп берилүүчү нарк ошол актив тиешелүү болгон каражат алып келүүчү бирдик үчүн аныкталат. Баанын түшүүсүнөн чыгым, активдин баланстык наркы же анын каражат алып келүүчү бирдиги орду толтурулуп жаткан наркынан ашкан учурда гана таанылат.

Финансылык эмес активдердин баасынын түшүүсүнөн улам келип чыккан бардык чыгымдар түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда таанылуу менен ордун толтуруп берүүчү наркты аныктоо үчүн пайдаланылган баа берүүдө өзгөрүүлөр жүргөн шартта гана, калыбына келтирилет. Кандай болбосун чыгым, эгерде баанын түшүүсүнөн кандай болбосун чыгымдар мурда таанылбаган болсо, амортизацияны эсептеп алып салуудан кийин аныкталууга тийиш болгон баланстык нарктан ашпаган өлчөмдө гана калыбына келтирилет.

(к) **Камдар (резервдер)**

Банк юридикалык же өткөн окуянын натыйжасында келип чыккан милдеттенмеге ээ болуп жана ошол милдеттенменин ордун жабуу үчүн экономикалык пайданын сарпталышы (агылып чыгуусу) талап кылынышынын ыктымалдуулугу орун алган шартта гана камдар бухгалтердик баланста чагылдырылат. Эгерде алынуучу натыйжа (эффект) олуттуу болсо камдар, келечекте күтүлүп жаткан акча агымын салык алууга чейин колдонулуучу жана келечекте күтүлүп жаткан акчанын наркына рыноктук баа берүүнү, ал эми зарылчылыкка жараша ошол милдеттенмеге мүнөздүү болгон тобокелдиктерге баа берүүнү чагылдырган чен боюнча дисконттоо аркылуу аныкталат.

(л) **Салык алуу**

Банк Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык пайда салыгын төлөөчү болуп саналбайт.

(м) **Пайыздык кирешелер жана чыгашалар жана комиссияндук кирешелер**

Пайыздык кирешелер жана чыгашалар чегерилишине жараша, активдин же милдеттенменин эффективдүү кирешелүүлүгүн же колдонулуп жаткан өзгөрүлмөлүү ченди эске

алуу менен түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда таанылат. Пайыздык кирешелер жана чыгашаларда дисконттун же сыйлыктын амортизациясын же пайыздык инструменттин баштапкы наркы менен төлөө күнүнө карата нарктын эффективдүү пайыздык чен ыкмасы боюнча айрымасы камтылат.

Кредиттерди берүү жана тейлөө боюнча комисиондук жыйымдар жана кредиттен түшкөн пайданын ажырагыс бөлүгү болуп саналган башка жыйымдар аларга түздөн-түз байланыштуу келип чыккан чыгашалар менен кошо, кийинки мезгилге которулуп, финансылык инструменттин болжолдонуп жаткан аракеттенүү мөөнөтү ичинде эффективдүү пайыздык чен ыкмасы боюнча пайыздык кирешелерге амортизацияланат.

Комиссиялык төлөм түрүндөгү башка кирешелер тиешелүү кызмат көрсөтүү сунушталган күнгө карата таанылат.

(н) Таза пайданы бөлүштүрүү

Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү" Мыйзам талабына ылайык Банктын таза пайдасынын 70 пайызы Кыргыз Республикасынын бюджетинин кирешесине чегерилет, таза пайданын 30 пайызы Банктын жалпы камдарын түптөөгө багытталат.

(о) Эсепке алуу саясатындагы өзгөрүү

Отчеттук жыл ичинде Банк агенттик функцияларды ачып көрсөтүү жагында эсепке алуу саясатын өзгөрткөн. Эсепке алуу саясатына киргизилген кийинки өзгөртүү классификациялоодогу өзгөртүүлөргө алып келген.

Агенттик функцияларды ачып көрсөтүү

Банк мурда Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн финансылык агенти катары аларды тескөөгө алган Өкмөттүн финансылык активдерин жана милдеттенмелерин финансылык отчетто таанып келген. Отчеттук жыл ичинде Банк бул активдерди жана милдеттенмелерди өз финансылык отчетунан чыгарган. Эсепке алуу саясатындагы мына ушундай өзгөртүүлөр Банктын 2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата финансылык отчетунда төмөнкүдөй реклассификациялоого алып келген:

	Реклассификациялоого чейин	Өзгөрүү	Реклассификациялоодон кийин
	миң сом	миң сом	миң сом
ЭВФтин катталуу квотасын жана тиешелүү милдеттенмелерди чагылдыруудагы өзгөрүүлөр			
ЭВФтин катталуу квотасы	5 241 845	(5 241 845)	-
ЭВФтин күндөлүк эсептери (банктар жана башка финансы-кредит мекемелеринин алдындагы милдеттенмелерге кошулгандар)	(13 399)	13 399	-
ЭВФтин пайдасына баалуу кагаздар эсеби	(5 228 446)	5 228 446	-
	-	-	-
Түркиянын Эксимбанкынын кредитин чагылдыруудагы өзгөрүүлөр			
Финансы министрлигинин Эксимбанкынын кредити боюнча карызы (агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттерге кошулган)	1 910 881	(1 910 881)	-
Эксимбанкынан кредиттер (алынган кредиттерге кошулган)	(1 910 881)	1 910 881	-
	-	-	-
Финансы министрлигинин алдындагы карыздарды чагылдыруудагы өзгөрүүлөр (МАР кредити)			
Рециклирлөө эсеби (банктардагы жана башка финансы-кредит мекемелериндеги эсептерге кошулган)	126 456	(126 456)	-
Эларалык өнүгүү Ассоциациясынын кредиттик линиясы боюнча коммерциялык банктарга кредиттер (агенттик функцияларга байланыштуу кредиттерге кошулган)	23 548	(23 548)	-
Эларалык өнүгүү Ассоциациясынан кредит (алынган кредиттерге кошулган)	(150 004)	150 004	-
	-	-	-

Жүргүзүлгөн реклассификациялоонун натыйжасында Банктын 2005-жылдын бештин айынын отуз бирине кара активдери жана милдеттенмелери, тиешелүүлүгүнө жараша, 37 713 723 миң сомдон 30 410 993 миң сомго чейин жана 36 252 922 миң сомдон 28950 192 миң сомго чейин азайтылган. Реклассификациялоодон кийин «Агенттик функцияларды аткарууга байланыштуу кредиттер» статьясынын калдыгы анчалык олуттуу эместигинен улам, ал башка активдерге реклассификацияланган.

4 Алтын жана күмүш

	2006-жыл	2005-жыл
	миң сом	миң сом
Алтын	2 013 711	1 760 466
Күмүш	178	134
	2 013 889	1 760 600

5 Банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги эсептер

	2006-жыл миң сом	2005-жыл миң сом
Мөөнөттүү депозиттер	12 943 512	7 625 483
Күндөлүк эсеп	7 931 574	10 427 980
Кошуп эсептелинген пайыздар	45 855	14 517
	20 920 941	18 067 980
Баанын түшүүсүнө кам	(147 995)	(160 433)
	20 772 946	17 907 547

(а) Эсептердин банктарда жана башка финансы мекемелеринде концентрациялануусу

2006 жана 2005-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги эсептердеги калдыктардын чогуу алгандагы көлөмүнөн өз-өзүнчө алганда 10% ашкан, 5 жана 3 банк болгон. Ушул калдыктардын суммасы 2006 жана 2005-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата, тиешелүүлүгүнө жараша 18,013,698 миң сомду жана 14,597,459 миң сомду түзгөн.

(б) Баанын түшүүсүнө камдагы акча жылышына анализдөөлөр

	2006-жыл миң сом	2005-жыл миң сом
Жылдын баш жагына карата калдык	160 433	161 689
Жыл ичинде калыбына келтирилгендер	(12 438)	(1 256)
Жылдын акырына карата калдык	147 995	160 433

6 Сатуу үчүн колдо болгон баалуу кагаздар

	2006-жыл миң сом	2005-жыл миң сом
<i>Карыздык баалуу кагаздар - котировкалануучу</i>		
Эларалык эсептешүүлөр банкынын баалуу кагаздары ("FIXBIS")	2 706 254	1 655 249
Австралия Резерв Банкынын векселдери	2 396 661	1 813 282
Германия Федералдык Банкынын облигациялары ("Bund Schatz")	1 531 585	-
АКШ Казыналыгынын ноталары	958 339	-
Германия Федералдык Банкынын фекселдери ("BUBILLS")	249 244	1 755 926
Австралия Резерв Банкынын облигациялары	157 970	-
	8 000 053	5 224 457

7 Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар

	2006-жыл миң сом	2005-жыл миң сом
Шарттар камтылбаган		
<i>Карыздык баалуу кагаздар - котировкаланбаган</i>		
«Улуттук банк» сериясындагы казына милдеттенмелери	1 788 325	2 107 067
«Банк» сериясындагы казына милдеттенмелери	916 970	924 406
"Жибек-Жолу" сериясындагы казына милдеттенмелери	644 322	657 989
"Кайрат"сериясындагы казына милдеттенмелери	291 330	291 102
"ЭСК" сериясындагы казына милдеттенмелери	105 128	107 335
"Глобалдуу сертификаттар" мамлекеттик казына векселдери	50 254	505 180
	3 796 329	4 593 079

Баалуу кагаздарды сатуу жана кайтара сатып алуу келишимдери менен шартталгандар

Карыздык баалуу кагаздар - котировкаланбаган

«Глобалдуу сертификаттар» мамлекеттик казына векселдери

505 566

50 055

8 Туунду компанияларга инвестициялар

	2006-жыл миң сом	2005-жыл миң сом
Туунду компанияларга инвестициялар	28 000	15 000
Баанын түшүүсүнө кам	-	(3 750)
	28 000	11 250

Банк алардын капиталына акча каражаттарын инвестициялаган туунду компаниялар төмөнкүлөрдөн турат:

Аталышы	Негизги иши	Капиталдагы үлүш (%)		2006-жыл	2005-жыл
		2006-жыл	2005-жыл	Баланстык наркы миң сом	Баланстык наркы миң сом
«Кыргыз Республикасындагы кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча Финансы компаниясы» жоопкерчилиги чектелген коому	Кредиттик союздарды кредиттөө	100	100	15 000	11 250
ЖАК “Банктар аралык процессинг борбору”	Эсептешүү операциялары	78	78	13 000	-
				28 000	11 250

Жогоруда аталган туунду компаниялардын финансылык отчеттору Банктын эсепке алуу саясатына ылайык бул отчет менен консолидацияланган эмес.

Туунду компанияларга инвестициялар котировкаланбаган үлүштүк инструмент болуп саналат жана 2006 жана 2005-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата абал боюнча баанын түшүүсүнө топтолгон чыгымдарды эсептен алып салуу менен баштапкы наркы боюнча чагылдырылган.

Банк “Кыргыз Республикасындагы кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча Финансы компаниясы» жоопкерчилиги чектелген коомунун уставдык капиталындагы өз үлүшүн жакынкы келечекте сатууну пландаштырууда.

Баанын түшүүсүнө камдагы каражаттардын жылышына анализдөөлөр

	2006-жыл миң сом	2005-жыл миң сом
Жылдын баш жагына карата калдык	3 750	3 750
Жыл ичинде калыбына келтирилгендер	(3 750)	-
Жылдык акырына карата калдык	-	3 750

9 Негизги каражаттар жана материалдык эмес активдер

миң сом	Имарат жана курулмалар	Эмерек жана жабдуулар	Компьютердик жабдуулар	Транспорт	Орнотуу үчүн жабдуулар жана бүткөрүлө элек курулуш	Материалдык эмес активдер	Жыйын-тыгында
Баштапкы нарк							
2005-жылдын 1-январына карата	67 580	48 237	123 990	20 820	86 958	18 132	365 717
Сатып алуу	7 872	12 485	32 619	4 153	70 126	1 402	128 657
Которуу	16 679	6 718	2 642	-	(26 039)	-	-
Колдонуудан чыгуу	(1 220)	(14 028)	(84 003)	(427)	-	(5 579)	(105 257)
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	90 911	53 412	75 248	24 546	131 045	13 955	389 117
Сатып алуу	13 226	13 328	20 220	4 686	173 946	2 220	227 626
Которуу	3 691	4 710	22 880	-	(68 796)	37 515	-
Колдонуудан чыгуу	(3 493)	(4 948)	(9 903)	(7 529)	-	(491)	(26 364)
2006-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	104 335	66 502	108 445	21 703	236 195	53 199	590 379
Эскилиги жеткендер							
2005-жылдын 1-январына карата	15 968	29 341	91 390	9 598	-	12 604	158 901
Эскилиги жеткендерге чегерилгендер	2 981	8 639	17 452	4 508	-	3 042	36 622
Колдонуудан чыгуу	(1 220)	(13 938)	(83 994)	(427)	-	(5 579)	(105 158)
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	17 729	24 042	24 848	13 679	-	10 067	90 365
Эскилиги жеткендерге чегерилгендер	3 968	10 966	15 901	5 352	-	3 827	40 014
Колдонуудан чыгуу	(202)	(4 948)	(9 855)	(7 529)	-	(492)	(23 026)
2006-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	21 495	30 060	30 894	11 502	-	13 402	107 353
Калдык нарк							
2005-жылдын 1-январына карата	51 612	18 896	32 600	11 222	86 958	5 528	206 816
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	73 182	29 370	50 400	10 867	131 045	3 888	298 752
2006-жылдын бештин айынын отуз бирине карата	82 840	36 442	77 551	10 201	236 195	39 797	483 026

10 Башка активдер

	2006-жыл	2005-жыл
	миң сом	миң сом
Банктардын жана башка мекемелердин карыздары	403 484	436 099
Накталай четөлкө валютасы	142 338	151 503
Алдынала төлөө	71 378	73 259
Кызматкерлерге кредиттер	46 281	40 301
Жана башкалар	189 673	292 864
	853 154	994 026
Баанын түшүүсүнө кам	(398 924)	(428 773)
	454 230	565 253

Баанын түшүүсүнө камдагы каражаттардын жылышына анализдөөлөр

	2006-жыл	2005-жыл
	миң сом	миң сом
Жыл башына карата калдык	428 773	435 873
Жыл ичинде калыбына келтирилгендер	(29 849)	(7 100)
Жылдын акырына карата калдык	398 924	428 773

11 Жүгүртүүдөгү банкноттор

	2006-жыл	2005-жыл
	миң сом	миң сом
Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар		
Жүгүртүү кассасындагы банкноттор жана монеталар	20 144 134	13 609 075
Жүгүртүү кассасындагы банкноттор жана монеталар	(234 385)	(195 273)
	19 909 749	13 413 802

12 Банктардын жана башка мекемелердин эсептери

	2006-жыл	2005-жыл
	миң сом	миң сом
Күндөлүк эсептер	2 865 521	2 084 507
Мөөнөттүү депозиттер	50 000	-
	2 915 521	2 084 507

Банктардын жана башка финансы мекемелеринин эсептеринин концентрациялануусу

2006 жана 2005-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата банктардын жана башка финансы мекемелеринин төмөнкү эсептери банктардын жана башка финансы мекемелеринин эсептериндеги калдыктардын чогуу алгандагы көлөмүнөн 10 пайызга ашкан:

	2006-жыл	2005-жыл
	миң сом	миң сом
Азия Универсал Банк	404 804	291 733
Инэксимбанк	382 292	232 625
Демир Банк	340 515	255 551
Кыргызөнөржайкурулуш банкы	307 151	-
Эсептешүү-Сактык компаниясы	-	215 153
Коммерциялык Банк Кыргызстан	-	229 130
Казкоммерцбанк	-	319 181
	1 434 762	1 543 373

13 Баалуу кагаздарды сатуу жана кайтара сатып алуу келишимдери боюнча төлөөгө каралган эсептер

	2006-жыл	2005-жыл
	миң сом	миң сом
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин алдындагы карыз	505 105	50 050

Шарттар камтылган баалуу кагаздар

2006 жана 2005-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата Банктын, тиешелүүлүгүнө жараша, 505 566 миң сом жана 50 055 миң сом суммасындагы белгилүү баалуу кагаздары сатуу жана кайтара сатып алуу келишимдер боюнча камсыздоо катары кызмат кылган (7-түшүндүрмөнү кароо зарыл).

14 Алынган кредиттер

	2006-жыл	2005-жыл
	миң сом	миң сом
Эларалык Валюта Фондусунан кредиттер	6 211 620	7 346 436
Реконструкциялоо жана Өнүгүүнүн Европа Банкынан кредиттер	198 083	255 839
Фмнансы министрлигинен кредиттер	144 066	42 858
	6 553 769	7 645 133

Финансы министрлигинен кредиттер Банкка Өнүгүүнүн Эларалык Ассоциациясы тарабынан каржылоого алынган «Төлөм жана банк системаларын модернизациялоо» долбоорун жүзөгө ашыруу үчүн берилген.

15 **Өздүк капитал****Уставдык капитал**

Банктын уставдык капиталы Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү" Мыйзамы тарабынан 50 000 миң сом өлчөмүндө аныкталган.

16 **Таза пайыздык киреше**

	2006-жыл	2005-жыл
	миң сом	миң сом
Пайыздык кирешелер		
Банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги эсептер	772 947	484 105
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	289 354	350 266
Сатуу үчүн колдо болгон баалуу кагаздар	262 811	151 915
Жана башкалар	2 868	13 712
	1 327 980	999 998
Пайыздык чыгашалар		
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	159 963	117 694
Алынган кредиттер	47 707	51 587
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин эсептери	21 366	13 101
Жана башкалар	13 636	4 181
	242 672	186 563

17 **Четөлкө валютасы менен операциялардан жана баалуу металлдарды кайра баалоодон таза (чыгым)/пайда**

	2006-жыл	2005-жыл
	миң сом	миң сом
Четөлкө валюталарын жана баалуу металлдарды кайра баалоодон таза чыгаша	(341 503)	(98 522)
Четөлкө валютасы менен операциялардан реализацияланган пайда	31 871	107 572
	(309 632)	9 050

18 **Баанын түшүүсүнө камдарды калыбына келтирүү**

	2006-жыл	2005-жыл
	миң сом	миң сом
Башка активдер	29 849	7 100
Банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги эсептер	12 438	1 256
Туунду компанияларга инвестициялар	3 750	-
	46 037	8 356

19 Административдик чыгашалар

	2006-жыл миң сом	2005-жыл миң сом
Эмгек акы	104 607	96 068
Амортизация	40 014	36 622
Социалдык Фондко төлөөлөр	22 314	22 782
Негизги каражаттарды күтүүгө чыгашалар	28 950	26 807
Байланыш кызмат көрсөтүүлөрү	11 690	7 349
Басылмалар жана жазылуулар	8 621	7 721
Кадрларды окутуу	8 372	9 371
Адистердин көрсөткөн кызматтары	5 013	6 184
Кызматтык иш сапарына кеткен чыгашалар	4 570	5 695
Кеңсе буюмдары	3 461	2 950
Жана башкалар	10 434	10 418
	248 046	231 967

20 Тобокелдиктерди тескөө

Тобокелдиктерди тескөөгө алуу Банк иши үчүн негиз болуп саналат жана Банк ишинин олуттуу элементи. Баа тобокелдигин камтыган рыноктук тобокелдик, пайыздык чендин өзгөрүү тобокелдиги, валюта тобокелдиги жана кредиттик тобокелдик Банк өз ишинде дуушар болгон негизги тобокелдиктерден болуп саналат. Бул тобокелдиктерди тескөө төмөнкүчө жүзөгө ашырылат:

(а) Рыноктук тобокелдик

1) Баа тобокелдиги

Баа тобокелдиги - бул, финансылык инструменттин наркы белгилүү бир инструментке мүнөздүү болгон факторлордон же рынокто сатылган бардык инструменттерге таасирин тийгизген факторлордон улам, рыноктук баалардагы өзгөрүүлөрдүн натыйжасында өзгөрүү (олку-солкулугунун) тобокелдиги. Банк финансылык инструмент боюнча узун же кыска позицияны ээлеген учурда баа тобокелдиги келип чыгат.

2) Пайыздык чендердин өзгөрүү тобокелдиги

Пайыздык чендердин өзгөрүү тобокелдиги - бул, финансылык инструменттин наркы рыноктук пайыздык чендердин өзгөрүүсүнөн улам өзгөрө тургандыгынын тобокелдиги. Пайыздык чендердин өзгөрүү тобокелдиги ошол төлөө мөөнөтү аралыгында белгилүү төлөө мөөнөттөрү менен колдонулуп жаткан же болжолдонгон активдер, учурда орун алган же болжолдонуп жаткан милдеттенмелерден көп же аз болгон учурда келип чыгат. Пайыздык чендердин өзгөрүү тобокелдигинин Банкка тийгизген таасири боюнча маалымат 26-түшүндүрмөдө берилген.

3) Валюта тобокелдиги

Банк бир нече четөлкө валюталарында туюндурулган активдерге жана милдеттенмелерге ээ. Валюта тобокелдиги четөлкө валютасындагы айкын орун алган же болжолдонгон активдер ошол эле валютадагы милдеттенмелерден көп же аз болгон шартта келип чыгат. Валюта тобокелдигинин Банк ишине тийгизген таасири жөнүндөгү ырааттуу маалымат 28-түшүндүрмөдө берилген.

Банк, Банк Башкармасы тарабынан дайыма текшерүүгө алынып жана бекитилген финансылык инструменттерге, төлөө мөөнөттөрүнө жана валюталарга карата ачык позицияларга чектөөлөрдү белгилөө аркылуу рынок тобокелдигин тескөөгө алат.

(б) Кредиттик тобокелдик

Кредиттик тобокелдик - бул Банктын карыз алуучусу же контрагенти тарабынан милдеттенмелердин аткарылбай калуусунун натыйжасында келип чыккан финансылык чыгымдар тобокелдиги. Банк тарабынан активдер портфелинин концентрацияланышы чектөнү жана Банктын кредиттик тобокелдигине активдүү мониторинг жүргүзүү милдетине кирген Инвестициялык комитетти түзүүнү камтыган кредиттик тобокелдикти тескөө саясаты жана жол-жоболору иштелип чыккан. Банктын кредиттик тобокелдикти тескөө боюнча саясаты Банк Башкармасы тарабынан кароого алынат жана бекитилет.

(в) Ликвиддүүлүк тобокелдиги

Ликвиддүүлүк тобокелдиги - бул, финансылык инструменттерге байланыштуу өз милдеттенмелерин аткаруу үчүн каражаттарды тартууда кыйынчылыктардын келип чыгуу тобокелдиги. Жетекчилик ликвиддүүлүк тобокелдиги анын операцияларынын өзгөчөлүгүнө байланыштуу Банк ишине мүнөздүү болуп саналбайт деп эсептейт. Банктын ликвиддүүлүгү боюнча маалыматтар 27-түшүндүрмөдө ачык көрсөтүлгөн.

21 Шарттуу милдеттенмелер**(а) Камсыздандыруу**

Кыргыз Республикасында камсыздандыруу тармагы өнүгүү баскычында турууда жана дүйнөнүн башка өлкөлөрү үчүн мүнөздүү болгон камсыздандыруунун көптөгөн формалары азырынча биз үчүн толук көлөмдө жеткиликтүү боло албай жатат. Банк өз мүлкүнө жана жабдууларына карата, ошондой эле банктын мүлкүнө же анын ишине байланыштуу камсыздандыруу учурларынын келип чыгышынын натыйжасында мүлккө же курчап турган чөйрөгө зыян (чыгым) келтирилишине байланыштуу, үчүнчү тараптын алдындагы милдеттенмелерге карата жарым-жартылай ордун жабуучу камсыздандырууну караштырат. Банк толук камсыздандырууну камсыз кылганга чейин тобокелдик орун алат жана кандай болбосун активдерди жоготуу же жок кылуу Банк ишине жана анын финансылык абалына терс таасири тийгизиши мүмкүн.

(в) Соттук иштер

Иштин жүрүшүндө Банк ага карата соттук доо коюлушу тобокелдигине дуушар болушу ыктымал. Банк жетекчилиги, эгерде милдеттенмелер Банкка карата коюлган соттук доолордун натыйжасында келип чыккан болсо, Банктын финансылык абалына жана операцияларынын натыйжаларына олуттуу таасирин тийгизе албайт, деп эсептейт.

22 Агенттик функциялар**(а) Кыргыз Республикасынын Эл аралык валюта фондусуна катталуу квотасы.**

Кыргыз Республикасы 1992-жылы Эл аралык Валюта Фондусунун (мындан ары “ЭВФтин”) мүчөсү болуп калган. ЭВФтин мүчөсү болуп калган ар бир өлкө үчүн атайы карыз алышуу укугунда (мындан ары “СПЗ-АКУ”) туюндурулган квота белгиленет. Катталуу квотасы өлкөнүн ЭВФтин каржылоосунан пайдалануу мүмкүнчүлүгүн аныктоо үчүн негиз болуп саналат. Кыргыз Республикасынын 2006 жана 2005-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата квотасы 88 800 012 СПЗ-(АКУ) түзөт.

Катталуу квотасынын бөлүгүн камсыздоо максатында Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан ЭВФтин пайдасына баалуу кагаздар чыгарылган. Квотанын калган бөлүгү ЭВФтин Банктагы күндөлүк эсебинде жайгаштырылган каражаттар менен камсыз кылынган.

Улуттук банк баалуу кагаздардын жана каражаттардын депозитарийи, ошондой эле Кыргыз Республикасынын атынан жана анын таламында Эл аралык Валюта Фондусу менен бардык операцияларды жүзөгө ашырууга ыйгарым укуктуу финансылык агент болуп саналат. Төмөндө келтирилген активдер жана милдеттенмелер Банктын активдери

жана милдеттенмелери болуп саналбагандыктан, Банктын финансылык отчетунда камтылган эмес.

	2006-жыл миң сом	2005-жыл миң сом
ЭВФке катталуу квотасы	5 134 551	5 241 845
ЭВФтин пайдасына баалуу кагаздар	5 121 426	5 228 446
ЭВФтин күндөлүк эсептери	13 125	13 399
	5 134 551	5 241 845

(б) Эл аралык Өнүгүү Ассоциациясынан кредиттер

Эларалык Өнүгүү Ассоциациясы жеке ишканаларды колдоого алуу үчүн Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө кредит берген. Финансы министрлиги Банк менен финансылык агенттик жөнүндө келишим түзгөн, ага ылайык Банк коммерциялык банктарга кредит берүүнү жүзөгө ашырууну жана негизги суммалардын жана пайыздардын төлөнүшүн топтоого ыйгарым укуктуу болгон. Коммерциялык банктардан кредиттер боюнча төлөөлөр Дойче Банкында жайгаштырылган рециклирлөө эсебинде топтоштурулат. Төмөндө келтирилген активдер Банктын активдери болуп саналбайт жана Банктын финансылык отчетуна кошулган эмес.

	2006-жыл миң сом	2005-жыл миң сом
Рециклирлөө эсеби	124 412	126 456
Коммерциялык банктарга кредиттер	14 052	23 548
	138 464	150 004

(в) Түркиянын Экспорттук - Кредиттик Банкынан кредит

Түркиянын Экспорттук - Кредиттик Банкы (“Эксимбанк”) Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө кредит берген. 2006-жылдын жалган куран айынын тогузунда “Эксимбанк” жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтү Банк аркылуу Кредиторлордун Париж Клубунун 2005-жылдын жалган куран айынын он бириндеги отурумунан толтурулган протоколдо белгиленген шарттарда карызды реструктуризациялоо жөнүндө келишим түзгөн, ага ылайык Кыргыз Республикасынын 2005-жылдын жалган куран айынын бирине карата бүтүндөй эки тараптуу карызы реструктуризацияланууга тийиш эле. Ушул келишимге ылайык Банк Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн атынан жана анын таламдарында иш алып баруу менен реструктуризацияланган карыздын суммасына Эксимбанктын пайдасына вексель чыгарган.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жана Банк келишим түзүшкөн, ага ылайык карызды реструктуризациялоо жөнүндөгү келишимдин шарттарына ылайык Эксимбанк алдындагы Банктын карызын төлөө боюнча тике милдеттенме Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө жүктөлгөн.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Эксимбанк алдындагы карызынын калдыгы 2006 жана 2005-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата, тиешелүүлүгүнө жараша, 1 845 505 миң сомду жана 1 910 881 миң сомду түзгөн.

23 Байланыштуу жактар менен операциялар

(а) Контролдук

Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндөгү" Мыйзамына ылайык Банк Кыргыз Республикасынын банкы болуп саналат жана анын менчигинде турат. Банк өз ишин жогоруда аталган Мыйзамда белгиленген жана ага каршы келбеген ыйгарым укуктардын чегинде өз алдынча уюштурат жана жүзөгө ашырат.

(б) Банк Башкармасынын мүчөлөрүнө тиешелүү операциялар

Банк Башкармасынын мүчөлөрүнө 2006 жана 2005-жылдардын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл ичинде төлөнгөн сыйакылардын суммасы, тиешелүүлүгүнө жараша, 6 698 миң сомду жана 6 826 миң сомду түзгөн. Бул суммаларда Банк Башкармасынын мүчөлөрүнө төлөнгөн бардык сыйакылар камтылган жана алар кыска мөөнөттүк төлөөлөрдү түшүндүрөт.

Банк Башкармасынын мүчөлөрүнүн кредиттер боюнча карызы 2006 жана 2005-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата, тиешелүүлүгүнө жараша 1 545 миң сомду жана 2 999 миң сомду түзгөн. Бул кредиттер пайызсыз кредиттер болуп саналат.

(в) Финансы министрлиги жана башка байланыштуу тараптар менен операциялар

Финансы министрлиги жана башка байланыштуу тараптар менен операциялар боюнча 2006-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жылы үчүн кирешелердин жана чыгашалардын тиешелүү суммалары жана 2006-жылдын бештин айынын отуз бирине карата алар боюнча калдыктар жана орточо чендер:

	Финансы министрлиги		Өкмөт тарабынан контролдоуучу банктар жана финансы мекемелери		Туунду компаниялар	Жыйынтыгында
	миң сом	Орточо чен %	миң сом	Орточо чен %	миң сом	миң сом
Бухгалтердик баланс						
Активдер						
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	4 301 895	6.8%	-	-	-	4 301 895
Туунду компанияларга инвестициялар	-	-	-	-	28 000	28 000
Милдеттенмелер						
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин эсептери	-	-	209 694	2.2%	-	209 694
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	4 502 400	3.5%	-	-	-	4 502 400
Алынган кредиттер	144 066	1.5%	-	-	-	144 066
Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчету						
Пайыздык кирешелер	289 354	-	-	-	-	289 354
Пайыздык чыгашалар	162 278	-	402	-	-	162 680
Жана башка кирешелер	-	-	-	-	1 390	1 390

Финансы министрлиги жана башка байланыштуу тараптар менен операциялар боюнча 2005-жылдын бештин айынын отуз биринде бүткөн жыл үчүн кирешелер жана чыгашалардын тиешелүү суммасы жана 2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карата алар боюнча калдыктар жана орточо чендер:

	Финансы министрлиги		Өкмөт тарабынан контролдоноучу банктар жана финансы мекемелери		Туунду компаниялар	Жыйынтыгында
	миң сом	Орточо чен %	миң сом	Орточо чен %	миң сом	миң сом
Бухгалтердик баланс						
Активдер						
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	4 643 134	8.3%	-	-	-	4 643 134
Туунду компанияларга инвестициялар	-	-	-	-	11 250	11 250
Милдеттенмелер						
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин эсептери	-	-	215 153	2.3%	-	215 153
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	5 370 790	3.4%	-	-	-	5 370 790
Алынган кредиттер	42 858	1.5%				42 858
Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчету						
Пайыздык кирешелер	350 266	-	-	-	-	350 266
Пайыздык чыгашалар	119 388	-	786	-	-	120 174

24 Акча каражаттары жана алардын эквиваленттери

Финансы жылынын акырына карата акча каражаттары жана алардын эквиваленттери акча каражаттарынын жылышы жөнүндөгү отчетто келтирилгендей, төмөндөгүлөрдөн турат:

	2006-жыл миң сом	2005-жыл миң сом
Банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги эсептер	7 931 574	10 427 980
Накталай четөлкө валютасы	142 338	151 503
	8 073 912	10 579 483

25 Финансы инструменттеринин адилет наркы

ФОЭСтин «Финансы инструменттери: Ачып көрсөтүү жана Сунуштоо» деп аталган 32-талаптарына ылайык Банктын финансылык активдеринин жана милдеттенмелеринин бааланган адилет наркы төмөндөгүдөй чагылдырылган:

	2006-жыл Адилет нарк миң сом	2006-жыл Баланстык нарк миң сом	2005-жыл Адилет нарк миң сом	2005-жыл Баланстык нарк миң сом
АКТИВДЕР				
Банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги эсептер	20 772 946	20 772 946	17 907 547	17 907 547
Сатуу үчүн колдо турган баалуу кагаздар	8 000 053	8 000 053	5 224 457	5 224 457
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	4 301 895	4 301 895	4 643 134	4 643 134
МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР				
Жүгүртүүдөгү банкноттор	19 909 749	19 909 749	13 413 802	13 413 802
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин эсептери	2 915 521	2 915 521	2 084 507	2 084 507
Баалуу кагаздарды сатуу жана кайтара сатып алуу келишимдери боюнча төлөөгө каралган эсептер	505 105	505 105	50 050	50 050
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	4 502 400	4 502 400	5 370 790	5 370 790
Жүгүртүүгө чыгарылган баалуу кагаздар	63 943	63 943	15 972	15 972
Алынган кредиттер	6 553 769	6 553 769	7 645 133	7 645 133

Сатуу үчүн колдо турган котировкалануучу баалуу кагаздардын бааланган адилет наркы сатууга кеткен чыгашаларды эсептен алып салуусуз, отчеттук күнгө карата рыноктук котировкаларга негизденген.

Калган бардык финансылык активдердин жана милдеттенмелердин бааланган адилет наркы төмөндө келтирилгендерди эске албаганда, дисконттолгон акча агымдарынын жана отчеттук күнгө карата мына ушундай инструменттер боюнча дисконттук чендин негизинде эсептелинет. Баланстык наркы 28 000 миң сом болгон туунду компанияларга котировкаланбаган инвестициялардын (2005:11 250 миң сом) адилет наркын аныктоо мүмкүн эмес (8-түшүндүрмөнү кароо зарыл).

Адилет наркты баалоо тиешелүү маалыматы бар, көзкарандысыз жана ушундай бүтүмгө келишүүгө ниеттенген тараптардын ортосунда бүтүмдөрдү жүзөгө ашырууда финансы инструментин ага алмаштырууга боло турган сумманы болжол менен аныктоо максатында жүргүзүлгөн. Ошондой болсо да, орун алган белгисиздикти эске алып жана субүективдүү ой-пикирлерге таянуу менен адилет наркты активдерди дароо сатуу же милдеттенмелерди аткаруу учурунда сатып өткөрүүнүн мүмкүн болуучу наркы катары кароого болбойт.

26 Орточо эффективдүү пайыздык чен

Төмөндөгү таблицада 2006 жана 2005-жылдардын бештин айынын отуз бирине карата Банктын пайыздык активдери жана милдеттенмелери, ошондой эле орточо эффективдүү пайыздын чени чагылдырылган.

	2006-жыл Наркы миң сом	2006-жыл Орточо эффективдүү пайыздык чен	2005-жыл Наркы миң сом	2005-жыл Орточо эффективдүү пайыздык чен
Пайыздык активдер				
Алтын жана күмүш	2 013 889	0.1%	1 760 600	0.1%
Банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги эсептер				
<i>Ностро эсептери</i>				
- АКШ доллары	3 440 945	5.2%	4 297 292	4.0%
- Канада доллары	2 686 538	4.0%	4 723 836	3.0%
- СПЗ (АКУ)	1 268 178	4.1%	217 653	3.0%
- Башка валюталар	535 913	3.5%	1 189 199	2.3%
<i>Мөөнөттүү депозиттер</i>				
- Доллары США	4 590 512	5.1%	5 313 635	4.1%
- Евро	3 186 993	3.6%	734 529	2.3%
- Британия фунт стерлинги	2 455 099	5.1%	713 229	4.5%
- Башка валюталар	2 710 908	3.5%	864 090	6.0%
Сатуу үчүн колдо турган баалуу кагаздар				
- Евро	4 293 678	3.6%	2 004 579	2.2%
- Австралия доллары	2 554 631	6.4%	1 813 282	5.6%
- АКШ доллары	1 151 744	5.1%	1 406 596	4.2%
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар				
- Сом	4 301 895	6.8%	4 643 134	8.3%

Пайыздык милдеттенмелер	2006-жыл	2006-жыл	2005-жыл	2005-жыл
	Наркы миң сом	Орточо эффективдүү пайыздык чен	Наркы миң сом	Орточо эффективдүү пайыздык чен
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин эсептери				
<i>Күндөлүк эсептер</i>				
- Сом	2 773 021	2.2%	2 024 951	2.3%
- Доллар	92 500	-	59 556	-
<i>Мөөнөттүү депозиттер</i>				
- Сом	50 000	2.0%	-	-
Баалуу кагаздарды сатуу жана кайтара сатып алуу келишими боюнча төлөөгө карата эсептер				
- Сом	505 105	3.9%	50 050	3.6%
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери				
- Канада доллары	2 662 049	4.0%	3 687 285	4.0%
- Сом	1 079 955	1.3%	962 679	1.2%
- АКШ доллары	508 568	5.3%	472 813	4.3%
- Башка валюталар	251 828	3.7%	248 013	2.3%
Жүгүртүүгө чыгарылган баалуу кагаздар				
- Сом	63 943	3.4%	15 972	4.7%
Алынган кредиттер				
- СПЗ (АКУ)	6 211 620	0.5%	7 346 436	0.5%
- АКШ доллары	342 149	4.3%	298 697	4.8%

Төлөө мөөнөттөрү боюнча анализдөөлөр

Төмөндөгү таблицада 2006-жылдын бештин айынын отуз бирине карага Банктын калган контракттык төлөө мөөнөттөрү боюнча активдери жана милдеттенмелери чагылдырылган.

Активдер	1 айга	1 айдан 3	3 айдан 1	1 жылдан 5	5 жылдан	Мөөнөтсүз	Жыйын-
	миң сом	миң сом	миң сом	миң сом	миң сом	миң сом	тыгында
Алтын жана күмүш	-	-	-	-	-	2 013 889	2 013 889
Банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги эсептер	14 184 054	6 588 892	-	-	-	-	20 772 946
Сагуу үчүн колдо турган баалуу кагаздар	987 249	5 839 773	1 173 031	-	-	-	8 000 053
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	7 849	68 489	769 113	2 634 606	821 838	-	4 301 895
Туунду компанияларга инвестициялар	-	-	15 000	-	-	13 000	28 000
Негизги каражаттар жана материалдык эмес активдер	-	-	-	-	-	483 026	483 026
Жана башка активдер	142 338	-	71 378	50 841	-	189 673	454 230
Жыйынтыгында активдер	15 321 490	12 497 154	2 028 522	2 685 447	821 838	2 699 588	36 054 039
Милдеттенмелер							
Жүтүгүүдөгү банкноттор	-	-	-	-	-	19 909 749	19 909 749
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин эсептери	2 915 521	-	-	-	-	-	2 915 521
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	4 502 400	-	-	-	-	-	4 502 400
Баалуу кагаздарды сагуу жана кайтара сатып алуу келишимдери боюнча төлөөгө карага эсептер	73 799	431 306	-	-	-	-	505 105
Жүтүгүүгө чыгарылган баалуу кагаздар	63 943	-	-	-	-	-	63 943
Алынган кредиттер	79 629	194 497	737 722	3 732 415	1 809 506	-	6 553 769
Жана башка милдеттенмелер	70 759	-	-	-	-	-	70 759
Жыйынтыгында милдеттенмелер	7 706 051	625 803	737 722	3 732 415	1 809 506	19 909 749	34 521 246
2006-жылдын бештин айынын отуз бирине карага таза позиция	7 615 439	11 871 351	1 290 800	(1 046 968)	(987 668)	(17 210 161)	1 532 793
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карага таза позиция	14 638 469	401 825	4 031 925	(3 421 712)	(780 089)	(13 409 617)	1 460 801

Валюта түлөрү боюнча анализдөөлөр

Төмөндөгү таблицада 2006-жылдын бештин айынын отуз бирине карага активдердин жана милдеттенмелердин валюталар боюнча түзүмү келтирилген.

	Сом		АКШ доллары		СПЗ (АКУ)		Евро		Канада доллары		Жаңа башкалар		Жыйын-тыгында	
	миң сом	миң сом	миң сом	миң сом	миң сом	миң сом	миң сом	миң сом	миң сом	миң сом	миң сом	миң сом	миң сом	миң сом
Активдер														
Алтын жана күмүш	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 013 889	-	-	2 013 889
Банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги эсептер	-	7 898 172	-	1 276 075	3 679 118	3 727 756	-	-	-	-	4 191 825	-	-	20 772 946
Сатуу үчүн колдо турган баалуу кагаздар	-	1 151 744	-	-	4 293 678	-	-	-	-	-	2 554 631	-	-	8 000 053
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	4 301 895	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4 301 895
Туунду компанияларга инвестициялар	28 000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28 000
Негизги каражаттар жана материалдык эмес активдер	483 026	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	483 026
Жана башка активдер	306 402	122 304	-	-	25 090	-	-	-	-	-	434	-	-	454 230
Жыйынтыгында активдер	5 119 323	9 172 220	1 276 075	7 997 886	3 727 756	8 760 779	36 054 039							
Милдеттенмелер														
Жүгүртүлүгү банкногтор	19 909 749	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19 909 749
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин эсептери	2 823 021	92 500	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 915 521
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	1 079 955	508 568	-	-	223 683	2 662 049	-	-	-	-	28 145	-	-	4 502 400
Баалуу кагаздарды сатуу жана кайтара сатып алуу келишимдери боюнча төлөөгө карага эсептер	505 105	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	505 105
Жүгүртүүгө чыгарылган баалуу кагаздар	63 943	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	63 943
Алынган кредиттер	-	342 149	6 211 620	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6 553 769
Жана башка милдеттенмелер	17 110	-	-	-	-	-	-	-	-	-	53 649	-	-	70 759
Жыйынтыгында милдеттенмелер	24 398 883	943 217	6 211 620	223 683	2 662 049	81 794	34 521 246							
2006-жылдын бештин айынын отуз бирине карага таза позиция	(19 279 560)	8 229 003	(4 935 545)	7 774 203	1 065 707	8 678 985	1 532 793							
2005-жылдын бештин айынын отуз бирине карага таза позиция	(11 437 853)	10 238 740	(7 156 332)	3 593 545	1 036 551	5 186 150	1 460 801							

IV

ТИРКЕМЕЛЕР

4.1. 2006-жылдагы негизги окуялардын тизмеги

Күнү	Мазмуну
2005-жылдын бештин айынын жыйырма бири	Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2006-жылга акчакредит саясатынын негизги багыттары жактырылган.
2005-жылдын бештин айынын жыйырма үчү	Улуттук банк Башкармасы тарабынан Улуттук банктын "2006-жылга акчакредит саясаты жөнүндө" билдирүүсү жактырылган.
Үчтүн айынын бири	"Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчет жөнүндө" (ПРБО) жобонун жаңы редакциясы күчүнө кирген.
Үчтүн айынын жыйырма алтысы	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкында Ж. Баласагын атындагы КУУнун экономика боюнча сабак берген мугалимдери үчүн "Өлкөнүн борбордук банкы катары Улуттук банктын ролу жана аткарган милдеттери" темасында семинар өткөрүлгөн. Семинарда: акчакредит саясатынын негиздери, Кыргыз Республикасынын Кредиторлордун Париж клубу менен өзара мамилелери, банктык жана банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин ишине көзөмөлдүк милдеттери, накталай эмес төлөм системасын колдонууга киргизүү боюнча Мамлекеттик программа, накталай акча жүгүртүү маселелерине тиешелүү сөз болгон.
Бирдин айынын тогузу	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкында КРСУнун экономика боюнча сабак берген окутуучулары үчүн "Өлкөнүн борбордук банкы катары Улуттук банктын ролу жана аткарган милдеттери" темасындагы семинар өткөрүлгөн. Семинарда: акчакредит саясатынын негиздери, банктык жана банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин ишине көзөмөлдүк милдеттери, накталай эмес төлөм системасын колдонууга киргизүү боюнча Мамлекеттик программа, накталай акча жүгүртүү маселелерине тиешелүү сөз болгон.
Бирдин айынын он үчү	Улуттук банктын Төрагасынын орунбасары С.Э.Джаныбекованын катышуусу менен "Кыргыз Республикасында микрокаржылоону өнүктүрүүнүн орто мөөнөткө каралган стратегиясы жана кредиттик союздардын ишин жөнгө салууну жеңилдетүү боюнча Улуттук банк тарабынан колдонулуучу чаралар" темасында пресс-конференция болуп өткөн.
Бирдин айынын он бешинен жыйырма сегизине чейин	Жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү механизминин чегиндеги (ПРГФтин) программа боюнча экинчи баяндаманы даярдоо үчүн ЭВФтин миссиясы Бишкекке келип кеткен. Миссия менен жүзөгө ашырылган иштин жүрүшүндө Кыргыз Республикасынын экономикалык саясат тууралуу Меморандумунун (ЭСМ) долбоору даярдалган, анда Жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү программасы боюнча 2005-жылдын акырына карата жетишилген натыйжалар белгиленген.
Бирдин айынын жыйырма бири	Улуттук банктын Төрагасынын орунбасары М.Б.Ишенбаевдин катышуусу менен "Улуттук банк тарабынан жүзөгө ашырылган акчакредит саясатынын 2006-жылдын үчтүн айындагы жыйынтыктары" темасында ар айлык пресс-конференция өткөрүлгөн. Пресс-конференцияда кароого алынып жаткан мезгил үчүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр белгиленген.
Бирдин айынын жыйырма сегизи	Миссиянын жетекчисинин, ЭВФтин Кыргыз Республикасындагы туруктуу өкүлү, мырза Майкл Мереддин, Улуттук банктын Төрагасы У.К.Сар-

Күнү	Мазмуну
	бановдун, Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министри А.Жапаровдун катышуусунда Эл аралык валюта фондусунун миссиясынын иш жыйынтыгына арналган пресс-конференция өткөрүлгөн.
Жалган куран айынын экиси	2005-жылга акчакредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын кароосуна коюлган жана эске алынган.
Жалган куран айынын экиси	Улуттук банк Башкармасы "Банктардын ишин лицензиялоо жөнүндө" жобону бекиткен. Бул ченемдик документ пруденциалдык ченемдик базаны андан ары өркүндөтүү жана аларды "Кыргыз Республикасындагы банктар жана банк иши жөнүндө", "Акционердик коомдор жөнүндө" Мыйзамдарга киргизилген өзгөртүүлөргө жана толуктоолорго ылайык келтирүү максатында, банктык мыйзамдардын жана "Кыргыз Республикасынын аймагында банктарды түзүүнүн тартиби жана алардын ишинин айрым өзгөчөлүктөрү жөнүндө" жобонун негизинде иштелип чыккан.
Жалган куран айынын үчү	Бишкек шаарында Кыргыз Республикасында микрокаржылоону 2006-2010-жылдары өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүк стратегиясын жүзөгө ашырууну талкуулоо боюнча жумушчу топтун отуруму болуп өткөн. Ага Улуттук банктын, Микрофинансылык уюмдар ассоциациясынын, Германия техникалык кызматташуу коомунун (GTZ) "Айылдык финансылык институттар" долбоорунун, Кредиттик союздар жана кооперативдер улуттук ассоциацияларынын альянсынын, бир катар финансы-кредит мекемелеринин жана Кыргыз Республикасынын Мамкаттоо өкүлдөрү катышкан.
Жалган куран айынын он алтысы	Эларалык камдардын (резервдердин) 2005-жылы тескөөгө алынышы боюнча отчет Улуттук банк Башкармасы тарабынан каралган.
Жалган куран айынын он сегизи	Улуттук банктын, Кредиттик союздар ассоциацияларынын альянсынын жана Германия техникалык кызматташуу коомунун (GTZ) "Айылдык финансы системасын өнүктүрүү" долбоорунун өкүлдөрүнүн катышуусу менен "Замана" студиясында "Кредиттик союздардын ишин жөнгө салуу эрежелерин либералдаштыруу" темасында түз эфир уюштурулган.
Жалган куран айынын жыйырма экиси	"Кабар" маалымат агенттигинде Улуттук банктын Төрагасынын милдетин аткаруучу М.Б.Ишенбаевдин катышуусунда Улуттук банк тарабынан жүзөгө ашырылган акчакредит саясатынын 2006-жылдын эки айы ичиндеги жыйынтыгына арналган ар айлык пресс-конференция өткөрүлгөн.
Жалган куран айынын жыйырма жетисинен отуз бирине чейин	Улуттук банк Кыргыз Республикасынын сотторунун окуу борбору менен бирдикте Эл аралык валюта фондусунун колдоосу астында, банк ишинин укуктук негиздерине арналган семинар өткөргөн. Семинарга республиканын бардык региондорунан, райондор аралык, шаардык жана областтык деңгээлдерде банк мыйзамдары менен иш алып барган соттор, Улуттук банктын жана республиканын коммерциялык банктарынын өкүлдөрү катышкан.
Жалган куран айынын отузу	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкында вице-премьер-министр А.К.Мадумаровдун Төрагалыгы астында Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөм системасын колдонууга киргизүү боюнча 2003-2005-жылдарга каралган ишчаралардын Мамлекеттик программасын жүзөгө ашыруу боюнча Ведомстволор аралык комиссиянын отуруму болуп өткөн.
	ЮСАИДдин колдоосу астында "Консолидацияланган көзөмөлдүк: жалпы

Күнү	Мазмуну
Чын куран айынын алтысы жана жетиси	концепцияга жана консолидацияланган көзөмөлдү жүзөгө ашыруу боюнча "Кыргыз Республикасындагы банктар жана банк иши жөнүндө" Мыйзамга жаңы (киргизилген) оңдоолорго түшүндүрмөлөр" темасында семинар болуп өткөн. Семинарга Улуттук банктын юридикалык бөлүмүнүн жана көзөмөл блогунун кызматкерлери, ошондой эле коммерциялык банктардын жетекчилери жана юристтери катышкан.
Чын куран айынын он экиси	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "РЕПО аукциондорун өткөрүүнүн тартиби жөнүндө" жобо кароого алынып жана кабыл алынган. Бул документ Улуттук банктын акчакредит саясатынын каражаттарын (инструменттерин) андан ары өркүндөтүү жана мамлекеттик баалуу кагаздардын экинчилик рыногунун ишинин ачык-айкындуулугун арттыруу максатында иштелип чыккан.
Чын куран айынын он сегизи	Улуттук банктын Төрагасынын милдетин аткаруучу М.О. Алапаевдин катышуусунда Улуттук банк тарабынан жүзөгө ашырылган акчакредит саясатынын 2006-жылдын үч айы ичиндеги жыйынтыгына арналган ар айлык пресс-конференция өткөрүлгөн.
Чын куран айынын жыйырма бири	Улуттук банк Башкармасынын "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2005-жылдын жыйынтыгы боюнча таза пайдасын бөлүштүрүү жөнүндө" токтому кабыл алынган.
Чын куран айынын жыйырма бешси	Дүйнөлүк банктын терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) каршы аракеттерди көрүү маселелери боюнча консультантынын колдоосу астында "Кылмыштуу жол менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) жана терроризмди каржылоого каршы аракеттер" темасында семинарлар өткөрүлгөн. Семинарга Улуттук банктын, Кыргыз Республикасынын Финансы чалгындоо кызматынын, Финансылык көзөмөл жана отчеттуулук боюнча Мамлекеттик агенттиктин жана Кыргыз Республикасынын Финансы полиция кызматынын өкүлдөрү катышкан.
Чын куран айынын жыйырма сегизи	Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Улуттук банктын токтому менен Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Улуттук банктын 2006-жылга экономикалык саясаттын негизги багыттары тууралуу Биргелешкен билдирүүсү жактырылган.
Бугу айынын бешси	Эларалык валюта фондусунун Аткаруу кеңеши жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү максатына каралган каржылоо механизми жөнүндө үч жылдык келишим менен колдоого алынган, анын ПРГФ экономикалык программасынын чегинде Кыргыз Республикасынын көрсөткүчтөрү боюнча экинчи баяндаманы аягына чыгарган. Баяндама 2006-жылдын бугу айынын бешинде аягына чыгарылган жана ага карата эч кандай каршы пикир болбогондугунан жогоруда аталган келишимдин чегинде Кыргыз Республикасына 1,27 АКУ (СПЗ) эквивалентиндеги (1,86 млн. АКШ долларына жакын) сумманы карызга алуу мүмкүнчүлүгүн берген.
Бугу айынын он жетиси	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "2006-жылдын 1-чейрегиндеги акчакредит саясаты жөнүндө отчет" каралып жана эске алынган.
Бугу айынын он тогузу жана жыйырма	Бишкек шаарында Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттары үчүн Эларалык валюта фондусу тарабынан Улуттук банк менен биргелешип уюштурулган "Эларалык финансы уюмдарынын

Күнү	Мазмуну
	Кыргыз Республикасынын экономикалык стратегиясын колдоодогу ролу" темасында семинар өткөрүлгөн.
Бугу айынын отуз бири	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Банк секторун 2008-жылдын аягына чейинки аралыкта өнүктүрүү стратегиясы" жактырылган. Стратегия финансылык ортомчулук деңгээлин, банк секторунун экономикадагы ролун күчөтүүгө жана банк ишинин натыйжалуулугун андан ары арттырууга өбөлгө түзүү максатында иштелип чыккан.
Бугу айынын отуз бири	Улуттук банк Башкармасы тарабынан төлөм системасынын учурдагы абалына жана коммерциялык банктар тутумунун 2006-жылдын 1-чейрегинин жыйынтыгы боюнча өнүгүү тенденциясына тиешелүү маалыматтар каралган жана кабыл алынган.
Кулжа айынын төртүнөн сегизине чейин	ЕврАзЭСке катышуучу мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктары менен кызматташуунун алкагында Кыргыз Республикасынын Улуттук банкында Россия Федерациясынын Борбордук банкынын Юридикалык департаментинин кызматкерлери тажрыйба алмашууда болушкан.
Кулжа айынын жыйырма үчү	Бишкек шаарында ЕврАзЭСке катышкан мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын жетекчилеринин Кеңешинин кезектеги 15-отуруму болуп өткөн. Ага Беларусь Республикасынын, Казакстан Республикасынын, Кыргыз Республикасынын, Россия Федерациясынын, Тажикстан Республикасынын, Өзбекстан Республикасынын борбордук (улуттук) банктарынын, ошондой эле Мамлекеттер аралык банктын, ЕврАзЭСтин Интеграциялык комитетинин Катчылыгынын жетекчилери жана өкүлдөрү катышкан. Кеңештин отурумунун жүрүшүндө Өзбекстан Республикасынын Борбордук банкынын Кеңеш жөнүндө келишимге кошулуусун укуктук тариздөөдөн өткөрүү процессин жыйынтыктаган Протоколго кол коюлган. Кеңештин отурумунун аягында катышуучулар пресс-конференция өткөрүү менен жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрүнүн суроолоруна жооп беришкен. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Төрагасы акчакредит саясатынын 2006-жылдын беш айы ичиндеги жыйынтыгы тууралуу коомчулукка маалымдаган.
Кулжа айынын жыйырма сегизи	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан коммерциялык банктарда жана башка финансы-кредит мекемелеринде рыноктук тобокелдикти тескөө боюнча минималдуу талаптар жөнүндө" жана "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан коммерциялык банктарда жана башка финансы-кредит мекемелеринде өлкөлүк тобокелдикти тескөө боюнча минималдуу талаптар жөнүндө" жоболор кабыл алынган.
Теке айынын алтысы жана жетиси	Улуттук банкта Кыргыз Республикасында микрокаржылоо ишин алдыга жылдыруу маселелери боюнча Улуттук банктын областтык башкармалыктарынын менеджерлери үчүн кеңешме-семинар өткөрүлгөн. Республиканын бардык райондорунда Кыргыз Республикасында микрокаржылоону 2006-2010-жылдарда өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүк стратегиясынын милдеттери жөнүндө түшүндүрмөлөрдү берүү кеңешме-семинардын негизги максаты болгон.
Теке айынын он үчү	Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кеңешмесинде Улуттук банк Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эларалык камдарын (резервдерин) тескөө маселеси боюнча презентация өткөргөн. "Кабар" маалымат агенттигинде Улуттук банктын Төрагасы М.О. Алапаевдин

Күнү	Мазмуну
Теке айынын он тогузу	катышуусунда "Улуттук банк тарабынан жүзөгө ашырылган акчакредит саясатынын 2006-жылдын алты айы ичиндеги жыйынтыгына арналган ар айлык пресс-конференция өткөрүлгөн.
Теке айынын жыйырма жетисинен жыйырма тогузуна чейин	Бишкек шаарында Кыргызстан банктар Союзунун жетекчилиги астында үчүнчү эларалык банктык конференция өткөн. Конференцияга Улуттук банк байкоочу катары катышкан.
Баш оона айынын экиси	Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Улуттук банктын "Өтүп жаткан жылга карата акчакредит саясаты жөнүндө" биргелешкен Билдирүүсүнө кошумча инфляцияны токтотуп туруу боюнча өз убагында чараларды кабыл алуу, Кыргыз Республикасынын туруктуу социалдык-экономикалык өнүгүүсүн камсыз кылуу максатында, Өкмөт менен Улуттук банк "Кыргыз Республикасында 2006-жылда инфляцияны токтотуп туруу боюнча иш-чаралардын планы жөнүндө" токтом кабыл алышкан.
Баш оона айынын сегизи	Биринчи вице-премьер-министр Д. Үсөновдун төрагалыгы астында Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөм системасын колдонууга киргизүү боюнча 2003-2008-жылдарга каралган иш-чаралардын Мамлекеттик программасынын негизги багыттарын жүзөгө ашыруу боюнча Ведомстволор аралык комиссиянын отуруму өткөрүлгөн.
Баш оона айынын он бешинен отузуна чейин	Бишкек шаарында ПРГФтин күндөлүк программасынын аткарылышы боюнча үчүнчү баяндама даярдоо максатында ЭВФтин миссиясы болгон. Миссия менен биргелешип жүзөгө ашырылган иштин жүрүшүндө Кыргыз Республикасынын экономикалык саясаты тууралуу Меморандумдун долбоору даярдалган, анда жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү программасынын 2006-жылдын кулжа айынын акырына карата (ПРГФ) негизги жетишкендиктери жана 2007-жылга экономикалык саясат чагылдырылган.
Баш оона айынын он алтысы	Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу макроэкономикалык жана инвестициялык саясат боюнча Координациялык кеңеш тарабынан Улуттук банк Башкармасынын 2006-жылдын бугу айынын отуз бириндеги №16/4 токтому менен кабыл алынган, банк секторун 2008-жылдын акырына чейинки мезгил аралыгында өнүктүрүү стратегиясы жактырылган.
Баш оона айынын жыйырма бири	Улуттук банк баш оона айынын жыйырма бири карата абал боюнча накталай эмес төлөмдөр системасын колдонууга киргизүү иш-чараларынын Мамлекеттик программасынын жүзөгө ашырылышына тиешелүү маалыматты жалпыга маалымдоо каражаттарында жарыялаган.
Баш оона айынын жыйырма тогуздун отуз бирине чейин	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы "ЕврАзЭСке мүчө болгон өлкөлөрдө төлөм системаларын өнүктүрүү стратегиясы" темасында тегерек стол маегин өткөргөн. Ага ЕврАзЭСке катышуучу мамлекеттердин борбордук/улуттук банктарынын иши төлөм системаларынын ишин уюштурууга, анын методологиясын иштеп чыгууга, төлөм системасынын ишине көзөмөлдүктү жүзөгө ашырууга жана кылмыш жолу менен алынган кирешелердин изин жашырууга каршы аракеттерди көрүү менен байланыштуу болгон бөлүмдөрүнүн жетекчилери, башкы адистери жана адистери катышкан. ЕврАзЭСке катышуучу мамлекеттерде төлөм системасын өнүктүрүү жана модернизациялоо жагында тажрыйбаларды үйрөнүү жана маалымат алмашуу; төлөм системасын өнүктүрүү стратегиясы менен байланыштуу көйгөйлөрдү жана концептуалдык маселелерди талкуулоо – тегерек стол маегинин негизги максаты болгон. Бишкек шаарында ЭВФтин Кыргыз Республикасына келген миссиясынын

Күнү	Мазмуну
Баш оона айынын отузу	<p>башчысы, Пауло Нойхаус мырзанын, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Төрагасы М.О.Алапаевдин жана Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министри А.У.Жапаровдун катышуусу менен биргелешкен пресс-конференция болуп өткөн. Улуттук банктын Төрагасы бул пресс-конференцияда акчакредит саясатынын 2006-жылдын жети ай ичиндеги жыйынтыгы боюнча маалыматты коомчулукка билдирген.</p>
Аяк оона айынын сегизи	<p>Улуттук банк Башкармасы акчакредит саясаты жөнүндө отчетту, коммерциялык банктар тутумунун 2006-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы өнүгүү тенденцияларына тиешелүү маалыматтарды карап чыккан.</p>
Аяк оона айынын он алтысынан жыйырма бирине чейин	<p>ЭВФте Кыргызстандан башкаруучу болуп саналган Улуттук банктын Төрагасы Сингапур шаарында өткөн ЭВФтин жана Дүйнөлүк банктын жылдык жыйынына катышкан. Кыргыз делегациясынын мүчөлөрү ЭВФтин жана Дүйнөлүк банктын жетекчилери менен сүйлөшүүлөрдү, ошондой эле кызматташтыктын актуалдуу маселелери боюнча башка өнөктөш борбордук банктардын өкүлдөрү менен бир катар жолугушууларды өткөрүшкөн.</p>
Аяк оона айынын жыйырма	<p>"Кабар" маалымат агенттигинде Улуттук банктын Төрагасынын орунбасары М.Б.Ишенбаевдин катышуусу менен Улуттук банк тарабынан жүзөгө ашырылган акчакредит саясатынын 2006-жылдын сегиз айы ичиндеги жыйынтыгына арналган ар айлык пресс-конференция өткөрүлгөн.</p>
Аяк оона айынын жыйырма алтысы	<p>"Кабар" маалымат агенттигинде Сингапур шаарында өткөн ЭВФтин жана Дүйнөлүк банктын башкаруучулар кеңешинин жылдык жыйынына катышып келген Кыргыз Республикасынын расмий делегациясынын пресс-конференциясы өткөрүлгөн.</p>
Аяк оона айынын жыйырма жетиси	<p>Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эларалык камдарынын (резервдеринин) 2006-жылдын төртүнчү чейрегине түзүмү жөнүндө" жобо каралып жана кабыл алынган.</p>
Тогуздун айынын он үчү	<p>Кыргыз Республикасында майда чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн Пакеттик клиринг системасы өндүрүштүк пайдаланууга киргизилген. Пакеттик клиринг системасы калайык-калкка ыңгайлуу жана акча жүгүртүүнү уюштуруу үчүн эффективдүү төлөм каражаттарынын ар кыл формаларын колдонуу менен калктын чекене жана утурумдук төлөмдөрүн жапырт иштеп чыгуу үчүн каралган.</p>
Тогуздун айынын он алтысы	<p>"Кабар" маалымат агенттигинде Улуттук банктын Төрагасы М.Алапаевдин катышуусу менен Улуттук банк тарабынан жүзөгө ашырылган акчакредит саясатынын 2006-жылдын тогуз айы ичиндеги жыйынтыгына арналган ар айлык пресс-конференция өткөрүлгөн.</p>
Тогуздун айынын он жетиси	<p>Кыргыз Республикасынын тышкы карызынын маселесине арналган семинар өткөрүлгөн. Алгачкы семинарга республиканын алдыңкы жогорку окуу жайларынын экономика боюнча сабак өткөн окутуучулары катышкан. Семинардын жүрүшүндө Улуттук банктын Тышкы карызды тейлөө бөлүмүнүн кызматкерлери Кыргызстандын мамлекеттик карызынын структурасы жөнүндө так маалыматтарды беришип, Кредиторлордун Париж клубу менен мурда жүргүзүлгөн сүйлөшүүлөрдүн баскычтары жана алардын жыйынтыктары, Кыргызстандын НПС жана MDRI программаларына кирүүсүндө тышкы карыздын кыскарышы боюнча болжол-</p>

Күнү	Мазмуну
	доолор тууралуу, башка өлкөлөрдүн бул демилгелер менен иш алып баруу тажрыйбалары жөнүндө маалымат беришкен.
Тогуздун айынын онунан жыйырма үчүнө чейин	ЭВФтин жана Дүйнөлүк банктын биргелешкен миссиясы тарабынан Кыргыз Республикасынын финансы секторуна FSAP программасынын алкагында баа берүүлөр жүргүзүлгөн.
Тогуздун айынын он сегизинен жыйырмага чейин	Улуттук банктын Төрагасы М.О Алапаев Сочи шаарында өткөн борбордук (улуттук) банктардын жетекчилеринин Кеңешмесинин кезектеги отурумуна катышкан.
Тогуздун айынын он тогузу	Жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрү үчүн Кыргыз Республикасынын тышкы карызын кыскартуу маселелерине арналган семинар өткөрүлгөн.
Тогуздун айынын жыйырма беши	Бейөкмөт уюмдар менен Коммерциялык эмес уюмдардын өкүлдөрү үчүн Кыргыз Республикасынын тышкы карыздарын кыскартуу маселелерине арналган семинар өткөрүлгөн.
Тогуздун айынын жыйырма жетиси	Улуттук банктын жана анын областтык башкармалыктарынын кызматкерлери үчүн республиканын тышкы карызын кыскартуу маселесине арналган семинар өткөрүлгөн.
Тогуздун айынын отузу	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Кыргыз Республикасында каржылоонун ислам принциптерин алгачкы (пилоттук) долбоордун алкагында жүзөгө ашыруу жөнүндө" жобо бекитилген.
Тогуздун айынын отузу	Банк Башкармасы тарабынан төлөм системасынын 2006-жылдын үчүнчү чейрегиндеги абалы жөнүндөгү отчет маалымат иретинде кабыл алынган.
Жетинин айынын үчү	Эларалык валюта фондусунун Аткаруу кеңеши жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү максатына каралган каржылоо механизми жөнүндө үч жылдык келишим менен колдоого алган ПРГФ экономикалык программасынын чегинде Кыргыз Республикасынын көрсөткүчтөрү боюнча үчүнчү баяндаманы аягына чыгарган. Баяндама 2006-жылдын жетинин айынын үчүндө аягына чыгарылып, ага карата эч кандай каршы пикир болбогондугунан жогоруда аталган келишимдин чегинде Кыргыз Республикасына 1,27 АКУ (СПЗ) эквивалентиндеги (1,9 млн. АКШ долларына жакын) сумманы карызга алуу мүмкүнчүлүгүн берген.
Жетинин айынын он биринен жыйырма жетисине чейин	АКШ Казыналыгынын Техникалык жардам көрсөтүү офисинин кеңешчиси Кыргыз Республикасынын Улуттук банкына кезектеги иш сапары менен келген. Анын жүрүшүндө ал коммерциялык банктардын жана банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин өкүлдөрү менен ошондой эле, Улуттук банктын терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) каршы аракеттерди көрүү максатында мыйзам талаптарынын сакталышы боюнча ченемдик актыларды иштеп чыгуу үчүн жумушчу тобу менен жолугушууларды өткөргөн.
Жетинин айынын он беши	"Кабар" маалымат агенттигинде Улуттук банктын Төрагасы М.О.Алапаевдин катышуусу менен Улуттук банк тарабынан жүзөгө ашырылган акчакредит саясатынын 2006-жылдын он айы ичиндеги жыйынтыгына арналган ар айлык пресс-конференция өткөрүлгөн.

Күнү	Мазмуну
Жетинин айынын он алтысы	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкында КУУнун кыргыз-европа факультетинин студенттери үчүн "Өлкөнүн борбордук банкы катары Улуттук банктын ролу жана аткарган милдеттери" темасындагы адатка айланган семинар болуп өткөн.
Жетинин айынын жыйырма төртү	Ош шаарында Улуттук банктын бир катар областтык башкармалыктарынын жетекчилеринин жана структуралык бөлүмдөрдүн начальниктеринин катышуусунда кеңешме өткөрүлгөн. Кеңешмеге ошондой эле, Ош областынын областтык жана райондук мамлекеттик администрацияларынын, сот жана укук коргоо органдарынын, коммерциялык банктардын филиалдарынын, микрофинансылык уюмдардын, кредиттик союздардын, Ош областынын бейөкмөт уюмдарынын, жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрү жана ишкерлери катышкан. Кеңешменин катышуучуларына НПС демилгеси тууралуу, 2006-жылдын жетинин айынын сегизинде күчүнө кирген Кыргыз Республикасынын "Терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (адалдоого) каршы аракеттер жөнүндө" Мыйзамы жөнүндө, Кыргыз Республикасында микрокаржылоону 2006-2010-жылдарда өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүк стратегиясын жүзөгө ашыруунун жүрүшү, Ош областы боюнча кредиттөөнүн учурдагы абалы жөнүндө кең-кесири маалыматтар берилген.
Жетинин айынын жыйырма тогузу	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Коммерциялык банктардын мөөнөттүү депозиттик эсептерине каражаттарды тартуу жөнүндө" токтому кабыл алынган, ага ылайык ал келишимдик негизде Улуттук банктагы мөөнөттүү депозиттик эсептерге коммерциялык банктардын улуттук валютадагы каражаттарын тартуу боюнча операцияларды жүргүзүүгө киришет.
Жетинин айынын жыйырма тогузу	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "2006-жылдын тогуз айы ичиндеги акчакредит саясаты тууралуу" отчет каралып, маалымат иретинде эске алынган.
Жетинин айынын отузу	Улуттук банктын кызматкерлери Борбордук Азиядагы Америка университетинде Кыргыз Республикасынын тышкы карызын кыскартуу маселелерине арналган семинар өткөргөн.
Бештин айынын төртүнөн тогузуна чейин	ЭВФтин миссиясы иш сапары менен Кыргыз Республикасына келген. Жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү (ПРГФ) программасынын аткарылышы боюнча баяндама жасоо, ошондой эле республиканын 2007-жылга бюджетинин долбоорун даярдоо маселелерин иликтөөгө алуу миссиянын негизги максаты болгон.
Бештин айынын алтысы	Улуттук банкта Кыргыз банкынын Төрагасы М.О.Алапаевдин, төраганын орунбасары М.Б.Ишенбаевдин, Улуттук банк Башкармасынын мүчөсү С.Э.Джаныбекованын Иран Ислам Республикасынын Экономика жана финансы министри, мырза Давуд Джанеш-Джафари баштап келген иран делегациясы менен жолугушуусу болуп өткөн.
Бештин айынын он үчү	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эларалык камдарынын (резервдеринин) 2007-жылдын биринчи чейрегине карата түзүмү жөнүндө" жобо кабыл алынган.
Бештин айынын он төртү	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкында Кыргыз Мамлекеттик университетине караштуу Экономиканын жана менеджменттин эларалык институтунун студенттери үчүн "Өлкөнүн борбордук банкы катары Улуттук банктын ролу жана аткарган милдеттери" темасында семинар

Күнү	Мазмуну
	өткөрүлгөн.
Бештин айынын он беши	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2007-жылга акчакредит саясаты жөнүндө Билдирүүсү тууралуу" токтом кабыл алынган.
Бештин айынын он беши	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Экобанк" ачык акционердик коомунда каржылоонун ислам принциптерине ылайык банктык операциялардын жүзөгө ашырылышын жөнгө салуучу бир катар жоболор жана нускоолор кароого алынып, бекитилген.
Бештин айынын он беши	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ишинин 2008-жылга чейинки мезгил аралыгына карата негизги багыттары жөнүндө" токтом кабыл алынган.
Бештин айынын жыйырма	Улуттук банк Башкармасы тарабынан Кыргыз Республикасынын "Каржылоонун ислам принциптерине негизденген банктык бүтүмдөр жана операциялар жөнүндө", "Кыргыз Республикасындагы банктар жана банк иши жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамына толуктоолорду киргизүү тууралуу", "Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексине өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө", "Лицензиялоо жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамына толуктоолорду киргизүү тууралуу" Мыйзамдарынын долбоорлору кароого алынган.
Бештин айынын жыйырма экиси	"Банктар аралык бирдиктүү процессинг борбору" аппараттык-программалык комплекси өндүрүштүк пайдаланууга берилген. Банктар аралык бирдиктүү процессинг борбору "Элкарт" банктык төлөм карттарын колдонуу менен накталай эмес эсептешүүлөрдүн банктар аралык бирдиктүү системасын түзүүдө өзөктүү түйүн болуп саналат жана мындай карттарды колдонуу менен өткөрүлгөн төлөмдөр боюнча маалыматтарды кабыл алууну, топтоону жана иштеп чыгууну камсыз кылат.
Бештин айынын жыйырма жетиси	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Акчакредит саясатынын 2007-2009-жылдарга карата негизги багыттары жөнүндө" токтом кабыл алынган.
Бештин айынын жыйырма жетиси	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарында жана финансы-кредит мекемелеринде Бухгалтердик эсепке алуунун эсептеринин планына карата Тиркемеге өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө" токтом кабыл алынган.
Бештин айынын жыйырма жетиси	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Кыргыз айылчарба финансы корпорациясынын базасында түзүлүп жаткан, "Айыл Банк" ачык акционердик коомуна лицензия берүү өтүнүчүн канааттандыруу тууралуу" токтом кабыл алынган.
Бештин айынын жыйырма жетиси	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы "АйылБанк" ААКсына банк лицензиясын берген.
Бештин айынын отузу	Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Эсептешүү-сактык компаниясынын" ачык акционердик коому жүзөгө ашырып жаткан банктык операцияларынын чөйрөсүн кеңейтүү жөнүндө" токтом кабыл алынган.

4.2. Статистикалык маалыматтар (таблицаалар жана графиктер)

Таблицаалардын аталыштары

1-таблица.	Макроэкономикалык көрсөткүчтөр
2-таблица.	ИДПнын түзүмү
3-таблица.	Каржылоонун булактары боюнча капиталдык салымдардын түзүмү
4-таблица.	Акча топтомдору
5-таблица.	Тышкы экономикалык көрсөткүчтөр
6-таблица.	Акчакредит саясатынын каражаттары (инструменттери)
7-таблица.	Улуттук валютадагы депозиттер боюнча пайыздык чендер
8-таблица.	Четөлкө валютасындагы депозиттер боюнча пайыздык чендер
9-таблица.	Коммерциялык банктардын улуттук валютадагы кредиттери боюнча пайыздык чендер
10-таблица.	Коммерциялык банктардын четөлкө валютасындагы кредиттери боюнча пайыздык чендер
11-таблица.	Банктар аралык кредиттер боюнча пайыздык чендердин жылдык орточо деңгээли (резидент эместер менен келишилген бүтүмдөрдү эсепке албаганда)
12-таблица.	Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми
13-таблица.	Кыргыз Республикасынын тышкы карызы жөнүндө маалыматтар
14-таблица.	Экспорттун түзүмү
15-таблица.	Импорттун түзүмү
16-таблица.	Коммерциялык банктардын жана ЭСКнын уставдык (акционердик) капиталы тууралуу маалыматтар
17-таблица.	Коммерциялык банктардын жана ЭСКнын 2006-жылдын аягына карата абал боюнча башкы мекемелери жана филиалдары жөнүндө маалыматтар
18-таблица.	Коммерциялык банктардын кассалык жүгүртүүлөрүнүн түзүмү жана 2006-жылдагы акча кайтарымдуулугу
19-таблица.	Төлөм системасындагы төлөмдөрдүн көлөмү жана саны

Графиктердин аталышы

1-график.	Айкын ички дүң продукциясынын өсүш арымы
2-график.	Керектөөчүлөрдүн бааларынын жана өндүрүүчүлөрдүн бааларынын өсүш арымдары
3-график.	Акча топтому
4-график.	Депозиттер
5-график.	Пайыздык чендер
6-график.	КМШ өлкөлөрүнүн жана алыскы четөлкөлөрдүн тышкы соодадагы үлүшү
7-график.	Тышкы сооданын географиялык түзүмү
8-график.	Номиналдык жана реалдуу эффективдүү алмашуу курстарынын индекстери

1-таблица: Макроэкономикалык көрсөткүчтөр

	Өлчөө бирдиги	2002	2003	2004	2005	2006
Реалдуу сектор ¹						
Номиналдык ИДП	млн. сом	75 366,7	83 871,6	94 350,7	100 899,2	113 175,6*
Айкын ИДПнын өсүш арымы	пайыздар	0,0	7,0	7,0	-0,2	2,7*
Өнөржай өндүрүшүнүн көлөмүнүн өсүш арымы	пайыздар	-10,9	17,0	4,6	-12,1	-10,2
Айыл чарбасынын дүң продукциясынын көлөмүнүн өсүш арымы	пайыздар	3,1	3,2	4,1	-4,2	1,5
Чекене товар жүгүртүү	млн. сом	34 090,9	38 735,5	46 614,6	55 494,5	67 772,2
Акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөр	млн. сом	8 794,8	10 980,5	14 267,0	16 050,1	19 921,1
Керектөө баалары (өткөн жылдын бештин айына карата % менен)		2,3	5,6	2,8	4,9	5,1
- азыктүлүктөр		2,0	5,2	2,2	9,8	6,7
- азыктүлүктөн башка товарлар		0,9	1,9	3,2	2,0	4,6
- кызмат көрсөтүүлөр		4,0	18,5	2,5	3,2	7,5
Өндүрүүчүлөрдүн баалары (өткөн жылдын бештин айына карата % менен)		7,6	11,4	4,4	6,8	10,5
Жумушсуздук деңгээли	пайыздар	3,1	2,9	2,9	3,3	3,5
Орточо номиналдык эмгек акы	сом	1 684,4	1 920,4	2 202,9	2 569,5	3 058,6
Эсептелинген минималдуу керектөө бюджетти	сом	1 404,8	1 540,4	1 725,9	1 836,6	2 527,5
Финансы сектору ²						
Улуттук банктын эсептик чени (бир мезгилдин акырына карата)	пайыздар	4,4	4,0	4,0	4,1	3,2
Мамлекеттик казына векселдеринин рыногу (аукциондун датасы боюнча бир мезгилдин акырына карата кирешелүүлүк)	пайыздар					
жүгүртүү мөөнөттөрү:						
- 3 ай		7,0	3,8	4,0	4,3	4,2
- 6 ай		10,3	6,9	4,8	4,8	5,8
- 12 ай		12,4	9,1	8,2	7,0	7,9
- 18 ай		-	-	-	9,8	10,2
- 24 ай		-	-	-	14,9	11,8
Банктар аралык рынок						
Улуттук валютадагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн. сом	412,1	295,4	674,1	1 208,1	3 109,6
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздар	6,3	4,6	4,8	3,2	2,8
Четөлкө валютасындагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн. сом	259,5	251,6	331,9	592,9	862,7
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздар	5,9	6,0	5,8	4,3	5,7
РЕПО операциялары:						
- жүгүртүү көлөмү	млн. сом	1 329,1	1 466,4	3 191,2	5 035,6	7 465,9
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздар	5,7	4,1	5,0	4,0	3,3

1-таблицанын уландысы

	Өлчөө бирдиги	2002	2003	2004	2005	2006
Валюта рыногу						
Банктар аралык валюта тооруктарындагы операциялар	миң АКШ долл.	89 984,8	122 449,9	133 268,2	205 339,5	351 060,0
Депозиттер жана кредиттер рыногу						
Улуттук валютадагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн. сом	1 385,6	2 003,8	2 559,2	3 025,2	4 671,3
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздар	30,2	25,1	24,5	25,4	25,6
Четөлкө валютасындагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн. сом	2 030,2	2 913,7	5 862,5	7 578,2	11 547,2
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздар	22,6	19,2	18,9	16,8	17,3
Улуттук валютадагы депозиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн. сом	2 502,9	3 601,8	5 902,1	7 976,2	12 647,1
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздар	4,1	2,5	2,0	2,0	1,9
Четөлкө валютасындагы депозиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн. сом	11 501,8	28 875,4	95 710,1	117 232,9	62 944,7
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздар	0,6	0,5	0,3	0,2	0,5
Мамлекеттик бюджет ³						
Кирешелер	млн. сом	14 392,1	16 214,5	18 335,9	20 368,10	25 081,3
анын ичинде салыктардын үлүшү	пайыздар	72,8	73,5	76,3	80,3	79,7
Чыгашалар	млн. сом	15 190,2	16 895,9	18 841,7	20 143,70	25 297,8
Тартыштык (-)/Профицит (+)	млн. сом	-798,1	-681,4	-505,8	224,4	-216,5
ИДПга пайыздар менен	ИДПга карата пайыздар	-1,1	-0,8	-0,5	0,2	-0,2
Тышкы экономикалык сектор ⁴						
Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр экспорту	ИДПга карата пайыздар	39,7	38,7	42,5	38,6	40,5 *
Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импорту	ИДПга карата пайыздар	44,6	45,7	50,8	57,2	77,7 *
Күндөлүк операциялар эсеби (трансферттерди кошо алганда)	ИДПга карата пайыздар	-3,0	-4,4	-3,4	-8,3	-23,9*
Камдык активдер	кийинки жылдын товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун айлары	3,9	3,8	4,7	3,3	3,7 *

* алдынала маалыматтар.

¹ УСКнын маалыматтары боюнча.² Улуттук банктын маалыматтары боюнча.³ МИПти эске албаганда, Экономика жана финансы министрлигинин маалыматтары боюнча.⁴ УСКнын жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын маалыматтары боюнча.

"- " - белгиси маалыматтардын жоктугун билдирет.

2-таблица: ИДПнын түзүмү*(пайыздар)*

	2002	2003	2004	2005	2006 *
Айылчарбасы, мергенчилик жана токой чарбасы	34,4	33,6	29,9	28,5	29,0
Тоокендерин казып алуу өнөржайы	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5
Кайра иштетүү өнөржайы	13,0	13,3	15,3	12,9	11,3
Электрэнергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү	4,4	3,6	3,3	3,9	3,1
Курулуш	3,4	2,9	2,5	2,7	2,7
Соода, автомобилдерди, турмуш-тиричилик буюмдарын жана жеке керектөө предметтерин оңдоо	14,3	15,2	16,0	17,8	19,3
Мейманканалар жана ресторандар	1,1	1,5	1,6	1,3	1,5
Транспорт жана байланыш	5,1	5,4	6,4	6,6	6,2
Жана башкалар	23,8	24,1	24,4	25,8	26,4
Жыйынтыгында	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

УСКнын маалыматтары боюнча.

* алдынала маалыматтар.

3-таблица: Каржылоонун булактары боюнча капиталдык салымдардын түзүмү*(пайыздар)*

	2002	2003	2004	2005	2006*
Бардыгы болуп	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ичтен инвестициялоо	67,4	65,1	66,2	71,6	80,5
анын ичинде:					
республикалык бюджеттин эсебинен каржылануучу	8,4	7,8	8,0	6,3	6,5
анын ичинен өзгөчө кырдаалдарга каралган каражаттар:	1,5	1,7	2,0	1,9	1,1
жергиликтүү бюджеттен	1,3	2,4	2,4	1,3	1,7
ишканалардын жана уюмдардын каражаттары	40,8	37,7	27,0	37,5	36,9
калктын жана башкалардын каражаттары	16,9	17,2	28,7	26,6	35,4
Тышкы инвестициялар	32,6	34,9	33,8	28,4	19,5
анын ичинен:					
четөлкө гранттарынын жана гуманитардык жардамдардын эсебинен	19,9	21,5	21,9	15,6	12,0
четөлкө кредитинен	10,9	2,2	6,2	11,2	5,7
тике четөлкө инвестициясынан	1,8	4,5	5,8	1,7	1,8

УСКнын маалыматтары боюнча.

* алдынала маалыматтар.

4-таблица: Акча топтомдору (бир мезгилдин акырына карата)

(млн. сом)

	2002	2003	2004	2005	2006
Акча базасы	7 658,4	10 075,3	12 379,9	15 465,6	22 798,8
Жүгүртүүдөгү акчалар	7 058,0	9 623,3	11 425,1	13 413,8	19 909,7
Банктардан тышкаркы акчалар (M0)	6 872,6	9 315,1	11 124,0	13 065,4	19 410,0
Акча топтому (M1)	7 784,6	10 515,7	12 891,6	15 014,1 ¹	22 690,0
Акча массасы (M2)	8 304,1	11 086,3	13 568,5	15 959,3 ¹	24 108,1
Акча топтому (M2X)	10 995,6	14 676,4	19 379,3	21 295,9 ¹	32 280,9
Мультипликатор M2 *	1,08	1,10	1,10	1,03	1,03
Мультипликатор M2X *	1,44	1,46	1,57	1,38	1,42
Жүгүртүү тездиги M1 **	11,6	9,3	8,1	7,3	6,3
Жүгүртүү тездиги M2 **	10,5	8,7	7,7	6,9	5,9
Жүгүртүү тездиги M2X **	8,0	6,7	5,7	4,8	4,5
Банктардан тышкаркы акчалар/Депозиттер	1,67	1,74	1,35	1,59	1,51
Депозиттер/Акча массасы (M2X)	0,37	0,37	0,43	0,39	0,40

¹ 2005-жылдын тогуздун айынын биринен тартып депозиттер жана кредиттер боюнча маалыматтар, резиденттик белгиси эске алынган, Коммерциялык банктар үчүн бухгалтердик эсепке алуунун жаңы эсеп Планына ылайык берилген.

* Мультипликатор - бул акча базасынын ар бир бирдиги тарабынан түзүлүүчү акча бирдигинин санынын көрсөткүчү.

** жүгүртүү тездиги - бул, жылдык маанидеги ИДПнын номиналдык көлөмүнүн акча массасынын орточо айлык маанисине карата катышына барабар.

Маалымат үчүн: M0 - банктардан тышкаркы акчалар, M1 = M0 + талап боюнча депозиттер, M2 = M1 + улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер, M2X = M2 + четөлкө валютасындагы депозиттер.

5-таблица: Тышкы экономикалык көрсөткүчтөр

	Өлчөө бирдиги	2002	2003	2004	2005	2006 ¹
Төлөм теңдемнин көрсөткүчтөрү²						
Жалпы сальдо	<i>млн. АКШ долл.</i>	28,6	9,5	118,7	29,1	127,4
	<i>ИДПга карата пайыздар³</i>	1,8	0,5	5,4	1,2	4,5
Күндөлүк эсеп	<i>млн. АКШ долл.</i>	-48,9	-85,2	-75,5	-203,5	-685,4
	<i>ИДПга карата пайыздар³</i>	-3,0	-4,4	-3,4	-8,3	-24,0
Товарлардын экспорту (ФОБ)	<i>млн. АКШ долл.</i>	498,1	590,3	733,2	686,8	810,8
	<i>ИДПга карата пайыздар³</i>	30,9	30,5	33,1	28,1	28,3
Товарлардын импорту (ФОБ)	<i>млн. АКШ долл.</i>	571,4	723,1	903,8	1105,5	1799,1
	<i>ИДПга карата пайыздар³</i>	35,4	37,4	40,7	45,3	62,9
Камдык активдер	<i>келерки жылдын товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун айлары</i>	3,9	3,8	4,7	3,3	3,7
Тышкы карыз						
Мамлекеттик тышкы карыз ⁴	<i>млн. АКШ долл.</i>	1586,3	1776,4	1959,2	1860,2	1982,6
	<i>ИДПга карата пайыздар</i>	98,3	91,9	88,3	76,2	69,3
	<i>товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн экспортуна карата пайыздар</i>	247,8	237,3	207,8	197,4	171,2
Мамлекеттик тышкы карызды тейлөө (график) ⁵	<i>млн. АКШ долл.</i>	86,5	96,7	106,3	112,9	61,9
	<i>ИДПга карата пайыздар</i>	5,4	5,0	4,8	4,6	2,2
	<i>товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн экспортуна карата пайыздар</i>	13,5	12,9	11,3	12,0	5,3
Номиналдуу алмашуу курсу⁶						
I. Алыскы четөлкөлөрдүн валюталары						
АКШ доллары	<i>сом/доллар</i>	46,0949	44,1902	41,6246	41,3011	38,1238
Англия фунт стерлинги	<i>сом/фунт стерлинги</i>	73,8947	78,3227	80,2148	71,3229	74,7627
Евро	<i>сом/евро</i>	47,8719	55,0323	56,3930	48,9686	50,1805
Канада доллары	<i>сом/доллар</i>	29,5442	33,7356	33,8632	35,5370	32,8484
Япония йени	<i>сом/10 иен</i>	3,8408	4,1288	4,0194	3,5204	3,2065
Түрк лири	<i>сом/1 лир</i>	0,0276	0,0313	0,0304	30,6843	26,9903
II. Жакынкы четөлкөлөрдүн валюталары						
Россия рубли	<i>сом/рубль</i>	1,4499	1,5110	1,4955	1,4346	1,4452
Казак теңгеси	<i>сом/тенге</i>	0,2966	0,3070	0,3202	0,3087	0,3002
Өзбек суму	<i>сом/сум</i>	0,0486	0,0451	0,0394	0,0350	0,0308
Украина гривнасы	<i>сом/гривна</i>	8,6443	8,2885	7,8451	8,1784	7,5493
Азербайжан манаты	<i>сом/1000 манат</i>	9,5283	8,9781	8,4914	8,9922	43,7450
Армян драмы	<i>сом/10 драм</i>	0,8261	0,7851	0,8602	0,9174	1,0490
Белорусь рубли	<i>сом/рубль</i>	2,4045	2,0525	1,9155	1,9192	1,7815
Латвия латы	<i>сом/лат</i>	77,6008	81,5317	80,2015	70,2878	71,1265
Литва лити	<i>сом/лит</i>	11,5237	15,8963	16,2077	14,1828	14,4935
Молдова лейи	<i>сом/лей</i>	3,3322	3,3467	3,3390	3,2186	2,9542
Эстония кронасы	<i>сом/крона</i>	3,0596	3,5172	3,6042	3,1297	3,2071
Тажик сомониси	<i>сом/сомони</i>	15,3650	14,8824	13,7058	12,9082	11,1262

¹ төлөм теңдеми жана тышкы карыз боюнча көрсөткүчтөр алдынала алынган.² УСКнын жана Улуттук банктын маалыматтары боюнча.³ жылдык орточо номиналдуу алмашуу курсунун негизинде эсептелинген.⁴ ЭВФтин кредиттерин кошо алганда.⁵ Кредиторлордун Париж клубунун алкагында 2002-жылы жана 2005-жылы эки тараптуу карызды реструктуризациялоону эске албаганда.⁶ бир мезгилдин акырына карата Улуттук банктын маалыматтары боюнча.

6-таблица: Акчакредит саясатынын каражаттары (инструменттери)

	Өлчөө бирдиги	2002	2003	2004	2005	2006
Улуттук банктын кредиттери (бир мезгил ичинде)						
кредиттер (овернайт)	млн. сом	2910,42	4397,50	8927,30	2628,50	-
акыркы инстанциянын кредиттери	млн. сом	25,00	-	-	-	-
Улуттук банктын эсептик чени (бир мезгилдин акырына карата)						
	пайыздар	4,43	3,97	4,00	4,13	3,15
Улуттук банктын ноталары						
млн. сом						
жүгүртүү мөөнөттөрү:						
7 күндүк						
сатуунун көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн. сом	-	8,00	-	-	-
кирешелүүлүк (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздар	-	4,84	-	-	-
14 күндүк						
сатуунун көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн. сом	-	-	-	-	72,00
кирешелүүлүк (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздар	-	-	-	-	3,85
28 күндүк						
сатуунун көлөмү (бир мезгилге карата)	млн. сом	112,00	112,00	163,50	146,50	100,00
кирешелүүлүк (бир мезгилге карата орточо)	пайыздар	6,98	3,99	4,67	4,35	3,89
Ачык рыноктогу операциялар (бир мезгил ичинде)						
Тике РЕПО	млн. сом	214,83	180,10	432,68	17,00	-
Кайтарым РЕПО	млн. сом	193,75	715,10	271,30	210,50	1 795,85
Улуттук банктын депозиттик операциялары						
көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн. сом	-	-	-	-	50,0
пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздар	-	-	-	-	2,0
Улуттук банктын валюталык интервенциялары (бир мезгил ичинде)						
млн. АКШ долл.						
Сатып алуу		33,55	53,04	41,92	83,24	186,17
Сатуу		9,19	7,95	2,73	11,96	-
Улуттук банктын валюта СВОП операциялары						
млн. АКШ долл.						
Сатып алуу		9,51	9,84	4,99	1,60	-
Сатуу		-	-	-	-	8,40
Милдеттүү камдык талаптар						
Камдык талаптардын ченеми (бир мезгилдин акырына карата)						
	пайыздар	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Милдеттүү камдар (жылдык орточо)	млн. сом	262,3	351,6	534,9	873,4	1 371,7
Үстөк камдар (жылдык орточо)	млн. сом	144,4	177,3	287,8	503,9	706,4

"-" - белгиси операциялар жүргүзүлбөгөндүгүн билдирет.

**7-таблица: Улуттук валютадагы депозиттер боюнча пайыздык чендер
(бир мезгилдин акырына карата)**

(пайыздар)

	2002	2003	2004	2005	2006
Юридикалык жактардын депозиттери боюнча					
<i>талап боюнча төлөнүүчү:</i>	1,36	0,73	0,98	1,43	1,20
<i>мөөнөттүү депозиттер:</i>	9,19	8,58	9,84	9,01	8,86
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	1,93	7,48	7,47	9,48	7,47
1-3 айга	5,83	6,50	8,89	7,04	6,66
3-6 айга	9,25	8,79	10,59	10,35	10,09
6-12 айга	12,31	9,25	11,44	9,76	10,98
1 жылдан ашкан	16,13	10,96	12,91	10,03	10,11
Жеке адамдардын депозиттери (аманаттары) боюнча					
<i>талап боюнча төлөнүүчү:</i>	1,09	0,86	1,69	2,21	2,15
<i>мөөнөттүү аманаттар:</i>	13,92	10,69	10,36	10,65	10,79
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	4,81	11,30	8,87	9,59	9,10
1-3 айга	7,58	10,15	8,65	8,52	9,18
3-6 айга	11,43	9,75	9,56	9,76	10,19
6-12 айга	14,10	10,98	11,14	10,98	11,54
1 жылдан ашкан	17,55	13,06	13,80	14,04	12,67
Орточо салмактанып алынган чен	5,11	3,61	3,52	4,03	3,64

**8-таблица. Четөлкө валютасындагы депозиттер боюнча пайыздык чендер
(бир мезгилдин акырына карата)**

(пайыздар)

	2002	2003	2004	2005	2006
Юридикалык жактардын депозиттери боюнча					
<i>талап боюнча төлөнүүчү:</i>	0,13	0,19	0,47	0,16	0,11
<i>мөөнөттүү депозиттер:</i>	3,66	4,75	4,55	5,80	5,69
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	7,98	5,73	3,74	4,09	3,93
1-3 айга	6,69	4,36	4,79	5,44	6,24
3-6 айга	9,90	7,17	6,21	6,87	3,59
6-12 айга	5,78	6,50	7,06	9,54	9,19
1 жылдан ашкан	3,13	4,48	4,34	4,79	6,45
Жеке адамдардын депозиттери (аманаттары) боюнча					
<i>талап боюнча төлөнүүчү:</i>	0,09	0,06	0,80	0,17	0,21
<i>мөөнөттүү аманаттар:</i>	9,27	8,40	8,15	8,45	8,27
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	1,62	7,54	5,45	5,92	6,20
1-3 айга	4,10	7,92	6,74	7,20	7,17
3-6 айга	7,75	8,10	7,85	8,23	8,80
6-12 айга	8,67	8,03	9,57	9,11	9,36
1 жылдан ашкан	11,04	11,21	11,63	11,53	8,18
Орточо салмактанып алынган чен	2,08	2,22	2,12	1,64	1,51

9-таблица: Коммерциялык банктардын улуттук валютадагы кредиттери боюнча пайыздык чендер (бир мезгилдин акырына карата карыз)

(пайыздар)

	2002	2003	2004	2005	2006
1 айга чейин	21,43	30,61	29,09	24,85	27,75
Өнөржайы	20,00	28,05	28,54	31,45	28,51
Айылчарбасы	45,00	33,13	28,40	28,33	27,00
Транспорт жана байланыш	17,00	45,00	20,01	18,94	34,47
Соода	32,13	30,91	32,77	24,26	28,87
Даярдоо жана кайра иштетүү	-	33,40	22,25	30,19	35,00
Курулуш	-	34,65	28,81	30,61	22,33
Ипотека*		9,08	17,77	20,00	18,11
Жеке адамдарга	26,20	31,97	30,87	32,98	31,01
Жана башкаларга	13,20	31,56	25,08	21,93	26,41
1-3 айга	30,16	23,54	27,22	27,54	27,89
Өнөржайы	36,29	25,60	25,48	30,86	24,97
Айылчарбасы	45,69	30,59	24,83	28,49	28,33
Транспорт жана байланыш	30,13	17,81	22,67	16,95	26,93
Соода	22,36	22,50	30,65	28,75	29,58
Даярдоо жана кайра иштетүү	68,70	38,36	26,37	28,76	22,52
Курулуш	26,46	35,30	29,81	25,80	22,68
Ипотека*		3,24	20,27	24,95	20,21
Жеке адамдарга	46,99	31,33	30,85	28,46	29,29
Жана башкаларга	27,23	34,59	20,01	25,31	24,05
3-6 айга	35,82	24,43	22,87	24,09	25,63
Өнөржайы	32,20	23,28	14,51	23,55	19,12
Айылчарбасы	36,53	30,47	27,37	27,43	28,77
Транспорт жана байланыш	65,00	19,00	19,30	21,46	31,71
Соода	33,32	26,99	22,62	23,72	28,51
Даярдоо жана кайра иштетүү	31,27	30,84	26,86	24,48	30,13
Курулуш	24,10	36,24	24,98	21,05	22,87
Ипотека*		5,83	21,26	22,13	20,94
Жеке адамдарга	36,88	32,11	30,81	29,19	28,81
Жана башкаларга	40,77	18,39	24,67	25,19	16,21
6-12 айга	30,99	27,12	24,51	27,25	27,82
Өнөржайы	31,05	25,55	22,99	19,13	25,43
Айылчарбасы	32,81	28,85	28,11	26,70	29,20
Транспорт жана байланыш	26,63	18,36	19,99	32,87	31,81
Соода	26,92	29,26	25,11	28,87	28,34
Даярдоо жана кайра иштетүү	43,57	26,77	23,25	24,92	24,83
Курулуш	11,92	22,56	25,56	22,51	23,16
Ипотека*		16,21	19,79	18,72	19,30
Жеке адамдарга	39,75	30,79	28,99	28,40	27,63
Жана башкаларга	28,92	24,39	19,51	24,50	25,16
1 жылдан ашкан	26,87	19,83	21,50	21,31	19,71
Өнөржайы	22,91	22,78	20,28	20,44	19,62
Айылчарбасы	26,92	13,41	20,63	23,30	26,17
Транспорт жана байланыш	2,00	-	25,81	30,24	13,81
Соода	19,45	24,51	24,70	25,39	22,16
Даярдоо жана кайра иштетүү	45,00	-	-	20,77	21,20
Курулуш	8,44	22,72	24,48	21,65	15,49
Ипотека*		16,25	19,77	19,47	17,56
Жеке адамдарга	7,33	10,28	17,41	23,37	23,07
Жана башкаларга	31,09	19,77	21,60	18,21	18,04
Мөөнөтүндө төлөнбөгөн карыздар *		29,78	23,18	22,97	20,81
Өнөржайы		42,88	23,95	13,58	22,91
Айылчарбасы		28,70	29,01	29,72	21,55
Транспорт жана байланыш		-	-	27,00	-
Соода		32,23	23,10	24,04	20,66
Даярдоо жана кайра иштетүү		56,79	25,87	23,90	29,80
Курулуш		27,01	0,00	6,17	15,38
Ипотека*		0,74	21,88	22,23	19,26
Жеке адамдарга		36,04	29,44	39,55	24,61
Жана башкаларга		15,45	17,13	16,58	15,69
Орточо салмактанып алынган чен	29,61	25,17	24,08	24,88	24,38

"-" - операциялар жүргүзүлбөгөндүгүн билдирет.

* Кредиттердин башка классификациясын киргизүүгө байланыштуу 2003-жылдын чын куран айына чейин мөөнөтүндө төлөнбөгөн жана ипотекалык кредиттер боюнча пайыздык чендер тиешелүү тармактын кредиттик карызы жана келишим боюнча алар берилген мөөнөткө ылайык, пайыздык чендерде эсепке алынган. 2003-жылдын чын куран айынан тартып, кредиттердин мөөнөттүүлүгү төлөөгө чейин анык мөөнөт боюнча көрсөтүлөт.

**10-таблица. Коммерциялык банктардын четөлкө валютасындагы кредиттери
боюнча пайыздык чендер (бир мезгилдин акырына карата карыз)**

(пайыздар)

	2002	2003	2004	2005	2006
1 айга чейин	12,46	19,44	20,03	13,25	18,82
Өнөржайы	12,55	17,56	18,80	12,85	13,79
Айылчарбасы	30,00	20,00	19,23	21,20	24,78
Транспорт жана байланыш	24,00	17,00	11,71	25,78	24,46
Соода	22,03	17,21	19,78	22,03	24,90
Даярдоо жана кайра иштетүү	24,00	29,77	10,90	12,80	-
Курулуш	-	25,00	18,97	7,90	19,14
Ипотека*		31,22	19,58	20,00	20,93
Жеке адамдарга	32,09	27,52	25,21	24,09	19,37
Жана башкаларга	6,02	23,72	21,06	11,92	27,12
1-3 айга	23,22	22,03	15,16	16,70	17,42
Өнөржайы	30,48	19,63	16,77	15,48	15,58
Айылчарбасы	23,45	30,11	22,06	23,80	23,61
Транспорт жана байланыш	182,50	28,21	16,04	20,57	24,33
Соода	22,32	26,26	13,32	20,26	19,89
Даярдоо жана кайра иштетүү	40,70	29,54	22,00	24,00	22,00
Курулуш	21,52	29,03	18,39	20,71	24,15
Ипотека*		20,47	18,93	19,24	17,42
Жеке адамдарга	23,87	26,71	21,13	23,36	26,21
Жана башкаларга	21,36	22,93	19,83	10,51	12,63
3-6 айга	25,09	22,16	19,20	19,33	18,81
Өнөржайы	24,24	19,67	15,91	17,34	15,15
Айылчарбасы	23,19	19,99	19,29	21,97	20,95
Транспорт жана байланыш	30,93	23,24	16,22	23,89	17,43
Соода	21,64	24,35	20,13	20,24	19,17
Даярдоо жана кайра иштетүү	22,77	19,28	20,56	22,75	24,91
Курулуш	22,88	23,57	20,41	18,19	18,04
Ипотека*		22,36	19,84	16,06	18,87
Жеке адамдарга	29,39	24,27	22,74	23,13	23,32
Жана башкаларга	24,03	21,63	20,37	18,72	22,69
6-12 айга	26,05	22,27	20,12	19,04	20,13
Өнөржайы	22,45	19,06	16,98	16,07	16,25
Айылчарбасы	28,80	23,86	22,26	24,67	23,79
Транспорт жана байланыш	82,29	18,55	19,72	22,75	23,10
Соода	23,76	22,88	21,69	20,97	20,91
Даярдоо жана кайра иштетүү	32,24	24,15	19,61	18,13	14,06
Курулуш	19,96	20,92	18,93	20,99	19,70
Ипотека*		21,82	18,85	19,02	17,88
Жеке адамдарга	28,90	22,91	19,34	21,90	23,49
Жана башкаларга	27,97	24,55	20,37	13,15	19,81
1 жылдан ашкан	17,18	16,33	16,57	16,73	17,28
Өнөржайы	15,21	15,92	15,13	15,25	14,84
Айылчарбасы	12,80	14,88	23,92	20,65	18,76
Транспорт жана байланыш	16,81	15,30	18,95	16,17	19,40
Соода	19,20	21,30	16,43	16,68	19,12
Даярдоо жана кайра иштетүү	30,00	10,61	16,89	18,36	14,89
Курулуш	17,50	16,23	16,62	15,86	15,79
Ипотека*		19,17	19,08	17,49	16,40
Жеке адамдарга	21,07	21,29	17,62	19,10	19,71
Жана башкаларга	20,58	16,68	16,92	17,49	17,70
Мөөнөтүндө төлөнбөгөн карыздар *		18,52	22,78	48,81	16,20
Өнөржайы		27,59	29,18	72,64	16,46
Айылчарбасы		29,93	23,09	21,68	25,18
Транспорт жана байланыш		13,40	12,06	29,07	29,05
Соода		11,31	21,18	43,20	23,42
Даярдоо жана кайра иштетүү		23,14	25,76	15,69	17,83
Курулуш		20,17	17,40	24,20	18,00
Ипотека*		29,46	19,04	63,51	19,61
Жеке адамдарга		25,83	24,57	36,86	20,36
Жана башкаларга		20,25	16,40	61,35	10,09
Орточо салмактанып алынган чен	22,19	20,44	18,04	18,69	17,97

"- " - операциялар жүргүзүлбөгөндүгүн билдирет.

* Кредиттердин башка классификациясын киргизүүгө байланыштуу 2003-жылдын чын куран айына чейин мөөнөтүндө төлөнбөгөн жана ипотекалык кредиттер боюнча пайыздык чендер тиешелүү тармактын кредиттик карызы жана келишим боюнча алар берилген мөөнөткө ылайык, пайыздык чендерде эсепке алынган. 2003-жылдын чын куран айынан тартып, кредиттердин мөөнөттүүлүгү төлөөгө чейин анык мөөнөт боюнча көрсөтүлөт.

11-таблица: Банктар аралык кредиттер боюнча пайыздык чендердин жылдык орточо деңгээли (резидент эместер менен келишилген бүтүмдөрдү эсепке албаганда)

(пайыздар)

	2002	2003	2004	2005	2006
Банктар аралык РЕПО операциялары	5,66	4,14	5,02	3,97	3,33
1 күнгө чейинки кредиттер	5,71	4,04	4,85	4,02	3,32
2-7 күнгө	5,66	4,13	4,96	3,96	3,32
8-14 күнгө	6,23	4,45	5,18	4,00	3,46
15-30 күнгө	5,75	4,55	6,15	3,89	3,31
31-60 күнгө	-	5,00	6,00	4,11	4,00
61-90 күнгө	-	4,70	5,60	-	-
91-180 күнгө	-	-	6,70	-	-
181-360 күнгө	-	-	-	-	-
Улуттук валютадагы банктар аралык кредиттер боюнча	6,26	4,61	4,84	3,25	2,83
1 күнгө чейинки кредиттер	6,11	4,63	5,08	4,51	2,99
2-7 күнгө	6,49	4,58	4,84	3,05	2,70
8-14 күнгө	6,43	4,21	4,40	2,40	2,79
15-30 күнгө	-	4,75	3,63	3,54	3,55
31-60 күнгө	-	6,00	-	1,00	-
61-90 күнгө	-	-	6,00	7,00	-
91-180 күнгө	-	4,32	-	12,00	-
181-360 күнгө	-	-	-	-	7,00
Четөлкө валютасындагы банктар аралык кредиттер боюнча	5,92	5,95	5,80	4,32	5,73
1 күнгө чейинки кредиттер	5,50	-	5,17	-	5,15
2-7 күнгө	4,37	4,08	4,32	3,70	4,66
8-14 күнгө	4,50	4,83	7,79	3,38	4,68
15-30 күнгө	6,57	5,28	5,42	3,59	6,43
31-60 күнгө	6,18	4,25	5,50	2,75	6,85
61-90 күнгө	7,03	9,00	8,50	-	5,00
91-180 күнгө	6,98	8,17	6,40	7,12	7,75
181-360 күнгө	10,00	8,38	-	6,04	7,77

"-" - операциялар жүргүзүлбөгөндүгүн билдирет.

12-таблица: Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми

(млн. АКШ долларында)

	2002	2003	2004	2005	2006*
Күндөлүк операциялардын эсеби	-48,9	-85,2	-75,5	-203,5	-685,4
Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр	-79,4	-134,7	-184,5	-454,6	-1064,8
Соода балансы	-73,3	-132,8	-170,6	-418,7	-988,3
Экспорт (ФОБ)	498,1	590,3	733,2	686,8	810,8
КМШ	170,3	202,4	277,6	305,0	380,9
Алыскы четөлкөлөр	327,7	387,9	455,5	381,8	429,9
Импорт (ФОБ)	571,4	723,1	903,8	1105,5	1799,1
КМШ	311,7	394,5	554,4	641,0	940,0
Алыскы четөлкөлөр	259,6	328,7	349,4	464,5	859,2
Кызмат көрсөтүүлөр балансы	-6,2	-1,9	-13,9	-35,9	-76,5
Транспорттук кызмат көрсөтүүлөр	-18,5	-22,3	-37,9	-64,9	-104,4
Кыдыруулар	25,8	31,2	25,3	14,6	75,3
Курулуш жагынан кызмат көрсөтүүлөр	0,5	0,8	6,0	1,1	-0,6
Жана башка кызмат көрсөтүүлөр (ТЖ кошпогондо)	7,0	8,7	13,5	34,2	-25,8
Техникалык жардам (ТЖ)	-21,0	-20,3	-20,8	-21,0	-21,0
Кирешелер	-57,8	-62,2	-99,6	-80,9	-53,4
Тике инвестициялар боюнча кирешелер	-19,6	-26,8	-57,6	-34,1	-30,6
Портфельдик инвестициялар боюнча кирешелер	0,3	0,3	0,1	0,0	0,1
Башка инвестициялар боюнча кирешелер	-26,3	-22,4	-28,4	-29,4	-3,8
Кредиттер боюнча пайыздар (график)	-31,8	-26,9	-36,8	-36,8	-31,9
Башка инвестициялар боюнча ж.б кирешелер	5,5	4,5	8,4	7,4	28,1
Эмгекке төлөөлөр	-12,2	-13,3	-13,7	-17,4	-19,1
Күндөлүк трансферттер	88,4	111,7	208,5	332,1	432,9
Капитал менен операциялардын жана финансы операцияларынын эсеби	69,0	-14,8	103,3	-70,6	197,1
Капитал менен операциялардын эсеби	-7,9	-0,9	-19,9	-20,5	-46,9
Капиталдык трансферттер	-7,9	-0,9	-19,9	-20,5	-46,9
Финансы эсеби	76,9	-14,0	123,2	-50,1	244,0
Тике инвестициялар	4,7	45,5	131,1	42,6	102,8
Портфельдик инвестициялар	-12,0	6,0	-2,5	-4,4	-2,7
Финансы деривативдери	-5,1	-20,0	-20,5	0,0	0,0
Башка инвестициялар	89,4	-45,5	15,1	-88,3	143,9
Активдер (-көбөйүү)	15,1	-76,6	-36,1	-61,2	22,0
Коммерциялык банктар	-42,8	-50,2	-63,6	-24,5	-11,6
Жана башка активдер	58,0	-26,5	27,4	-36,7	33,7
Милдеттенмелер (+көбөйүү)	74,2	31,1	51,2	-27,1	121,9
Коммерциялык банктар	32,7	36,6	33,8	-65,5	-16,9
Кредиттер	30,9	-13,4	40,3	16,4	30,3
Мамлекеттик секторго кредиттер	46,8	34,0	56,3	16,3	23,3
Алынган	84,0	75,5	99,2	66,0	78,5
Амортизациясы (график)	-37,2	-41,6	-42,9	-49,7	-55,3
Жеке секторго кредиттер	-15,9	-47,4	-16,0	0,1	7,1
Алынган	3,0	13,3	6,9	10,7	11,7
Амортизация	-18,9	-60,7	-22,9	-10,6	-4,6
Жана башка милдеттенмелер	10,6	7,9	-23,0	22,0	108,4
Каталар жана калтырып кетүүлөр	8,5	109,6	91,0	303,2	615,6
Жалпы баланс	28,6	9,5	118,7	29,1	127,4
Каржылоо	-28,6	-9,5	-118,7	-29,1	-127,4
Улуттук банктын камдары	-43,8	-50,8	-160,6	-80,5	-169,9
ЭВФтин кредиттери	-6,0	-0,9	-3,8	-12,5	-23,5
Өзгөчө каржылоо	21,2	42,2	45,7	63,9	66,1
Каржылоонун башка түрлөрү	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

* алдынала алынган маалыматтар.

**13-таблица: Кыргыз Республикасынын тышкы карызы жөнүндө маалыматтар
(бир мезгилдин акырына карата) ***

(млн. АКШ долларында)

	2002	2003	2004	2005	2006 ¹
Жалпы тышкы карыз (I+II)	1 837,6	1 970,0	2 110,1	2001,4	2 220,0
I. Мамлекеттик жана мамлекет тарабынан гарантияланган карыз	1 586,3	1 776,4	1 959,2	1860,2	1 982,6
Расмий кредиторлор					
Көп тараптуу ²	1069,7	1211,4	1350,4	1285,3	1380,4
ЭВФ	185,2	201,90	206,94	177,9	163,07
Дүйнөлүк банк	457,0	525,22	579,05	562,8	613,47
Реконструкциялоонун жана Өнүктүрүүнүн Европа банкы	48,6	39,72	32,74	27,7	16,59
Азия өнүктүрүү банкы	342,5	399,90	477,84	466,8	535,59
Реконструкциялоонун жана Өнүктүрүүнүн Ислам банкы	18,7	23,94	30,67	28,8	29,42
Айылчарбасын өнүктүрүүнүн Эл аралык фонду	5,7	7,01	9,22	9,0	10,04
ОПЭК фонду	6,7	7,30	7,05	6,3	5,62
Өнүгүүнүн Түндүк фонду	5,3	6,38	6,88	6,0	6,65
Эки тараптуу	506,5	555,3	599,8	574,8	599,7
КМШ өлкөлөрү	182,4	180,2	192,9	197,1	200,0
Россия	171,1	168,61	181,78	186,0	188,86
Өзбекстан	11,3	11,60	11,11	11,1	11,11
Башка өлкөлөр (КМШдан тышкары)	324,0	375,1	406,9	377,7	399,8
Түркия	44,5	45,81	46,27	46,3	48,41
Япония	197,0	229,81	247,36	225,2	235,16
Германия	26,5	37,09	44,98	40,8	58,85
Пакистан	8,4	8,40	10,02	10,0	0,00
Кытай	10,3	13,31	13,59	13,6	14,01
Франция	4,1	5,04	5,66	5,5	5,70
Кувейт фонду	13,0	15,54	15,57	15,7	15,67
Индия	0,9	0,95	1,02	1,0	1,02
Түштүк Корея	13,5	14,09	16,51	16,7	17,94
Дания	5,8	5,01	5,88	3,0	3,00
Мамлекет тарабынан гарантияланган карыз	10,1	9,72	9,09	0,0	2,38
II. Жеке гарантияланбаган карыз	251,3	193,6	150,9	141,2	237,4

* Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министрлигинин маалыматтары.

¹ алдынала алынган маалыматтар.

² эларалык финансы институттарын кошо алганда көп тараптуу негизде иш алып барган кредиторлор.

14-таблица: Экспорттун түзүмү¹

(млн. АКШ долларында)

	2002	2003	2004	2005	2006*
Бардыгы болуп	485,5	581,7	718,8	672,0	794,1
Тамакаш азыктары жана тирүү малдар	31,2	37,5	62,3	56,6	90,5
Суусундуктар жана тамеки	21,0	13,6	16,2	18,6	12,8
Отундан тышкары, азыктүлүк эмес чийки заттар	82,5	67,9	77,6	75,8	75,0
Минерал отуну, майлоочу майлар жана у.э. материалдар	58,2	67,3	81,2	78,8	148,9
Мал майлары жана өсүмдүк майлары, мом	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0
Хим. заттар, башка катег. кирбеген ушундай эле прод-р	25,5	9,8	22,0	14,6	13,1
Өнөржайынын, материалдын түрү б-ча классиф. товарлар	36,1	57,1	78,1	85,9	96,0
Машиналар жана транспорттук жабдуулар	48,8	43,4	51,4	51,2	74,5
Ар кандай даяр буюмдар	19,3	25,3	42,6	59,7	77,3
(ЭСТК) башка катег. кирбеген товарлар жана операц-лар	162,8	259,7	287,4	230,7	206,0

¹ Эларалык стандарттык товардык классификациянын (“алып сатарлардын” экспорттун эске алуусуз) бөлүктөрү боюнча.

* УСКнын жана Улуттук банктын алдынала берген маалыматтары боюнча.

15-таблица: Импорттун түзүмү¹

(млн. АКШ долларында)

	2002	2003	2004	2005	2006*
Бардыгы болуп	586,7	717,0	941,0	1101,3	1723,0
Тамакаш азыктары жана тирүү малдар	53,2	56,3	81,2	114,9	187,9
Суусундуктар жана тамеки	19,2	26,1	34,4	42,0	46,4
Отундан тышкары, азыктүлүк эмес чийки заттар	23,8	26,8	30,5	36,3	46,2
Минерал отуну, майлоочу майлар жана у.э материалдар	152,0	180,5	256,3	313,7	506,9
Мал майлары жана өсүмдүк майлары, мом	3,8	9,2	11,3	9,2	12,6
Химиялык заттар, башка категорияга кирбеген ушундай эле прод-р	87,0	104,8	137,4	157,4	178,0
Өнөржайынын, материалдын түрү б-ча классиф-н товарлары	76,4	111,8	150,7	161,5	236,7
Машиналар жана транспорттук жабдуулар	122,6	142,5	180,1	199,5	407,9
Ар кандай даяр буюмдар	48,7	58,9	59,1	65,5	97,6
ЭСТКнын башка категориясына кирбеген товарлар жана операц-лар	0,0	0,0	0,0	1,3	2,6

¹ Эларалык стандарттык товардык классификациянын (“алып сатарлардын” экспорттун эске алуусуз, СИФ бааларында) бөлүктөрү боюнча.

* УСКнын жана Улуттук банктын алдынала берген маалыматтары боюнча.

16-таблица: Коммерциялык банктардын жана Эсептешүү-Сактык компаниясынын уставдык (акционердик) капиталы
(миң. сом менен)

Банктардын аталыштары	2002-ж.			2003-ж.			2004-ж.			2005-ж.			2006-ж.		
	а	б	в	а	б	в	а	б	в	а	б	в	а	б	в
	Бардыгы болуп	2011214,9	1802536,7	756902,1	2416430,0	1950289,0	905954,6	2470844,0	1391656,2	1391656,2	3050756,0	2959605,0	1963408,2	3962806,3	3598492,2
"Азияинверсалбанк" ААКсы	200000,0	200000,0	100743,8	300000,0	200000,0	136120,0	300000,0	300000,0	300000,0	300000,0	300000,0	236217,0	400000,0	300000,0	218896,6
РК ААК "Аманбанк"	55000,0	55000,0	18872,0	55000,0	55000,0	18755,0	63000,0	55000,0	55000,0	63000,0	63000,0	17823,0	263000,0	62999,9	11877,9
"Ак банк" ААКсы ¹	63000,0	63000,0	63000,0	200000,0	60000,0	28950,0	200000,0	87500,0	200000,0	63000,0	63000,0	63000,0	79788,0	79788,0	-
ЖАК "Азия Банксы"	38000,0	38000,0	-	47000,0	47000,0	-	60000,0	60000,0	60000,0	80000,0	80000,0	-	100000,1	100000,1	-
"Бакай Банк" ААКсы	54052,0	54052,8	54052,8	100000,0	100000,0	100000,0	132540,0	132540,0	132540,0	132540,0	132540,0	132540,0	132540,0	132540,0	132540,0
ЖАК "Демир Кыргыз Ингерешли Банк"	50000,0	50000,0	-	100000,0	70720,0	-	100000,0	77294,0	-	100000,0	77825,0	-	130000,0	130000,0	-
"Дос-Кредобанк" ААКсы	35000,0	25250,0	250,0	35000,0	35000,0	4802,0	50000,0	35000,0	4802,0	60000,0	35000,0	4855,0	60000,0	60000,0	3672,0
ИБ "Ысыккөл" ААКсы	230000,0	100000,0	34519,0	230000,0	100000,0	76930,0	230000,0	163300,0	230000,0	480000,0	480000,0	340800,0	480000,0	480000,0	340800,0
ЖАК "ИНЖЭСИМБАНК"	170000,0	170000,0	-	170000,0	170000,0	-	170000,0	170000,0	170000,0	211000,0	211000,0	211000,0	334200,0	334200,0	334200,0
"Халык Банк Кыргызстан" ААКсы	322664,3	322664,3	290397,9	309331,0	309331,4	278398,0	291372,0	291372,0	262234,8	289108,0	289108,0	260197,2	266866,6	266866,6	240179,9
ЖТАК "Кыргыз инвестициялык-кредит банксы"	100000,0	100000,0	72352,0	100000,0	100000,0	73972,0	100000,0	100000,0	73972,0	100000,0	100000,0	93581,0	100000,0	100000,0	93580,0
"Казкоммерцбанк Кыргызстан" ААКсы	35000,0	35000,0	-	35000,0	35000,0	-	40000,0	40000,0	35480,0	100000,0	100000,0	80795,0	110000,0	110000,0	49,4
"КыргызКредит" ААКсы	100000,0	100000,0	-	100000,0	100000,0	-	100000,0	100000,0	-	100000,0	100000,0	-	100000,0	100000,0	-
"Кыргызөңөржайкурулусбанк" ААКсы	127079,0	120912,0	-	127079,0	120912,0	-	120912,0	120912,0	-	138912,0	120912,0	-	160912,0	138912,0	-
"АКБ Кыргызстан" ААКсы	105419,6	105419,6	105419,6	105420,0	105419,6	105420,0	105420,0	105420,0	105420,0	105420,0	105420,0	105420,0	105419,6	105419,6	105419,6
Пакистан Улуттук банкынын Бишкектеги филиалы	100000,0	100000,0	-	100000,0	100000,0	-	100000,0	100000,0	-	103800,0	103800,0	-	108790,0	108790,0	-
"Эсептешүү-Сактык компаниясы" ААКсы	26000,0	26000,0	520,0	31000,0	31000,0	589,0	36000,0	36000,0	589,0	48000,0	48000,0	901,0	63000,0	63000,0	1182,0
АКБ "Толубай" ЖАК	100000,0	66038,0	9975,0	100000,0	76706,0	12219,0	100000,0	100000,0	6087,0	125976,0	100000,0	5400,0	168290,0	125976,0	3659,0
"ФинансКредитБанк" ААКсы ²	100000,0	71200,0	6800,0	108600,0	71200,0	6799,6	108600,0	108600,0	37358,4	150000,0	150000,0	110879,0	500000,0	500000,0	470890,5
"Экобанк" ААКсы															
"АТФБанк-Кыргызстан" ААКсы															

Эскертүүлөр: а - жарыяланган уставдык капитал, б - төлөнгөн уставдык капитал, в - анын ичинде четөлкө инвесторлорунун үлүшү.

¹ 2002-жылдын чыккан айынын отузунда «КыргызКРАМДСбанк» АКБсынан лицензиясы кайтаралып алынган, «КыргызКРАМДСбанк» АКБсынын аталышынын «Ак банк» ААКсына өзгөртүлгөндүгүнө байланыштуу, 2003-жылдын теке айынын он сегизинде банк операцияларын жүргүзүүгө лицензия кайтаралып берилген. 2004-жылдын аяк оона айынын биринен тартып консервациялоо режими киргизилген, банк операцияларын жүргүзүүгө лицензиясы кайтаралып алынган. 2005-жылдын Бугу айынын он тогузунда лицензия кайтаралып берилген. КР Жогорку сотунун токмогуна байланыштуу 2005-жылдын аяк оона айынын жыйырма жетинде консервациялоо режими токтоулган. 2005-жылдын аяк оона айынын жыйырма сегизинде кайрадан консервациялоо режими киргизилген. 2005-жылдын жетинин айынын биринде лицензия кайтаралып алынган. 2005-жылдын бештин айынын отузунда банк операцияларын жүргүзүүгө лицензия берилген. Банк операциялык ишти 2006-жылдын үчтүн айынан тартып жүргүзө баштаган. ² 2005-жылдын бештин айынын отузунда банк операцияларын жүргүзүүгө лицензия берилген. Банк операциялык ишти 2006-жылдын үчтүн айынан тартып жүргүзө баштаган. "-"- - четөлкө капиталынын үлүшүнүн жоктугун билдирет.

17-таблица: Коммерциялык банктардын жана Эсептешүү-Сактык компаниясынын 2006-жылдын аягына карата башкы мекемелери жана филиалдары тууралуу маалыматтар

Банк	Филиалдар									
	Башкы мекеменин жайгашкан жери	Бардыгы болуп филиалдар	Бишкек	Чүй обл.	Ысыккөл обл.	Нарын обл.	Талас обл.	Жалалабат обл.	Ош обл.	Баткен обл.
Бардыгы болуп филиалдар		172	30	27	24	13	8	30	29	11
Резидент банктардын филиалдары										
"Азияуниверсалбанк" ААКсы	Бишкек ш.	2	1	-	1	-	-	-	-	-
РК ААК "Аманбанк"	Бишкек ш.	6	1	1	2	-	-	1	1	-
ЖАК "Азия Банкы"	Бишкек ш.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
"Бакай Банкы" ААКсы	Бишкек ш.	5	-	2	1	-	-	1	1	-
ЖАК "Демир Кыргыз Интернешнл Банкы"	Бишкек ш.	2	1	-	-	-	-	-	1	-
"Дос-Кредобанк" ААКсы	Бишкек ш.	7	1	1	1	2	-	1	1	-
ИБ "Ысыккөл" ААКсы	Бишкек ш.	6	2	-	2	-	-	1	1	-
ЖАК "ИНЭКСИМБАНК"	Бишкек ш.	6	2	1	-	-	-	1	1	1
"Халык Банк Кыргызстан" ААКсы	Бишкек ш.	5	2	1	-	-	-	1	1	-
ЖТАК "Кыргыз инвестициялык-кредит банкы"	Бишкек ш.	2	1	-	-	-	-	-	1	-
"Казкоммерцбанк Кыргызстан" ААКсы	Бишкек ш.	3	1	-	-	-	-	1	1	-
"КыргызкредитБанк" ААКсы	Бишкек ш.	1	1	-	-	-	-	-	-	-
"Кыргызөнөржайкуурулушбанкы" ААКсы	Бишкек ш.	29	2	5	4	3	2	6	4	3
"АКБ Кыргызстан" ААКсы	Бишкек ш.	28	5	4	3	3	1	5	5	2
"Эсептешүү-Сактык компаниясы" ААКсы	Бишкек ш.	50	3	8	7	5	4	10	8	5
АКБ "Толубай" ЖАК	Бишкек ш.	1	1	-	-	-	-	-	-	-
"Экобанк" ААКсы	Бишкек ш.	7	3	2	-	-	-	1	1	-
"АТФБанк- Кыргызстан" ААКсы	Бишкек ш.	8	1	2	2	-	1	1	1	-
"Ак Банк" ААКсы ¹	Бишкек ш.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
"ФинансКредитБанк КАБ" ААКсы ²	Бишкек ш.	2	-	-	1	-	-	-	1	-
"Айылбанк" ААКсы ³	Бишкек ш.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Резидент эмес банктардын филиалдары										
Кызматташуу жана Өнүгүүнүн Борбордук Азия банкынын Бишкектеги филиалы ⁴ (ЦАБСиР)	Алматы ш.	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Пакистан Улуттук банкынын Бишкектеги филиалы	Карачи ш.	1	1	-	-	-	-	-	-	-

¹ 2005-жылдын жетинин айынын биринде банк операцияларын жүргүзүүгө лицензиясы кайтарылып алынган.

² 2005-жылдын бештин айынын отузунда банк операцияларын жүргүзүүгө лицензия берилген. Банк өз ишин 2006-жылдын үчтүн айынан тартып жүргүзө баштаган.

³ Филиалдар кайра каттоодон өткөндөн кийин киргизилет.

⁴ 2002-жылдын теке айынын отуз биринен тартып убактылуу администрлөө режими киргизилген. 2002-жылдын теке айынын он бешинен тартып, Алматы шаарындагы ЦАБСИРдин банктык операцияларды жүргүзүүгө лицензиясы кайтарылып алынган. 2003-жылдын теке айынын отузунан тартып ЖАК ЦАБСИР БФда Убактылуу башкаруучунун режими киргизилген. " - белгиси филиалынын жоктугун билдирет.

18-таблица: Коммерциялык банктардын кассалык жүгүртүүлөрүнүн түзүмү жана 2006-жылдагы акча кайтарымдуулугу *
(млн. сом)

	Келип түшүүлөр				Берүүлөр						Берүүлөрдөн (келип түшүүлөрдөн) түшүүлөрдүн (берүүлөрдүн) аргып турушу (+/-) (9-4)	Кайтарым-дуулук пайыздарда (4/9)
	салыктардан, пошлалардан жана жыйымдардан	четөлкө валютасын сатуудан	жетөлкө жана башкалар	жыйын-тыгында	эмгек акыны толөө үчүн Казыналыкка	пенсия жана жөлөк-пүлдү төлөөгө	четөлкө валютасын сатып алууга	жана башка чыгашаларга	жыйын-тыгында			
										1		
Бардыгы болуп республика боюнча	9 267	10 200	85 699	105 166	8 860	5 323	12 548	83 175	109 906	4740	95,7	
Бишкек шаары	5 311	8 801	58 374	72 486	3 212	1 039	9 434	55 338	69 023	-3463	105,0	
Баткен областы	85	12	885	982	482	469	389	1 530	2 870	1888	34,2	
Жалалабат областы	536	229	5 569	6 334	1 184	806	916	6 482	9 388	3054	67,5	
Ысыккөл областы	283	64	2 465	2 812	596	282	250	2 928	4 056	1244	69,3	
Нарын областы	234	8	523	765	534	386	22	1 114	2 056	1291	37,2	
Ош шаары	1 687	946	11 287	13 920	813	272	1 128	9 820	12 033	-1887	115,7	
Ош областы	267	4	1 257	1 528	771	918	131	1 616	3 436	1908	44,5	
Талас областы	97	1	783	881	316	287	28	1 205	1 836	955	48,0	
Чүй областы	767	135	4 556	5 458	952	864	250	3 142	5 208	-250	104,8	

* Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын маалыматтары боюнча.

19-таблица: Төлөм системасындагы төлөмдөрдүн көлөмү жана саны

19.1. Гросстук системада төлөмдөр түзүмү*

	2002-ж.		2003-ж.		2004-ж.		2005-ж.		2006-ж.	
	Көлөмү (млн. сом)	Саны	Көлөмү (млн. сом)	Саны	Көлөмү (млн. сом)	Саны	Көлөмү (млн. сом)	Саны	Көлөмү (млн. сом)	Саны
1 миң сомго чейинки төлөмдөр	0	2 250	1	3 762	1	3 136	1	2 447	1	3 492
1 миңден 100 миңге чейинки	209	8 823	312	13 828	371	14 175	433	16 418	628	23 293
100 миңден 1 млн. чейинки	3 309	9 492	3 806	11 610	4 231	11 887	4 347	12 868	5 644	17 251
1 млн.дон 10 млн. чейинки	29 231	10 564	31 528	10 682	32 744	9 535	35 172	10 009	41 565	11 708
10 млн.дон 100 млн. чейинки	21 039	1 313	32 206	1 778	50 147	2 327	51 853	2 370	77 300	3 598
100 млн. ашкан төлөмдөр	936	5	822	7	5 901	47	7 144	31	6 062	41
Бардыгы болуп	54 724	32 447	68 676	41 667	93 394	41 107	98 951	44 143	131 200	59 383

* Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын маалыматтары боюнча.

19.2. Клирингдик төлөмдөрдүн областтар боюнча көлөмү жана саны *

	2002-ж.		2003-ж.		2004-ж.		2005-ж.		2006-ж.	
	Көлөмү (млн. сом)	Төлөмдөр- дүн саны	Көлөмү (млн. сом)	Төлөмдөр- дүн саны	Көлөмү (млн. сом)	Төлөмдөр- дүн саны	Көлөмү (млн. сом)	Төлөмдөр- дүн саны	Көлөмү (млн. сом)	Төлөмдөр- дүн саны
Бишкек ш. жана Чүй обл.	18 188	308 887	24 282	533 209	33 759	821 788	38 659	744 346	40 943	1 012 923
Ысыккол областы	218	13 269	357	18 603	733	29 549	977	35 296	1 135	94 645
Талас областы	129	6 850	183	19 226	303	41 293	432	44 576	745	81 035
Нарын областы	231	10 508	296	13 591	497	16 546	595	19 811	2 124	50 454
Жалалабат областы	559	16 163	945	34 190	1 500	51 680	1 912	53 307	1 379	156 219
Ош областы жана Ош шаары	1 851	33 225	2 048	72 076	2 842	88 835	3 951	73 072	3 856	236 308
Баткен областы	0	0	0	0	0	0	148	7 548	1 229	118 170
Бардыгы болуп	21 176	388 902	28 110	690 895	39 634	1 049 691	46 675	977 956	51 410	1 749 754

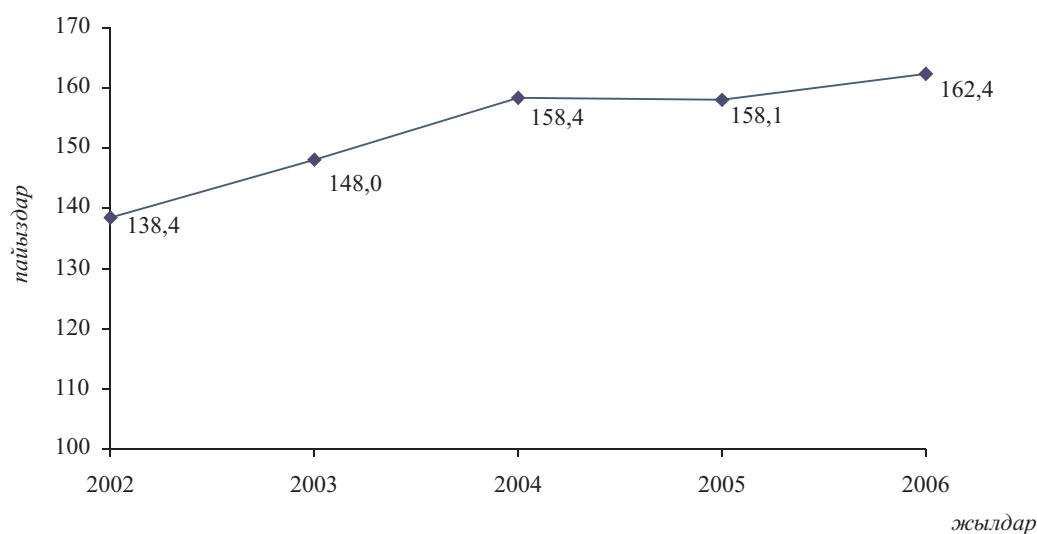
* Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын маалыматтары боюнча.

19.3. Соода түйүндөрүндө пластикалык карттар менен жүргүзүлгөн операциялар тууралуу маалыматтар*

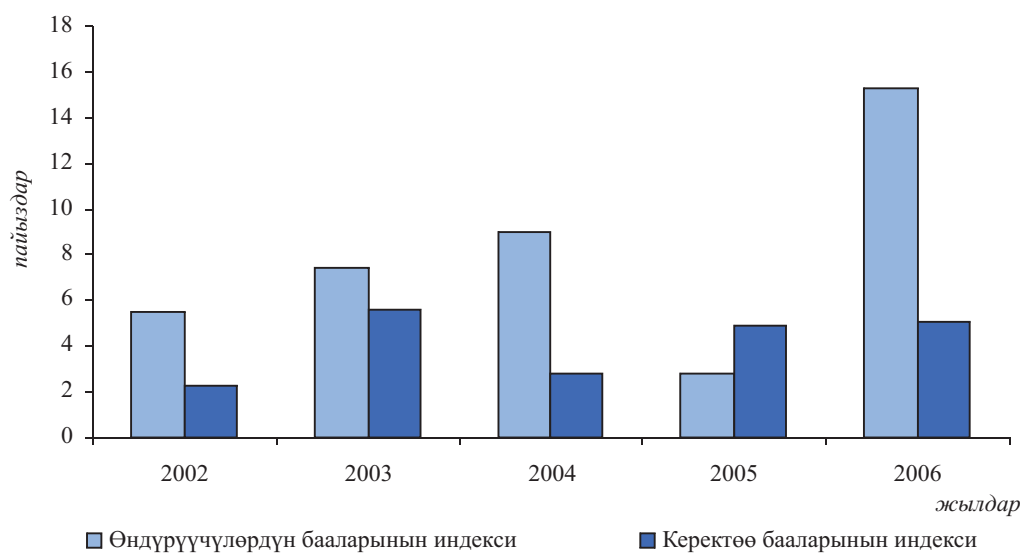
	2002-ж.		2003-ж.		2004-ж.		2005-ж.		2006-ж.	
	Транзакция- лардын саны	Көлөмү (млн сом)	Транзакция- лардын саны	Көлөмү (млн сом)	Транзакция- лардын саны	Көлөмү (млн сом)	Транзакция- лардын саны	Көлөмү (млн сом)	Транзакция- лардын саны	Көлөмү (млн сом)
Visa	6 682	71 566	8 004	90 711	16 956	102 437	21 062	106 917	33 879	112 871
Europay/Master Card	2 452	24 444	3 789	39 692	7 827	44 671	8 920	46 923	6 238	50 280
Алай-Кард	43 339	9 162	41 159	8 017	38 857	8 178	34 348	8 366	37 849	11 539
Демир 24	-	-	-	-	2 510	833	5 327	1 781	12 413	5 065
Элкарт	-	-	-	-	-	-	-	-	10	3
Union Card	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-

* коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

"- " - белгиси операциялардын жоктугун билдирет.

1-график: Реалдуу ички дүң продукциясынын өсүш арымы (1995=100 пайыздар)

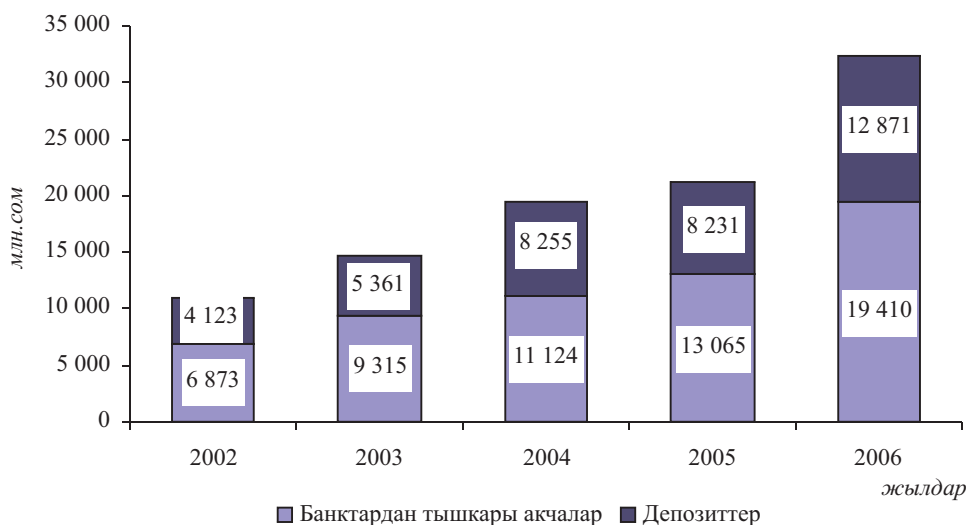
КР УСК маалыматтары боюнча.

2-график: Керектөө бааларынын жана өндүрүүчүлөрдүн бааларынын өсүш арымдары

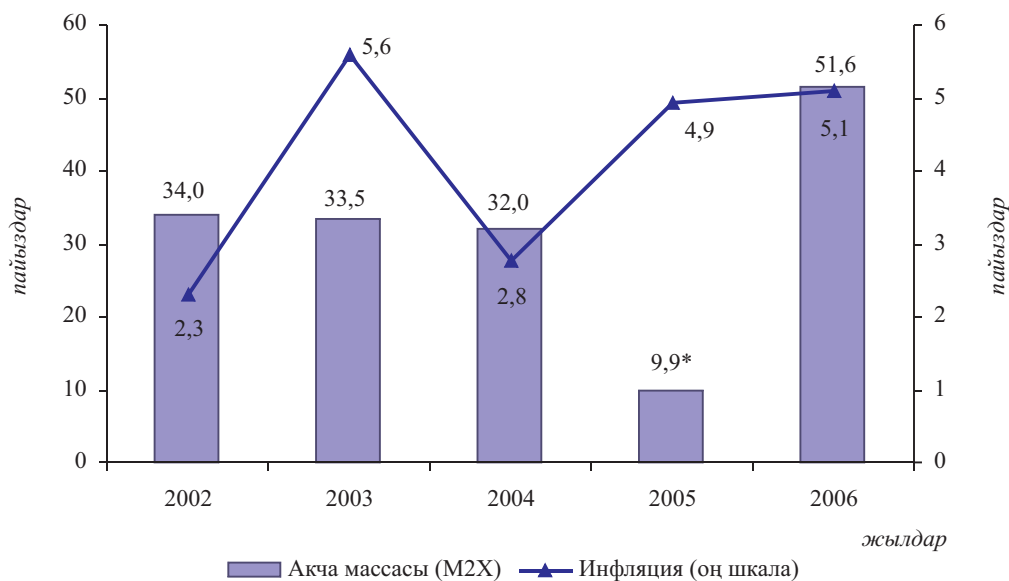
КР УСК маалыматтары боюнча.

3-график: Акча топтому

3.1: M2X акча массасынын түзүмү

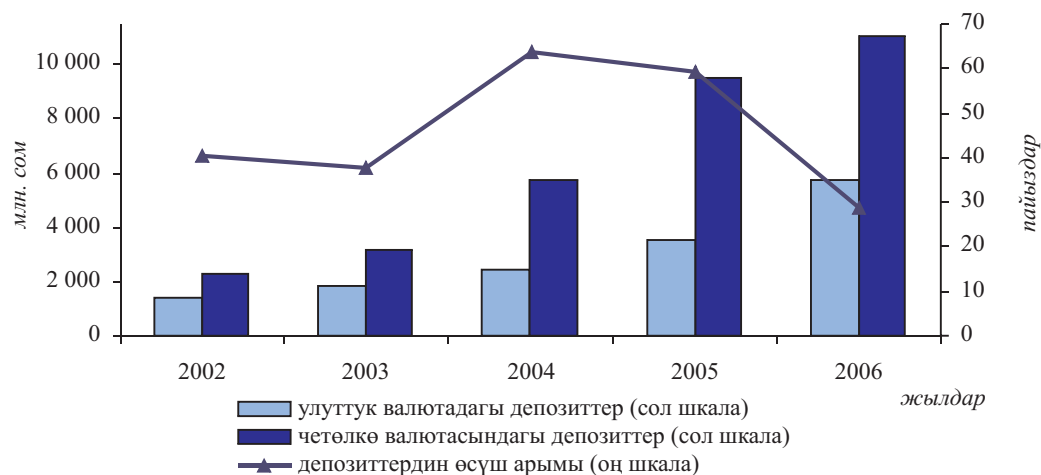
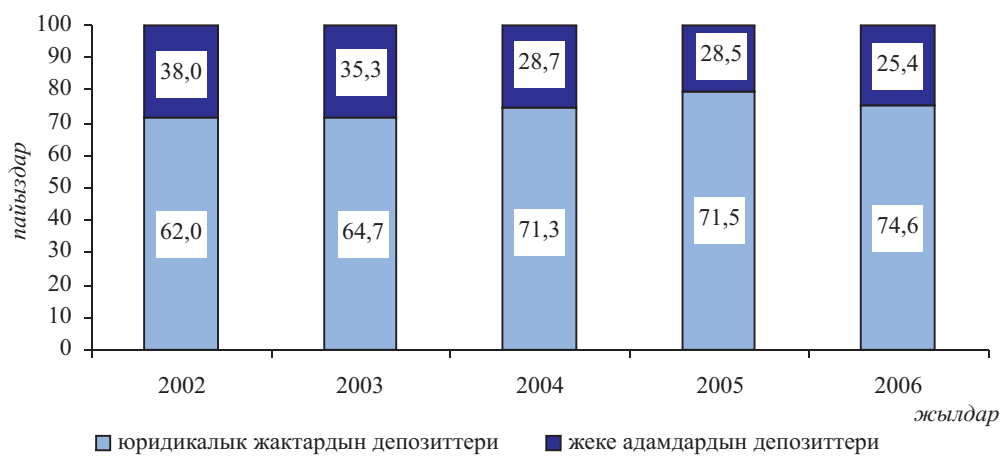
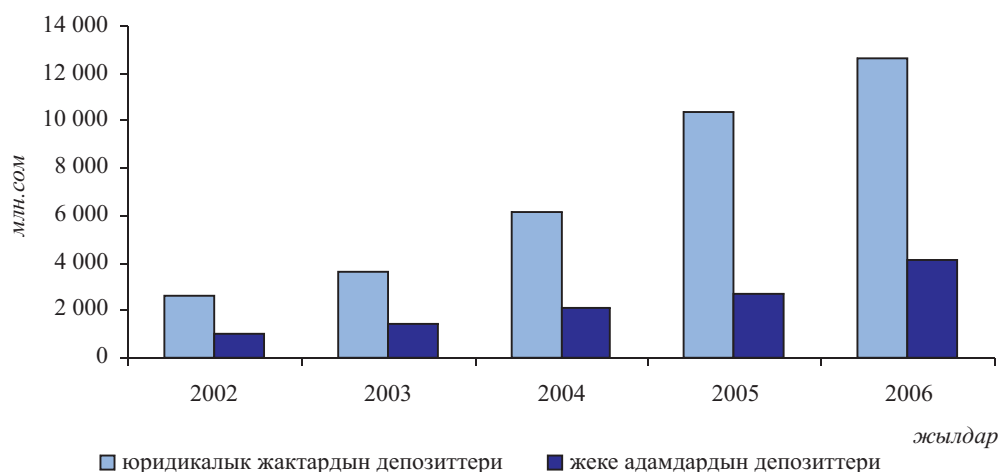
3.2: Акча массасынын өсүш арымы жана инфляция

* 2005-жылы акча массасынын эсептөө үчүн алынган өлчөмүнүн өсүш арымынын төмөн болушу методологиялык өзгөрүүлөр менен түшүндүрүлөт: 2005-жылдын тогуздун айынын биринен тартып депозиттер жана кредиттер боюнча маалыматтар коммерциялык банктар үчүн бухгалтердик эсепке алуунун жаңы эсептер планына ылайык берилген.

КР УСКнын, Улуттук банктын, комбанктардын маалыматтары боюнча

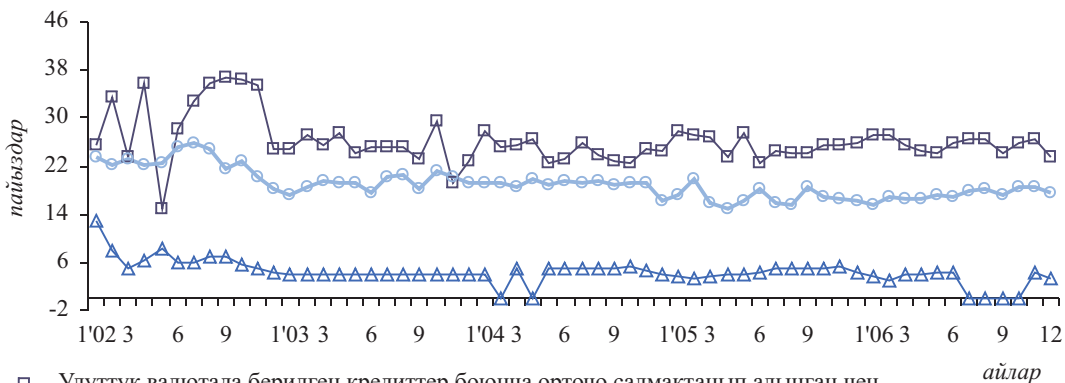
4-график: Депозиттер

4.1: Иштеп жаткан комбанктардын депозиттеринин калдыгы
(бир мезгилдин акырына карата)4.2: Иштеп жаткан комбанктардын депозиттик базасынын түзүмү
(бир мезгилдин акырына карата)

Комбанктардын ай сайын берилүүчү регулятивдик отчетторунун маалыматтары боюнча

5-график: Пайыздык чендер

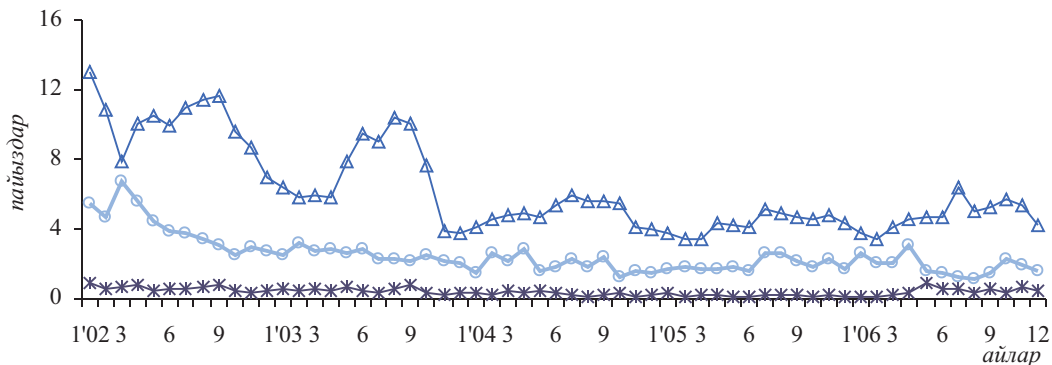
5.1: Комбанктар тарабынан берилген кредиттер боюнча пайыздык чендер

- Улуттук валютада берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен
- Четөлкө валютасында берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен
- △— Улуттук банктын номиналдык эсептик чени (бир мезгилдин акырына карата)

Комбанктардын ай сайын берилүүчү регулятивдик отчетторунун маалыматтары боюнча

5.2: Депозиттер боюнча пайыздык чен жана МКВ кирешелүүлүгү

- Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен
- *— Четөлкө валютасында жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен
- △— Жүргүзүү мөөнөтү 3 ай болгон МКВ кирешелүүлүгү (бир мезгилдин акырына карата)

Улуттук банктын жана комбанктардын ай сайын берилүүчү регулятивдик отчетторунун маалыматтары боюнча

5.3: Номиналдык жана реалдуу эсептик чендердин динамикасы

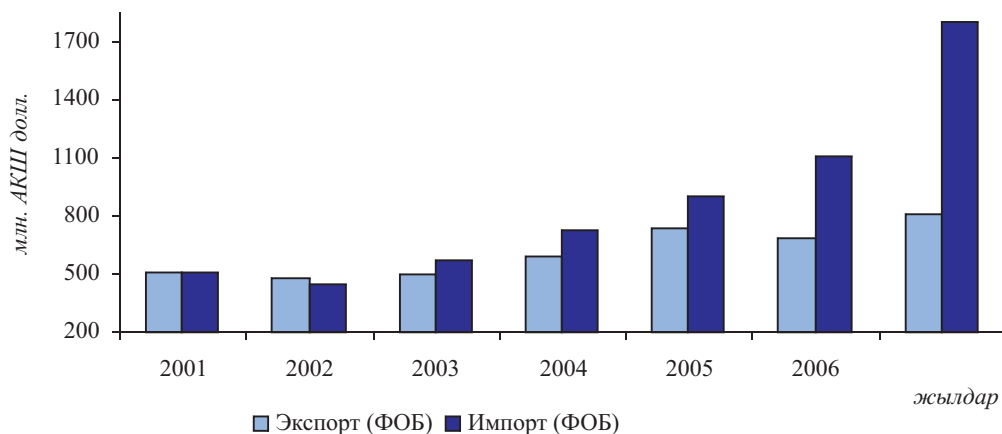
Улуттук банктын маалыматтары боюнча

Эскертүү: реалдуу пайыздык ченди эсептөө үчүн төмөнкү формула колдонулган:

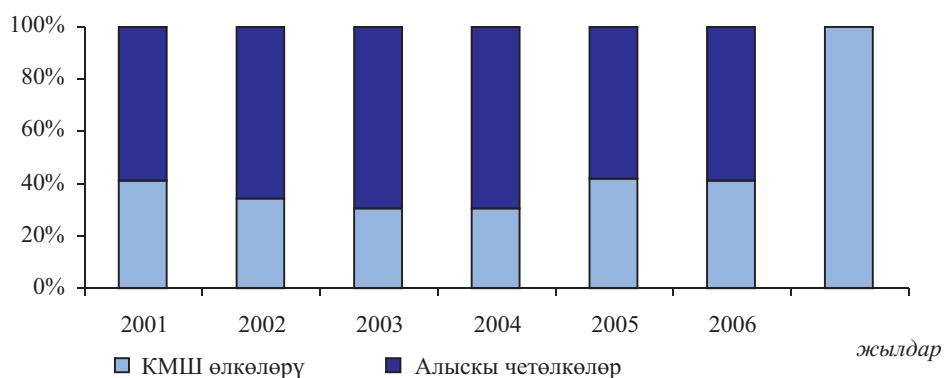
$$r = (i - p) / (p + 100) * 100$$

мында i - номиналдык пайыздык чен,
 p - инфляциянын жылдык арымы

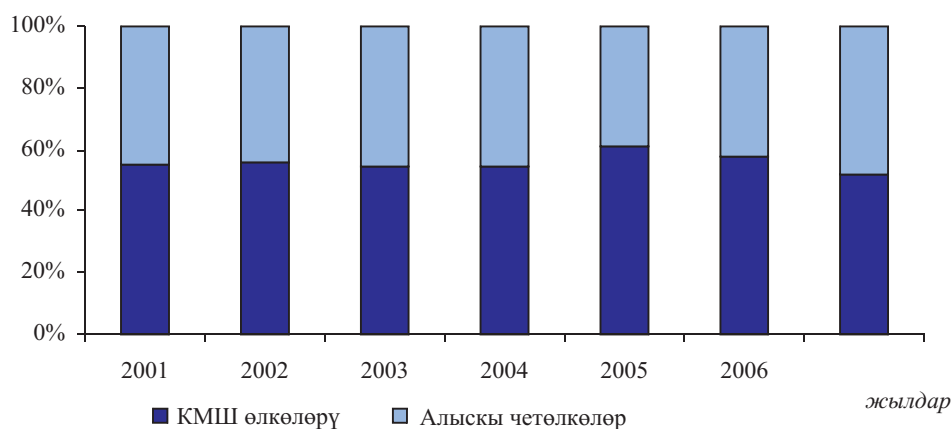

6-график: КМШ өлкөлөрүнүн жана алыскы четөлкөлөрдүн тышкы соодадагы үлүшү**6.1: Экспорттун жана импорттун көлөмү**

КР УСКнын алдынала маалыматтары боюнча

6.2: КМШ өлкөлөрүнүн жана алыскы четөлкөлөрдүн экспорттогу үлүшү

КР УСКнын алдынала маалыматтары боюнча FOB баасында

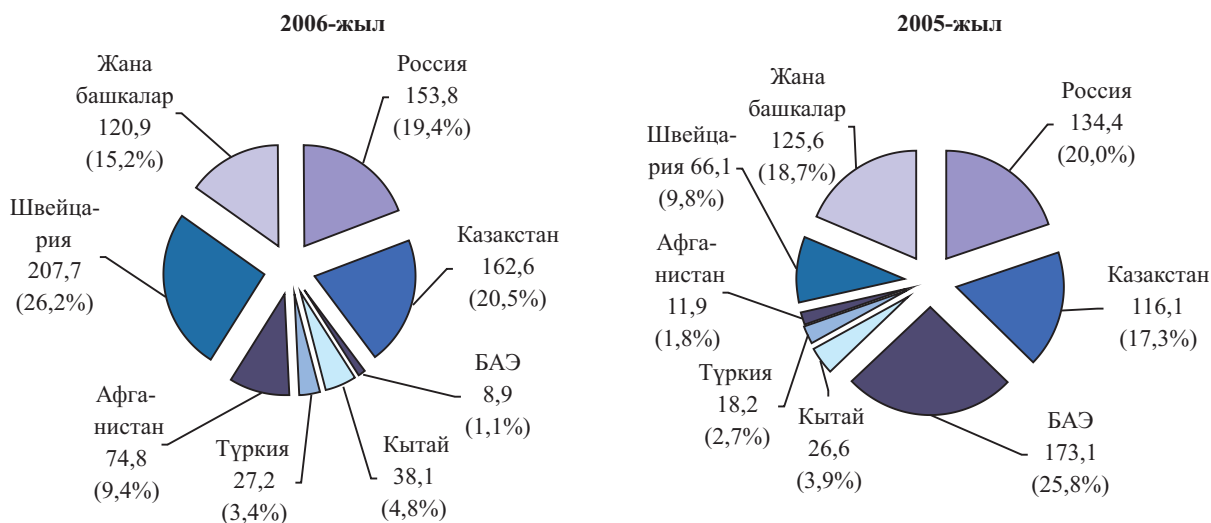
6.3: КМШ өлкөлөрүнүн жана алыскы четөлкөлөрдүн импорттогу үлүшү

КР УСКнын алдынала маалыматтары боюнча СИФ баасында

7-график: Тышкы сооданын географиялык түзүмү

7.1: Негизги өнөктөш өлкөлөргө экспорттун көлөмү

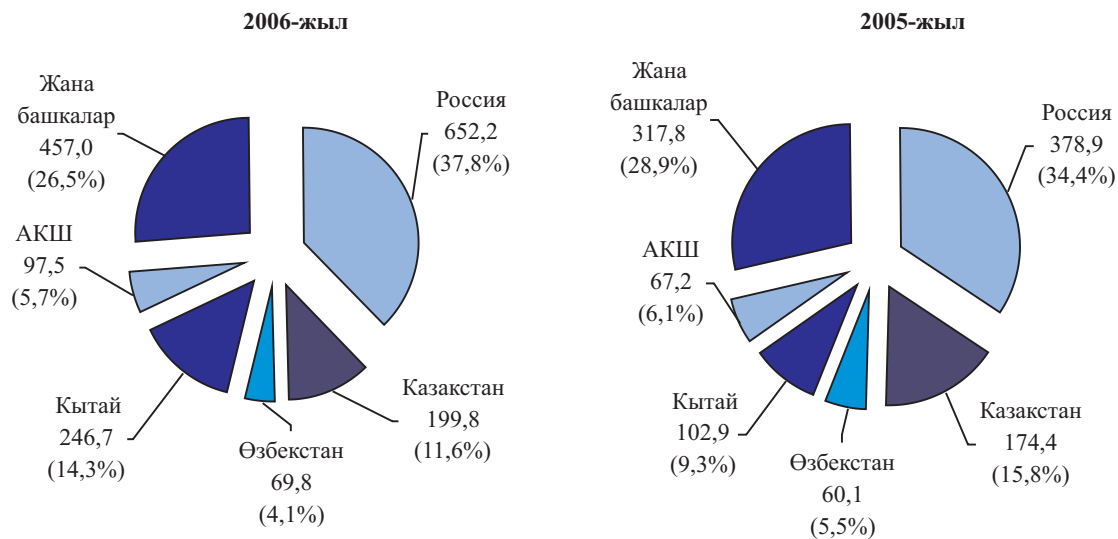
млн. АКШ долл.

КР УСКнын алдынала маалыматтары боюнча FOB баасында

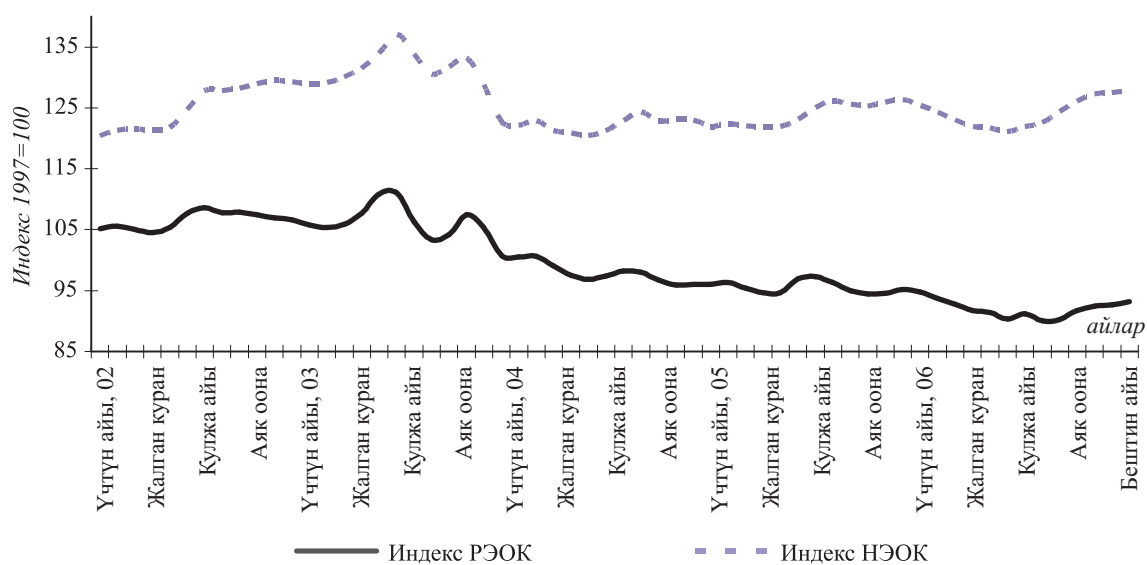
7.2: Негизги өнөктөш өлкөлөрдөн импорттун көлөмү

млн. АКШ долл.

КР УСКнын алдынала маалыматтары боюнча CIF баасында

8-график: Номиналдык жана реалдуу эффективдүү алмашуу курстарынын индекстери

4.3. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын мезгилдүү басылмалары жана башка маалымат каражаттары

№	Басылманын аталышы ¹	Басылма кайсыл тилде чыгарылат	Мезгил аралыгы	Басылманын кыскача мазмуну	Алуучулар
1	2	3	4	5	6
1.	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бюллетени	Кыргыз, орус жана англис тилдеринде	Ай сайын	Кыргыз Республикасынын негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрү жана экономикалык секторлору боюнча статистикалык маалыматтар. Бюллетенди даярдоодо Улуттук статистика комитетинин, Кыргыз Республикасынын Экономика жана каржы министрлигинин, коммерциялык банктардын, Кыргыз Республикасынын өкмөтүнө караштуу Финансылык көзөмөл жана отчеттуулук боюнча Мамлекеттик агенттиктин жана Улуттук банктын материалдары пайдаланылат.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайлары жана китепканалары, эларалык финансы институттары, КМШ өлкөлөрдүн борбордук банктары, интеграциялык институттар, Кыргыз Республикасынын четөлкөлөрдөгү дипломатиялык өкүлчүлүктөрү, Кыргыз Республикасында аккредиттелген эларалык уюмдардын өкүлчүлүктөрү жана өлкөлөрдүн элчиликтери.
2.	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Жылдык отчету	Кыргыз, орус жана англис тилдеринде	Жыл сайын	Улуттук банктын отчеттук жыл үчүн аткарылган иши жөнүндө, экономиканын реалдуу секторунун иштөөсүндөгү өзгөрүүлөрдүн натыйжаларына кыскача мүнөздөмөлөрдү, Улуттук банктын акчакредит чөйрөсүндөгү чечимдеринин жана көргөн аракеттеринин түшүндүрмөлөрүн камтыган толук отчету. Экономикалык өнүгүү жана акчакредит саясат жөнүндөгү маалыматтарды, финансылык отчетту, Улуттук банктын иши жөнүндө жалпы маалыматтарды жана статистикалык тиркемелерди камтыйт.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайлары жана китепканалары, эларалык финансы институттары, КМШ өлкөлөрдүн борбордук банктары, интеграциялык институттар, Кыргыз Республикасынын четөлкөлөрдөгү дипломатиялык өкүлчүлүктөрү, Кыргыз Республикасында аккредиттелген эларалык уюмдардын өкүлчүлүктөрү жана өлкөлөрдүн элчиликтери.

¹ алфавиттик тартипте келтирилген.

1	2	3	4	5	6
3.	Улуттук банктын ченемдик актылары	Кыргыз жана орус тилдеринде	Ай сайын	Басылмада Улуттук банктын ченемдик актылары расмий жарыяланат.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, коммерциялык банктар, сот органдары, министрликтер жана ведомстволор, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайлары жана китепканалары.
4.	Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама	Кыргыз, орус жана англис тилдеринде	Чейрек сайын	Республикадагы жана анын региондорундагы керектөө бааларынын динамикасынын сүрөттөлүп жазылышы. Басылма Улуттук банктын ачкакредит саясат жагында чечимдерди маалымдайт жана инфляциянын келечекке болжолдоолорун берет.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайлары жана китепканалары, эларалык финансы институттары, КМШ өлкөлөрдүн борбордук банктары, интеграциялык институттар, Кыргыз Республикасынын четөлкөлөрдөгү дипломатиялык өкүлчүлүктөрү, Кыргыз Республикасында аккредиттелген эларалык уюмдардын өкүлчүлүктөрү жана өлкөлөрдүн элчиликтери.
5.	Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми	Кыргыз, орус жана англис тилдеринде	Чейрек сайын	Тышкы сектордун өнүгүшүндөгү акыркы тенденцияларды чагылдырат жана төлөм теңдеми, тышкы соода, эларалык камдар, тышкы карыздар боюнча статистикалык маалыматтарды, ошондой эле төлөм теңдемин түзүүнүн ыкмаларын жана маалымат базасын камтыйт.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайлары жана китепканалары, эларалык финансы институттары, КМШ өлкөлөрдүн борбордук банктары, интеграциялык институттар, Кыргыз Республикасынын четөлкөлөрдөгү дипломатиялык өкүлчүлүктөрү, Кыргыз Республикасында аккредиттелген эларалык уюмдардын өкүлчүлүктөрү жана өлкөлөрдүн элчиликтери.

1	2	3	4	5	6
6.	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Пресс-релизи	Кыргыз жана орус тилдеринде	Апта сайын	Валюталардын Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан белгиленген расмий курстары, банктар аралык валюта тооруктарынын жыйынтыктары жөнүндөгү, МКВ рыногунун жана Улуттук банктын ноталарынын абалы тууралуу, Улуттук банктын эсептик чени, республиканын жалпы макроэкономикалык абалы жөнүндө ыкчам маалыматты жана бир ай ичинде инфляция боюнча алдынала баяндаманы, Улуттук банктын ишинин негизги багыттары боюнча аналитикалык материалдар, ошондой эле Улуттук банкта бир апта ичинде болуп өткөн окуялардын түрмөгү жөнүндө баяндайт.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайлары жана китепканалары, эларалык финансы институттары, КМШ өлкөлөрдүн борбордук банктары, интеграциялык институттар, Кыргыз Республикасынын четөлкөлөрдөгү дипломатиялык өкүлчүлүктөрү, Кыргыз Республикасында аккредиттелген эларалык уюмдардын өкүлчүлүктөрү жана өлкөлөрдүн элчиликтери, жалпыга маалымдоо каражаттары.
7.	Банк тутумунун өнүгүү тенденциялары	Кыргыз, орус жана англис тилдеринде	Жарым жылда бир жолу	Кыргызстандын банк тутумунун финансылык оргомчу катары өнүгүү абалына иликтөөлөрдү жүргүзүү жана баа берүү туруктуулукка жетишүүдө жана колдоодо орун алган бөгөттөрдү жоюу жана ошондой эле Кыргызстандын банк тутумунун туруктуулугунун курамдык элементтерине баа берүү.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайлары жана китепканалары, эларалык финансы институттары, КМШ өлкөлөрдүн борбордук банктары, интеграциялык институттар, Кыргыз Республикасынын четөлкөлөрдөгү дипломатиялык өкүлчүлүктөрү, Кыргыз Республикасында аккредиттелген эларалык уюмдардын өкүлчүлүктөрү жана өлкөлөрдүн элчиликтери.
8.	Четөлкө валюталарынын кыргыз сомуна карата эсептик курстары жана Улуттук банктын	Кыргыз жана орус тилдеринде	Жыл сайын	Четөлкө валюталарынын кыргыз сомуна карата Улуттук банк тарабынан белгиленген эсептик курстары тууралуу жана Улуттук банктын жыл ичиндеги эсептик чени жөнүндө маалыматтар.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер, ведомстволор жана финансы уюмдары, коммерциялык банктар, Кыргыз Республикасынын

1	2	3	4	5	6
	эсептик чени				жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары.
9.	Маалымат- тык китепчелер жана нускоолор	Кыргыз жана орус тилдеринде	Структуралык бөлүмдөр дүн иш планына ылайык	Маалыматтык китепчелер жана усулдук колдонмолор Улуттук банктын ар кайсы иш багыттары боюнча чыгарылат. Мындан тышкары, Улуттук банк тарабынан Кыргыз Республикасынын аймагында иштеп жатышкан коммерциялык банктар жана финансы-кредиттик мекемелер үчүн нускоолорду чыгаруу жүзөгө ашырылат.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Администрациясы, Премьер-министрдин Аппараты, соттор, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, банктык эмес финансы уюмдары, жогорку окуу жайлары жана китепканалар, Улуттук банктын жана анын башкармалыктарынын коомдук пикирди билүү кызматы аркылуу.
10.	Улуттук банктын расмий веб-сайты www.nbkr,kg	Кыргыз, орус жана англис тилдеринде	Айкын убакыт ыргында жаңыртылып турат	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан белгилеген валюталардын расмий курстары жана эсептик чендери жөнүндө маалымат; Улуттук банкта болуп өткөн маалыматтардын баяндамасы, банктар аралык валюта тооруктарынын натыйжалары, МКВ рыногундагы аукциондордун жана ачык рынокто операциялардын натыйжалары, республикадагы жалпы макроэкономикалык көрсөткүчтөр жөнүндө маалыматтар, коммерциялык банктар тууралуу маалымат жана иштеп жаткан банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин реестри камтылган. Ошондой эле, веб сайтта: Улуттук банктын кабыл алынган ченемдик укуктук актылары жана талкуулоо үчүн долбоорлор, акчакредит саясаты, банк тутуму, төлөм системасы тууралуу маалыматтар, финансы жана тышкы экономикалык сектор боюнча статистикалык маалыматтар, макроэкономикалык көрсөткүчтөр, бүтүндөй Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө маалыматтар жайгаштырылат. Өзүнчө бөлүмдө: ишке кабыл алуу, банкты,	Маалыматтардан тоскоолдуксуз пайдалануу.

1	2	3	4	5	6
				<p>ломбарддарды, алмашуу бюролорун, микрокаржылоо уюмдарын ачуу жөнүндө документтердин формалары жайгаштырылган. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын расмий басылмаларынын Интернет версиялары: "Улуттук банктын бюллетени", "Жылдык отчет", "Кыргыз Республикасындагы инфляция жөнүндө баяндама", "Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми", "Пресс-релиз", "Кыргыз Республикасынын банк тутумунун өнүгүү тенденциясы" - ар бир басылманын чыгуу мезгилине жараша жаңыртылып турат.</p>	
11.	<p>"Улуттук банк билдирет" теле берүүсү</p>	<p>Орус тилинде</p>	<p>Апта сайын</p>	<p>Улуттук банктын ишиндеги негизги окуялар, финансы рыногунун жумалык баяндамасы чагылдырылат; Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан белгилеген валюталардын расмий курстары, республиканын жалпы макроэкономикалык көрсөткүчтөрү, акчакредит саясатынын, банк тутумунун жана төлөм системасынын, банктык мыйзамдардын актуалдуу маселелери боюнча Улуттук банктын адистеринин интервьюлары жөнүндө маалыматтар коомчулукка тааныштырылат; "Улуттук банктын коомдук пикирди билүү кызматы сиздердин суроолорунузга жооп берет" рубрикасында жарандардан келип түшкөн суроолорго түшүндүрмөлөр берилет.</p>	<p>Кыргыз телерадиоберүүсүнүн (КТР) телеканалы тарабынан эфирге чыгарылат.</p>
12.	<p>"Улуттук банк билдирет" радио берүүсү</p>	<p>Кыргыз тилинде</p>	<p>Апта сайын</p>	<p>Радио берүүдө финансы рыногунун жаңылыктары, конъюнктура, четөлкө валюталарынын эсептик курстары жана эсептик чендери, Улуттук банктын ишиндеги негизги окуялардын түрмөгү, Улуттук банктын адистеринин акчакредит саясаты жана банк мыйзамдары маселеси боюнча, банк секторун, төлөм системасын, микрокаржылоо рыногун өнүктүрүү боюнча стратегиялык мамлекеттик программаларын жүзөгө ашыруунун жүрүшү тууралуу интервьюлары чагылдырылат. "Улуттук банктын коомдук пикирди билүү кызматы сиздердин суроолорунузга жооп берет" рубрикасында жарандардан келип түшкөн маанилүү суроолоруна түшүндүрмөлөр берилет.</p>	<p>Кыргыз радиосу аркылуу (МТРК) FM 104,1 жыштыгында уктурулат</p>

4.4. Кыскартылган сөздөрүнүн тизмеси

АБ	— Акционердик банк
АК	— Акционердик коом
АКБ	— Акционердик коммерциялык банк
АКУ	— Атайы карыз алуу укугу
АКШ	— Америка Кошмо Штаттары
АШБ	— Акционердик шаардык банк
АТАК	— Ачык типтеги акционердик коом
БАЭ	— Бириккен Араб Эмираттары
БК	— Борбордук Казыналык
ДБ	— Дүйнөлүк банк
ДСУ	— Дүйнөлүк соода уюму
ЖАК	— Жабык типтеги акционердик коом
ЖЧК	— Жоопкерчилиги чектелген коом
ЕБРР	— Реконструкциялоо жана өнүгүүнүн Европа банкы
ЕСАФ	— Структуралык кайра өзгөртүп түзүүлөрдү кеңири каржылоо программасы
ИАКБ	— Инвестициялык акционердик коммерциялык банк
ИДП	— Ички дүң продукция
КАФК	— Кыргыз айылчарба Финансы корпорациясы
КБИ	— Керектөө бааларынын индекси
КМШ	— Көзкарандысыз Мамлекеттер Шериктештиги
КР	— Кыргыз Республикасы
КРСУ	— Кыргыз-Россия славян университети
КЕС	— Европа Шериктештиги Комиссиясы
КШУ	— Кызматташуунун Шанхай уюму
МАБ	— Мамлекеттер аралык банк
МАР	— Эларалык өнүгүү ассоциациясы
МБК(ж)	— Мамлекеттик жөнгө салуучу баалуу кагаздар
МИП	— Мамлекеттик инвестиция программасы
МКМ	— Мамлекеттик казына милдеттенмелери
млн.	— миллион
млрд.	— миллиард
МКВ	— Мамлекеттик казына векселдери
МРЗО	— Мамлекеттик реструктуризацияланган займдын облигациялары
МКТ	— Милдетүү камдык талаптар
МТК	— Мамлекеттик тышкы карыз
ПРГФ	— Жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү механизминин чегиндеги программа
ПРБО	— Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктук отчет
ПРООН	— БУУнун өнүктүрүү программасы
РЕПО	— Кайтара сатып алуу келишими
РКАТАК	— Россия-Кыргыз ачык типтеги акционердик коому
РКМ	— Реструктуризацияланган карыздык милдеттенмелер
РППУ	— Потенциалдуу кредиттик жана лизингдик жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга каралган кам
СВОП	— Кийинчерээк кайтара сатып алуу менен четөлкө валютасын улуттук валютанын ордуна сатып алуу
СДР	— ЭВФтин шарттуу бирдиги
СИФ	— Импорттер-өлкөнүн чегарасындагы баа
СФ	— Социалдык фонд
ТИЭС	— Соодалык-маалыматтык электрондук система
ТЖ	— Техникалык жардам
ТК	— Тышкы карыз
УСК	— Улуттук Статистика комитети
ФОБ	— Экспорттер-өлкөнүн чегарасындагы баа (free on bord)

ФОЭС	— Финансылык отчеттуулуктун эларалык стандарттары
ФРС	— АКШнын федералдык резервдик системасы
ФСАП (FSAP)	— «Финансы секторуна баа берүү» программасы
ЦАБСиР	— Кызматташуу жана Өнүгүүнүн Борбордук Азия банкы
ЭСК	— Эсептешүү-сактык компаниясы
ЭСТК	— Эларалык стандарттык товардык классификация
ЮНИСЕФ (UNICEF)	— БУУнун балдар фонду
ЮСАИД (USAID)	— АКШнын Эларалык өнүгүү агентствосу
GTZ	— Германия техникалык кызматташуу коому
НПС (ХИПИК)	— ЭВФ менен Дүйнөлүк банктын тышкы карызынын деңгээли жогору болгон жакыр өлкөлөр үчүн демилгеси
MDRI	— ЭВФ, Дүйнөлүк банктын жана Африка өнүгүү фондусунун карыз оорчулугун жеңилдетүү боюнча көп тараптуу негиздеги демилгеси
RAMP	— Консультативдик жардам көрсөтүү жана камдарды тескөө программасы
ROA	— Активдерге карата кирешелүүлүк коэффициенти
ROE	— Капиталга карата кирешелүүлүк коэффициенти
SWIFT	— Бүткүл дүйнөлүк банктар аралык финансылык телекоммуникациялар шериктештиги (society for worldwide interbank financial telecommunication)

© Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, 2007-жыл

Басылма «UnitPrint» басма борборунда басууга даярдалган жана басылып чыгарылган.

250 нускада даярдалган